
Nyugat-Magyarországi Egyetem
Róth Gyula Erdészeti- Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola
Erdővagyon-gazdálkodás program (E5)

DOKTORI (Ph.D.) ÉRTEKEZÉS

Az erdőgazdálkodás számviteli és finanszírozási sajátosságai

Benkő Pál

Tudományos témavezető:

Dr. habil. Lett Béla - egyetemi tanár

sorszám: 85.

Sopron, 2006.

**AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS SZÁMVITELI ÉS
FINANSZÍROZÁSI SAJÁTOSÁGAI**

**Értekezés doktori (Ph.D.) fokozat elnyerése érdekében,
a Nyugat-Magyarországi Egyetem Róth Gyula Erdészeti-Vadgazdálkodási
Tudományok Doktori Iskolája, (E5) Erdővagyon-gazdálkodás programjához
tartozóan.**

**Írta:
Benkő Pál**

**Témavezető: Dr. habil. Lett Béla - egyetemi tanár
Elfogadásra javaslom (igen / nem)**

(aláírás)

A jelölt a doktori szigorlaton .....% -ot ért el,

**Sopron, 200.... év ..... hónap ..... nap .....
a Szigorlati Bizottság elnöke**

Az értekezést bírálóként elfogadásra javaslom (igen /nem)

Első bíráló (Dr. ....) igen /nem

(aláírás)

Második bíráló (Dr. ....) igen /nem

(aláírás)

(Esetleg harmadik bíráló (Dr. ....) igen /nem

(aláírás)

A jelölt az értekezés nyilvános vitáján .....% - ot ért el

**Sopron, 200.... év ..... hónap ..... nap .....
a Bírálóbizottság elnöke**

A doktori (Ph.D.) oklevél minősítése .....

**.....
Az EDT elnöke**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	9
2. A mezőgazdaság gazdasági környezete	10
2.1 Európa erdei	16
2.2 Az Európai Unió erdészeti stratégiája	20
3. Az erdőgazdálkodás átalakuló szervezeti rendszere Magyarországon .23	
3.1 Történeti áttekintés.....	23
3.2 Állami erdőgazdálkodás.....	38
3.2.1 Az állami erdővagyon kezelés szerkezete és szervezeti adottságai	38
3.2.2 Az EU erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó szervezeti formák	43
3.3 Magán erdőgazdálkodás.....	49
3.3.1 Az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó közötti kapcsolatok.....	52
3.3.2 Az erdővagyon tulajdoni és hasznosítási viszonyai	53
3.3.3 A magán erdőgazdaság működőképességéről.....	54
3.4 Támogatások az Európai Unióban és Magyarországon.....	58
3.4.1 Támogatások szabályozása az Európai Unióban	60
3.4.2 Támogatások kezelése Magyarországon.....	64
4. Gazdasági szabályozás eszközei.....	76
5. Adózás az Európai Unióban.....	78
5.1 Adóindikátorok meghatározása	79
5.2 Adóstruktúrák és változásaik	80
5.3 Rejtett adókulcsok módszertana (IAK).....	81
5.4 Irányzatok az adóterhelés változásában	82
5.5 A munkajövedelmet terhelő adók	83
5.6 A környezetvédelmi vagy „zöld” adók	84
6. A számviteli szabályozás modelljei az Európai Unióban	85

---

7. Az államháztartás rendszere Magyarországon.....	86
7.1 A központi költségvetés	87
7.2 Az erdőgazdálkodásból származó központosított bevételek	88
7.2.1 Erdőfenntartási Alap - erdőfenntartási járulék	89
7.2.2 Az erdészeti járulékrendszer pénzügyi működése	90
7.2.3 Az erdészeti járulékrendszer módosításának lehetőségei és hatásai	93
8. Az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók számvitele és adózása.....	95
8.1 Európai Számlarendszerek és az erdővagyon elemei	95
8.2 A számvitel erdészeti sajátosságai	99
8.3 A magánerdők adózási problémái.....	105
9. Az erdőgazdálkodási ágazat 2003. évi mérlegadatainak elemzése	107
9.1 Országos és ágazati mérlegadatok elemzése	107
9.2 Megyei szintű mérlegadatok elemzése	119
10. Összefoglalás.....	126
Irodalomjegyzék.....	132
Mellékletek	136

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A mezőgazdasági termelés változása Európában.....	10
2. ábra: A GDP volumenváltozása a 2001. és 2005. közötti időszakban.....	13
3. ábra: Az agrárrolló alakulása Magyarországon.....	16
4. ábra: Az Európai Unió erdőterületének megoszlása a tagállamok között.....	17
5. ábra: Európa országainak erdőszültsége szektoronkénti bontásban.....	19
6. ábra: Az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó intézmények.....	27
7. ábra: Magyarországi klaszterek központjai.....	47
8. ábra: Pannon Fa- és Bútoripari Klaszter.....	48
9. ábra: Az erdőterületek megoszlása az erdőtest jellege szerint.....	54
10. ábra: A magántulajdonú erdőgazdálkodói struktúra változása 1996-2005.....	55
11. ábra: A magán-erdőgazdálkodás üzemszerkezete 2005. 01.....	56
12. ábra: A magán-erdőgazdálkodók átlagos üzemméretének változása 1996-2005. ...	57
13. ábra: A működő magán-erdőgazdaság üzemszerkezete 2005. 01.....	57
14. ábra: Az NVT célkitűzései.....	69
15. ábra: Az Európai Unió költségvetése.....	74
16. ábra: Az adók és kötelező tényleges társadalmi hozzájárulások változása.....	79
17. ábra: A fogyasztást, a munka-, és tőkejövedelmeket terhelő adók változása.....	82
18. ábra: A munkajövedelmeket terhelő adókulcsok, és azok megoszlása.....	83
19. ábra: A környezetvédelmi, vagy „zöldadók” szerkezetének változása.....	85
20. ábra: A magyar államháztartási rendszer hierarchikus felépítése.....	87
21. ábra: Az erdőfenntartási alap tárgyévi bevételei és kiadásai 1990-2006.....	92
22. ábra: Az erdővagyon legfontosabb elemei.....	96

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az Európai Unió erdőszültsége.....	18
2. táblázat: Az Erdészeti Akcióprogram keretében nyújtott támogatások.....	22
3. táblázat: Az erdőterület megoszlása tulajdonforma szerint 1938-1990.....	24
4. táblázat: A vagyoni kárpótlásról.....	24
5. táblázat: Az I. és II. földalap megoszlása művelési áganként.....	25
6. táblázat: Az NFA vagyoni körébe tartozó termőföldek művelési áganként.....	32
7. táblázat: Életjáradéki programok összefoglaló táblázata.....	33
8. táblázat: A kincstári vagyonszervezet szerkezete.....	34
9. táblázat: A kincstári vagyonszervezet főbb tételei.....	35
10. táblázat: Az állami erdőgazdálkodás szervezetének főbb típusai.....	43

---

11. táblázat: Az erdőtulajdonos, erdőhasználó és végrehajtó bemutatása.....	50
12. táblázat: Az erdőterület megoszlása tulajdonforma szerint 1996-2005.	51
13. táblázat: Az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó közötti kapcsolat	52
14. táblázat: Faállománnyal borított területek megoszlása Magyarországon.....	53
15. táblázat: Erdőterületek megoszlása az erdőtest jellege és tulajdonformák szerint..	54
16. táblázat: Erdészettel kapcsolatos támogatások	59
17. táblázat: Az EU és Magyarország költségvetési kapcsolatainak összehasonlítása..	64
18. táblázat: Az erdőtelepítés támogatásának elemei Magyarországon és az EU-ban..	66
19. táblázat: Az AVOP-keretösszeg megosztása.....	67
20. táblázat: Az erdőtelepítés támogatása mezőgazdasági területeken.....	69
21. táblázat: Az erdőápolás normatív támogatása	70
22. táblázat: Az erdőtelepítési jövedelem pótló támogatásra jogosult időszak.....	70
23. táblázat: Az erdőtelepítési jövedelem pótló támogatás mértéke.....	70
24. táblázat: Mezőgazdasági területek erdősítése támogatásának változása.....	71
25. táblázat: A mérleg és eredménykimutatás vázlatos szerkezete	99
26. táblázat: Az erdővagyon számviteli értelmezése.....	100
27. táblázat: Az erdőgazdálkodás hozamai és ráfordításai.....	101
28. táblázat: Nemzetgazdasági bevétel aránya az egyes társasági formákon belül.....	108
29. táblázat: Erdőgazdálkodók tulajdoni forma szerinti összehasonlítása	109
30. táblázat: Az erdőgazdálkodás eszközeinek belső összetétele.....	110
31. táblázat: A szállítók felé fennállt tartozásokról	111
32. táblázat: A saját tőke összetételének ágazatonkénti bemutatása.....	112
33. táblázat: A működő tőke tulajdoni hányadának változása	113
34. táblázat: A rövid lejáratú kötelezettségek változása.....	113
35. táblázat: Az erdőgazdálkodást végzők bevétel adatai	114
36. táblázat: Az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozóknak nyújtott támogatások	115
37. táblázat: A kettős könyvvitelt vezető erdőgazdálkodókat jellemző főbb adatok	116
38. táblázat: Az erdőgazdálkodás jövedelmezősége és hatékonysága.....	117
39. táblázat: Erdőterület, erdősültség és egyéb részlet területek megyénként	119
40. táblázat: Erdőterületek és az árbevétel megoszlása megyénként	120
41. táblázat: Az erdőgazdálkodás megoszlási arányszámai.....	121
42. táblázat: 100 forint bevételre jutó adózás előtti eredmény megoszlása	122
43. táblázat: Igénybe vett kisvállalkozói kedvezmények	123
44. táblázat: A vállalkozói jövedelmet csökkentő tételekről	124
45. táblázat: A jelentős összegű jövedelem csökkentésekről	124

---

*Mottó: Feltételeznünk kell, hogy
Elődeink döntéseiket a rendelkezésükre
álló információk alapján objektíven
igyekeztek meghozni.*

*A döntés történelmi távlatainak és
következményeinek ismeretében nincs
jogunk megkérdőjelezni a folyamatokat,
hanem azokat lezárjuk vagy korrigálva
tovább visszük.*

Prof. Dr. Mészáros Károly

1. Bevezetés

Az erdő- és vadgazdálkodás területének egységes európai szintű szabályozására az ezredfordulót követően nem került sor. Ennek okai a tagállamok igen eltérő szintű és mértékű szabályozási rendszereiből adódó nagymértékű különbségek, valamint hogy a közösségi jogalkotás elsősorban azokra a területekre összpontosul, ahol a működési feltételek biztosításához elengedhetetlen az egységes és harmonizált szabályozás kialakítása. Az erdészeti jogalkotás jellemzően a környezetvédelem, a mezőgazdaság, és a természetvédelem területéhez kapcsolódik, azonban mint az erdészeti szaporítóanyag-normák esetében, önálló ágazati szabályozóként is megjelenhet. Az Európai Unió joganyagainak áttekintése során az erdővel kapcsolatos bejegyzéssel több mint 500 különféle jogszabályban találkozhatunk, azonban az erdő- és vadgazdálkodás szabályozása az ezredfordulón még elsősorban nemzeti hatáskörben volt. Tudományos körökben több, országhatárokon túlnyúló kutatásnak is témája az ágazat egységes szabályozási keretrendszerének kidolgozása.

Az Európai Unió keretjellegű szabályozási rendszerével szemben az egyes államok törekednek mind nemzeti, mind ágazati szinten is összefüggő és részletes szabályozást biztosító jogrendszer kialakítására. Magyarországon az alapvető rendelkezések az Alkotmányban találhatóak, amiket minden más jogszabálynak, így az erdő- és vadgazdálkodáshoz kapcsolódó szabályozásnak is figyelembe kell vennie. Az ágazat egészére vonatkozó szabályokat törvények írják elő, a részterületeket pedig rendeleti úton szabályozzák. A szabályozás kialakítása során fontos cél a joghézagok megszüntetése. Magyarországon az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény írja elő a tartamos, fenntartható erdőgazdálkodás megvalósítását minden erdőben. A tartamos erdőgazdálkodással hosszú távon biztosítható az erdő anyagi és nem anyagi jellegű szolgáltatásainak fenntartása.

Az erdőgazdálkodást elsősorban a mezőgazdaság fontos részeként, de sajátosságaiból fakadóan ezzel egyidejűleg önálló ágazatként is elismerik. Feltételezhető, hogy az Európai Unió tagállamai között mind a természeti, mind a szabályozó környezetben olyan mértékű különbségek vannak, hogy nem található a magyarországi erdőgazdálkodás viszonyinak megfelelő, azonnal elfogadható és alkalmazható modell. Jelen értekezés alapvető feltételezése, hogy az erdőgazdálkodás adottságaiból és jellegéből eredően, az ágazat olyan sajátosságokkal rendelkezik, hogy nehezen, illetve nagyszámú speciális szabályozóelem segítségével illeszthető be mind a különféle gazdasági, mind a több közös kapcsolódási ponttal rendelkező ágazatokat összefogó nemzetgazdasági rendszerekbe. A feltételezés alapján az Európai Unióban és a magyar erdőgazdálkodásban előforduló szervezeti formák, valamint szabályozó környezet, kiemelten a számviteli és költségvetési kapcsolatok (adózás és támogatás) tematikus bemutatásával és összehasonlító elemzésével párhuzamosan történik a jellemző gazdasági rendszerek és kapcsolódó egyéb ágazatok bemutatása. A szabályozó környezet mellett ismertetésre kerülnek az erdőgazdálkodás területén Magyarországon alkalmazható könyvvezetési, elszámolási modellek, valamint azok korszerűsítésére irányuló javaslatok.

Az értekezés fejezetei egy-egy témát, illetve kérdéskört dolgoznak fel, közel azonos szerkezetben. A fejezeteken belül az Európai Unió, Magyarország, ezen belül az állami és magán erdőgazdálkodás a kapcsolódó ágazatokkal és Európán kívüli példákkal együtt kerül bemutatásra. Az elemzések elvégzéséhez szükség volt a nemzetközi és a hazai statisztikai adatbázisok elérésére, az adatbázisok felépítésének és szerkezetének kiértékelésére, illetve az egyes adatok, adatsorok összehasonlíthatóságának korrekciókkal történő biztosítására.

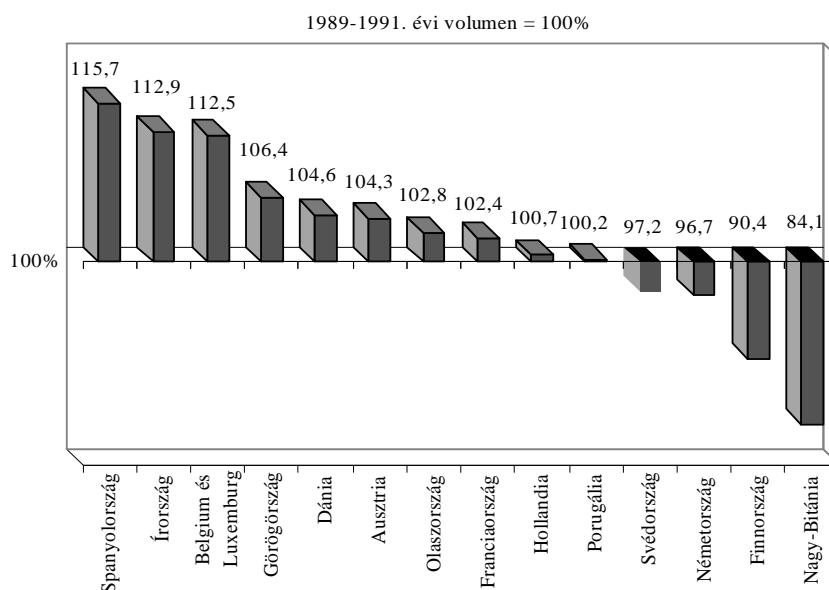
A magyar erdőgazdálkodási ágazat felelőssége, hogy az Európai Unió szabályozórendszerével összhangban kialakítsa a számára megfelelő előnyöket biztosító és működőképes erdőgazdasági modellt.

2. A mezőgazdaság gazdasági környezete

A világnépesség fennmaradásának, gyarapodásának fontos feltétele az igényeket kielégítő mezőgazdaság fenntartása. A mezőgazdaság az egyik legfontosabb és legalapvetőbb emberi tevékenység, amely a természetes környezet elemeinek igénybevételével egyben jelentős változásokat is eredményez azok állapotában. Gazdasági súlyától függetlenül minden gazdaságban stratégiai szerepe van, ami elsősorban gazdasági, kulturális, illetőleg politikai megfontolásokra vezethető vissza. Különösen a fejlett országoknál figyelhető meg, hogy az elmúlt évszázadban az ágazat termelékenysége a többszörösére nőtt, egyre alacsonyabbá vált a foglalkoztatottak aránya és ezzel csökkent a nemzetgazdaságon belüli súlya.

1. ábra: A mezőgazdasági termelés változása Európában

Forrás: FAOSTST, The Common Agricultural Policy, 2000. Review.

Magyarországon az elmúlt évtizedben hasonló irányú folyamatot figyelhettük meg, azonban a mezőgazdaság szerepe az ezredfordulót követően is kulcskérdés maradt. Hazánk területének több mint 60%-át (5,8 millió ha) kezelő mezőgazdaság szerkezetét a nagyüzemi gazdálkodás jellemezte és jellemzi, a mezőgazdaság nemzetgazdaságon belüli aránya, és az agrár-foglalkoztatottak száma fokozatosan csökkent, miközben a mezőgazdasági dolgozók nettó átlagkeresete a nemzetgazdasági ágak között változatlanul az egyik legalacsonyabb maradt. 2005. évben a gazdák kevesebb mint egy százaléka hasznosítja az agrárterületek 40%-át, míg a gazdák 99%-a átlagosan 4 ha-os területet művel meg.¹ Fentiek alapján feltételezhetnénk, hogy közvetve ugyan, de egy-egy ország mezőgazdaságának összevetése az országok fejlettségének összehasonlításához is kellő információval szolgálhat.

¹ Franz Fischler – Magyarország agrárjövőjéről – Magyar Mezőgazdaság 60. évf. 2005. augusztus 24.

Az európai agrármodell jellegzetessége, hogy a kis- és közepes méretű gazdaságok jelentős hányada képes a mezőgazdasági tevékenységből megélni. A kisebb családi gazdaságok életképességének biztosítását, és ezzel az európai agrármodell fenntartását az európai agrárpolitika a mezőgazdasági támogatások magas szintjén keresztül tudta, tudja biztosítani. Az ezredfordulóig bevezetett reformok a modell jellegzetességéből következően elsősorban az egyes támogatások formáját érintették, míg a támogatás magas szintje lényegében változatlan maradt. Az Európai Unió (továbbiakban: EU) mezőgazdaságával szemben az Amerikai Egyesült Államok agrárgazdasága lényegesen megosztottabb. Annak ellenére, hogy az USA az egyéni, családi gazdaságok dominanciáját vallja, az amerikai mezőgazdasági termelés közel 70%-át a gazdaságok 8%-a termeli meg. Az alapelvnek megfelelően az USA-ban nagyszámú kis- és közepes méretű gazdaságot találunk, amelyek mind belső támogatásban (pl.: aratásbiztosítási díjtámogatás, sürgősségi jövedelemtámogatások), mind exporttámogatásban is részesülhetnek, azonban döntő többségük nem képes a mezőgazdaságból megélni. A fejlett országokban, így az USA-ban is a mezőgazdasági ágazat erejét az agrár erőforrások hatékony felhasználásán túl a kínálat koncentrálásával, az ágazat szervezettségének folyamatos növelésével érik el. Ezt jól példázza, hogy amíg az ezredfordulót követő években az USA mezőgazdasági termelő ágazatai 13-14%-kal részesednek a GDP-ből, addig a mezőgazdasági termelést megelőző iparágak és szolgáltatások, valamint a termelést követő feldolgozási, szállítási, raktározási, elosztási, vendéglátási,... tevékenységek tudatos, összehangolt működtetésével ezt a részesedést megötszörözték.²

Az USA a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank sikerét látva már 1945. végén körvonalazta egy új, multilaterális, megkülönböztetéstől és akadályoktól mentes világkereskedelmi rendszer és ehhez kapcsolódó szervezet kialakításának lehetőségét. 1947. október 3-án 23 ország képviselői aláírták az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezményt (továbbiakban: GATT), amely ideiglenes státusza ellenére 8 tárgyalási fordulón keresztül, 1994. év végéig aktív maradt. A tagországok 1995. január 1-vel létrehozták a világkereskedelem növekedését elősegítő intézményt, a Kereskedelmi Világszervezetet (továbbiakban: WTO). A WTO meghirdetett célja a nemzetközi kereskedelem liberalizációjának elősegítése. 2006. év első negyedévében a Szervezetnek 150 ország volt a tagja, amelyeknek mintegy kétharmadát a fejlődő országok tették ki. A WTO tárgyalásai fordulóin meglehetősen sok és összetett témakör került már napirendre, amelyek közül több is, de kiemelten a mezőgazdaság jelentős konfliktusokkal és nehezen áthidalható véleménykülönbségekkel terhelt. A 2005. december hónapban megtartott hongkongi értekezlet, mint ahogyan várható is volt, nem hozott látványos és átütő eredményeket, azonban kompromisszum született az exporttámogatások leépítésének végső, 2013. évi dátumában. Közeledtek az álláspontok a támogatásokkal egyenértékű a kereskedelmet torzító elemek tekintetében is. A piacra jutás feltételeinek könnyítését befolyásoló vámok és a belső támogatások csökkentése kérdéskörökben azonban csak elvi kereteket sikerült rögzíteni.³ A WTO tárgyalások eddigi fordulóiban elsősorban a "négyek" USA, Kanada, Japán és az EU dominanciája érvényesült. A világkereskedelem szabályozásának és az Európai Unió további bővítésének meghatározó kérdései:

---

² Udovecz Gábor – A magyar agrárgazdaság versenyesélyei az Európai Unióban II.
A tudás 365 napja, 311. előadás – 2002. november 7.

³ Meisel Sándor – A WTO hongkongi miniszteri értekezlete, MTA Világgazdasági Kutatóintézet 121. szám

- a bővítéssel együtt hogyan változik az EU szerepe a világkereskedelmet érintő tárgyalásokon,
- milyen kompromisszumok árán érhető el, hogy továbbra is működőképes maradjon az EU családi gazdaság modellje, esetleg az EU is kénytelen lesz átvenni a tengerentúli duális modellt, vagy harmadik lehetőségként többfunkciós agrárgazdasági modelleket épít ki,
- a vállalkozások és kiemelten a technológia-intenzív cégek alapításához és növekedéséhez milyen módon biztosítható az USA lényegesen kedvezőbb feltételeivel legalább egyenértékű rendszer.

Fentiekből is látható, a világon az agrárágazat nyersanyag előállító rendszerei a fokozott állami beavatkozásoknak köszönhetően viszonylag védett helyzetben voltak, ennek megfelelően a nemzetközi tőke a feldolgozó és az elosztó rendszer oldaláról közelítette meg az agrárgazdaságot. Az ezredfordulót követően az egyes országok feldolgozó és élelmiszerelosztó rendszereit egyre inkább ugyanazon érdekkörökhöz tartozó multinacionális cégóriások tartják ellenőrzés alatt. Ez azt is jelenti, hogy a termékekben és a szervezés minőségében rejlő komparatív előnyök is leginkább az elosztó rendszerben realizálódnak. Az élelmiszerpiacon folyó pozícióharc és együttműködés elsősorban a fokozatosan koncentrálódó kereslet és a széttagolt mezőgazdasági termelés között zajlik. Ezt az ellentmondást az EU-ban is a mezőgazdasági kínálat koncentrációjával, a szervezettség növelésével próbálják meg feloldani. Az ágazat egyfajta kitörési pontja lehet, ha a mezőgazdaság nem kizárólag mint élelmiszer alapanyagot előállító rendszer, hanem mint az energiaiparnak fontos megújuló nyersanyagot és biomasszát termelő-, valamint a közösség érdekében tevékenykedő, közszolgáltatásokat is felvállaló ágazatként működik tovább. A bemutatott hatások következtében a vidék folyamatosan veszít munkaerő megtartó és eltartó képességéből, így egyre többen költöznek el a távolból jobb lehetőségekkel bíró városokba, illetve azok közvetlen vonzáskörzetébe. Ebben a helyzetben következett hazánk Európai Unióhoz való csatlakozása, és sokan bíztak benne, hogy a brüsszeli pénzforrások segítségével legalább a város és vidék közötti jövedelem problémák orvosolhatóak lesznek.

Az EU többszintű bővítési folyamata, a luxemburgi döntések alapján 1998. március 12-én az Európai Konferencia összehívásával vette kezdetét. A folyamat részeként 1998. március 31-én Brüsszelben a külügyminiszterek találkozáján, a nyitó nyilatkozatok elhangzását követően, megkezdődtek a tárgyalások tíz közép-kelet-európai állammal, valamint Ciprussal. A csatlakozási tárgyalások Magyarországgal 2002. december 13-án sikeresen lezárultak, a magyarok többsége az április 12-én megtartott népszavazáson egyetértett azzal, hogy hazánk csatlakozzon az EU-hoz. A csatlakozási szerződés 2003. április 16-án aláírásra került. A csatlakozási szerződés ratifikációját követően 2004. május 1-én Magyarország az EU és a közösségi agrármodell tagjává is vált.

Az EU egységes piacára való belépés „drámai hatással” volt az új tagállamok kereskedelmére. Ez elsősorban az áruforgalom új tagországok közötti jelentős megélénkülésének köszönhető.⁴ Csehország, Lengyelország és Lettország több mint 25%-kal, Magyarország mintegy 16%-kal növelte kivitelét, aminek köszönhetően az

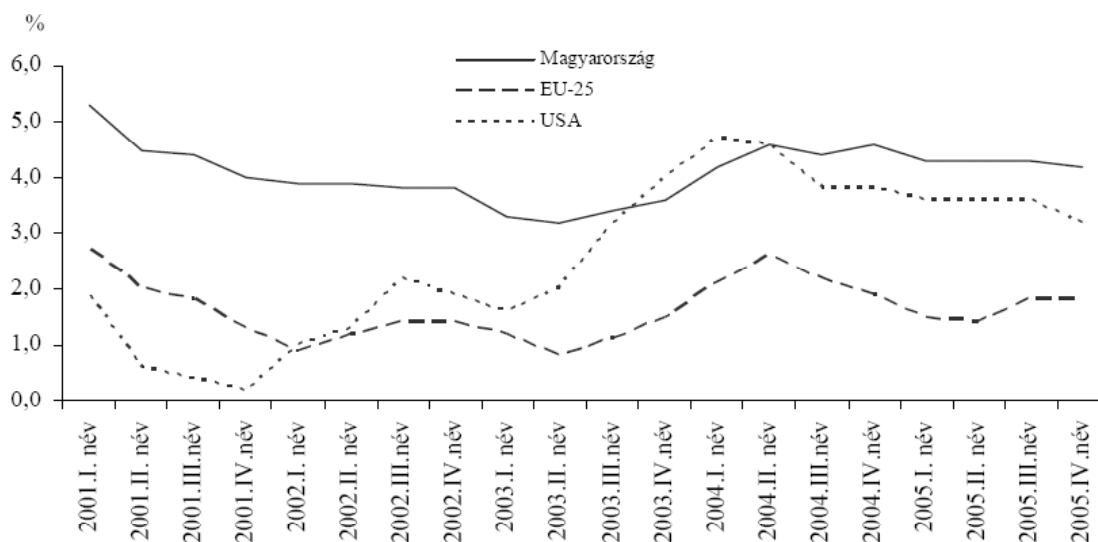
---

⁴ Világgazdaság, 2005. május 18., szerda, 3. oldal

EU 25-tel szemben fennálló külkereskedelmi hiány többletbe fordult. Ezzel párhuzamosan az új tagállamokban a harmadik országokból (Dél-Korea, Japán, Kína, USA) származó import is jelentősen növekedett. Az újonnan belépő 10 ország átlagát tekintve a csatlakozás legfőbb haszonélvezői a gyáripár és az agrárium volt. Hozzá kell tenni, hogy az agráriumra vonatkozó megállapítás elsősorban azokra az országokra igaz, ahol a gazdák döntő többsége 2005. márciusáig megkapta a megígért támogatási összegeket. Ezen országokban (pl. Lengyelországban) jelentősen, akár 30%-kal is nőtt az agrártermékek exportja, s a támogatásoknak köszönhetően 60-70%-kal is emelkedett a mezőgazdaságban dolgozók jövedelme.

2. ábra: A GDP volumenváltozása a 2001. és 2005. közötti időszakban

ahol az előző év azonos negyedéve = 100,0

Forrás: KSH, 2006.

A gazdasági mozgás sok sajátossága levezethető abból a tapasztalatból, hogy a gazdasági teljesítmény arányos a termelésben elért eredményekkel. A 2. számú ábra Magyarország, az EU és az USA adott időszaki GDP növekményét az előző időszak termeléséhez viszonyítottan mutatja. Az eltérő méretű, fejlettségű, gazdasági rendszerű és történetű országok 1960-as évek óta rendelkezésre álló adatsorait is megvizsgálva megállapítható, hogy hazánk, az USA és több nyugat-európai ország növekedési rátája azonos nagyságrendű. Az adatsorok mozgása párhuzamot mutat, fordulópontjai hasonló évekre esnek, a növekedés átlagát és szórását hasonló, 2-4% közötti ráták jellemzik. A már hivatkozott adatsorok statisztikai vizsgálata nem ad magyarázatot arra, hogy az egyes országok hogyan jutottak el szembetűnő különbségeket mutató fejlettségi szintekre. Az eltérést az alkalmazott növekedési stratégiában, ezen belül is a beruházások elosztásának arányaiban kell keresni. Nyugat-Európában és az USA-ban az 1970-es évektől kezdődően fokozatosan csökkentették az anyagi termelés részarányát, és ezzel párhuzamosan a beruházásoknak már mintegy kétharmadát az infrastruktúra és a szolgáltatások fejlesztésére fordították. Magyarországon ezzel szemben a beruházásra jutó források kétharmadát az anyagi termelés gyors bővítésére, ezen belül is elsősorban az ipar és nem a mezőgazdaság fejlesztésére költötték. Ez a folyamat a mezőgazdaság számára, tekintettel annak háromszori átszervezésére és ezzel bekövetkező vagyonszűkülésére, különösen hátrányos volt. A vagyonszűkülés elsődleges oka a tulajdonjogokkal párhuzamosan változó termelési szerkezet volt, ahol eltérő művelési, tárolási, szállítási rendszereket és eszközöket kellett volna bevezetni, azonban

erőforrások hiányában az új és új tulajdonosok ezeket nem voltak képesek sem megteremteni, sem megvásárolni. Az eltérő stratégiákkal elért eredmények és pozíciók jól látható különbségei ellenére Magyarországon az 1990-es éveket követően sem változott a beruházások aránya.⁵ A Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH) számításai szerint, míg az elmúlt évtizedben a magyar mezőgazdaság az ország GDP-előállításához folyó áron számítva átlagosan 3,7%-kal járult hozzá, addig a mezőgazdaságot támogató nemzetgazdasági beruházások aránya még ezt az értéket sem érte el.

Magyarország belépésekor az EU és az eurózóna gazdasága lassuló fázisban volt. A 2005-ben is érezhető lassulás elsődleges oka a lanyhuló globális kereslet, amelynek ellensúlyozására a belföldi gazdasági szereplők lehetnének képesek. Az eredmények értékelésekor és a várakozások megfogalmazásakor figyelembe kell venni azt is, hogy 2005. szeptemberéig, közel 12 hónap alatt 85%-kal emelkedett a nyersolaj ára és az eurózónában 8,9%-ra kúszott a munkanélküliség, ami együtt a fogyasztói kiadásokat és a vállalati beruházásokat egyaránt visszavetette. Az előzőekben bemutatott feltételek mellett kétséges, hogy az EU szintjén alkalmazásra kerülő makrogazdasági politikák:

- az alacsony infláció,
- a folytatólagosan lassú bérnövekedés,
- a profitrések emelkedése,
- a kedvező finanszírozási körülmények kialakítása,
- a szerkezeti reformok bevezetése

megalapozzák-e a kereslet várt megerősödését, illetve a magánfogyasztás és a beruházások felfutását.

Az európai konjunktúra további gyengülése mérsékelheti Magyarország lendületét is. Ez a megállapítás annak ellenére is igaz, hogy a magyar gazdaság összteljesítménye a 2004. évben 4,5%-kal, a 2005. évben pedig 4,3%-kal százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi azonos időszakra vonatkozó szintet.⁶ A bővülés mind a 2004., mind a 2005. évben negyedévről negyedévre 1-1,2%-os volt, ami szintén a gazdaság egyenletes ütemű fejlődését támasztja alá. A hazai növekedés az EU mintegy 2%-os növekedése tükrében kedvezőnek mondható, különösen akkor, ha figyelembe vesszük az ipar látványosan gyenge teljesítményét, a visszaeső fogyasztásokat, és az egységes európai statisztikai rendszer alkalmazása kapcsán bevezetett, és 2005. első negyedévében negatív hatást generáló fordított naptárhatást. A jelenség alapján végzett korrekció a hazai gazdaság statisztikailag kimutatott 4,7%-os növekedését mintegy 0,4 százalékpontnyi negatív hatással érintette. Elsősorban az uniós csatlakozás ösztönző hatásának köszönhetően a mezőgazdaság a 2005. évben is mintegy 20%-kal többet teljesített, mint a 2003. évben. A 2004. évi eredményekhez képest kimutatott minimális visszaesés elsősorban statisztikai jellegű, ami a 2004. évi rekorderedmény alapján képződött igen magas bázishoz képest volt csak kimutatható. A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy az árutermelő ágazatok átlag alatt, míg a szolgáltató szektor némileg átlag felett növekedett. A magyarországi 4-4,5% közötti

---

⁵ Bródy András – A gazdasági körforgás tartalma, Közgazdasági szemle, LIII. évf. 452. o.-, 2006.

⁶ KSH és Ecostat kutatóintézet jelentése alapján

GDP-növekedés megfelelt a korábbi várakozásoknak. Érdekes kérdés, hogy amennyiben az állam a továbbiakban nem von be évi mintegy 1.500 milliárd forintnyi a jövőben visszatérítendő külföldi forrást, akkor ez mekkora mértékű lendületvesztést okozhat.

A kormányzati szinten bejelentett konszolidációs intézkedések az államháztartás egyensúlyára is erőteljesen kihathatnak, mivel tovább növekednek a költségvetés bevételi oldalának teljesítését befolyásoló amúgy sem csekély kockázatok. Fegyelmezett költségvetés mellett javulhat a hosszú távú kibocsátás is, amire szükség is lenne, hiszen a régióban a magyar GDP növekedés már alacsonynak számít. Mára nem csupán a balti országok, de a cseh és a szlovák gazdaság is kimutathatóan dinamikusabb.⁷

Magyarországon a mezőgazdaság, halászat, erdőgazdálkodás a nemzetgazdaság összkibocsátásából 1991-ben 10,2%-kal, 2004-ben 3,9%-kal részesült. Az utóbbi érték ugyan jól megközelíti a fejlett államok azonos mutatóit, ez azonban inkább köszönhető az ágazat elmúlt közel 16 évben elszenvedett átalakulási veszteségeinek, mint az ország modernizációjának. A transzformációs veszteségeket alapvetően az életszínvonal csökkenés kereslet mérséklő hatása, és a nemzetközi trenddel ellentétes birtokelaprózódási folyamatok generálták, miközben az egységes uniós piac által biztosított előnyöket és korlátozásokat tompító derogációs időszakban már a lényegesen jobban gépesített és többszörösen támogatott tagországok gazdálkodóival kell felvenniük a versenyt a magyar vállalkozásoknak.

Az Európai Unióban az 1999-2004. közötti időszakban a munkaegységre jutó reáljövedelem évenként legalább 2,3%-kal emelkedett, míg ugyanezen időszakra a magyar mezőgazdaság egészében az egy főre jutó GDP volumennövekedés 1,4% körül alakult úgy, hogy még a legkedvezőbb alágazatok jövedelmezősége sem érte el az uniós átlagot. Az EU és a magyar mezőgazdasági vállalkozások főbb értékesítési és költségadatainak összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a két fél termelékenység, jövedelmezősége és tőkeellátottsága közötti többszörös különbség további problémák forrása is lehet.⁸

Az elmúlt években a magyar agrárgazdaságot kiszámíthatatlan, hektikus ármozgások jellemezték. A mezőgazdasági termékek termelői árszínvonala 1994-1997. között, elsősorban a magas infláció és a nemzetközi „árfelzárkózás” miatt, éves átlagban 22,2%-kal emelkedett. 1997-ben az árszínvonal átlagos növekedési szintje már 10% alatt maradt, 1998-ban és 1999-ben, a világpiaci tendenciák hatására évente mindössze 2,8%-kal, illetve 2,6%-kal emelkedett. A 2000. és 2005. I. negyedév közötti időszakban a termelői árszínvonal éves átlagértékeinek szélsőséges 4% és 23% közötti ingadozása az időjárás szélsőséges változásaival, a korai és a dél-alföldi területeken a késői fagykárokból, árvizekből, belvizekből és fél évszázada nem tapasztalt aszályokból adódó relatív áruhiány árnövelő hatásaival indokolható.

A mezőgazdasági termeléshez felhasznált anyagok közül az energia- és a takarmányárak emelkedtek a legnagyobb mértékben. Az iparcikkek, a műtrágyák, a növényvédőszer-

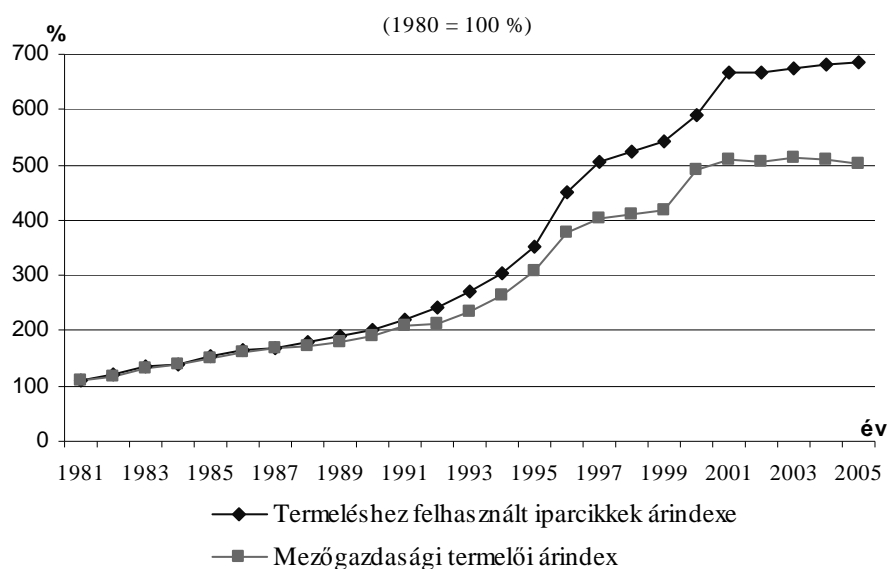
---

⁷ Világgazdaság Online – Megy előre a gazdaság, 2006. március 13.

⁸ Világgazdaság – Varga Zsuzsa – Az Európai Unió kapuja előtt - 2002. október 7., 13.o.

az állatgyógyászati termékek, valamint az igénybevett szolgáltatások árai is jelentősen (évente 10%-ot meghaladóan), a gépfenntartási költségek, az épület fenntartási költségek, a mezőgazdasági gépek beszerzési ára és a mezőgazdasági célú épületek beruházási költségei pedig 8%-ot meghaladó mértékben emelkedtek. Fentiekkel szemben a mezőgazdasági termelők az előző évinél átlagosan csak 4,9%-kal magasabb árakon tudták értékesíteni termékeiket.

3. ábra: Az agrárrolló alakulása Magyarországon

Forrás: KSH.

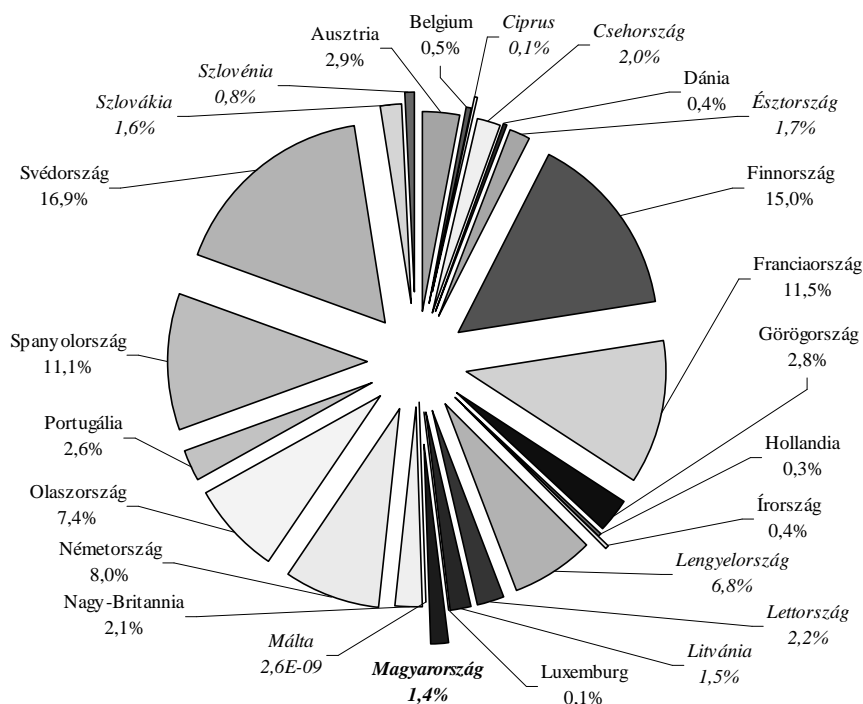
A 3. számú ábrán a bevételek és ráfordítások összevetéséből látható, hogy az agrárrolló 1990. óta fokozatosan nyílik. Ez azt is jelenti, hogy jelentős külső forrás igénybevétele nélkül a mezőgazdaság saját forrásai nemcsak a beruházási, felhalmozási tervek megvalósításához, hanem még a folyó termelés finanszírozáshoz sem elegendők.

2.1 Európa erdei

A XX. század első feléhez képest az európai erdők szinte valamennyi államban nagyobb területeket foglalnak el, azonban az erdészeti erőforrások használatának és védelmének mértékét klimatikus adottságaik, környezeti értékük, valamint az adott régió társadalmi-gazdasági fejlettsége alapján eltérő szinten és módon szabályozzák. Az európai erdőkre nézve a legnagyobb veszélyt az erdőtűz, a légszennyezettség és nem a fakitermelések volumene jelenti, hiszen az éves nettó folyónövedék az európai kontinens egészére vonatkozóan nagyobb, mint a fakitermelés volumene. Az egyedüli kivételt Görögország jelenti, ahol az ezredfordulón is több a fakitermelés, mint a növedék.

Az EU 133,1 millió ha erdőterületének tagállamok közötti megoszlását a 4. számú ábra mutatja. Az EU államaiban már korábban felismerték, hogy az erdő nem csak a fejlődő országok, hanem az egész világ számára fontos. A megvalósításra kerülő cselekvési programok hatásainak elemzése nem korlátozódhat országokra, ország-csoportokra, régiókra, hanem globális együttműködést igényelnek.

4. ábra: Az Európai Unió erdőterületének megoszlása a tagállamok között

Adatok forrása: KSH, 2004. – Szerző saját munkája.

Az ezredfordulón a közösség erdészeti cselekvésprogramjai három fő területre koncentrálnak:

- az erdőgazdálkodás intézményes fejlesztése az üzemtervezéstől a politikai tervezés és elemzésig;
- a tartamos erdőgazdálkodás és természetvédelem, melybe beletartozik a kritérium és indikátor rendszer kiszélesített elfogadása, az eredetigazolás és a hitelesítés kölcsönös elfogadása;
- a térségi erdőgazdálkodás fejlesztése, ami a fenntartható, illetve tartamos erdőgazdálkodás stabilizálását segíti.

Az egyes államok szakpolitikáinak összehasonlítását nagymértékben megnehezítik az adottságokból eredő különbségek, azonban ennek ellenére találhatók olyan funkciók is, amelyek azonosak:

- a termelési funkciók, amelyek nyersanyagot és jövedelmet biztosítanak, a fa iránti kereslet növekszik a minőségi követelményekkel együtt;
- a környezetvédelmi és környezettani funkciók, az erdő védelmi szerepe (klíma, szénmegkötés, talaj, levegő, víz), a flóra és fauna erdei ökoszisztémában élő része;
- a rekreációs funkciók, amelyek a sűrűn lakott EU tagállamokban az erdészeti politika kiemelt tényezői.

Az egyes államok erdészeti politikájuk kialakítása során igyekeznek figyelembe venni az EU erdészeti stratégiájához való közelítés esetén kínált előnyöket és előírt kötelezettségeket. Az előnyök közül elsősorban az erdőterület bővítését, az

erdővédelmet, és a fafelhasználás fejlesztését célzó pénzügyi támogatásokat kell kiemelni.

A világ országainak erdősültségét bemutató statisztikák szerint az adatok az egyes térségek között, sőt az egyes térségeken belül is igen tág határok között változnak. Az átlagtól való eltérés különösen Európában szembetűnő, ahol Finnország 65,8%-os- és Izland 0,3%-os erdősültsége képviseli a szélső értékeket. A FÁK országok tekintetében Oroszország erdősültsége megközelíti az 50%-ot, míg Tadzsikisztáné a 3%-ot sem éri el. Az észak-amerikai kontinens két országában Kanadában és USA-ban az erdősültség közel hasonló mértékű, 26,5%, illetve 23,7%.

Az EU egyes államainak erdészeti statisztikáit összehasonlítva több, az átlagtól jelentősen eltérő értékeket találunk. Amíg Finnország és Szlovénia erdősültsége 65,8%, illetve 55%, addig Írország azonos mutatója csupán 8,1%. Amíg Ausztriában és Németországban az egy hektárra vetített élőfakészlet 286 m³, illetve 268 m³, addig Görögországban 45 m³, Spanyolországban pedig 44 m³. Hasonló eltérések az egyes országokon belül meghatározott régiók, közigazgatási egységek adatai között is tapasztalhatók. Magyarországon, például amíg Békés megye erdősültsége 4,2%, addig Nógrád megyének 37,1%-át borítja erdő.

1. táblázat: Az Európai Unió erdősültsége

Ország neve	Ország		Erdő- és egyéb fás terület				Erdősültség (%)
	területe (millió ha)	lakossága (millió fő)	összesen (millió ha)	lombos	fenyő	1 lakosra jut (ha)	
Finnország	30,4	5,1	20,0	4,6	15,4	3,9	65,8
Szlovénia	2,0	1,9	1,1	0,6	0,5	0,6	55,0
Svédország	41,0	8,8	22,5	3,6	18,9	2,6	54,9
Észtország	4,5	1,4	2,3	1,1	1,2	1,6	51,1
Ausztria	8,3	8,1	3,9	0,9	3,0	0,5	47,0
Lettország	6,5	2,4	2,9	1,2	1,7	1,2	44,6
Szlovákia	4,9	5,4	2,1	0,9	1,2	0,4	42,9
Portugália	9,2	9,9	3,4	2,1	1,3	0,3	37,0
Luxemburg	0,26	0,441	0,089	0,055	0,034	0,2	34,2
Csehország	7,9	10,3	2,6	0,5	2,1	0,3	32,9
Olaszország	30,1	57,8	9,9	7,1	2,8	0,2	32,9
Litvánia	6,5	3,6	2,03	0,792	1,238	0,6	31,2
Németország	35,7	82,1	10,7	3,4	7,3	0,1	30,0
Lengyelország	30,4	38,6	9,0	3,0	6,0	0,2	29,6
Spanyolország	50,6	39,6	14,8	5,2	9,6	0,4	29,2
Görögország	13,2	10,6	3,7	2,1	1,6	0,3	28,0
Franciaország	54,6	59,7	15,3	9,8	5,5	0,3	28,0
Belgium	3,05	10,1	0,617	0,296	0,321	0,1	20,2
Magyarország	9,3	10	1,84	1,582	0,258	0,2	19,8
Ciprus	0,925	0,77	0,12	0,119	0,001	0,2	13,0
Nagy-Britannia	24,4	60,4	2,8	0,9	1,9	0,05	11,5
Dánia	4,3	5,4	0,486	0,194	0,292	0,1	11,3
Hollandia	3,4	16,2	0,334	0,144	0,190	0,02	9,8
Írország	7,0	3,5	0,570	0,228	0,342	0,2	8,1
Málta	3,2E-03	3,8E-01	3,5E-07	2,1E-07	1,4E-07	9,1E-07	1,1E-04
EU 25 összesen:	388,4	452,5	133,1	50,6	82,5	0,29	34,3

A táblázatban dőlt betűkkel került feltüntetésre a 2004. május 1-én csatlakozott 10 ország neve.

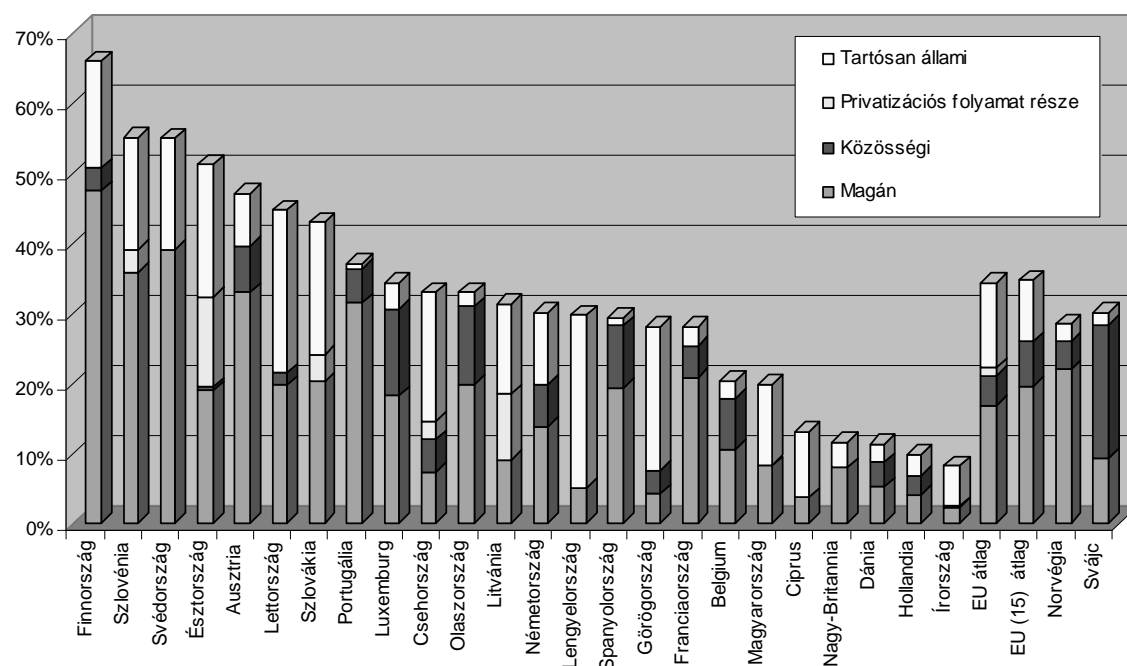
Adatok forrása: nemzeti honlapok, KSH. – Szerző saját munkája.

Az 1. számú táblázat adataiból megállapítható, hogy az EU átlagos erdőszültsége (34,3%) majdnem kétszerese a magyarországinak (19,8%). Különbség mutatkozik továbbá az erdőállományokat alkotó fafajok tekintetében is, amíg az EU erdeit a fenyő fafajok nagyobb aránya (62%) jellemzi, addig Magyarországon a lombos fafajok (86%) uralkodnak. Hazánkban a teljes erőterületre vonatkozóan készülnek erdőtervek, míg az EU átlagában az erdőterv szerint kezelt erdők aránya mindössze 85%.

Finnország, Svédország és Ausztria Európai Unióba történő 1995. évi belépését megelőzően az EU 277,4 milliárd ECU-ra becsült erdővagyonának 72%-át (199,6 milliárd ECU) Németország és Franciaország erdővagyonára tette ki. A három belépő ország hatalmas erdővagyonára (125,2 milliárd ECU) alapvetően változtatta meg az erdőgazdálkodás és a fagazdaság megítélését az Unión belül. Az ezredfordulón az EU 25 államának erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó nettó állóteke állományát mintegy 16.521 milliárd ECU-ra becsülték, amelynek 2,4%-a (402,6 milliárd ECU) a teljes erővagyon értéke. A teljes erdővagyon 23%-át (93,2 milliárd ECU) a föld értéke, 77%-át (309,4 milliárd ECU) a fakészletek értéke teszi ki.⁹

Európa országainak erdőszültségét szektoronkénti bontásában bemutató 5. számú ábrán látható, hogy azokban túlnyomórészt a magántulajdon részesedése magasabb.

5. ábra: Európa országainak erdőszültsége szektoronkénti bontásában

Adatok forrása: EUROSTAT, 2003. – Szerző saját munkája

Az EU 15 átlagában az összes erdőterület 57%-a közel 15 millió magánszemély kezében, 18%-a közösségi tulajdonban és 25%-a tartósan állami tulajdonban volt. A magánkézben lévő erdőterületek átlagos mérete 13 ha, többségük azonban kisebb mint 3 ha. Az EU 25 átlagában az összes erdőterület 52%-a magán kézben (ebből mintegy 3% még privatizációs folyamat része), 13%-a közösségi tulajdonban és 35%-a tartósan

⁹ Forrás: EUROSTAT, 2000.

állami tulajdonban van. Az összes erdő 62%-ában tűlevelű, 38%-ában lombos állományokat találunk. Az EU államaiban az erdőgazdálkodás és az erdőből kikerülő fatermékek GDP-ben betöltött szerepe átlagosan 1% körül mozog, és tendenciáját tekintve fokozatosan csökken. Az erdészet közel 2,8 millió munkavállalónak biztosít megélhetést. Ezekben az országokban az erdészeti érdekképviselőknek komoly hagyományai, kialakult szervezetei (tagkörök) és elfogadott érdekvédelemző képességük van. Már megtanulták, hogy tudni kell egymás mellett és egymásért is élni.

2.2 Az Európai Unió erdészeti stratégiája

A nemzetközi erdészetpolitikai eseményeken 1983. és 1998. között szinte évente fogadtak el valamely az erdőgazdálkodást, faipart, illetve részterületeiket érintő programokat, akcióterveket, állásfoglalásokat. Az erdészet szempontjából lényeges közösségi és tagállami erdészeti politikák, kezdeményezések összehangolására az Európai Parlament Mezőgazdasági és Térségfejlesztési Bizottsága 1997. január 30-i ülésén elfogadta az Európai Unió erdészeti stratégiájáról szóló előterjesztést. Az Európai Tanács az erdészeti stratégiáról szóló 1998. december 15-én kelt állásfoglalásával már egy olyan, a hosszú távú erdőgazdálkodás támogatását segítő tevékenységeket összefogó keretprogramot hozott létre, amelynek elsődleges célja az erdők és erdészet szempontjából lényeges tagállami és közösségi politikáknak, kezdeményezéseknek az összehangolása. A program kiemelten kezeli az EU és a tagállamok erdészettel kapcsolatos kötelezettségvállalásait, különös tekintettel az Egyesült Nemzetek 1992. évi a környezetről és a fejlődésről szóló, valamint az Európai Erdők Védelme Miniszteri Konferenciákra. Az Európai Erdők Védelme Miniszteri Konferenciát (MCPFE) pán-európai kezdeményezésre első alkalommal 1990-ben Strasbourgban, majd ezt követően 1993-ban Helsinkiben, 1998-ban Lisszabonban, és 2003-ban Bécsben hívták össze.

Az erdőgazdálkodást jellemző közös alapelvek, valamint a vidéki területek fejlesztésében betöltött rendkívül fontos szerepének elismerése ellenére az EU nem alakított ki a mezőgazdasági termékekhez hasonló közös erdészeti politikát. Ennek egyik oka részben az EU jogalkotási rendszerében kereshető, hiszen általános irányelv, hogy a jogi normák, határozatok a lehető legalacsonyabb szinten kerüljenek megalkotásra, így a hatalom a lehető legközelebb maradjon azokhoz, akik felett a hatalmat gyakorolják. Továbbá a közös álláspont kialakítását nehezítette, hogy a tagállamok erdőgazdálkodási- és végrehajtási rendszereiben jelentős különbségek mutatkoznak, ami nagyon szűk mozgásteret engedne meg a közös erdészeti-politika számára.

A nemzeti erdészeti politikák egyfajta biztosítékát is jelentik annak, hogy az erdőkkel kapcsolatos intézkedések és kezdeményezések végrehajtása, az ellenőrzési eljárások, illetve a közösségi tevékenységek közel azonos módon kerülnek elbírálásra és értékelésre. Ezáltal ugyan az elsődleges döntéseket is a tagországoknak önállóan kell meghozniuk, azonban figyelembe kell venniük, hogy az erdők kezelésére, védelmére és fenntartható fejlesztésére vonatkozó egységes alapelvek a közös agrár-, vidékfejlesztési-, környezeti-, kereskedelmi-, belsőpiaci-, kutatási-, ipari-, fejlesztési- együttműködési- és energetikai politikákban már korábban megfogalmazásra kerültek. A nemzeti erdészeti politikák olyan témákat tárgyalnak, mint az erdők produktív szerepe, a hosszú távú erdőgazdálkodás gazdasági életképessége, az erdészet hozzájárulása a vidékfejlesztéshez, a biodiverzitás védelme és kiterjesztése az erdőkben, az éghajlatváltozás csökkentése, az erdők védelmi, társadalmi, rekreációs és kulturális szerepe. Jóllehet a tagországok

hasznos célokat fogalmazznak meg, azonban az egyes programok kiemelt céljaiban az európai erdők társadalmi-gazdasági és ökológiai sokfélesége miatt jelentős különbségek tapasztalhatók.¹⁰ Magyarországon is törekedni kell arra, hogy a valamennyi érintett támogatásával létrehozott nemzeti erdészeti program minél teljesebben beágyazódjon a hosszú távú fejlesztési stratégiákba.

Az 1990-es évek második felében az EU erdészeti célú támogatásainak döntő része a dél-európai országokba, Spanyolországba, Németországba, Franciaországba és Írországba jutottak. A kedvezményezett tagállamok a támogatásokat elsősorban a mezőgazdasági területen folyó erdészeti programok finanszírozására, valamint az erdőgazdálkodás hatékonyságának a javítására, a piacfejlesztési és környezetvédelmi intézkedésekre, a környezetkárosodás helyreállítására használták fel.

A magyar erdészeti jogalkotás és a kapcsolódó előírások szükségszerű felülvizsgálatakor az EU által meghatározott irányelveket célszerűen, a megadott szempontokat a nemzeti sajátosságoknak megfelelő súllyal kell figyelembe venni.

A közös erdészeti stratégia kidolgozására adott jogszabályi környezetben, elsősorban a Rio de Janeiro-i Föld Csúcstalálkozó erdőre vonatkozó alapelvei, az EU tagországok szakpolitikái és az erdészeti akcióprogramok figyelembevételével került sor. A közös erdészeti stratégia:

- az erdőgazdálkodás feladatai között jelöli meg az erdők sokféleségének és többcélú hasznosításának, valamint az ökológiai, ökonómiai és szociális funkciók fenntarthatóságának elősegítését;
- hasznosnak tekinti az EU, mint közösség tevékenységét a vidékfejlesztési intézkedésekben, az erdőnek a levegőszennyezés és erdőtűz elleni védelmében, az erdészeti információs és kommunikációs rendszerekben, a kutatási és fejlesztési munkában, valamint a fejlesztési együttműködésben;
- célja, hogy a nemzeti erdészeti programokat kiegészítse, és biztosítsa, hogy a közösségi intézkedések előnyeit maximális mértékben kihasználják.

A közös erdészeti stratégia lényeges elemei:

- a fenntartható erdőgazdálkodás biztosítása;
- a tevékenységek optimális szintjének (helyi, regionális, nemzeti, európai, vagy nemzetközi) meghatározása, valamint az egyes szintek közötti lehető leghatékonyabb munkamegosztás kialakítása;
- az erdők multifunkcionális szerepének felismerése;
- a nemzetközi kötelezettségek megvalósítása nemzeti eszközökkel;
- aktív részvétel az erdészeti ágazattal kapcsolatos nemzetközi folyamatokban;
- a koordináció, kommunikáció és együttműködés javításának szükségessége;
- a biológiai sokféleség megőrzése és fokozása;
- faanyag felhasználásának előmozdítása a nyílt piaci szabályoknak megfelelően;
- az erdészet és kapcsolódó iparok hozzájárulása a jövedelemhez, a foglalkoztatáshoz;
- integrált megközelítés az erdők és a többi politika között;

---

¹⁰ NEP, 2002; és www.europa.eu.int

- aktív részvétel, tulajdonosok bevonása;
- egyedi megközelítések szükségessége;
- a stratégia folyamat-jellegének felismerése.

Az egységes **Erdészeti Akcióprogramot** az Európai Tanács 1989-ben elfogadta, majd 1992-ben ismét megerősítette. Az Erdészeti Akcióprogram keretében nyújtott támogatásokat a 2. számú táblázat mutatja be.

2. táblázat: Az Erdészeti Akcióprogram keretében nyújtott támogatások

Támogatás megnevezése	Szabályozás száma	Támogatás	
		időszak	millió ECU
Erdővédelem:			
légkör szennyezettséggel kapcsolatos védelem	2157/92.	1992-1996.	29,4
erdőtüzek elleni védelem	2158/92.		70,0
Térségfejlesztés keretében az erdő állapot feljavítása	1610/89.	1989-1993.	380,0
	4256/88.	1994-1999.	416,0
	867/90.		
Közös Agrárpolitikához kapcsolódó intézkedések	2080/92.		
Európai Erdészeti Információs és Kommunikációs Rendszer támogatása (EFICS)	1615/89. 400/94.	1993-1997.	3,9
A mezőgazdasági és erdészeti genetikai készletek védelme, osztályozása és hasznosítása	1467/94.		
A tudományos kutatás támogatása a Közösségi Kutatási Keretprogramon belül történik.			

Adatok forrása: www.europa.eu.int. – Szerző saját munkája.

A CAP 1992. évi reformja újabb lehetőséget biztosított a mezőgazdasági területek erdészeti célú hasznosítására, valamint a már meglévő erőterületek állapotának javítására, értékeinek megőrzésére. Az Európai Bizottság az 1993-1997. évek közötti időszakokra 650 ezer hektár mezőgazdasági művelés alatt álló terület erdősítését és 130 ezer hektár meglévő erdőterület rehabilitációját irányozta elő azzal, hogy a feladatok végrehajtásához 1,2 milliárd ECU pénzügyi forrást rendeltek. A program, illetve egyes szakaszainak végrehajtását követően a ténylegesen felmerült költségek mintegy 50-70%-a került visszatérítésre a tagállamok számára.

A 89/367 számú Európai Tanácsi határozattal létrehozott **Erdészeti Állandó Bizottság** az 1990-es évekre az EU erdészeti politikájának és a tagállamok közötti koordinációnak elsődleges fórumává vált. A Bizottság irányító tevékenységét elsősorban az erdővédelemről és -felügyeletről szóló jogszabályoknak megfelelően végzi. Az EU tagállamai nemzeti szakpolitikájukat a Bizottság állásfoglalásainak és iránymutatásainak figyelembevételével igyekeztek alakítani. A Bizottság munkájának eredményeképpen az 1993. évi Helsinkiben megtartott Miniszteri Konferencián elfogadták a tartamos erdőgazdálkodás definícióját. Ennek megfelelően az erdőket és fás területeket olyan módon kell gondozni és használni, hogy azok:

- biológiai változatossága, termőképessége, felújítási kapacitása és életenergiája megmaradjon;
- meghatározó környezeti, gazdasági és társadalmi funkcióknak megfelelően;
- más környezeti rendszerek ne károsodjanak.

2001. év végén komoly előrelépést jelentett, hogy az Erdészeti Állandó Bizottság az erdőkkel kapcsolatos problémákat érintő koordináció elősegítésére egy a meghatározó közösségi politikákért felelős szolgálatok közötti erdészeti csoportot hozott létre. Ez a kezdeményezés is hozzájárult a tagállamok és a Bizottság összehangolt álláspontjának kialakításában.

Az erdészeti politika rendszere 1998. óta jelentős fejlődésen ment keresztül. Első lépésként összevetésre kerültek az ágazatot közvetlenül érintő határozatok. A hosszú távú fejlődés 2002. évi johannesburgi csúcstalálkozóján már rögzítésre került, hogy az erdészet a hosszú távú fejlődés egyik meghatározó eleme. Pán-európai szinten a Bécsben megtartott IV. Európai Erdők Védelme Miniszteri Konferencián egységesen alkalmazható fogalmak és fogalom meghatározások, valamint az erdők védelmére és a hosszú távú erdőgazdálkodásra vonatkozó koherens cselekvési sorozatok kerültek elfogadásra. A 2002. évben elfogadott VI. Közösségi Környezetvédelmi Cselekvési Terv, valamint a közös agrárpolitika módosításaiban is megerősített vidékfejlesztési politika nagymértékben hozzájárult a tagállamok erdészeti politikáinak fejlődéséhez is. Az Európai Unió belül az erdészeti politika megközelítésében valószínűleg még a tágabb értelemben vett politikai összefüggésrendszer változásai, a lisszaboni és a gothenburgi stratégiák, az EU bővítése és az elfogadásra váró új Alkotmányos Szerződés sem hoznak jelentősebb változást.¹¹

3. Az erdőgazdálkodás átalakuló szervezeti rendszere Magyarországon

3.1 Történeti áttekintés

Az erdészeti ágazat hosszú távú termelési ciklusa következtében az emberi beavatkozások, környezeti hatások sok esetben csak huzamosabb idő elteltével mutatkoznak meg az erdők életében. Ezen változások következményeit viszont tartósan élvezte vagy szenvedte el a lakosság, és bővebb értelemben az egész élővilág.¹² Az elmúlt bő évszázadot áttekintve több olyan változás is bekövetkezett, ami gyökereiben rázta meg a magyar erdőgazdálkodást.

- Az 1879. évi első Erdőtörvény jelentős hatást gyakorolt a kor európai színvonalának megfelelő magyarországi erdőgazdálkodás kialakulására. Az erdők közjóléti szerepét már ekkor kezdték felismerni és hangsúlyozni.
- Az első világháborút követően erdeink területe a korábbi 7,3 millió ha-ról 1,1 millió ha-ra csökkent, emiatt egy új erdőtelepítési program kidolgozása vált szükségessé.
- Az 1945-ös földreformot követően, az 1959-62-es tömeges átszervezés árnyékában, a magántulajdon különböző formáinak gyakorlatilag teljes felszámolása mellett valósultak meg a korábbi erdőtelepítési, országfásítási elképzelések, melynek nyomán 1990-re az ország erdőterülete mintegy 600 ezer ha-ral növekedett.

---

¹¹ Jelentés az EU erdészeti stratégiája alkalmazásáról – Brüsszel, 10.3.2005. – COM(2005) 84 végleges

¹² MTA 2000. évi tájékoztatója

3. táblázat: Az erdőterület megoszlása tulajdonforma szerint 1938-1990.

1938		1946		tulajdonforma	1970	1990
tulajdonforma	ezer ha	tulajdonforma	ezer ha		ezer ha	
erdőgazdálkodás alá vont terület összesen	1 187,7	erdőgazdálkodás alá vont terület összesen	1 175,0	erdőgazdálkodás alá vont terület összesen	1 470,7	1 696,7
magán	523,4	"rendezetlen" egyéb tulajdon	170,0	egyéb tulajdon	12,3	9,0
kincstári	54,9	állami	814,0	állami	1 089,6	1 140,3
alapítványi	44,0	állami kezelésben lévő	191,0	egyéb állami szervek és intézmények	18,7	30,6
közösségi és törvényhatósági	67,5			közösségi kezelésű gazdaságok	14,7	-
egyházi	161,7			termelő szövetkezetek	335,4	516,8
hitbizományi	174,7					
közbirtokossági	144,8					
részvénytársasági	16,7					

Forrás: Halász Aladár - A magyar erdőszet 70 éve számokban

- Az 1990-1991. években az erdőgazdálkodás területén is egy új korszak köszöntött be a privatizációs folyamattal. Mindeközben láthatóvá vált, hogy az erdei ökoszisztémák fenntartása, biológiai diverzitásának megőrzése, helyreállítása és bővítése csak a többcélú, természetközeli erdőgazdálkodás keretében biztosítható.

Ezek a változások elsősorban a gazdasági rendszerek alapját képező földtulajdon és a földhasználat jellegét változtatták meg, miközben a mezőgazdasági termelőknek csökkenő jövedelmek és jövedelmezőség mellett kellett megküzdeniük az újrakezdések nehézségeivel.

A 4. számú táblázat összesítő adatokat tartalmaz az 1991. évi XXV. tv. alapján lefolytatott elsősorban korábban szövetkezeti területeket érintő I.-, és az 1992. évi XXIV. tv. alapján lefolytatott állami tulajdonú területeket érintő II. vagyoni kárpótlásról, amely a 2006. évben még nem került lezárásra, valamint az 1994. évi II. tv. alapján beadott pótlólagos-, valamint a személyi kárpótlásról.

4. táblázat: A vagyoni kárpótlásról

Összes beérkezett kérelem száma (db):	1 431 747
Elbírált kérelmek száma (db):	1 431 611
Kárpótlási jegyek címletértéke (ezer Ft):	80 981 268
Mezőgazdasági vállalkozást támogató utalványok címletértéke (ezer Ft):	3 774 099
<i>Az I. és II. földalap összesített árverési adatai:</i>	
Összes árverés száma (db):	26 774
Árverésen résztvevők száma (fő):	1 101 911
Tulajdonhoz jutottak száma (fő):	762 628
Elárverezett AK érték (AK):	39 270 044
Elárverezett földterület (ha):	2 142 556

Adatok forrása: Igazságügyi Hivatal - 2005. 05. 30. – Szerző saját munkája.

Az 1990-es évek első felében a kárpótlás és a szövetkezeti vagyonnevesítés következtében az ország erdőterületének tulajdoni szerkezetében is gyökeres változás ment végbe. Az eredeti elképzelések szerint az állami erdőgazdaságok által kezelt, többségében egybefüggő erdőterületek nem kerültek volna be a speciális elemeket felvonultató magyar „kártalanítási” rendszerbe, azonban újabb politikai-, jogi- és társadalmi szempontok miatt ezen erdőterületek egy részét mégis be kellett vonni a privatizációba. A politikai indokok között talán a legfontosabb, hogy az előrejelzésekhez képest lényegesen többen és nagyobb összértékben jelentették be igényeiket, amit a privatizációra előzetesen kijelölt vagyon nem fedezett. A politikai elhatározást jogi oldalról az 1991. évi XXV. tv., az erdőterületek bevonását pedig az Alkotmánybíróság 1993. évi állásfoglalása (miszerint senki sem zárható ki a kárpótlásból) biztosította.

A privatizációs folyamat minden nehézsége ellenére lehetőségeket is hordozott magában. Lehetőséget az erdészeti számára, hogy a társadalmi elvárásnak megfelelő, hagyományokra épülő erdőtulajdon megteremtésével, segítségével ne csak néhány ezer szakember, hanem szélesebb rétegek váljanak érdekeltté a tartamos erdőgazdálkodás fenntartásában. Az erdészeti társadalom leginkább helyi szinten tett lépéseket az új erdőtulajdonosi réteg felé, azonban azt nem tudta vagy nem akarta a szélesebb nyilvánosság elé tárni. Ez a „bezárkózás” hosszú évekre meghatározta az erdészeti társadalmi elfogadottságát és ez is elősegítette, hogy az Európában és hazánkban is egyre szervezettebben és hangosabban kommunikáló, sikerre éhes környezetvédelem az erdészeti társadalom nélkül vívjon ki magának jelentős társadalmi elismerést.

Az erdőterületek körülbelül 1/3-a kárpótlás, a fennmaradó 2/3-a pedig a szövetkezeti vagyonnevesítés útján került magántulajdonba. A kárpótlás folyamatában az állami erdőgazdaságok által kijelölt kevés tömbös erdő mellett rengeteg kis hozamú, kis értékű terület került átadásra, ami az erdőgazdaságoknak sem érték, sem hozamtermelési hátrányokat nem okozott. A szövetkezeti tulajdon jogi szempontból nem nevesített magántulajdonnak minősült, tehát ezekben az esetekben valójában csak a gazdálkodási forma változott. 1993-ig gyakorlatilag a jelentkezés sorrendjében és sorsolás alapján kezdeményezték a tulajdon nevesítését. 1993. után már földkiadó-bizottságok alakultak és leggyakrabban a mindenkinek mindenhol elvet érvényesítve próbálták meg végrehajtani a nevesítést.

5. táblázat: Az I. és II. földalap megoszlása művelési áganként

művelési ág	I. Földalap		II. Földalap	
	AK	ha*	AK	ha*
szántó	34 246 564	1 802 451	1 616 653	85 087
rét	923 571	48 609	43 598	2 295
erdő	833 406	116 162	39 342	5 483
legelő	703 531	37 028	33 211	1 748
szőlő	477 664	25 140	22 549	1 187
gyep	270 037	14 212	12 747	671
nádas	37 911	1 995	1 790	94
kert	5 639	297	266	14
kivett	1 494	79	71	4
összesen:	37 499 817	2 045 973	1 770 227	96 583

Forrás: Szerző saját munkája

Az 5. számú táblázatban az egyes földalapokhoz, valamint művelési ágakhoz tartozó AK értékek saját adatgyűjtésből származnak, azonban termértékre vonatkozó adatokat nem sikerült felelni. A ha* megjelölés alatt megtalálható közelítő értékek az erdő művelési águ területek esetében mintegy 7 AK átlag értékkel, a többi művelési ág esetében 19 AK átlagértékkel kerültek kiszámításra.

A privatizációs folyamat egyik legnagyobb problémáját jelentette megtalálni azt az objektív mérőszámot, ami alapján jelenértékben összemérhető a különböző időpontokban elvesztett vagyon értéke. A földterületek minél szélesebb körű és alaposabb felmérését, minősítését, értékelését és nyilvántartásba vételét mind a nemzetközi, mind a hazai gyakorlatban elsősorban az adóbevételek növelésének szándéka vezérelte. Magyarországon a földadó szabályozás alapvető jogforrásának az 1875. évi VII. törvény tekinthető, amely a korábbi ideiglenes kataszter helyett állandó földadókataszter készítését rendelte el. A földadókataszter létesítése érdekében megindított földmérés igazgatása Bécsben a császári és királyi pénzügyminisztérium hatásköreibe tartozott. Itt szervezték meg a földmérési igazgatóságot és a háromszögelő hivatalt. A földterületek egységes rendszerű és részletes felmérése közel 10 évig tartott, amelynek során minőség szerint nyilvántartásba vették az egyes művelési ágakat, és elvégezték a jövedelem megállapítására vonatkozó becsléseket. Ezt követően a kataszteri tiszta jövedelemhez hozzárendelték a földadó kulcsát jelentő aranykorona értékeket.

A XIX. században bevezetett aranykorona érték tehát a tulajdon jövedelemtermelő képességét, jövedelmezőségét minősítette és ennek megfelelően elsősorban a mindenkori adó alapját képezte. 1945. után és 1971-ben politikai, illetve gazdasági okokból a magyar földügyi nyilvántartásban szereplő aranykoronát leértékelték, aminek következménye, hogy ezek az „új értékek” már az egyes földterületek jövedelmezőségét is csak közvetett módon fejezik ki.¹³

A különböző időpontokban megadott aranykorona értékek egyenértékű összehasonlítását bizonytalanná teszik a termőföld tiszta jövedelmét befolyásoló műszaki tényezők (folyamszabályozások, ár- és belvízmentesítések, talajjavítás) és közgazdasági tényezők (termékár változások, munkaerő fejlődése) nagymértékű változásai is. A privatizációs folyamat lebonyolításához a döntéshozók a korábbiakkal elsősorban elnevezésében azonos aranykorona mérőszámot választották, amely nemhogy a földterület, mint vagyon összértékét nem fejezte ki, de még az egyes földterületek jövedelmezősége közötti különbséget is csak relatív módon mutathatta. Fentieket támasztja alá az erdőterületek igen alacsonyan megállapított aranykorona értéke, ami általában nem alapja a piaci alapú üzletmenetnek, pedig a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karán kidolgozott és oktatott, országosan alkalmazható és összehasonlítható eredményeket biztosító erdővagyon értékelési rendszer alapján az erdőtulajdonosok is objektívabb döntéseket hozhatnak.

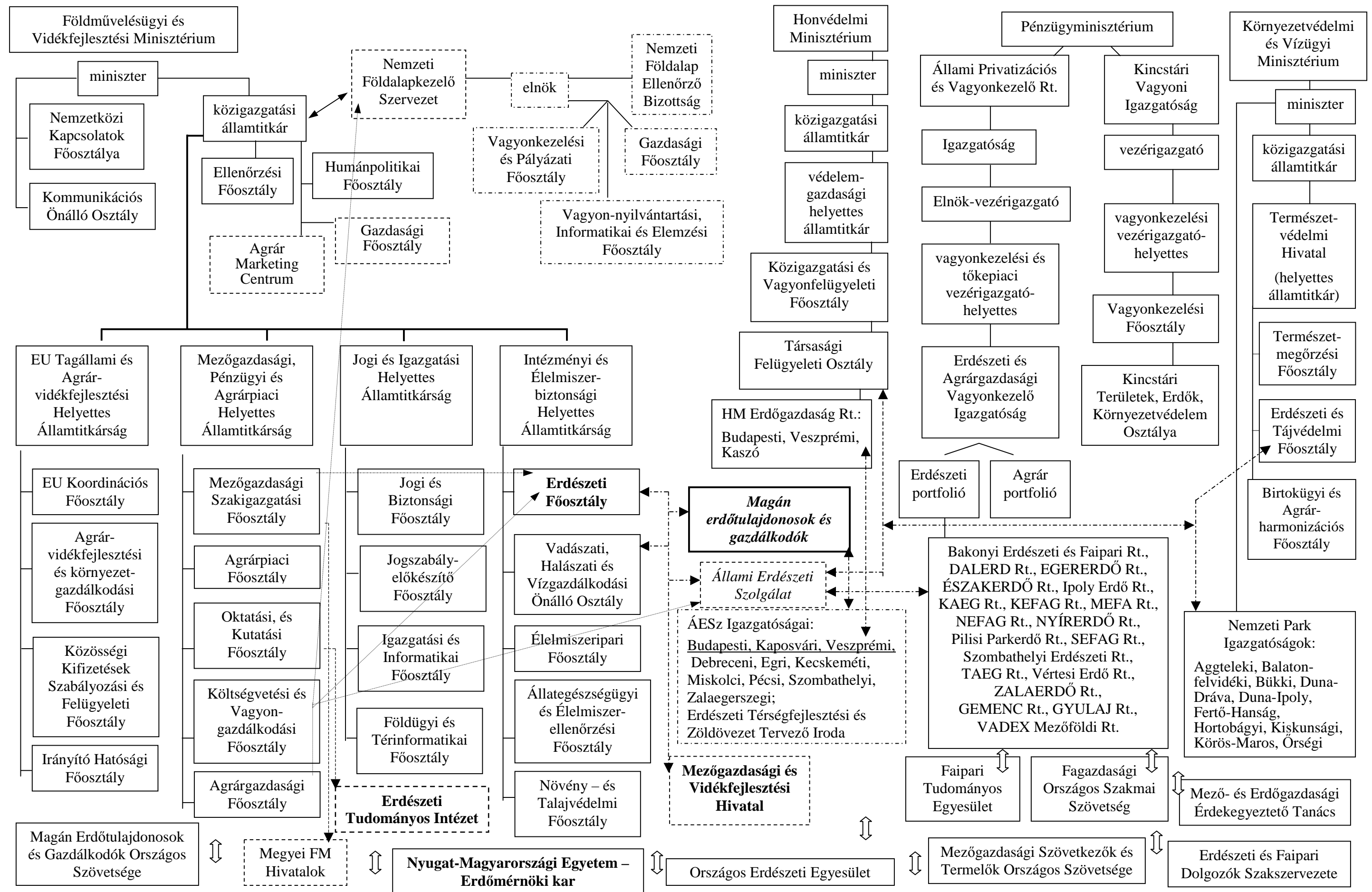
Hazánkban a földterületek minősítésére használt skála a 3-5 aranykoronás gyenge minőségtől a 40 aranykorona fölötti különleges minőségig terjed.

A 6. számú ábra, a Szerző saját munkája, az erdőgazdálkodással közvetlenül vagy ahhoz szorosan kapcsolódó intézmények szervezeti felépítését ábrázolja. A nyilak a döntési folyamatok összetettségét, illetve a funkcionális kapcsolatokat mutatják.

---

¹³ Dr. habil Lett Béla előadása alapján – doktori iskola – 2001. május 10.

6. ábra: Az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó intézmények

A 6. számú ábra szemléletesen mutatja, hogy az erdőgazdálkodással kapcsolatos döntések előkészítése, a feladatok végrehajtása több, esetenként felelősségében és határhelyen is átfedésekkel működő intézmény és szervezet együttműködésével valósítható meg. Az ábrán a pontokból álló vonalak a központi költségvetési finanszírozás lehetőségét, a pontvonalak a szakmai együttműködés és felügyeleti kapcsolatokat mutatják be.

A következőkben az erdőgazdálkodási ágazat különböző döntési szintjein található szervezetek, intézmények rövid bemutatására kerül sor.

Az erdészeti szakigazgatás hagyományosan az agrárigazgatáshoz kötődő háromszintű rendszer, melynek legfelső szintjén a mindenkori agrár miniszter, középső szintjén az országos erdészeti hatóság (funkcionálisan az Erdészeti Főosztály), legalsó szintjén pedig az Állami Erdészeti Szolgálat (továbbiakban: ÁESz) áll.

Az **Erdészeti Főosztály** teljesíti a minisztérium szervezeti és működési szabályzatán keresztül delegált feladatokat, államigazgatási eljárásban ellátja a másodfokú hatósági feladatokat, felügyeleti szervként szakmai szempontból irányítja és ellenőrzi az ÁESz tevékenységét. E hármasságban részt vesz az erdőgazdálkodási tevékenységgel közvetlenül összefüggő szabályzórendszer alakításában, a jogalkalmazás gyakorlatának alakulásában, az ágazatot érintő kormányzati együttműködés megvalósításában, valamint az erdészeti szakigazgatás alsóbb szintjeinek működésében.

Az erdőgazdálkodáshoz igen szorosan kapcsolódó **vadászati ágazat** szakmai felügyelete is a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium hatáskörébe tartozik. A Vadászati törvény hatályba lépése óta eltelt időszak, a vadászati üzemtervek, bérleti szerződések 10 éves időszakában szerzett tapasztalatok alapján a vadászterületek következő hasznosítási ciklusában érvényes határainak ésszerűsítése már elengedhetetlennek látszik. A vadgazdálkodás 2007. évben átalakuló struktúráját erőteljesen befolyásolják a vonatkozó jogszabályok, amely módosítására az államnak mint tulajdonosnak is meg kell tennie javaslatait. Várható, hogy a szabályozási elemek 2006. évi újragondolása közben a földtulajdonosok a politikai nyomásgyakorlás eszközeit is igénybe fogják venni. Ennek jelei egyértelműen kitapinthatóak a földbirtok koncentrációs törekvésekben, a földtulajdonosok megújuló és most már tudatos tulajdonosi stratégiáinak kialakításában. Ebben a folyamatban az államnak is meg kell védenie tulajdonosi pozícióit, amelynek elsődleges feltétele a tulajdonosi jogokat és vagyongazdálkodási tevékenységet gyakorló állami képviselőknek összehangolt, egyszerűsített formában történő fellépése. A 2006. év során ezen a területen is fokozódnak a feszültségek. A vadgazdálkodás terén bekövetkező változásokra tekintettel az állami erdőgazdaságoknál kiemelt feladatként kell kezelni a vadgazdálkodási tevékenység átértékelését.

A hazai vadgazdálkodás egyik legjelentősebb problémája a túlszaporodott nagyvadállomány mező és erdőgazdasági kártételeiből ered. Várható, hogy a tulajdonosok egyre sikeresebb törekvéseinek eredményeképpen az erdőgazdaságok vadkárból eredő kötelezettségei a következő években jelentősen növekednek. A vadászterületek új szerkezetű hasznosításakor előfordulhat, hogy az adott területen vadgazdálkodási jogosultságot szerzővel szemben mind az (erdő)terület tulajdonosa, mind kezelője kárigénnyel lép fel, azonban az ilyen típusú kárigények értékének meghatározása, valamint a jogosultak közötti megosztása még szakmai szinten sem rendezett. A vadászatból származó bevételek kis mértékben történő növelésének módjai mind a kényszerű állatlétszám apasztás, mind a romló, beszűkülő vadhúspiaci

lehetőségek miatt erősen behatároltak. A helyzetet tovább árnyalja, hogy a vadászat nemzetközi megítélése a természetvédelmi törekvések, a trófeakultusz csökkenése, a tradicionális vadászgenerációk elöregedése miatt fokozatosan kedvezőtlenebbé válik. Mindezekből következik, hogy miközben nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a szabályozott belföldi bérvadásztatás előtérbe helyezésére, és új hasznosítási lehetőségeket is fel kell tárnai a meglévő vadászati infrastruktúra jóval hatékonyabb kihasználására. Ennek egyik eleme a szolgáltató típusú erdőgazdálkodás keretében megvalósítható ökoturizmus további fejlesztése. A vadgazdálkodás versenyképességének megtartására, javítására további lehetőséget biztosít a minőségi zártkerti vadtartás növelése, a teljeskörű vadhús-feldolgozási rendszer kiépítése és működtetése. Ezen célok eléréséhez elengedhetetlennek látszik az erdészeti részvénytársaságok tevékenységének összehangolása, a portfólió szintű szorosabb együttműködés kialakítása, ami lehetővé teszi a források optimális felhasználását is.

Az **Állami Erdészeti Szolgálatot** a 37/1996. (XII. 29.) miniszteri rendelet önálló jogi személyként működő központi költségvetési szervként alapította meg. Az ÁESz gyakorlatilag az irányítási és szervezési feladatokat, azaz a fenntartható gazdálkodás biztosítását korábban ellátó Erdőrendezési Szolgálat, és az igazgatási feladatokat, a fenntartható fejlődés ellenőrzését, kikényszerítését végző 10 Erdőfelügyelőség összevonása útján jött létre. Az erdészeti igazgatás különleges vonása, hogy feladataihoz közvetlenül kapcsolódó operatív programjain túl olyan feladatokat is ellát, melyek a nemzetgazdaság más szektoraiban gyakran elkülönült szervezetek munkáját képezik. Így nem csak a különböző tevékenységek engedélyezéséhez és a végrehajtás ellenőrzéséhez kötődő feladatokat látja el, hanem kifizető ügynökség jellegű tevékenysége során gondoskodik a kapcsolódó pénzmozgások, a természetes mutatók és a támogatási-pénzügyi nyilvántartások vezetéséről.

Az ÁESz a 2005. évet megelőző időszakban közel 3 000 millió forinttal gazdálkodhatott, azonban költségvetésének mindössze 67%-át kapta meg költségvetési támogatás keretében. A fennmaradó közel 33%-ot az intézmény saját bevételei terhére használhatja fel. Ennek a tervnek a teljesítése azonban komoly gondot jelentett az intézmény vezetésének, és részben ezért is próbáltak meg minél több feladat ellátására felkészülni, azokat elvállalni. Az erdészeti és az erdőgazdálkodást befolyásoló hatósági szervezetek ráfordításai azt mutatják, hogy a felügyelet létszámában, bérben jelentősen megerősödtek. Az intézmény 2003. évi engedélyezett létszámkerete 558 fő volt, amiből közvetlenül a szakmai feladatok ellátásában mintegy 320 erdészszakember vett részt. A szakigazgatási munka és a folyamatosan bürokratizálódó irodai munka mellett a rendelkezésre álló humán erőforrás már nem képes újabb feladatokat ellátni anélkül, hogy ennek az alaptevékenység, végső soron az erdő kárát ne szenvedje. Az államháztartás rendszerének korszerűsítése, a fokozatosan szűkülő költségvetési források egyre kevésbé adnak lehetőséget arra, hogy az ÁESz az ezredfordulóra kialakított szervezeti rendben mind a teljeskörű tervezés, mind a hatósági ellenőrzés feladatait továbbra is magas színvonalon tudja ellátni. Az elmúlt évtized puha költségvetési forrásainak célirányos felhasználásával lehetőség lett volna arra, hogy fokozatos átmenet biztosítása mellett egy szakmailag felügyelt, de piaci alapokra helyezett erdőtervezés, és egy független és hatékony felügyeleti, hatósági rendszer kerüljön kialakításra.

Meg kell jegyezni, hogy Magyarországon az összes erdőgazdálkodás alá vont területet vizsgálva közel 3 500 hektár tervezési, felügyeleti munkáira jut egy az ÁESz-nál dolgozó köztisztviselő, ami a köztisztviselők fajlagos számát tekintve az EU-ban szinte

egyedülállóan magas adat. Az ÁESz szervezeti és működési rendszerét részben az évről évre apadó költségvetési források, részben az EU iránymutatásai szorításában próbálták átalakítani. Az ÁESz bonyolult hierarchikus szervezeti rendszerében ellátott feladatok időről időre történő átszervezése, felülvizsgálata új szemlélet bevezetése nélkül nem jelent tényleges szerkezeti változást.

Az átalakítás irányába mutató intézkedések időről időre történő elodázásának is eredménye, hogy az ÁESz intézményrendszer változatlan formában történő működéséhez nem állnak rendelkezésre elégséges pénzügyi források, amit már az erdőgazdálkodáshoz közvetlenül kapcsolódó és a hatósági munkához nem, vagy csak közvetett módon kapcsolható többletfeladatok felvállalásával sem lehet ellensúlyozni. Előfordulhat, hogy a központi államháztartási reform keretében elsősorban a költségtakarékosság szempontjai szerint gyors és drasztikus szervezeti átalakítás veszi kezdetét az ÁESz-nál.

Nemzeti Földalap – Nemzeti Földalapkezelő Szervezet

A Magyar Köztársaság Országgyűlése 2002. január 1. napjával az állami tulajdonban lévő termőföldvagyonnal való ésszerű gazdálkodás, a termőföldnek a mezőgazdasági termelés ökológiai feltételeire, valamint a gazdaságosság és a jövedelmezőség szempontjaira figyelemmel történő hasznosításának elősegítésére, továbbá a családi gazdaságokon alapuló korszerű birtokszerkezet kialakításának előmozdítására a Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvénnyel hozta létre a Nemzeti Földalapot. Az NFA az állami beavatkozás, szabályozás és befolyásolás intézménye, amelynek vagyonkezelése és hasznosítása a NFA tv. 2. §. (2) bekezdése értelmében a földbirtok-politikai irányelvek szerint történik.

A Nemzeti Földalap részét képezik a mezőgazdasági művelés alatt álló külterületi termőföldek és a mezőgazdasági termelést szolgáló vagy ahhoz szükséges művelés alól kivett földek összessége, amelyek korábban az ÁPV Zrt., a KVI, valamint központi költségvetési szervek, pl. szakiskolák, kutatóállomások vagyonkezelésében voltak, továbbá amelyek különböző polgári jogügyletekkel, vétel, csere, életjáradék, öröklés, ajándékozás,... a Magyar Állam tulajdonába kerültek. Továbbá minden olyan állami tulajdonú termőföld és művelésből kivett terület, amelynek nincs vagyonkezelője, vagy annak kiléte nem állapítható meg. Az a termőföld, amelynek tulajdonosa nem állapítható meg. Azok a földek, amelyek a földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény 6. § (4) bekezdése szerinti eljárást (aranykorona hiány pótlása) követően megmaradtak, kivéve a termőföldek megközelítését szolgáló állami tulajdonban lévő utakat és közutakat. A védett és védelemre tervezett természeti-, a belterületi-, és kivett területek nem a Nemzeti Földalap, hanem a KVI vagyoni körébe tartoznak. A Nemzeti Földalapba tartozó, az erdőgazdálkodást is érintő állami termőföldvagyon rendeltetése:

- **az erdővagyonnal való tartamos (fenntartható) gazdálkodás feltételeinek segítése;**
- működőképes családi gazdaságok kialakításának elősegítése, a szakirányú végzettséggel rendelkező agrárvállalkozók földhöz jutásának támogatása;
- az oktatás és a tudományos kutatás céljainak szolgálata;
- a gyenge termőképességű területek más célú hasznosítása, helyi jelentőségű természetvédelmi területek kialakítása;
- a magántulajdonba került, természetvédelmi oltalom alatt álló területek cseréjéhez, illetve kisajátítás esetén cserével történő kártalanításához földalap biztosítása;

- a termőföld magánosítása során létrejött, a hatékony mezőgazdasági hasznosításra alkalmatlan birtokszerkezet vidékfejlesztési célokkal összehangolt javításának, a gazdaságos birtokszerkezet kialakításának támogatása.

Az NFA a Nemzeti Földalapba tartozó földvagyonot a földbirtok-politikai irányelvekről szóló 48/2002. (VII. 18.) Országgyűlési határozatban foglaltak figyelembe vételével, vagyonkezelés, haszonbérbeadás, birtokösszevonási és közérdekű célú földcsere, valamint értékesítés útján hasznosítja. A földbirtok-politika irányelvek erdőgazdálkodáshoz is kapcsolódó irányelvei:

- a földhasználók helyzetének stabilizálása, fejlődésük elősegítése;
- a családi gazdaságok kialakítása és megerősítése;
- a környezetbarát, a fenntartható fejlődést szolgáló termelés földhasznosítás oldaláról történő támogatása;
- **a Nemzeti Erdőtelepítési Programban foglaltak végrehajtásának támogatása;**
- a racionális földtulajdonosi és bérleti rendszer kialakulásának elősegítése;
- a földpiac élénkítése és szabályozása;
- a gazdálkodás jellegének megfelelő, versenyképes birtokméretek kialakításának elősegítése;
- a családi és középgazdaságok 300 ha méretű felső határig történő ösztönzése,
- a kisméretű birtokok legalább 100 ha-ig történő elsődleges fejlesztésének ösztönzése;
- minőségi földcserek lebonyolításának megalapozása;
- pályakezdő agrár vállalkozók és mezőgazdasági vagy erdőszeti szakirányú végzettséggel rendelkezők kedvezményezett támogatása.

Az erdőgazdálkodás szempontjából sem elhanyagolható kérdés, hogy az NFA a kincstári vagyonnal kapcsolatban, az Államháztartási törvényben foglaltak szerint a vagyonkezelésről (és vagyonkezelővel) vagy a NFA tv-ben szereplő haszonbérletről (és haszonbérlelővel) próbál meg szerződést kötni az állam számára is elfogadható feladatok végrehajtására, illetve célok elérésére. Amennyiben haszonbérleti szerződések kerülnek megkötésre, milyen rendszer alapján lehet megállapítani a különböző paraméterekkel rendelkező területek haszonbérleti díjait.

A 6. számú táblázat a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet vagyoni körébe tartozó 1/1-es tulajdonú 1,48 millió ha termőföld tér- és aranykorona értékét mutatja be művelési áganként. A táblázat nem tartalmazza azon területek adatait, amelyek már fel- vagy végelszámolt állami gazdaságok, termelőszövetek, tangazdaságok, vállalatok kezelésében, tulajdonában voltak, valamint ahol a Magyar Állam más tulajdonosokkal együtt közös tulajdonban van. Ezeknek a területeknek a kimutatását nehezíti, hogy a közhiteles ingatlan-nyilvántartás nem minden esetben követte a jogszabályokból és gyakorlatból következő változásokat, ezért nem rendelkezik egységes bejegyzési rendszerrel és karakterkészlettel. Ebből következően a Magyar Állam tulajdonára vonatkozó automatikus leválogatások el nem hanyagolható hibákkal terheltek. Az erdőterületek nyilvántartásánál további kérdéseket vethet fel, hogy egy erdőrészlet szintű nyilvántartás milyen hatékonysággal segítheti a szakszerű vagyonhasznosítást, illetve létrehozásához és folyamatos aktualizálásához mekkora ráfordításokra lenne szükség. Feltételezhető, hogy az NFA vagyoni körébe közel 1,7-1,8 millió ha termőföld tartozik.

6. táblázat: Az NFA vagyoni körébe tartozó termőföldek művelési áganként

művelési ág	ha	AK
erdő és fásított terület	735 916,9181	3 307 163,16
szántó	585 870,5046	13 152 505,95
gyep (legelő)	88 900,4977	549 064,43
gyep (rét)	25 895,3352	456 709,54
gyümölcsös	10 821,2195	349 413,63
kivett mocsár, árok, véderdő,...	9 067,2243	0,00
legelő	7 483,0193	45 965,18
szőlő	6 510,0394	315 522,96
nádas	4 799,6809	65 506,17
halastó	3 025,8948	0,00
rét	1 868,1637	28 392,01
kert	465,4090	10 427,06
összesen:	1 480 623,9065	18 280 670,09

Forrás: NFA 2006.

Az NFA külön kormányrendeletben meghatározott szabályok szerint, 2005. december 1-én már negyedik alkalommal hirdette meg, a termőföldért életjáradékot programot, melynek célja kettős:

- szociális szempontok figyelembevételével a 60 évesnél idősebb földtulajdonosoktól, akik már nem tudják, nem akarják korábbi munkájukat folytatni, havi életjáradék fejében történő földvásárlás;
- a földvásárlásokkal képződő szabad rendelkezésű földterületek segítségével a földbirtok-politikai irányelvek megvalósításának elősegítése.

Az NFA első alkalommal 2003. január 27. és március 28. között, második alkalommal 2003. augusztus 22. és november 21. között, a harmadik alkalommal 2004. május 27. és augusztus vége között hirdette meg a termőföldért életjáradékért pályázatot. A negyedik ütemre 2006. február 7. és április 7. között lehetett jelentkezni. Az első három program összesített adatait a 7. számú táblázat mutatja be.

A negyedik programban 15 344 pályázat került benyújtásra, a felajánlott földterületek összes térmértéke pedig elérte az ÉJ I-III. során felajánlott 63 972 ha összes földterület 60%-át. A program eredeti céljának és szociális jellegének további erősítését jelentette, hogy

- az életjáradék fizetése ellenében felajánlható földterületek körébe bekerültek az NFA vagyoni köréhez nem tartozó védett területek;
- a kiemelkedően magas, akár milliós nagyságrendű havi életjáradék fizetésének elkerülése érdekében 70 éves kor felett megszűnt a járadék differenciálása;
- a 2002. augusztus hónapot követően megszerzett termőföld csak korlátozott körben lehetett életjáradék fizetésének alapja.

Az életjáradéki pályázatokkal egyidejűleg lehetőség volt készpénzes felajánlások megtételére is. Ebben az esetben a földterület piaci forgalmi értékét, ami meghaladhatta a három millió forintot, az NFA egy összegben, készpénzben fizette ki, amennyiben vagyonhasznosítási stratégiája, és a rendelkezésre álló költségvetési források ezt lehetővé tették.

7. táblázat: *Életjáradéki programok összefoglaló táblázata*

Megnevezés	Me.	ÉJ 1	ÉJ 2	ÉJ 3	Összesen
Befogadott pályázatok száma	db	6 099	11 328	7 261	24 688
Megkötött szerződések száma	db	3 327	9 814	6 101	19 242
Szerződések előkészítés alatt	db	0	19	86	105
Pályázatokról vételi javaslat született	db	0	3	16	19
Pályázatok irodai feldolgozás alatt	db	0	5	1	6
Szerződés nélkül lezárt pályázatok	db	2 772	1 487	1 057	5 316
Átlagos havi járadék	Ft	34 748	30 051	31 823	31 425
Járadékosok átlagéletkora	év	69,8	70,3	69,1	69,8
Felajánlott tulajdoni illetőségek száma	db	7 801	23 329	15 104	46 234
Felajánlott területnagyság	ha	14 907	30 963	18 102	63 972
Megvásárolt tulajdoni illetőségek száma	db	4 812	20 216	12 498	37 526
Megvásárolt területnagyság	ha	9 981	27 789	15 944	53 714
<i>Átlagos felajánlott területnagyság</i>	<i>ha</i>	<i>1,91</i>	<i>1,33</i>	<i>1,20</i>	<i>1,38</i>
<i>Átlagos megvásárolt területnagyság</i>	<i>ha</i>	<i>2,07</i>	<i>1,37</i>	<i>1,28</i>	<i>1,43</i>

Forrás: NFA 2006.

A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet további átfogó programját az állami tulajdonú termőföldek települési önkormányzat közreműködésével történő hasznosítása és földterületek értékesítése jelentette.

A szociális földprogramról szóló, 19/2006. (III. 17.) FVM rendelet teremtette meg a lehetőséget, hogy a szociálisan rászoruló, földet művelni akaró és képes emberek lehetőséget kapjanak a gazdálkodásra és munkához is jussanak, a települési önkormányzatok termőföldet térítésmentesen tulajdonba, illetve vagyonkezelésbe kérhessenek.

Az NFA tv-ben nevesített esetekben a települési önkormányzatok közcélú feladataik ellátásához térítésmentesen termőföldet:

- temető létesítés és bővítés, vagy hulladékgazdálkodási célra tulajdonba;
- foglalkoztatási, szociális, sport, kulturális és közművelődési, informatikai-kommunikációs, gazdaság- és területfejlesztési cél megvalósítására, civil szervezetek működésének támogatására, kistérségi kohézió erősítésére vagyonkezelésbe kaphatnak.

A NFA-hoz benyújtott kérelmek döntően területfejlesztési és foglalkoztatási célokat jelöltek meg. A Kormány döntésének megfelelően 2006. február 15-én 14 önkormányzat összesen 407,1 ha térmértékben 42 ingatlant ingyenesen vagyonkezelésbe, 8 önkormányzat összesen 46,6 ha nagyságban 11 ingatlant ingyenesen tulajdonba kapott.

Az NFA tv. 2006. január 1-én hatályba lépett módosításának értelmében az NFA nyilvános értékesítési eljárás keretében értékesíthet termőföldet. Az önálló helyrajzi számon nyilvántartott 1/1 állami tulajdonban lévő, 10 ha feletti külterületi termőföldek, az osztatlan közös tulajdoni hányadú, és a felépítménnyel, ültetvénnel terhelt földterületek általában egyfordulós pályázati eljárás keretében, a 10 ha alatti területek nyílt árveréssel kerülnek értékesítésre. Az értékesítés első szakaszában a legjobb

tulajdonosok, a magyar gazdák közel húszezer hektár termőföld tulajdonjogát szerezhették meg a Nemzeti Földalapról. Az értékesítések elsődleges célja a helyben lakó gazdálkodók földhöz juttatása, a birtokkoncentráció mellett újabb versenyképes méretű gazdaságok kialakítása, illetve a tulajdon egyesítése azokon a területeken, ahol a felépítmény, ültetvény és az alatta lévő föld tulajdonjoga még elválik. A földterületek megvásárlásához személyenként legfeljebb 50 millió forint értékben hosszú lejáratú, támogatott hitelt is igénybe lehetett venni.

A Kincstári Vagyoni Igazgatóság (továbbiakban: KVI) 1996. január 1-től a pénzügyminiszter felügyelete alatt álló központi költségvetési szerv, amely a Magyar Állam kincstári vagyona feletti tulajdonosi jogok egyik gyakorlója. A kincstári vagyon az állam tulajdonában lévő és az állami feladatok ellátását szolgáló vagyon, amely a társadalom működését, a nemzetgazdaság céljainak megvalósítását segíti elő. A KVI az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (továbbiakban: Áht.) alapján „sui generis” vagyonkezelő, azaz saját jogon kezeli a kincstári vagyont, illetve központi és területi szervezeti egységein keresztül vagyonkezelési szerződéseket köt, vagyontárgyakat értékesít, informatikai vagyonszaktort állít össze és működtet, tulajdonosi ellenőrzést végez, illetve polgári jogviszonyokban ellátja az állam képviselőjét.

A KVI közvetlen vagyonkezelésébe azok a vagyonelemek tartoznak, amelyek értékesítésükig, illetve vagyonkezelésbe adásukig ideiglenes gondozást igényelnek. Ezeket a feladatokon túl a kincstári vagyon kezelését központi költségvetési szervek, továbbá köztestületek és egyéb vagyonkezelők végzik. A vagyonkezelő kiválasztása rendszerint pályázat útján történik. A vagyonkezelő a vagyonkezelésében lévő kincstári vagyonnal rendeltetésszerűen, az általában elvárható gondossággal köteles gazdálkodni, a kincstári vagyonra vonatkozó előírások betartása mellett. Az Áht. szabályozásának megfelelően a forgalomképes kincstári vagyon 250 millió forintos értékhatárig a KVI vezérigazgatója, ezen értékhatár felett pedig a pénzügyminiszter jóváhagyásával értékesíthető. A kincstári vagyon nyilvántartása a több mint 10 millió vagyonelemet tartalmazó számítógépes vagyonszaktortban történik. A Kincstári Vagyonszaktort vagyonkezelőket és vagyonelemeket is összekapcsoló rendszerének szerkezetét a 8. számú táblázat mutatja be.

8. táblázat: A kincstári vagyonszaktort szerkezete

Vagyonkezelők				
Vagyonelemek				
Immateriális javak	Befektetett eszközök		Forgóeszközök ▼	Források ▼
	Tárgyi eszközök	Befektetett pénzügyi eszközök		
	Földterületek, Épületek, Lakások, Építmények, Gépek- eszközök-berendezések, Járművek, Beruházások, Beruházásra adott előlegek.	Részesedések, Értékpapírok, Adott kölcsönök, Hosszú lejáratú kötelezettségek.	Készletek, Követelések, Értékpapírok, Pénzeszközök.	Kötelezettségek.

Forrás: www.kvi.gov.hu

A vagyonszámvetésben a egyes vagyonelemek elsősorban könyv szerinti értéken kerülnek nyilvántartásra. A vagyonszámvetési nyilvántartás a számviteli adatok mellett a vagyonszámvetés helyi analitikus nyilvántartásához egyértelmű kapcsolatot biztosító azonosítókon kívül a vagyonelem sajátosságának megfelelően természetes adatokat is tartalmazza. A kincstári vagyon 2005. évi könyv szerinti értéke mintegy 3 500 milliárd forint volt, azonban a vagyon becsült piaci értéke sokszorosa a könyv szerinti értéknek. A kincstári vagyonszámvetés 2003. évi állapotát a 9. számú táblázat mutatja be.

9. táblázat: A kincstári vagyonszámvetés főbb tételei

Aktuális vagyon tételszáma:	198 265
Élettörténet szerint letárolt vagyonelemek tételszáma:	1 649 100
Felügyeleti szervek száma:	27
Kincstári vagyon vagyonelemeinek száma:	7 332 697
Megyék száma:	20
Működési formák száma:	11
Vagyoncsoportok száma:	18
Vagyonelem fajták száma:	326
Vagyonkezelők száma:	783

Forrás: www.kvi.gov.hu

A kincstári vagyonra vonatkozó tulajdonosi ellenőrzés elsősorban a gazdálkodás jogszabályokban és a vagyonszámvetési szerződésekben foglalt feltételek betartására és a kötelezettség-vállalások teljesítésére irányul. A tulajdonosi ellenőrzés kiterjed a KVI által kezelt kincstári vagyonra, az ingyenesen vagy térítés ellenében kezelésbe adott kincstári vagyonra, illetve az értékesítési és vagyonszámvetésbe adási folyamatokra. A tulajdonosi ellenőrzés gyakorlatban történő megvalósítása éves munkaterv alapján, célorientált vizsgálatok keretében történik.

A Pénzügyminisztérium felügyelete alá tartozó **Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság** (továbbiakban: ÁPV Zrt.), Erdészeti és Agrárgazdasági Vagyonkezelő Igazgatóság Erdészeti portfoliójába tartozó 19 **erdőgazdasági részvénytársaságra** jellemző szervezeti változások a Kisalföldi Erdőgazdasági Részvénytársaság példáján keresztül kerülnek bemutatásra.

A II. világháborút követő államosítások után országsszerte Erdőigazgatóságokat hoztak létre. A MÁLLERD Győri Erdőigazgatósága 1949. év március hónapig működött.

Ezt követően a Kisalföld és a Bakony hegység teljes erdőterületét, Rajkától egészen Siófokig 22 erdőgazdálkodás kezelte. Az erdőgazdálkodásokat a győri székhelyű Erdőgazdasági Nemzeti Vállalat fogta össze.

1950. évben megalakult a Győr-Sopron Megyei Erdőgazdasági Egyesülés, amely hat önálló erdőgazdálkodásból állt és fennhatósága már csak a megye erdeire terjedt ki.

1953. évtől az erdőgazdálkodások és fűrészüzemi vállalatok összevonásával fokozatosan létrejöttek az Állami Erdőgazdálkodások. A Kisalföldi Állami Erdőgazdálkodás 1953. áprilisában a győri, a mosonmagyaróvári és a fertővidéki erdőgazdálkodások összevonásával került kialakításra. A kaposvári székhelyű Dél-somogyi Állami

Erdőgazdaság a zamárdi székhelyű Észak-somogyi Állami Erdőgazdaság, valamint a barcsi központú Délmagyarországi Fűrészüzemek Vállalat összevonásával jött létre.

Az 1960-as évek végén, az 1970-es évek elején újabb átalakulással létrejöttek az Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságok. A Kisalföldi Állami Erdőgazdaság 1968-tól Kisalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságként, a Délsomogyi Állami Erdőgazdaság pedig 1970. január 1-étől Somogyi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságként működött tovább.

A kárpótlási törvény hatására 1992. és 1998. közötti időszakban az erdőgazdaságok által kezelt terület mintegy 120 ezer hektárral csökkent. Az 1989. évet követő időszakban a fakitermelés, a szállítás és részben az erdőművelés privatizálása, illetve a vállalati formává történő átalakítása következtében az erdőgazdaságok dolgozói létszáma közel az eredeti egyharmadára esett vissza.

Az állami vállalati forma egészen a részvénytársaságok megalakulásáig fennállt. Az átalakulást az 1992. évi LIII. tv. 30/A. § (1) bekezdése tette lehetővé. A jogszabályhely alapján az állami vállalatok az államigazgatás felügyelete alatt álló, 100%-ban állami tulajdonú részvénytársaságokként működtek tovább. A társaságok alapításkori jegyzett tőkéje 100%-ban az alapító ÁV Rt. tulajdonába került.¹⁴ Az állami erdőgazdálkodás részletesen a 3.2 számú fejezetben kerül bemutatásra.

A védelem alatt álló területek a **Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium** hatáskörébe tartoznak. Az elmúlt évtizedben a természetvédelem figyelve egyre nagyobb mértékben fordult a természeti környezet egyik legértékesebb alkotója az erdők és ezen keresztül az erdőgazdálkodók felé. A védett természeti területek mintegy 45%-át a mintegy 650 ezer ha természetszerű és ahhoz közel álló erdők alkotják, ahol természetes növényvilágunk 45%-a is megtalálható.

Az erdők természetvédelme a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium szervezetében a **Természetvédelmi Hivatal** hatáskörébe tartozik. A Hivatal erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó tevékenységei:

- kidolgozza a természet védelmének szakmai koncepcióját, stratégiai céljait, ill. ezek elérését biztosító szakmai programokat;
- ellátja az erdőgazdálkodás, az erdővagyon-védelem és az erdőrezervátum-hálózat, valamint a vadgazdálkodás, a vadászat és a vad élőhelyének védelme szabályozásával kapcsolatos, a tárcát érintő szakmai feladatokat;
- részt vesz a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban;
- ellátja a nemzeti park igazgatóságok Természetvédelmi Őrszolgálatának szakmai irányítását és országos felügyeletét, valamint az önkormányzati természetvédelmi örök (őrszolgálatok) és a polgári természetörök országos felügyeletét;
- irányítja és koordinálja az EU Natura 2000 hálózat kialakításával és védelmével, és a védett természeti területek és értékek megismerésére és látogatására irányuló tevékenységeket, az ökoturisztikai feladatok koordinálását.

Az Természetvédelmi Hivatal feladatait egyrészt jogszabályokban biztosított hatáskörök gyakorlásán keresztül, másrészt szakmai, illetve pénzügyi támogatások odaítélésével látja el.

---

¹⁴ az állami tulajdonú erdőgazdaságok hivatalos honlapján 2006. évben megtalálható információk alapján

Mint ahogyan a 6. számú ábrán látható, a **nemzeti park igazgatóságok** a környezetvédelemhez tartozó operatív végrehajtási szint elemei. A 2006. évben Magyarországon a tíz nemzeti park igazgatóság a Környezetvédelmi és Vízügyi miniszter irányítása alatt álló, önálló jogi személyiséggel rendelkező, önállóan gazdálkodó központi költségvetési szervként működött. Az igazgatóságok látják el a természetvédelmi, vagyonkezelési feladatokat. Egyben elsőfokú szabálysértési hatóságként is funkcionálnak, valamint Természetvédelmi Őrszolgálatot működtetnek.

A nemzeti park igazgatóságok állami feladatként ellátandó alaptevékenységük körében szakértőként közreműködnek a természetvédelmi hatósági, szakhatósági, valamint a tájvédelmi szakhatósági eljárásokban az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség megkeresése esetén. Ellátják:

- a vagyonkezelői feladatokat a vagyonkezelésében lévő kincstári vagyontárgyak tekintetében;
- a védett, fokozottan védett és Natura 2000 hatálya alá tartozó természeti értékek és területek kezelésével kapcsolatos feladatokat;
- a miniszter körzeti erdő- és vadgazdálkodási tervvel kapcsolatos jogkörét érintő előkészítő feladatokat;
- a területek védetté, illetve Natura 2000 területté nyilvánításával, továbbá az érzékeny természeti területek létesítésével, működtetésével kapcsolatos feladatokat.

Közreműködnek továbbá:

- az erdővagyon-védelmi tevékenységben;
- az agrár-környezetvédelmi programokkal kapcsolatos, külön jogszabályban meghatározott feladatok ellátásában.

Fentiek alapján a nemzeti park igazgatóságoknak a nemzeti parkok területén kívül is lehetnek feladataik, amelyek során gondoskodniuk kell a terület nélkül védett állat- és növényfajok megóvásáról is. A nemzeti park tehát egyfajta országos jelentőségű védettségi kategóriát jelent. A védett természeti területek a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően lehet:

- nemzeti park;
- tájvédelmi körzet;
- természetvédelmi terület;
- természeti emlék.

A védelem többnyire a fentieknek megfelelően a tulajdon, használat szükségzerű korlátozásával jár együtt. A tulajdonjogi, használati korlátozások körét a jogszabályok részletesen felsorolják, megjelölve a kártalanítási kötelezettséget is.¹⁵

Az **Erdészeti Tudományos Intézet** (továbbiakban: ERTI) az egyetlen magyar, főhivatású erdészeti kutató intézet, 1897. december 31-én kelt alapító rendeletet követően Magyar Királyi Erdészeti Kísérleti Állomás néven kezdte meg tevékenységét Selmecebányán. Az erdészeti kutatás központi kérdése mindig is az erdő fejlődésének és növekedésének vizsgálata volt, különös hangsúlyt adva a termőhelyi viszonyoknak és az

¹⁵ www.kvvm.hu

erdőművelési beavatkozásoknak. Az erdő sokrétű szerepe szükségessé tette a biológiai alapú kutatások fokozatos bővítését, amit különösen indokol az erdők egészségi állapotának romlása és az ökológia körülmények kedvezőtlen irányú változása. Az intézet vizsgálatait az ökológiai és erdőművelési, nemesítési, ültetvényszerű fatermesztési, erdővédelmi, ökonómiai kutatási területeken keresztül kiterjednek az erdei ökoszisztéma egészére.

Az ERTI az ország négy különböző táján összesen 87 ha arborétumot tart fenn. Erdőgazdálkodással kapcsolatos feladatait 705,8 ha erdőterületen és 71,8 ha csemetekertben látja el, miközben regionális kísérleti állomáshálózata révén szaktanácsadással is foglalkozik. Közreműködik az erdészeti génbank létrehozásában és fenntartásában, gondoskodik a közel 3 000 kísérleti területet magába foglaló országos hálózat rendszeres adatfelvételéről és az adatok kiértékeléséről.

Az intézet 12 országgal, illetve nemzetközi szervezettel tart fenn rendszeres, részben szerződéses szakmai kapcsolatot. Tagja az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetségének (IUFRO) és az Európai Erdészeti Intézetnek (EFI).¹⁶

A magyar erdőgazdálkodás egyik legpatinásabb, a kezdetektől az erdész társadalmat szakmai alapon összefogó szervezete az **Országos Erdészeti Egyesület**. Gyakorlatilag az erdésztársadalom legnagyobb része tagja az egyesületnek, ami megteremti számára az érdekképviselő ellátásához szükséges szakmai háttérrel, és egyúttal ez a tagság biztosítja az országot behálózó helyi és szakmai csoportok működését is. Éppen ez az évek hosszú sora óta működő országos hálózat biztosíthatja azt, hogy a NFA Megyei Szervezeteinél delegálható erdészeti pozíciók valóban erdész szakemberekkel kerüljenek betöltésre. Az egyesület sok viharon és megpróbáltatáson át is létezni tudott és nemzetközi szinten is méltán öregbítette a magyar erdész szakemberek hírnevét.

Az 1990-es években megjelenő új szervezetek (**MEGOSZ, FAGOSZ**) már egy-egy szektor, vagy ágazat képviselőjében próbáltak meg fellépni, illetve tagságukat a gazdasági érdekképviselő zászlaja alatt összefogni. Ezek a szervezetek viszonylag kis költségekkel és szerény tagsággal jöttek létre. A tagok száma az évek alatt ugyan szépen gyarapodhatott azonban a hatékony és egységes érdekképviselőhöz szükséges infrastruktúrát saját erőből megteremteni nem tudták.

Az erdőgazdálkodást képviselő szervezetek talán még hatékonyabban és egységesebben használhatnák ki érdekérvényesítő szerepüket, amennyiben konszenzus alapján valamely rend szerint differenciáltan gyűjtenék a tagságukat.

3.2 Állami erdőgazdálkodás

3.2.1 Az állami erdővagyon kezelés szerkezete és szervezeti adottságai

Hazánkban 1968. óta az állami vállalatok kezelőként, kvázi bérlőként kezelték és használták az állami erdővagyonot. 1989-ben a társadalmi-gazdasági változások során az erdővagyonot és az erdőgazdálkodást nem emelték ki az általános rendszerből. A privatizációs törvény hatályba lépéséig az állami erdők az ÁV Rt. induló vagyoni köréhez tartoztak, és az alaptőkéen felüli vagyoni részt képezték. Ebben a szabályozási modellben az erdővagyon tulajdonosi képviselője és kezelése szorosan összetartozott,

¹⁶ www.erti.hu

ahol az állam egy szervezete gyakorolta a tulajdonosi jogokat az erdőgazdasági társaságok és az általuk hasznosított erdővagyon felett. Az állami erdőterületek 93%-át 22 állami (19 ÁPV Zrt. és 3 HM tulajdon) erdészeti részvénytársaság kezelte, kezeli.

Az 1990-es évek elején az állami erdőgazdasági részvénytársaságok működésének alapjait az új vagyonstruktúrában felesleges és nem működő vagyonelemek értékesítéséből származó bevételek visszaforgatása, az eredménytartalék növelése és reorganizációs intézkedések teremtették meg.

1995-ben a hatályos szabályozási modellnek megfelelően megtörtént az állami vagyon szétválasztása. Ennek keretében a 100%-ban állami tulajdonban lévő 19 erdőgazdasági részvénytársaságot az ÁPV Rt. portfóliójába helyezték, míg az erdőgazdaságok által hasznosított és természetvédelmi területeken található erdővagyonnal kapcsolatos tulajdonosi jogokat a pénzügyminiszter, a Kincstári Vagyoni Igazgatóság, illetve a többi erdőterület esetében 2002. augusztus hónaptól a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet (továbbiakban NFA) útján gyakorolja.

Az állami erdővagyon-kezelés alapját optimális esetben viszonylag homogén, az adott táji erdőgazdálkodásnak megfelelő erdőállománnyal rendelkező és ennek megfelelően a természetes és érték mutatók tekintetében is egységként kezelhető erdészeti üzem az erdészet (erdészeti igazgatóság) adja. Európa legtöbb országában az erdészeti üzem, mivel termelő-szolgáltató tevékenysége önálló, tartós és egyedi mutatókkal jellemezhető, alapját képezi a tevékenység tervezésének, az elvárások megfogalmazásának és az értékelésnek. Az erdészeti üzem feletti szervezetek általában irányítási, szervezési, felügyeleti és ellenőrzési feladatokat látnak el.

Az egyes erdőgazdasági részvénytársaságok eltérő szervezeti és tevékenységi összetétele mellett általános jellemző, hogy termelő és szolgáltató tevékenységek folytatásához szükséges saját munkaerővel, felszereltséggel már csak igen korlátozott mértékben rendelkeznek, ezért feladataik túlnyomó részét a kapcsolódó vállalkozókkal végeztetik. A részvénytársaságok így eltérő adottságokkal rendelkező és eredményeket elérő erdészetek laza halmazai, sajátos belső átcsoportosítási, szabályzó és ösztönző rendszerekkel. Hasonlóan sokszínűség jellemzi az erdőgazdaságoknál működtetett információs rendszereket is. Az információs rendszerek eltéréseiből következően akár formailag, de még inkább tartalmilag rendkívül nehéz azonos vagy hasonló adatokhoz jutni. Különösen igaz ez a megszokott rutinjelentésekben nem szerepeltetett adatokra, múltbeli információkra. Részvénytársasági szinten összesített adatokat, mutatókat az egyedi belső felhasználások, egységek és ágazatok közötti átadások, felvásárlások eladása, vállalkozások beiktatása olyan mértékben befolyásolják, hogy a forrásadatok pontos ismerete és ebből következő harmonizáló számítások elvégzése nélkül a valóságos folyamatokat jellemezni, összehasonlítani gyakorlatilag nem lehet. Jelenleg ezek a rendszerek elsősorban a vállalkozások céljait szolgálják és rendkívül korlátozottan alkalmasak arra, hogy az erdészetek és a részvénytársaságok összehasonlítása objektív alapokon, számvitelben rögzített adatokkal történhessen meg. Az adottságok mérésének, az elvárások ezekhez igazításának, és a tervhez viszonyított teljesítményértékelésnek a kiinduló pontja az egységes információbázis lenne. A társaságok adottságaihoz igazodó tulajdonosi elvárási és értékelési rendszer kiépítésnek alapvető feltétele a gazdasági elszámolások egységes tartalmúvá tétele, amely nem nélkülözheti a vállalkozások egyedi számviteli politikájának, számlarendjének, számlatükreinek, kontírozási- és elszámolási megoldásainak, üzemi eredmény-

elszámolásának koordinálását. A vállalati informatikában alkalmazott többféle szoftver ezért nem is látszik ésszerű megoldásnak.

Az állami erdőgazdaságok összehangolt működéséhez és irányításához jelentős segítséget nyújthat a részleteiben is egységes számlarend alapján történő könyvviteli rend, rendszer bevezetése. Ez azt is jelentheti, hogy az egyes telephelyeken elsősorban az egyes gazdasági események folyamatos rögzítése, azaz az analitikus nyilvántartás vezetése történik, a vállalati és portfólió szintű könyvelési adatok és beszámolók előállítására pedig a rögzített tételek és az egységes számviteli politika előírásai alapján már egy központi egységben történhet. A rendszer előnye, hogy biztosítja a hasonló tartalmú tételek azonos módon történő elszámolását, megfelelő minőségű és mennyiségű ágazati, vállalati, üzemegegység szintű adatot szolgáltat a vezetői információs rendszer használóinak, továbbá idősoros adatok lekérdezésével az eredmények és teljesítményének összehasonlítása is kezelhetővé válik. Problémát jelenthet, hogy a rendszer bevezetése és a szükséges számlarend kialakítása több gazdasági évet is igénybe vehet, ez alatt az időszak alatt párhuzamosan két rendszert is működtetni kell, továbbá a későbbiekben is problémát jelenthet az egyszer vagy nagyon ritkán jelentkező egyedi tételek oly módon történő besorolása, hogy sem a könyvviteli rendszer átláthatósága sem rugalmassága túlzott mértékben ne sérüljön.

A nagyobb területű erdőgazdaságoknál (pl. Szombathelyi Erdészeti Zrt., Nyírségi Erdészeti Zrt., Ipoly Erdő Zrt.,...) már látható a törekvés a valós folyamatok összesített eredményeinek megismerésére, aminek keretében a különböző szakmai folyamatok nyomon követését, elszámolását biztosító, az erdészetektől elkülönülő, belső szervezeti egységeket alakítanak ki, működtetnek. Ezt a folyamatot erősíti, hogy már a hazai viszonyok között is találunk közel tízezer hektáron gazdálkodó erdészetet. Az erdészetek területének bővülése az EU-ban is megfigyelhető tendencia, ami elsősorban az időszakos szerkezet átalakítások, összevonások következménye. Az erdőgazdaságok, az erdőgazdaságok korábbi alkalmazottaiból szerveződött gazdasági társaságok, és egyéb szervezetek szakmai-térségi együttműködés keretében működnek együtt az erdőgazdálkodás, a vadgazdálkodás, a fafeldolgozás, a kereskedelem, a piacosított társadalmi szolgáltatások, a közjóléti igények kielégítésének terén. Az együttműködések szélesebb körben történő megvalósítását gátolja, hogy az erdőgazdaságok önállóan gazdálkodó és egymással is versengő szervezetek, ezáltal a közös feladatok ellátásához rendelkezhető állami forrásokat kizárólag a jogilag önálló egységeket alkotó erdőgazdaságokhoz lehet hozzárendelni.

Egy új típusú, egységes erdővagyon kezelő modell létrehozásakor, a mintegy 1.150 ezer ha állami erdőt osztatlan egységnek kell tekinteni. A szorosabb összefogást elutasító gyakorlati érvelése, hogy vannak az ágazatban olyan önállóan is kezelhető egységek, amelyek a túlélés szempontjából erősségei a portfóliónak. Ennek az érvrendszernek alapvető hibája, hogy a mindenben az egyedi megoldások keresése, a nagyon szűk körű egyeztetés, a sok esetben megnyilvánuló koordinátlanság, a versenytársi pozíció és attitűd összességében a portfólió súlyát csökkenti, és esélytelenné teszi az összefogott partnerekkel szemben. Az egységes modell létrehozásakor törekedni kell arra, hogy egyértelműen és kellő részletességgel megfogalmazódjon az állam tulajdonában lévő erdőkkel kapcsolatos közösségi szándék, és az Erdőtörvény vonatkozó rendelkezésének megfelelően az állam felvállalja azoknak a szolgáltatásoknak az elvégzését, amelyek állami közfeladatot jelentenek. Célszerű kialakítani a hazai és a nemzetközi környezethez igazodó vállalkozói típusú állami erdőgazdálkodást, amelyben az

erdővagyon érdekeltség fokozottan megjelenik. Az új modellben az eddigi alapvetően termelési típusú erdőgazdálkodásnak termelési és szolgáltató erdőgazdálkodássá kell átalakulnia, ezáltal az erdőkezelési feladatok alapvetően közérdekű erdőfenntartási és erdőgazdálkodási tevékenységre bonthatók. Az egyértelműen kitűzött célokhoz hozzárendelhetővé válik az azok elérését hosszú távon biztosító eszközrendszer, valamint a megvalósításhoz szükséges források helye és nagysága. Az állami erdő éves tiszta hozamát az állami erdővagyon és az erdőgazdálkodás fejlesztésére célszerű visszaforgatni. A közfeladatok és a társadalmi elvárások ellátását költségvetési forrásból kell finanszírozni, aminek eléréséhez az erdő vagyonkezelését a társadalom számára is átláthatóvá és nyilvánvalóvá kell tenni azzal, hogy egyúttal biztosítani kell az érintett szaktárcák ráhatási és ellenőrzési lehetőségét is. Az állami erdővagyon tulajdonosi, kezelési és használati viszonyainak fenti szempontoknak megfelelő rendezéséhez a vagyonkezelés intézménye továbbra is megfelelő, mert ez a jogintézmény lehetővé teszi, hogy a tulajdonosi jogok egy részének megállapodással történő átengedése mellett az állami erdővagyonnal való vállalkozói tevékenység mind a közérdek, mind az operatív működés követelményének megfeleljen.

Az elmúlt tizenöt évben bevezetett változások ellenére az erdőgazdálkodás stratégiája gyakorlatilag a rendszerváltást követően megfogalmazott eredeti elképzelést követte azzal, hogy az állami erdők vagyonkezelése érdemi és hatékony maradt. Ennek keretében az ÁPV Zrt., valamint előd szervezete az erdővagyon felelős őrzőjeként, hajdani központi irányítású nagyüzemekből kialakított 19 (+3 HM tulajdonú) viszonylag stabil portfólióval rendelkező erdőgazdasági társaság közreműködésével próbált eleget tenni kötelezettségeinek.

Az ÁPV Zrt. munkabizottságának tanulmánya szerint az állami vagyon számbavétele, közhitelesítése és tömeges értékesítése a 2005. évre gyakorlatilag befejeződött, amely változás ismét indokolttá teszi az állami vagyonkezelés szervezeti kereteinek felülvizsgálatát. A hivatkozott tanulmány alapvetően három kategóriába sorolná be az állami vagyont.¹⁷

I.) A kincstári vagyoni körbe sorolt állami javak, a működési és közcélú vagyon kezelését a Kincstári Vagyoni Igazgatóság jogutódja a Magyar Kincstári Vagyoni Főigazgatóság látná el. Ez a testületi irányítású központi költségvetési szerv működtetné többek között az egységes állami vagyonszámvetést, és hozzá tartoznának a kincstári vagyonnal gazdálkodó erdőgazdasági társaságok és a Nemzeti Földalap is. Az erdőgazdaságokon túl a portfólió meghatározó eleme az Adósságkezelő Központ, amelynek feladata szorosan kapcsolódik a központi költségvetés finanszírozásához. A kincstári vagyonnal kapcsolatos beruházásokat legnagyobb részben az államnak kell finanszíroznia, mivel a szükséges források kitermelésére ezek a vagyonelemek túlnyomó részben nem képesek. Az ÁPV Zrt. 2005. évi üzleti tervében a kincstári körbe sorolt cégek esetében mintegy 3,5 milliárd forint összegű befektetéssel, illetve reorganizációs kifizetéssel kalkulált, amely kifizetéseken túl a vagyoni körbe sorolt társaságok jellemzően válsághelyzetkezelés és környezetvédelmi feladatok finanszírozása címén juthatnak további forrásokhoz.

---

¹⁷ Világgazdaság – 2005. május 18., szerda – Szervezeti átalakulás előtt az állami vagyonkezelés – Oláh Gábor

II.) Az állam befolyásolási célú vagyonának kezelését, a pénzügyi szolgáltató- és stratégiai minősítésű társaságokban lévő állami részesedések felügyeletét az ÁPV Zrt. technikai értelemben vett jogutódja a Nemzeti Stratégiai és Vagyonkezelő Részvénytársaság láthatná el. A stratégiai vagyon beruházásaihoz, fejlesztéseihez szükséges jelentős mértékű forrásokat az állam biztosíthatja, azonban a stratégiai vagyonba tartozó cégek esetében követelmény a hosszú távú vagyongyarapodás és a jövedelmező gazdálkodás. A tervezet egyik kitétele, hogy ezen vagyoni körbe tartozó társaságok esetében a minisztériumok tulajdonosi jogokat a továbbiakban nem gyakorolhatnak, illetve vagyonkezelői tevékenységet sem végezhetnek. A már korábban és alapvetően az egyes minisztérium tevékenységét kiszolgáló „háttértársaságok” esetében a vagyonkezelő, külön szerződés alapján, az alapító minisztérium is maradhat.

III.) A monopóliumok hasznosítását, a koncessziók kiadását, a köz- és magánszektor gazdasági és vagyoni együttműködés programjainak (PPP) koordinálását a szintén költségvetési szervként működő Állami Befektetési, Együttműködési és Koncessziós Hivatal végezné. Ezen Hivatalhoz tartoznának azon cégek, amelyekben a törvény által meghatározott tartós állami részesedést mindössze egy darab szavazatszövegszerű részvény jelenti, illetve a P12 agrártársaság egy-egy részvénye, amelyek a 2006. évben együttesen mintegy 80 ezer hektár állami tulajdonú mezőgazdasági művelés alatt álló területet használnak.

Magyarországon az állami erdőgazdálkodás szervezetének felülvizsgálatát egyéb sajátosságok is tovább árnyalhatják:

- Amíg a világpiacon Európa országaiból szinte kizárólagosan csak egy állami erdőgazdálkodó jelenik meg, addig Magyarországon 22 önállóan gazdálkodó és egymással is versengő részvénytársaság működik.
- Nyugat-Európában az állami erdőgazdálkodás kezelésében jellemzően a kevésbé jövedelmező, védelmi, kutatási célokat szolgáló erdőterületek vannak, ezzel szemben Magyarországon az állam kezelésében túlnyomó részben az egy tömbben lévő, folyamatos üzemmenettel és gazdaságosan működtethető erdővagyon maradt.
- Európa állami tulajdonú erdőgazdálkodóinál az éves beszámolóikban nem találni utalást jelentősebb, pótlólagos állami forrás felhasználására. Amennyiben ilyen összeg létezik, feltehetően az egyéb bevételek között szerepelhet. Magyarországon a 22 részvénytársaság 1997. és 1999. között állami forrásból összesen 13,1 milliárd forintot használhatott fel, amit az ÁPV Zrt. tőkejuttatás és kamatátvállalás címén 5,1 milliárd forinttal, az FVM agrártámogatási rendszere 8,0 milliárd forinttal biztosított.¹⁸
- Az állami erdőgazdálkodók részbeni vagy teljes privatizációja ellen szól az a feloldhatatlan konfliktus, hogy a magántulajdon nyereségérdekeltsége miatt a társadalom bizonyos rétegei eleshetnek az erdő közjóléti, rekreációs és szociális szolgáltatásaitól. (lásd a 10. táblázatban - Svédország)
- Magyarországon még a 2006. évben sem tisztázott a vagyonkezelői díj szerepe és mértéke. Az államnak, mint erdőtulajdonosnak elemi érdeke a vagyonkezelői díj piaci értékének megállapítása, amelyben szerepel a vagyonkezelő és a tulajdonos közötti viszony minden lényeges eleme, annak esetleges költsége,

¹⁸ Jelentés az erdőgazdálkodás ellenőrzéséről, 2000 - Állami Számvevőszék - www.asz.gov.hu

valamint a haszonbér is. A vagyonkezelési díj megállapítása mellett a tulajdonos és a kezelő elszámolásába tartozik mindazon hozamcsökkentő és költségnövelő hatás számbavétele, amelyet a nem tulajdonos állam szervezetei kényszerítenek a vagyonkezelőre.

- A versenyeztetés nélküli vagyonkezelésbe adás problémás pontja, ha a tulajdonosi joggyakorló szakmailag megalapozatlan nagyságú ellenérték fejében engedi át a vagyonkezelői jogot az erdőgazdálkodó részére. A szakmailag megalapozott vagyonkezelési díjakat csak az állami erdőgazdaságok egységes vagyonkezelésének információ-bázisán lehet megállapítani.

3.2.2 Az EU erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó szervezeti formák

10. táblázat: Az állami erdőgazdálkodás szervezetének főbb típusai

Szervezeti forma	Ország	Szervezeti forma jellemzői
Integrált, adminisztratív és egyben gazdálkodó szervezet	Németország, Dánia	Költségvetési intézmények, amelyek a hatósági, tanácsadói, gondnoksági feladatok mellett az állami erdőkben gazdálkodnak is. A nem állami tulajdonú erdők (magán, közösségi, egyházi,...) kezeléséért a tulajdonos díjat fizet, amelyet a legtöbb esetben a kitermelt faanyag értékesítéséből származó árbevétel finanszíroz.
Elkülönült állami erdőgazdálkodó szervezet, állami vállalat, vagy egyéb szervezet	Cseh Köztársaság, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia, Nagy-Britannia	Általában az agrár-minisztérium alá rendelt, az állami erdőt szerződés vagy jogszabály alapján kezelő, önállóan gazdálkodó szervezetek. Ellátják az erdő védelmi, őrzési és irányítási feladatait és az ehhez szükséges szakszemélyzettel is rendelkeznek, azonban az erdőművelés és fakitermelés munkáit sok esetben vállalkozókkal végeztetik. Jellemző a lábonálló állományok árverésen történő értékesítése, valamint a legtöbbször 10 éves erdőhasznosítási szerződések megkötése. A keletkezett nyereséget az állam gyakran teljes mértékig elvonja.
Elkülönült állami erdőgazdálkodó vállalkozás, kereskedelmi társaság	Ausztria, Észtország, Finnország, Írország, Lettország, Litvánia, Magyarország , Norvégia	Állami tulajdonban, általában miniszter felügyelete alatt álló, többnyire Kft. vagy Rt. gazdasági formában működő, magántársaságnak minősülő piaci szereplők. Teljes vertikumban végzett erdő-gazdálkodói, kereskedelmi és sokszor fafeldolgozással integrált tevékenységük mellett ellátják az erdővédelmi és szociális feladatokat is. Egyes esetekben vagyoniukban az erdő csak hozzárendelt tételként van kimutatva, máshol, amennyiben az erdőtelepítés és a föld-forgalmazás az üzleti tevékenység jelentős részét teszi ki, a földterület és az erdő is szerepel a társaság vagyoniában.

Privatizált szervezet	Svédország	Az állami tulajdonú Rt. részvényeinek túlnyomó többsége privatizálásra került, azonban maga az erdő állami tulajdonban maradt. A befektetők profitigénye miatt a társaság csak korlátozottan tudta ellátni a közcélú, szociális és erdővédelmi feladatokat. A közérdek védelmében az állam visszavásárolta a társaság valamennyi magántulajdonba került részvényét.
-----------------------	------------	---

Forrás: IUFRO Nemzetközi Konferencia- Gerely Ferenc előadása alapján – Sopron 2002.

Az európai állami erdőgazdálkodás szervezeti formái és a magyarországi modell összehasonlítása alapján a következőket állapíthatjuk meg:

- Az EU 25 állami erdőgazdálkodásának szervezeti felépítésére nem találunk általánosan alkalmazott formát, sőt az egyes tagállamok államerdészeti modelljei is különböznek egymástól.
- Valamennyi szervezeti formára jellemző, hogy az erdő állami tulajdonban van, és az állami erdőket kezelő, abban gazdálkodó szervezeteket a nem-piaci és a piaci irányultság is jellemzi.
- Az állami erdőket kezelő szervezetek lehetnek vállalatok és gazdasági társaságok, azonban leginkább a részvénytársasági forma a jellemző.
- Az erdőkezelő cégek profitorientáltak, de szinte kivétel nélkül ellátják az erdők védelmével, rekreációs tevékenységgel kapcsolatos feladatokat is.
- Az erdőgazdasági ágazatra jellemző a széleskörű vertikum kiépítése, amibe az erdőgazdálkodáson túl az ingatlan- és vagyonkezelés, a rekreáció, a természetvédelmi területek kezelése, a bányászat is beletartozhat, miközben a vadgazdasági ágazat integrációjával csak nagyon ritkán találkozhatunk.
- Magyarországon a jelenlegi állami erdőgazdasági részvénytársaságok szervezeti rendszerének jellemzői leginkább az elkülönült állami erdőgazdálkodó vállalkozások (kereskedelmi társaságok) modelljét közelítik meg.

A magyarországi állami erdőgazdálkodás hosszabb távú versenyképes működéséhez rendelt legfontosabb stratégiai elemek:¹⁹

- a tartamos erdőgazdálkodás keretein belül az állami erdővagyon állapotának megőrzése, javítása, és a termelővagyon gyarapítása;
- a több lábbon álló, sokrétű termékszerkezetre támaszkodó eredmény szemléletű állami erdészet megerősítése;
- magasabb jövedelmezőségű termékszerkezet kialakítása, a piaci termékek és szolgáltatások jövedelmezőségének fokozása;
- környezet- és természetvédelmi, rekreációs funkciók fejlesztése;
- az erdészeti infrastruktúra fejlesztésének és a regionális területfejlesztési koncepcióknak összehangolása;
- jól képzett, innovatív és teljesítményorientált munkatársi közösségek kialakítása;
- aktív, céltudatos közönségpolitika kialakítása és a kapcsolatok ápolása.

¹⁹ Erdészeti Lapok – - 2003. július-augusztus 223, 224. oldal - Az ÁPV Rt. vagyonkezelési stratégiája – Halász Gábor, Gémesi József, Dr. Mészáros Károly

A stratégiai célok hatékony megvalósításának érdekében célszerű az erdővagyon tulajdonosi képviselőinek és kezelésének ismételt egyesítése. Az állami erdőgazdálkodás szempontjából optimális állapotot jelentene egy „Nemzeti Erdővagyon-kezelő Társaság” létrehozása, azonban a 19 részvénytársaság szétforgácsoltóságának megszüntetésével, az állami erdészeti bármely más szervezeti egységen belül is jelentős súllyal szerepelhetne. A jelenlegi megosztott állapotot tovább bonyolítja az erdészeti, a vadászati, a környezet- és természetvédelmi, valamint a vízügyi hatósági felügyelet megosztottsága is. Az egységes képviselet esetén:

- megszüntethető az állami vagyon széttagoltsága;
- az állami vagyonkezelés és szervezeti rendszerének felülvizsgálatát követően az erdészeti blokk nagyobb eséllyel tartható együtt;
- az állami erdészeti egységes és összehangolt képviselete eredményesebb fellépést tesz lehetővé a külső partnerek, hatóságok, stb. felé, a szakmai érdekek képviselete magasabb szinten érvényesíthető, mint erdőgazdálkodó;
- könnyebben feloldható az egyes társaságok (ideiglenes) vagyonkezelői szerződéseinek, a cégekkel kapcsolatos elvárásoknak, és elszámolások eltéréseiből adódó és egyre nehezebben kezelhető kettős irányítása;
- megvalósulhat az Erdőtörvény 3. §-ának megfelelő szabályozás (az állam, a külön jogszabályban meghatározottak szerint, a tulajdonában levő erdőkben a közérdek fokozottabb érvényesüléséről tulajdonosi képviselete útján, az erre a célra alkalmas intézményrendszer működtetésével, a vagyonkezelés szabályainak meghatározásával és betartásával gondoskodik);
- nagyobb esély van az erdészettel foglalkozó magas szintű (tárcaközi) bizottság létrehozására, ami elősegíti a NEP-NES megvalósításában a végrehajtó szervezeteken (minisztériumok, közigazgatási szervek, civil szervezetek) belüli és azok közötti feszültségek feloldását, a feladatok koordinálását;
- a mindenkori állami költségvetés rendszerében nagyobb valószínűséggel nevesíthető önálló költségvetési tételként az adott időszakban biztosan az állami erdőgazdálkodásra fordítható pénzügyi keret, amely lehetőség az erdészeti közcélú feladatok állami finanszírozásának szükségességére való tekintettel is különösen nagy jelentőséggel bír.

Az ezredfordulót követően a magyar állami erdőgazdálkodási rendszer működése nem követeli meg az azonnali beavatkozást, azonban fel kell készülni a szervezet korszerűsítésre. A vagyonkezelői szerződések megkötése, a szakmai hatósági ügyfél szerep további erősítése, és a finanszírozási partnerség kialakítása megteremtheti a lehetőségét a rendszer rugalmas, differenciált átalakulására, mind a szervezeti forma, mind a tulajdonosi összetétel vonatkozásában.

Együttműködés a versenyben - a klaszterszerveződés

A klaszter szó fürtösödést jelent, ami jelképesen érzékelteti azt a laza, ugyanakkor mégis szervesen összekapcsolódó hálózati rendszert, amely kerete lehet az erdészeti részvénytársaságok együttműködésének. A gazdasági életben az 1980-as évektől megjelent új típusú hálózati képződmény, a klaszter meghatározására több megoldás is született.

I. Az olasz iskola központi kategóriáját a hasonló tevékenységet végző kis- és középvállalkozások térbeli koncentrációja révén kialakuló iparági körzetek alkotják; megközelítésében kiemelt szerepet játszanak az externáliák, a társadalmi, valamint a bizalmi tőke.

II. A kaliforniai iskola a vertikális dezintegráció révén létrejövő termelési kapcsolatok alkotta hálózatokra helyezi a hangsúlyt, a hálózat működtetésének legfőbb célját a költségek csökkentésében látja.

III. Az északi vagy skandináv iskola klaszter felfogásában a kizárólag helyben hasznosítható lokális tudás, különösen a nem kodifikált, rejtett tudás, valamint az ennek hatására létrejövő innovációk játszanak kiemelt szerepet.

A bemutatott iskolák mindegyike egy adott helyhez kötött, a vizsgált régió társadalmi rendszereiben gyökerező folyamatként jellemezte a klasztert; a fő hangsúly pedig a helyspecifikus elemeken van.

IV. Előzőekkel szemben Porter elsősorban a vállalati szintű versenyelőnyöket és azok forrásait vizsgálta, nem pedig a regionális gazdaságot. Véleménye szerint a klaszter alapját a vállalatok és intézmények közötti együttműködés és információáramlás teremti meg.

V. Az EU Vállalkozási Főigazgatóságának enterprise cluster definíciója a porteri definíciót a következő pontokkal egészíti ki:

- A klaszter olyan egymástól kölcsönösen függő vállalatok és kapcsolódó intézmények csoportja, melyek együttműködők és versenyzők; földrajzilag egy vagy több régióban koncentrálnak azzal, hogy a klaszternek globális kiterjedése is lehet; meghatározott területre/ágazatra koncentrálnak, közös technológiák és képességek kötik őket össze; tudományos alapúak vagy hagyományosak.
- A klaszterek pozitív hatással vannak az innovációra és a versenyképességre; a szakértelem kialakulására; a növekedésre és a hosszú távú üzleti dinamikára.²⁰

A Vállalkozási Főigazgatóság definíciójának egyik hiányossága, hogy a klasztert nem gyűjtőfogalomként kezeli, ezért törekszik a klaszter egy definícióval történő meghatározására, amivel a fogalom gyakorlatilag kiüresedik.

VI. Az OECD local cluster definíciója szerint a klaszter olyan vertikálisan, illetve horizontálisan kapcsolódó cégek csoportja, melyek a kapcsolódó társintézményekkel együtt ugyanabban az ágazatban működnek. Az OECD-féle klaszter definíció, bár nevében lokális, a valóságban globális szemléletű. Hibái között említhető, hogy nem foglalkozik a klaszterek regionális dimenziójával, a szinergiahatásokkal, figyelmen kívül hagyja a méretbeli kérdéseket, azaz hogy mi az a kritikus tömeg, amitől klaszternek tekinthetjük az adott együttműködést, és mellőzi az értéklánc-szemléletet.²¹

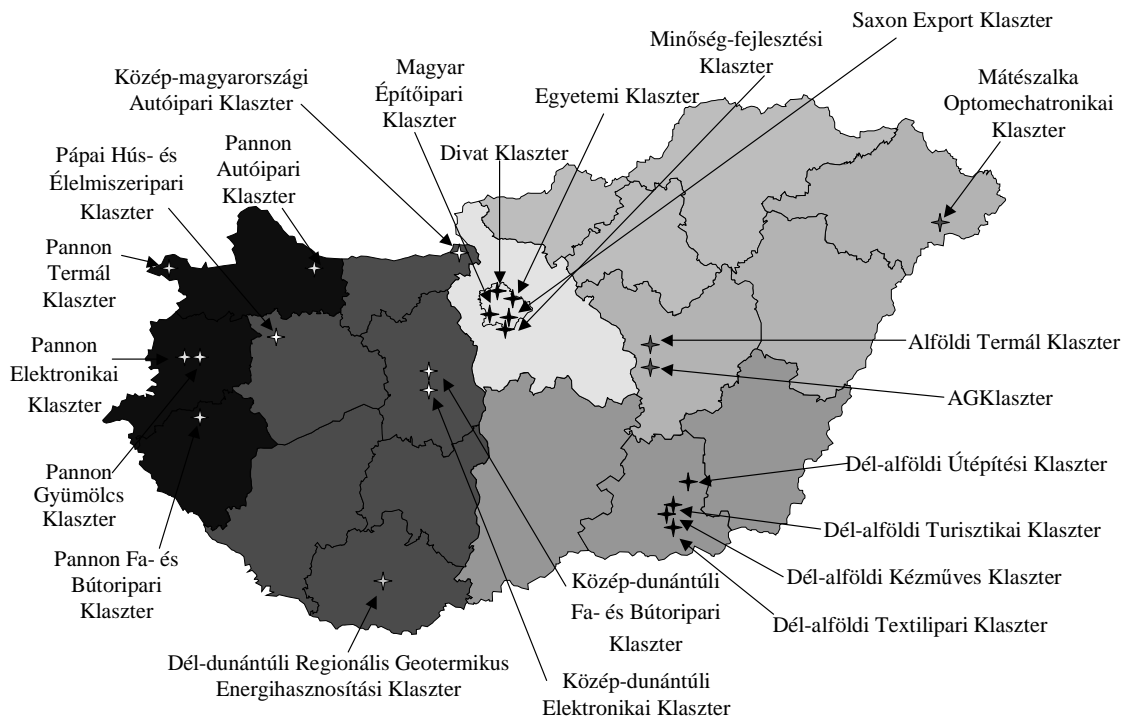
Magyarországon az első klaszterek csak az ezredfordulón jelentek meg, azonban a 2005. évre már 22 klaszter és számos hálózati együttműködés jött létre. A magyarországi klasztereket szoros kapcsolatok kötik az osztrák és olasz modellekhez, aminek megfelelően erősen hasonlítanak is ezekhez. A 22 magyarországi klaszter

²⁰ European Commission: Regional clusters in Europe, Observatory of European SMEs Enterprise Publications, 2002, No. 3.

²¹ Gecse Gergely - Dr. Nikodémus Antal: A GKM klaszterépítési szándékai 2005.

zömmel hagyományos iparágakban jött létre, mint az építőipar, autóipar, fa- és bútorigar, textil-, elektronika-, termál-, élelmiszeripar. Területi elhelyezkedésüket a 7. számú ábra szemlélteti.

7. ábra: Magyarországi klaszterek központjai

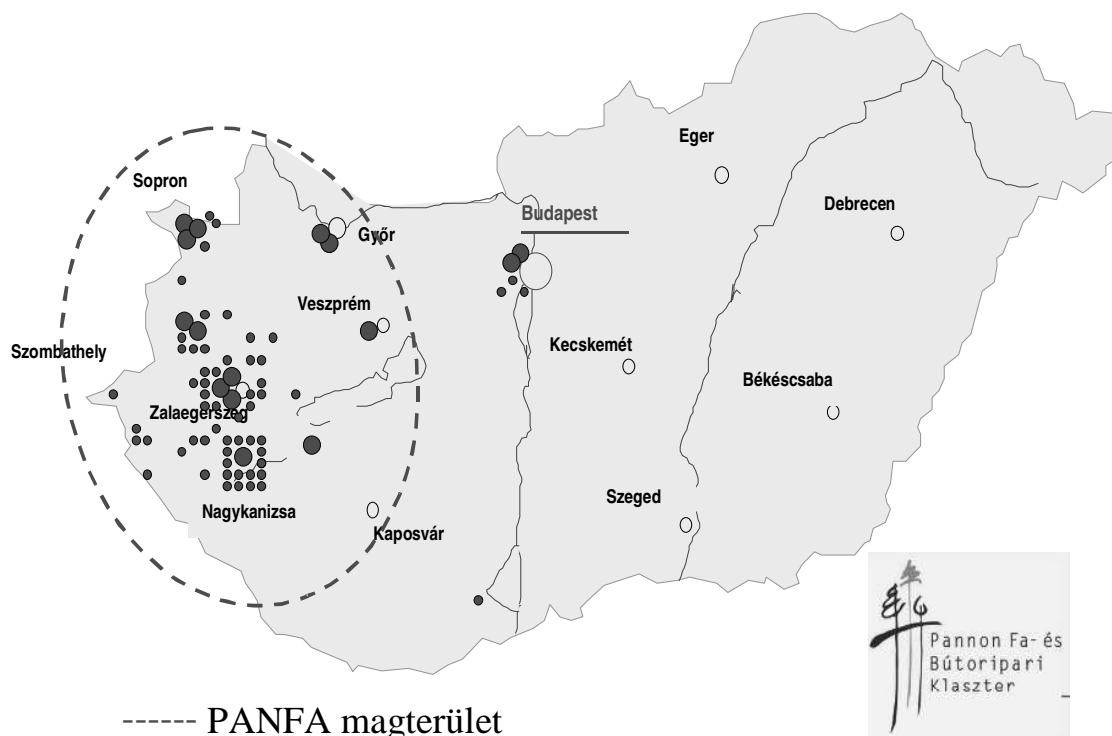

Forrás: www.gkm.hu

A 7. számú ábrán jól látható, hogy a klaszterek magyarországi elhelyezkedése nem egyenletes, a megyék, illetve a 7 régió között is jelentős különbségek tapasztalhatók. A magyarországi klaszterek termékágon szerveződött, területileg koncentrált vállalkozások kooperációs hálózatai, amelyek a minél eredményesebb piaci jelenlét érdekében használják ki az együttműködés lehetőségeit a gyártók, a tanácsadók, a képzési intézmények és a szolgáltató szektor szereplői között. Jellemzőjük, hogy egységei alkalmazkodnak egymáshoz, így a folyamatos változásban lévő külső és belső körülményekkel szemben a stabilitás biztonságát nyújtják a résztvevőknek. A hálózati együttműködés kölcsönös bizalmon nyugvó laza kapcsolatokra épül. Ezekben a rendszerekben az egymástól független vállalkozások közös fejlesztéseket, marketingtevékenységet, készletpolitikát, munkaerőképzést hajtanak végre, ami a nemzetközi tapasztalatok szerint a résztvevők költségét mintegy 4%-kal csökkenti. A klaszter a csatlakozni kívánók számára egy nyitott szerveződés, ami alapvetően megkülönbözteti a kartelltől, amely ezzel szemben a kirekesztett kívülállók hátrányos helyzetbe hozza.

A magyarországi klaszterek között talán az egyik legsikeresebb a 2001. június hónapban alapított Pannon Faipari Klaszter (továbbiakban: PANFA). A PANFA, mint ahogyan a 8. számú ábrán is látható zömmel hazai kis- és középvállalkozások köré szerveződött, miközben a TecNetCluster-rel, Holz Niederösterreich alakított ki szorosabb együttműködést.

8. ábra: Pannon Fa- és Bútoripari Klaszter

----- PANFA magterület

Jelmagyarázat: ●: alapító tagok; ●: csatlakozott tagok.

Forrás: www.panfa.hu

A Pannon Fa- és Bútoripari Klaszter létrejöttkor a nyugat-dunántúli régió három megyéje, Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye, valamint Veszprém és Somogy megye több mint 900 fa- és bútorigipari vállalkozásának együttműködési hálózatát kívánta megteremteni. A szervezeti és a működési feltételek megteremtését és a vállalkozások igényeinek felmérését követően a klaszter az alábbi célok megvalósítását tűzte ki céljává:

- regionálisan integrált faipari gazdaságfejlesztési modell létrehozását;
- kis- és középvállalkozások együttműködési hálózatának fejlesztését;
- a magyarországi, de különösen a régió természeti erőforrásainak, favagyonának minél magasabb szintű feldolgozását;
- a kutatás-fejlesztés, minőség- és terméktanúsítás, valamint a marketing-szolgáltatások fejlesztését;
- a gazdaság és a tudományos szféra közötti kapcsolatépítést, amely a PANFA esetében a Nyugat-Magyarországi Egyetem bevonásával jött létre.

A termelékenység növelése és a high-tech típusú kifinomult módszerek alkalmazása megteremti a lehetőségét a résztvevő vállalkozások verseny- és innovációs képessége növelésének, a fa- és bútorigipari vállalkozások igényeire épülő szolgáltatások megvalósításának.²² A PANFA tevékenységéhez szorosan kapcsolódnak rendezvények

²² www.panfa.hu

üzletember találkozók, workshopok, és szakmai tanulmányutak szervezése. A megrendelhető klaszter szolgáltatások kötött megtalálható a szakmai tanulmányok, felmérések, tervek elkészítése is.

A PANFA 15 alapítója mellé mintegy két és fél év alatt 66 új tag csatlakozott. A 2003. évben a klaszter 81 vállalkozása 4 600 alkalmazottal, 196 millió euró, azaz közel 49 milliárd forint teljes forgalom teljesítésével működött.²³ A klaszter működése szervesen illeszkedik a régió arculatába, marketing stratégiájába, valamint a közép- és hosszú távú gazdaságfejlesztés egyik eszköze lehet a tágran értelmezett régióban.

A nyugat-európai gyakorlattal összehasonlítva Magyarországon az ezredfordulón még kezdeti szakaszban volt a klaszter rendszerek fejlesztése. Hazánk Európai Unió csatlakozását követően a klasztereknek és hálózatoknak nyújtható támogatások kezdetben a Széchenyi Tervben, majd ezt követően a Nemzeti Fejlesztési Tervben és a Gazdasági Versenyképesség Operatív Programban kerültek nevesítésre. A klasztereket érintő programokat, több más támogatási programmal együtt a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium koordinálta. Ezen programok közös jellemzője, hogy az Európai Unió szabályozásnak megfelelően az egyes támogatások nem haladhatták meg a 100 ezer eurót, azaz 25 millió forintot, aminek megfelelően a „de minimis”, azaz csekély összegű támogatásokra vonatkozó egyszerűsített eljárásrendet biztosító szabályozás hatálya alá tartoztak.

A klaszterek mintáját is alapul véve a regionális gazdaságfejlesztéshez is kapcsolódó erdőgazdálkodás sikerének kulcsa a helyi és regionális értékek megőrzését, hatékony, gazdaságos kiaknázását követő fejlesztés. Ennek egy nemzetközileg is kipróbált útja és eszköze a tudatos hálózati együttműködés, a klaszterszerveződés. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatatták, hogy a faipar, de más termelési vertikumába tartozó vállalkozások tudatos együttműködése a résztvevő cégek számára mind hatékonysági-, mind piaci versenyképesség-növekedést is jelentett.

3.3 *Magán erdőgazdálkodás*

Nyugat-Európában az állami erdőket kezelő szervezetek kialakításánál elsősorban a hagyományos kincstári szemlélet, Magyarországon pedig a vállalkezési jellegű szemlélet került előtérbe. Ez is befolyásolta azt, hogy a magántulajdonba került, korábban társadalmi tulajdonú erdőterületeken egy sokszínű, sok szereplős tulajdonosi kör jött létre, akik a szervezetek eltérő jogi formája, nagysága miatt is különböző célok szerint gazdálkodnak.

A magántulajdonú erdő- és erdővagyon gazdálkodás hagyományait tekintve sem jelentett automatikusan vállalkezési tevékenységet, mert az erdő tulajdonosa művelte és használta az erdőt, tehát a tradicionális erdőgazdálkodás esetében nem különült el a ma már törvényben nevesített erdőgazdálkodó. A hagyományosan értelmezett erdőgazdálkodói fogalomkörből egyrészt a tulajdonos, másrészt a kivitelező, végrehajtó vált ki és létrejött a hármas szerep:

tulajdonos – erdőgazdálkodó – kivitelező, végrehajtó.²⁴

²³ 196 millió € X 250 Ft/€ = 49.000 millió Ft.

²⁴ Dr. Lett Béla – Erdészeti Szervezés és Vezetés – jegyzet és előadás.

11. táblázat: Az erdőtulajdonos, erdőhasználó és végrehajtó bemutatása

Erdőtulajdonos	Erdőhasználó Erdővagyon-kezelő	Erdészeti tevékenység végrehajtó, szolgáltató
Állami		
Kincstári Vagyoni Igazgatóság	Erdészeti Faipari Zrt-k	Erdészeti Faipari Zrt-k
Nemzeti Földalapkezelő Szervezet	HM Erdészeti Zrt-k	HM Erdészeti Zrt-k
Önkormányzatok	Egyéb állami szervezetek	Egyéb állami szervezetek
Magán		
Magánszemély	Magánszemély	Magánszemély
Egyéni vállalkozó	Egyéni vállalkozó	Egyéni vállalkozó
	Közös képviselő, megbízott	
(Erdőbirtokossági társulat 2000.)	Erdőbirtokossági társulat	Erdőbirtokossági társulat
(Gazdasági társulat – 1994.)	Gazdasági társaság	Gazdasági társaság
(Erdőszövetkezet – 1994.)	Szövetkezet	Szövetkezet
(Integrátor)	Integrátor	Integrátor
	Erdészeti Zrt-k gazdasági társasága	Erdészeti Zrt-k gazdasági társasága

Magánszemély: Önálló tevékenység, Mezőgazdasági őstermelő, Mezőgazdasági kisvállalkozó, Családi gazdálkodó/gazdaság.

Forrás: Dr. Lett Béla előadása alapján

Az erdőgazdálkodóknak, erdőhasználóknak gazdálkodási rendszerük keretein belül különböző tevékenységeket kell oly módon összehangolniuk, hogy megfelelhessenek a tulajdonosok sokrétű elvárásainak és tartósan együtt tudjanak működni a munkákat elvégző profitorientált vállalkozásokkal. Ennek megfelelően különösen sokféle változat alakult ki az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó, erdőhasználó szervezeti formája, valamint egymáshoz való viszonya szerint, és ezáltal az erdőgazdálkodás szabályozása is rendkívül összetetté vált.

Az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó kapcsolataikat érdekeiknek megfelelően rugalmasan alakíthatják ki. A társult erdőtulajdonosoknak kompromisszumok útján kell megegyezésre jutni az erdőgazdálkodó szervezetben és a kapcsolat formájában. Mindkét esetben a tulajdonosi döntés már magában hordozza a későbbi gazdasági elszámolásra és adózásra vonatkozó kötelezettségeket.

Az erdőgazdálkodási vállalkozásba tartoznak a kifejezetten haszon erdők, ültetvényszerű erdők és az intenzíven kezelt faültetvények. Azokon az erdőterületeken, ahol az erdő egyéb értékei, szolgáltatásai iránt is fokozott igény jelentkezik, ott túlnyomó részben többcélú erdőgazdálkodás folyik.

12. táblázat: Az erdőterület megoszlása tulajdonforma szerint 1996-2005.

tulajdonforma		1996. január			1999. január			2002. január			2005. január		
1.	összes erdőgazdálkodás alá vont terület (ezer ha)	1 839			1 795			1 929			1 973		
2.	állami (ezer ha)	1 127			1 035			1 141			1 148		
3.	önkormányzati, egyházi, alapítványi (ezer ha)	10			11			12			15		
		ezer ha	db v. fő	átlagos üzemi ter. (ha / fő)	ezer ha	db v. fő	átlagos üzemi ter. (ha / fő)	ezer ha	db v. fő	átlagos üzemi ter. (ha / fő)	ezer ha	db v. fő	átlagos üzemi ter. (ha / fő)
4.	magán összesen	702	26 724	26,3	749	22 256	33,7	776	25 233	30,8	810	27 361	29,6
4.1.	működőképes magán	244	26 724	9,1	346	22 256	15,5	460	25 233	18,2	558	27 361	20,4
4.1.1.	egyéni erdőgazdálkodó	25	25 581	1,0	55	15 012	3,7	95	14 197	6,7	113	12 868	8,8
4.1.2.	társult erdőgazdálkodás*	219	1 143	191,6	291	7 244	40,2	365	11 036	33,1	445	14 493	30,7
4.1.2.1.	erdőbirtokossági társulat	41	361	113,6	97	973	99,7	121	1 138	106,3	122	1 104	110,5
4.1.2.2.	gazdasági társaság	11	107	102,8	32	339	94,4	62	643	96,4	93	885	105,1
4.1.2.3.	régi szövetkezet	121	493	245,4	45	203	221,7	17	137	124,1			
4.1.2.4.	erdőszövetkezet	7	35	200,0	15	52	288,5	12	55	218,2	14	58	241,4
4.1.2.5.	egyéb új szövetkezet	39	147	265,3	31	192	161,5	22	198	111,1	24	227	105,7
4.1.2.6.	közös megbízott				71	5 484	12,9	131	8 865	14,8	188	12 051	15,6
4.2.	működésképtelen struktúra	458			403			316			252		
4.2.1.	közös képviselő	28			18			6			5		
4.2.2.	társulás előtti	137			180			135					
4.2.3.	rendezetlen	293			205			175			247		

Forrás: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő - Miniszteri tájékoztató Magyarország erdőállományának főbb adatairól az 1996. Évi LIV. Tv. 32. § (4) bekezdése alapján

* együttesen tartalmazza a 2005. évtől bevezetett 'egyéb szektorbeli gazdálkodó' kategóriában összegzett 4 eha és 168 db v. fő értéket is.

3.3.1 Az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó közötti kapcsolatok

13. táblázat: Az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó közötti kapcsolat

	Erdőtulajdonos	Erdőgazdálkodó	Kapcsolat <i>Tulajdonosi hozam</i>
A.	Egy magánszemély	Egyéni erdőhasználó	Gazdasági egység elkülönülés nélkül
B.	Egy vagy több magánszemély	Egyéni erdőgazdálkodó, Egyéb vállalkozás	Erdőgazdálkodó tevékenységével megbízás
	<i>Megbízó</i>	<i>Megbízott</i>	<i>Erdőtulajdonos javára gazdasági elszámolás, pénzügyi közvetítés</i>
C.	Több magánszemély	Erdőbirtokossági társulat	Azonos tagság, társulati érdekeltség, használatba adás
	<i>Tulajdonostárs, tag</i>	<i>Társulat</i>	<i>Részesedés, osztalék</i>
D.	Legalább 5 magánszemély	Erdőszövetkezet	Azonos tagság, szövetkezeti részjegy, használatba adás
	<i>Tulajdonostárs, tag</i>	<i>Szövetkezet</i>	<i>Részesedés és bérleti díj</i>
E.	Egy vagy több magánszemély	Egyéni erdőgazdálkodó, Egyéb vállalkozás	Bérlet, haszonbérlet, haszonvétel különböző időtávra
	<i>Haszonbérbeadó</i>	<i>Haszonbérlető</i>	<i>Bérleti, haszonbérleti díj</i>

Forrás: Dr. Lett Béla

Az erdészeti számvitel és költségvetési kapcsolatok EU harmonizációja, 2002.

Az állami és a magán erdőgazdaságok tevékenységüket legnagyobb részben vállalkozók (fakitermelők, fuvarosok) bevonásával végzik, akik egyéni vállalkozás, mezőgazdasági kistermelés, esetleg gazdasági társasági formában dolgoznak. Ezáltal az erdészeti tevékenységeket végrehajtók gazdálkodási tevékenysége egyértelműen körülhatárolt. A 25/2004. (III. 3.) FVM rendelet értelmezése szerint az integrátor az integrált erdőterület erdőgazdálkodója és a szolgáltatások kivitelezője, tehát erdőtulajdonos-erdőgazdálkodó, ami nem egy újabb vállalkozási formát, hanem egyfajta kapcsolati viszonyt testesít meg. A magánerdő kezelési formája alapján a legtöbb esetben jól körülhatárolható az erdő funkciója, kezelési formája is. Az erdőgazdálkodási vállalkozás többcélú üzemet tart fenn a legalább elfogadható szintű termelés és haszon elérése érdekében. A farm- és családi gazdálkodás, valamint a vegyes gazdálkodás alapján már a mező- és erdőgazdasági érdekeltség megjelenését feltételezhetjük. Az integrált gazdálkodás egyéni és társas vállalkozások meglétére utal, míg vállalkozásmentes erdőtulajdont méretében a gazdálkodáshoz elégtelen, vagy nem a vállalkozási optimalizálására való törekvés esetén találhatunk.

Az erdőrészek elsődleges rendeltetésének meghatározása törvényi kötelezettség, amit az erdészeti hatóság állapít meg, szükség szerint egyéb hatósági szervek (természetvédelem, vízügy, honvédség) bevonásával. Természetesen az erdőnek egyidejűleg többféle rendeltetése is lehet, ezért az erdőtervezők 1997. óta az elsődleges rendeltetés mellett további „funkciókat” is meghatározhatnak, de országos adatokat erre vonatkozóan még nem találhatunk.²⁵

²⁵ Magyarország erdőállományai, 2001. - Állami Erdészeti Szolgálat - Budapest 2002.

14. táblázat: Faállománnyal borított területek megoszlása Magyarországon

Elsődleges rendeltetés	Állami	Közösségi	Magán	Rendezetlen	Összesen
	ha				
Védelmi célokat szolgáló erdők	457 022,1	5 528,5	105 041,4	66 341,9	633 933,9
<i>Véderdők</i>	<i>141 644,1</i>	<i>4 315,7</i>	<i>61 810,5</i>	<i>50 160,7</i>	<i>257 931,1</i>
<i>Fokozottan védett természeti területen lévő erdők</i>	<i>58 792,7</i>	<i>82,1</i>	<i>4 356,0</i>	<i>3 278,8</i>	<i>66 509,6</i>
<i>Védett természeti területen lévő erdők</i>	<i>247 522,1</i>	<i>1 089,8</i>	<i>38 684,7</i>	<i>12 699,4</i>	<i>299 995,9</i>
<i>Erdőrezervátum</i>	<i>8 794,7</i>	<i>4,0</i>	<i>63,9</i>	<i>129,2</i>	<i>8 991,8</i>
<i>Történelmi emlékhelyen lévő erdők</i>	<i>268,6</i>	<i>36,9</i>	<i>126,2</i>	<i>73,8</i>	<i>505,5</i>
Gazdasági célokat szolgáló erdők	565 749,2	7 371,3	473 607,6	136 369,5	1 183 097,6
Egészségügyi, szociális, turisztikai célokat szolgáló erdők	14 742,6	1 842,8	3 685,7	1 842,8	22 114,0
Oktatás-kutatási célokat szolgáló erdők	3 685,7				3 685,7
Erdőrészetek összesen	1 041 199,6	14 742,6	582 334,6	204 554,3	1 842 831,2

Adatok forrása: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő

Miniszteri tájékoztató Magyarország erdőállományának főbb adatairól.

A 14. számú táblázat a faállománnyal borított területek elsődleges rendeltetése és tulajdonforma szerinti megoszlását mutatja be a 2005. évi állapotnak megfelelően. Az adatok alapján az összes faállománnyal borított terület 64,4%-a gazdasági célokat szolgált, amiből az állami- 47%-ot, a magán- 40%-ot, a rendezetlen- 12%-ot, a közösségi tulajdon 1%-ot tett ki. A faállomány 34,4%-a elsősorban védelmi rendeltetésű, amiből az állami- 72%-ot, a magán- 17%-ot, a rendezetlen- 10%-ot, a közösségi tulajdon 1%-ot tett ki. Egészségügyi, szociális, turisztikai célokat a faállománnyal borított terület 1,2%-a szolgált, amiből állami- 67%, magán- 17%, rendezetlen és közösségi tulajdon 8-8%.

3.3.2 Az erdővagyon tulajdoni és hasznosítási viszonyai

Ahogy a 14. számú táblázatban bemutatásra került, a 2005. évben a védelmi célokat szolgáló erdők 17%-a már magántulajdonban volt, továbbá feltételezhető, hogy a még rendezetlen tulajdonú erdők jelentős része is magántulajdonba kerül. Tehát a védelmi célokat szolgáló erdők mintegy 26%-a kerülhet magánkézbe, ami az összes erdőrészlet területének 9,3%-át teszi ki. Az elmúlt évtizedben tapasztaltakhoz képest fokozottabban kellene törekedni arra, hogy a megfelelő erdészeti-természetvédelmi ösztönző rendszeren keresztül a magán erdőtulajdonosok is érdekeltté váljanak a védelmi jellegű intézkedések bevezetésében, és könnyebben viseljék el az erdőgazdálkodói jogok korlátozását.

A magánosítás során alkalmazott elv érvényesülését, a nagy erdőségek állami tulajdonának megtartását támasztja alá a 9. számú ábra is. A kialakult területarányokra jellemző, hogy amíg a köztulajdonú erdők 86,1%-a erdőségben vagy nagy erdőtömbben helyezkedett el és a kis erdő aránya gyakorlatilag elenyésző, addig a magántulajdon esetében a kis erdő meghaladja az összes magánerdő negyedét, a 300 ha alatti erdő nagyság pedig az 50%-ot.

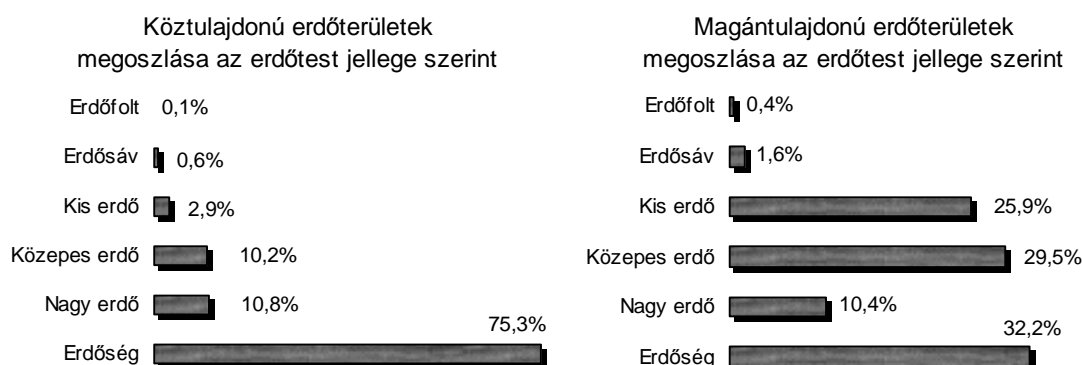
15. táblázat: Erdőterületek megoszlása az erdőtest jellege és tulajdonformák szerint

Mértékegység: ezer ha

	Erdőség	Nagy erdő	Közepes erdő	Kis erdő	Erdőfolt	Erdősáv	Összesen
	1 000 ha felett	300,1 - 1000 ha	30,1 - 300 ha	0,5 - 30 ha	0,15 - 0,49 ha		
állami	790	112	103	26	1	6	1 038
közösségi	4	2	5	5			16
magán	164	49	126	95	1	5	440
rendezetlen	72	27	90	95	2	7	293
Összesen	1 030	190	324	221	4	18	1 787
Az összes erdőterület %-ban	57,6%	10,6%	18,1%	12,4%	0,2%	1,0%	100,0%

Forrás: Magyarország erdőállományai, 2001.- 29. o., ÁESz - Budapest 2002.

9. ábra: Az erdőterületek megoszlása az erdőtest jellege szerint

Adatok forrása: Magyarország erdőállományai, 2001. –29. o., ÁESz. – Szerző saját munkája.

A 9. számú ábrán a köztulajdonú erdőterületek címszó alatt az állami és közösségi erdők adatai összevontan szerepelnek. A magántulajdonú erdőterületek adatai nagyobb részben tartalmazzák a rendezetlen tulajdonú erdők adatait is, mert ezek legnagyobb része várhatóan magántulajdonba kerül.

A gazdálkodó szektorok fafajszerkezete között is erőteljes és növekvő különbséget tapasztalunk. A hosszú tenyészidejű, lombos állományok (tölgy, bükk) túlnyomórészt állami tulajdonban maradtak, amíg az akác, nemes nyár és egyéb lágylombos erdők 50-60%-a magánkézben van. Amennyiben az erdőfelújítás szempontjából is mértékadó területek hozami, véghasználati statisztikáit vetjük össze, a két szektor közötti eltérés még erőteljesebben mutatkozik meg.

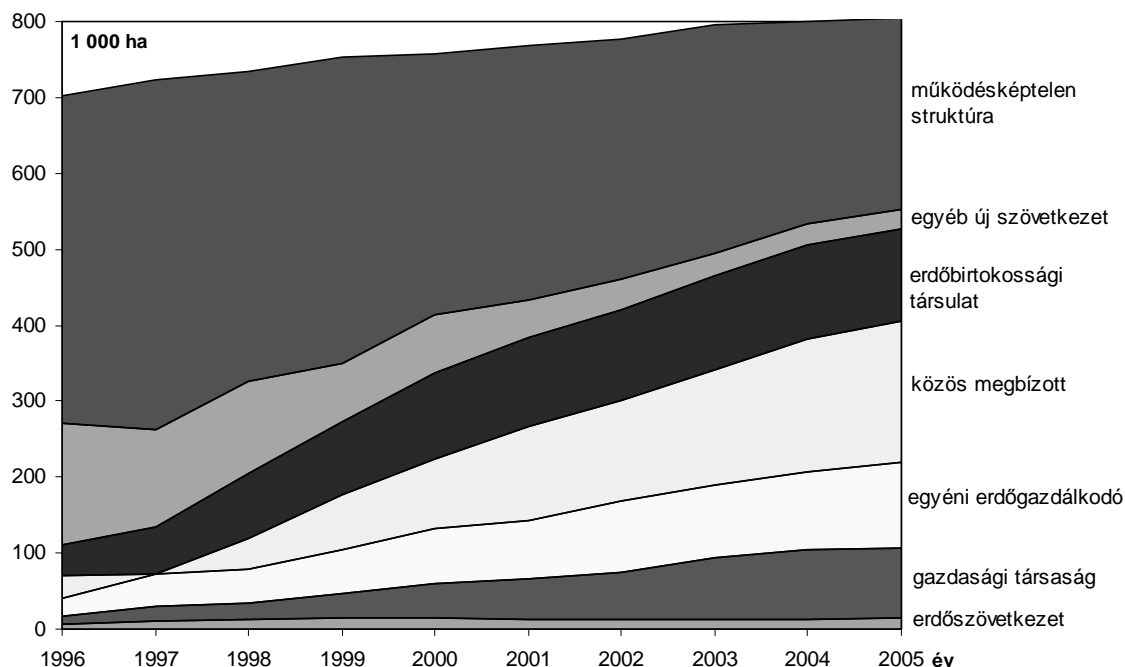
A fenti összehasonlítások is alátámasztják, hogy a döntéshozók a magánosítás során a nagy erdőségek állami tulajdonlását kívánták fenntartani.

3.3.3 A magán erdőgazdaság működőképességéről

A magán erdőgazdaság működőképességét elsősorban a jogszerűen használt erdőterület nagyságával jellemezhetjük. 2005. évben mintegy 558 ezer hektáron folyt gazdálkodás, ami a lehetőségekhez képest 69%-os működésnek felelt meg. A magán-erdőgazdálkodás szerkezetének fontos kérdései a bejelentett erdőgazdálkodóval nem rendelkező erdők területének és állapotának, valamint a gazdálkodási formáknak az alakulása.

Amennyiben a rendezetlen gazdálkodású erdőterületek az elmúlt tíz évben tapasztalt ütemben csökkennek, akkor 2013. évre a bejelentett erdőgazdálkodóval nem rendelkező erdőterületek aránya a magánszektorban 10% alá csökken.

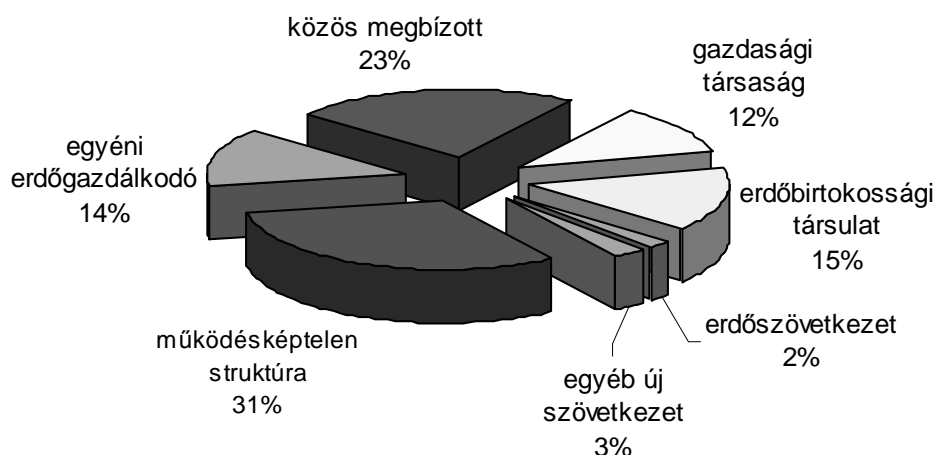
10. ábra: A magántulajdonú erdőgazdálkodói struktúra változása 1996-2005.

Forrás: FVM – Bartha Pál

A 10. számú ábráról is jól érzékelhető, hogy az 1996. és 2005. közötti időszakban a magántulajdonú erdőgazdálkodói struktúrában nem játszódhattak le jelentősebb szerkezeti változások. Ebből adódik a magán erdőgazdálkodás egyik központi kérdése; milyen eszközökkel és mennyi idő alatt érhető el, hogy az erdészeti igazgatás 2005. évi kimutatásaiban még passzívnak feltüntetett és 252 ezer ha-t birtokló tulajdonosi kör tevékeny tagként jelenjen meg az erdőtulajdonosok és gazdálkodók körében, miközben tapasztalhatjuk a külső ösztönzőrendszer hiányosságait is. Az Erdőtörvény 14 §. (2) bekezdése lehetőséget biztosít kényszergazdálkodó kijelölésére. Ez az eljárás azokban az esetekben vezetett sikerre, ahol a kijelölt erdőgazdálkodó reális lehetőségét látta, hogy az elvégzett erdőtelepítési és felújítási munkák ráfordításait a fahasználatok ellenértékéből realizálni tudja. A rendezetlen tulajdon arányain változtatni szükséges, azonban azt végleg megszüntetni biztosan nem lehet. Európa többi országának kimutatásaiban is találkozunk azonos fogalommal, hiszen az igazgatás nem képes azonnal adminisztrálni a tulajdonosváltásból, öröklésből vagy egyéb okból bekövetkező változásokat.

11. ábra: A magán-erdőgazdálkodás üzemszerkezete 2005. 01.

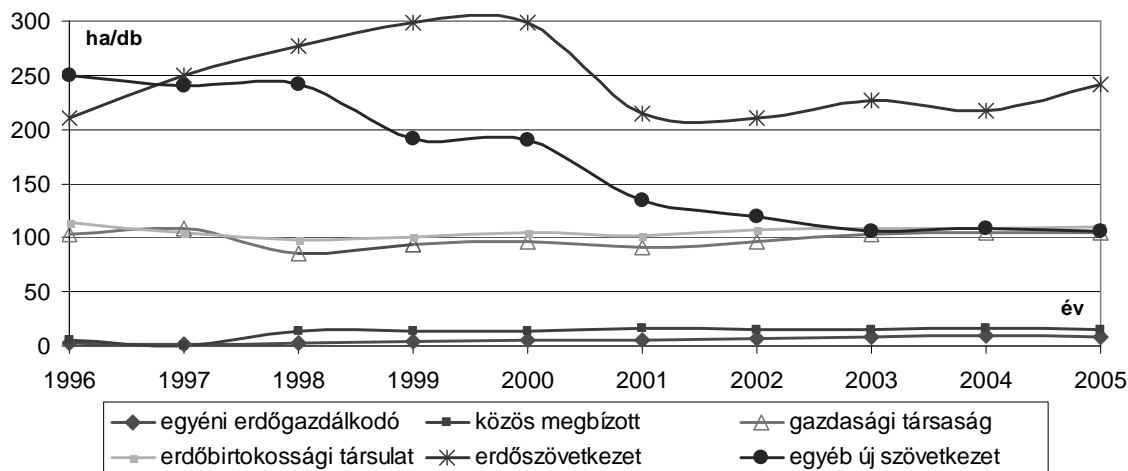
Forrás: FVM - Bartha Pál

A 11. számú ábra szemléletesen mutatja, hogy a magán-erdőgazdálkodás területén a bizonytalan szabályozásnak is köszönhetően még a 2005. évben is jelentős a működésképtelen struktúra, valamint a vitatott jogállású és emiatt a támogatási rendszerben is bizonytalanul megjelenő közös megbízotti formában való gazdálkodás aránya. Az évek során szervezettségükben is folyamatosan fejlődő Erdőbirtokossági társulatok területe lényegében nem változott, bár a számuk csökkent és jelentős részük a működőképesség határára került. Ennek legfőbb kiváltó oka, hogy labilis viszonyok között a nagyfokú bürokrácia és az erdőgazdálkodás speciális gazdálkodási rendszerét (pl. az olykor csak szakaszos tevékenységet) figyelmen kívül hagyó adórendszer mellett idegen szolgáltatások igénybevételével, vállalatszerűen működnek. Még az 1990-es évek második felében is egészen más elvárások alapján szerveződtek az Erdőbirtokossági társulatok. Az elhatározást az emlékekben élő „régipélda” is segítette, aminek alapját az Erdőről és a Természetvédelemről szóló 1935. évi IV. tv.²⁶ szolgáltatta. A tv. szellemiségének megfelelően a közösségi tulajdonú erdőben a tagok a használati illetőség arányában személyesen működtek közre, amit az igazgatási rendszer mérsékelt bürokráciával és méltányos adózási feltételekkel is ösztönzött.

A már működő magán erdőgazdálkodást megvizsgálva elmondhatjuk, hogy az elenyésző erdőszövetkezeti forma kivételével a gazdálkodói szerkezet viszonylag arányosnak mondható.

²⁶ Az Erdőről és a Természetvédelemről szóló 1935. IV. T.-C. és végrehajtása - Budapest 1942.

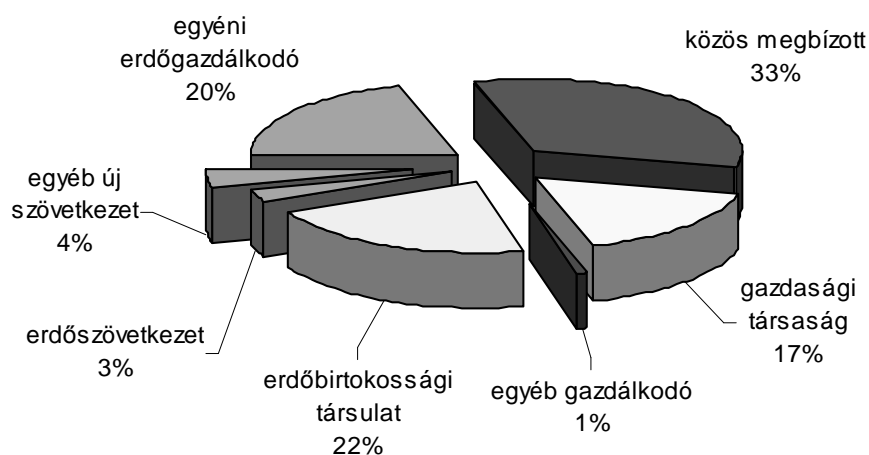
12. ábra: A magán-erdőgazdálkodók átlagos üzemméretének változása 1996-2005.

Forrás: FVM - Bartha Pál

Az erdészeti igazgatás kimutatásai alapján az összes erdőterületre vetített hektáronként elérhető éves árbevétel mintegy 35 000 forintra tehető. Az erdészet hosszú termelési ciklusa miatt a rendszeres hozamok eléréséhez, valamint korszerű eszközök fenntartásához a jelenleginél nagyságrenddel nagyobb üzemméretre lenne szükség. A privatizáció módjából adódó kicsiny üzemméreteket - az elmúlt időszak tanulsága alapján - külső ösztönző/kényszerítő eszközök bevezetésével sem sikerült számottevően megváltoztatni, amit a 12. számú ábra is alátámasztani látszik.

13. ábra: A működő magán-erdőgazdaság üzemszerkezete 2005. 01.

Forrás: FVM - Bartha Pál

A 11. számú ábra adatait összehasonlítva a 13. számú ábra azonos időszakra vonatkozó adataival megállapítható, hogy mind a magán-erőgazdaság egészét, mind működő részét tekintve a legnagyobb részarányt a közös megbízotti forma képviseli. Az EU-ban is ismert és hazánkban is támogatott erdőbirtokossági társulatok aránya azonban nem tudta

meghaladni a 25%-ot sem. Az üzemméretből eredő problémák többségét valószínűleg fel lehetne oldani, amennyiben a magántulajdonú erdőbirtok integrálódhatna egy vegyes profillal kialakításra kerülő mező- és erdőgazdálkodást folytató családi vállalkozásba; vagy kellő számban jelennének meg az erdészeti ágazatban is érdekelt értékesítő-szolgáltató típusú gazdálkodó szervezetek. Ez utóbbi megoldást közelíti az országos erdészeti integrátori hálózat kialakítása, aminek kapcsán szükséges kiemelni, hogy az erdészeti integráció csak nevében azonos a mezőgazdasági integrációval. Amíg a mezőgazdaságban az integrált személyes közreműködésével állít elő termékeket, addig az erdészetben az integrált szolgáltatások igénybevételével a munka elvégzését várja az integrátortól.

Az erdőgazdálkodó szervezetek területhasználati arányai nem mutatnak nagy volumenű változásokat, azonban a szervezeti formától függetlenül megfigyelhető, hogy az átlagos gazdálkodói terület emelkedik. Ennek elsődleges oka, hogy az átalakulások, átszervezések legtöbb esetben a kis erdőgazdálkodói területtel rendelkező gazdálkodókat érintik. Ez a folyamat is megerősíti, hogy a megszűnéssel fenyegetett gazdálkodói kör pontosabb meghatározásához, a magán-erdőgazdasági ágazat magas fokú rugalmassága mellett is szükség van az életképesség területi korlátainak meghatározására.²⁷

Az erdészeti integráció az EU tagországokban is ismert és elfogadott rendszer, ahol az integrátor és az erdőtulajdonosok polgárjogi szerződéses kapcsolatot hoznak létre. Ezáltal a mindenkori döntés lehetősége a tulajdonosoknál marad, továbbá nem kell belépniük egy adott szervezeti formába, és ezzel önkéntes alapon valósulhatnak meg az országot behálózó tartamos és fenntartható erdőgazdálkodást folytató „munka alapon szerveződő gazdaságok”.

A Nyugat Európában létrejött szervezeti formák hosszabb időtávú fejlődés során alakultak ki. Magyarországon az erdőgazdálkodásban külső ösztönzők bevonásával is segíteni kell az Európai Unió által is elfogadható és támogatható életképes szervezeti formákat, amelyek megfelelő területi eloszlással és legalább elégséges számukkal elkerülhetik az abszolút versenyhátrány kedvezőtlen hatásait.

3.4 Támogatások az Európai Unióban és Magyarországon

Az Európai Unió integrációs megoldásain belül is sajátos rendszert képvisel az agrárpolitika. A Közös Agrárpolitika (továbbiakban: CAP) szabályozásának elvi alapjait az 1957. március 25-én aláírt Római Szerződés (továbbiakban: RSZ) teremtette meg. A CAP az európai integráció egyik legbonyolultabb területe, ami elsősorban az EU tagállamainak jelentős mértékben eltérő mezőgazdasági adottságaiból, társadalmi-gazdasági viszonyaiból adódik. A közös mezőgazdasági politika megvalósításának eszközei a közös versenyszabályozás, a tagállami piaci rendtartások kötelező koordinációja, a közös európai piaci rendtartás kialakítása. A három szabályozási követelmény közül szinte kizárólagosan a meghatározott termék vagy termékcsoport piacát koordináló európai piaci rendtartás kiépítése valósult meg, amelynek a gyakorlatban is megjelent tipikus eszközei az ár- és a mennyiségi szabályozások, a felvásárláshoz és raktározáshoz kapcsolódó intervenciós intézkedések.

---

²⁷ METH – 2005.- 5. oldal

A piacpolitika mellett a CAP másik jelentős területét a struktúrapolitika képezi. A hat elemből álló általános struktúrapolitikai célrendszeréből a strukturálisan elmaradott régiók fejlesztése, a mezőgazdasági struktúrák kialakításának felgyorsítása, valamint a falusi területek fejlesztése közvetlenül érinti a mezőgazdaságot, illetve a mezőgazdasági térségeket.

Az agrárpolitikai intézkedések finanszírozására 1962-ben létrehozták az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapot (továbbiakban: EMOGA), amely 2006-ig az EU költségvetésének több mint 50%-val gazdálkodott. Az EMOGA Garancia Részlegre, illetőleg Orientációs Részlegre tagozódik. A Garancia Részleg kiadásai lényegében az exporttámogatás és az intervenciós kiadások egészére terjedtek ki, míg az Orientációs Részleg kiadásai elsősorban a termelési feltételeknek, az agrártermelés szerkezetének és a termékek minőségének, valamint a mezőgazdasági termékek értékesítési feltételeinek és piaci értékesítési szervezetének javítását szolgálták. A fentiekén túl az EMOGA olyan tevékenységet is finanszírozhat, mint az egyes agrárpiacok menedzselése, a rászorulóknak közötti élelmiszerelosztás, a minőségellenőrzés, a környezetvédelem, a tájfenntartás, az erdősítés, a korai nyugdíjazás. Az EMOGA keretében az erdőgazdálkodásnak nyújtott támogatási jogcímeket és a támogatások célterületeit a 16. számú táblázat mutatja be.

16. táblázat: Erdészettel kapcsolatos támogatások

Erdészettel kapcsolatos <i>támogatások</i> (1257/1999/EK, 445/2002)	ÖL	ÖN	SZ
1. beruházások az erdők gazdasági, ökológiai és szociális értékének növeléséhez	x	x	x
2. az erdészeti termékek feldolgozásának fejlesztéséhez, kereskedelmének racionalizálásához		x	M
3. faanyag, mint nyersanyag felhasználásával kapcsolatos beruházásokhoz		x	
4. új termékek, megoldások támogatásához az erdészeti feldolgozás és kereskedelem területén		x	M
5. erdőtulajdonosok és gazdálkodók társulásainak támogatásához, továbbá tagjaik erdőgazdálkodási ismereteinek fejlesztéséhez	x	x	x
6. az erdészeti termelőképesség helyreállításához természeti katasztrófák, tűzvészek után, valamint megelőző intézkedések bevezetéséhez	(x)	x	
7. közérdekűnek minősülő erdők ökológiai stabilitásának fenntartásához és fokozásához, valamint tűzvédelmi gátak, pászta mezőgazdasági eszközökkel történő fenntartásához	x		
8. hozzájárulás vidéki tevékenységek diverzifikálásához pl. akác esetén méztermelés; gomba, vadgyümölcsök, gyógynövények termelése; falusi turizmus és vadgazdálkodás fejlesztése			x
9. a megtermelt faanyag megújítható nyersanyagként és energiaforrásként történő felhasználásához	(x)	x	

Jelmagyarázat: ÖL: Ökológia; ÖN: Ökonómia; SZ: Szociális; M: Munka(lehetőség).

Forrás: dr. Lett Béla előadása alapján

Magyarország Európai Unióhoz történt csatlakozásával véglegessé váltak mindazon feltételek, amelyekkel a magyar gazdák részt vehetnek az EU agráriumban. Fontos szem előtt tartani, hogy:

- a tőke szabad áramlásával kapcsolatos fejezetben már elért megállapodás alapján a külföldiek termőföldtulajdonhoz való jutását a magyar állam hét éves átmeneti ideig korlátozhatta. A csatlakozási tárgyalások során Magyarország további

védzáradék bevezetésére jelentette be igényét, amit az Európai Unió elfogadott. A védzáradék szerint a külföldiek termőföld vásárlása három évvel meghosszabbítható, ha a hét éves átmeneti időszak lejártakor még mindig jelentős különbség áll fenn a magyarországi és a külföldi földárak között;

- a támogatások csak magánszemélyek, azok társaságai vagy önkormányzatok és azok társaságai tulajdonában lévő erdők és más területek vonatkozásában adhatók;
- a támogatásoknak elő kell segíteniük:
  - a fenntartható erdőgazdálkodás megvalósítását és az erdészeti tevékenység fejlesztését,
  - az erdészeti erőforrások megóvását és feljavítását,
  - az erdősített térségek kiterjesztését.²⁸

3.4.1 Támogatások szabályozása az Európai Unióban

Az Európai Bíróság állásfoglalása alapján az állami forrásból biztosított támogatás magában foglal minden olyan eszközt, amely a vállalkozásnak előnyt biztosít. Ilyen eszközök például a konjunktúrapolitikai- és egyéb általános jellegű gazdaságélénkítő intézkedések támogatások, az adó- és járulékkedvezmény, a kedvező kamatozású hitel, az állami garancia, a kedvező áron biztosított infrastruktúra, építési telkek vagy épület, bizonyos esetekben a tőkeinjekció. Az Európai Bizottság az RSZ 87-88. cikkek alapján széleskörű diszkrecionális jogkört élvez az állami támogatások engedélyezése során, amely jogkört az egyre terjedelmesebbé váló bírói esetjog, az Európai Tanács rendeletei, valamint maga a Bizottság által kibocsátott iránymutatások, keretszabályok fokozatosan szűkítenek. Az RSZ 87. (1) cikk nemzeti támogatásokra vonatkozó általános rendelkezése, hogy „a közös piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet”. A dotációs tilalmak ellenére a tagállamok átlagosan legalább évi 100 milliárd eurót fordítanak a különböző általános gazdaságpolitikai szempontok, lobbyérdekek, szociálpolitikai, esetleg személyes célok megvalósításának támogatására. Az általános tilalom nem vonatkozik az automatikus és feltételes kivételekre, amelyek a mezőgazdaság tekintetében általában nem alkalmazhatók, azonban egyes erdészeti és bizonyos állatjóléti támogatások engedélyezési eljárása során az Európai Bizottság már alkalmazta az RSZ 87. cikk (3) bekezdés c) pontja alapján a feltételes derogációt.

A CAP legnagyobb szabású reformja, az Agenda 2000 keretében valósult meg, ami a nemzeti támogatások új és egységes megközelítését tette szükségessé. Némi leegyszerűsítéssel elmondható, hogy az Európai Bizottság a nemzeti támogatások területén a vidékfejlesztés társfinanszírozású támogatási eszközeivel parallel szabályozást valósított meg.

Amíg az EU 1995. évi bővítésekor Ausztria, Svédország és Finnország esetében speciális nemzeti támogatások fenntartását is lehetővé tették, addig a 2004. évi bővítéskor gyakorlatilag már csak Ciprus és Lettország csatlakozási szerződése tartalmazott megengedő rendelkezéseket, igen korlátozott mértékben. A csatlakozási

---

²⁸ Dr. Lett Béla – Dr. Mészáros Károly – Magyar erdőgazda az Európai Unió küszöbén (5) Erdőgazda 2002./6. szám, 7.o.

tárgyalások folyamán Magyarország az egyszerűsített területalapú támogatási rendszert (továbbiakban: SAPS) választotta, amelynek keretében meg volt a törekvés arra, hogy minden olyan támogatási forma bejelentésre kerüljön, amely korábban már a hazai támogatási rendszer részét képezte, függetlenül attól, hogy az egyes jogcímek a notifikáció időszakában a költségvetési helyzettől függően működő vagy felfüggesztett állapotban voltak.

A SAPS célja a gazdák jövedelmének biztosítása. A rendszer előnye, hogy lehetővé teszi az EU támogatás csaknem teljes mértékű lehívását, valamint az egyes ágazatok között kiegyenlítettebb támogatást eredményez. Alapvetően területalapú támogatásként működik. A támogatásra jogosult mezőgazdasági terület nagyságának meghatározása az érintett tagállam feladata, ugyanúgy, mint annak eldöntése, hogy mekkora legyen a támogatható minimális birtokméret 0,3-1 ha határértékek között. A SAPS közösségi támogatásokra jogosult terület nagyságát úgy kellett meghatározni, hogy jogilag teljesen egyértelmű, vitathatatlan legyen országos, üzemi és parcella szinten egyaránt. Magyarországon a támogatható területmérték 4 355 154 ha, a támogatás alapjául szolgáló terület hasznosítása után a mezőgazdasági termelő, figyelemmel az 1782/2003/EK rendelet 143/B cikkének (2) és (7) bekezdésre 86,21 EUR/ha mértékű támogatás igénybevételére jogosult. A támogatás forintban kerül kifizetésre. Az átváltásra a külön közösségi jogszabályban foglaltakat kell alkalmazni. Természetesen számolni kell azzal is, hogy ha az Európai Bizottság által rögzített területmértéknél nagyobb területre érkezik jogosult SAPS kérelem, akkor a fajlagos támogatás arányosan csökken. Ellenkező esetben a teljes támogatási összeget nem lehet lehívni.

Fontos a támogatásra való jogosultság, illetve kizárás pontos kritériumainak, az ellenőrzés módszerének meghatározása is. A támogatásban részesülő területeken nincs művelési kötelezettség, a termelő szabadon dönthet arról, hogy mit termel, a területpihentetési kötelezettség előírásának azonban nincs jogalapja. Figyelembe kell venni továbbá, hogy egy mezőgazdasági parcellára csak egy támogatási kérelem nyújtható be. A támogatás alapjául szolgáló területet a tényleges hasznosítás alapján kell meghatározni. Nem vehető igénybe SAPS támogatás olyan terület után, amelyre a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján az Európai Unió által társfinanszírozott mezőgazdasági területek erdősítése intézkedés támogatása igénybevételének részletes szabályairól szóló 132/2004. (IX. 11.) FVM rendelet alapján támogatásra való jogosultságot állapítottak meg.

A 2004. évi bővítési folyamattal együtt többek között az alábbi általános támogatási elemek jelentek meg:

- Nemzeti kiegészítés adható bármely, az Európai Unió által is közvetlen támogatásban részesített termékhez, illetve összevontan több termékhez ágazati „támogatási borítékok” formájában. Magyarország tíz ilyen borítékot képzett.
- Közvetlen termelői támogatások nemzeti kiegészítését megengedő rendelkezés, a „top-up” lehetősége. Ezen a jogcímen az EMOGA Garancia Részlegéből finanszírozott egységes területalapú támogatások legfeljebb az EU-s támogatási szint 60%-ig nemzeti költségvetésből kiegészíthetők. Magyarország a „top-up”-okat teljes egészében nemzeti költségvetésből finanszírozza.

Az Európai Bizottság minden egyes nemzeti támogatási forma²⁹ notifikálást követő, egyenkénti engedélyezésével biztosítja azt, hogy a versenyszabályok és a CAP szabályozási elvek ne sérüljenek. A Bizottság iránymutatásokban tájékoztatja a tagállamokat, hogy az egyes nemzeti támogatási konstrukciók elbírálásánál milyen elveket, szempontokat fog követni. A mezőgazdaság nemzeti támogatására vonatkozó alapidokumentumának a mezőgazdaság területén nyújtható állami támogatásokról szóló 2000/C 28/02 iránymutatás tekinthető, amely igen részletesen bemutatja azokat a támogatásformákat, amelyeket a Bizottság egy tagállam számára engedélyez. Ezek alapján az alábbi nemzeti támogatási alaptípusokat különböztethetjük meg:

- *Beruházási támogatások* esetében támogatható állóeszköz létesítése, vásárlása, gép, illetve technológia beszerzése, földvásárlás továbbá bizonyos általános költségek. Kifejezett tilalom áll fenn az alma-, körte- és őszibarack-ültetvények bővítő jellegű beruházásaival kapcsolatban.
- *Környezetvédelmi támogatások* esetében az Európai Bizottság megengedő, rendkívüli nemzeti támogatási esetekre is van lehetőség.
- *Korai nyugdíjazás támogatása* esetében feltétel a gazdálkodás végleges abbahagyása.
- *Hátrányos helyzetű térségek támogatása.*
- *Fiatal gazdák támogatása.*
- *Termelői szervezetek felállítását segítő támogatások* esetében a legfontosabb kritérium, hogy a csoport részét képező egyéni termelőknek felelősnek kell maradniuk a saját üzemükkel kapcsolatos gazdálkodási döntésekért.
- Kapacitásfelesleggel küszködő ágazatok esetében a *Termelőkapacitás bezárását ösztönző támogatás.*
- Rendkívüli események, természeti csapások, járványok okozta *kár utólagos kompenzálása.*
- „*Puha támogatások*” esetében vásárok, bemutatók, állatnyilvántartás karbantartása, oktatás, technikai segítségnyújtás, új eljárások elterjesztése, bemutató projektek, kieső munkaerőt pótló szolgálat, kötelező minőség-ellenőrzés, konzultáció, könyvelés és jogi tanácsadás költsége 100%-ban támogatható legfeljebb 100 000 euró/3év/jogosult összeghatár figyelembevételével.
- *Mezőgazdasági terület újraparcellázása, tagosításának támogatásakor* az adminisztratív költségek teljes mértékben támogathatóak, kivéve, ha birtokegyesítési célú földvásárlásról van szó. Ezen utóbbi esetben a beruházási támogatásokra vonatkozó feltételrendszer az irányadó.
- *Állattenyésztés támogatása.*
- *Minőségi élelmiszerek előállításának támogatása* esetében a minőség-ellenőrzés, minőségbiztosítás, eredetjelölés,... költségeinek megtérítése.
- *Rövid távú agrárhitelek* esetében a támogatás csak a gazdaság egyéb szereplőjéhez képest jelentkező hátrány mértékéig terjedhet azzal, hogy a tagállam által megfelelőnek talált számítási módon számszerűsített támogatási összeg mindig egy tipikus mezőgazdasági üzem és a gazdaság többi szereplője

---

²⁹ Kivéve az 1/2004/EK és 68/2001/EK bizottsági rendelet alapján nyújtott támogatásokat.

által fizetett rövidtávú, nem beruházási célú hitelkamat különbségén belül kell, hogy maradjon.

- *Mezőgazdasági termékek reklámozásának támogatása.*
- *Foglalkoztatási támogatás.*
- *Kutatás és fejlesztés támogatása* az Európai Bizottság 96/C 45/06 és 98/C 48/02 iránymutatásai, és a 364/2004/EK csoportmentességi rendelete alapján.
- *Képzési támogatás.*
- *Bajba jutott vállalatok megmentése és reorganizációja* a nemzeti támogatások egyik legösszetettebb és legérzékenyebb formája. A támogatás összege mindig a szükséges minimumra kell, hogy korlátozódjon, az engedélyezés feltételei pedig rendkívül szigorúak. Mezőgazdasági vállalkozások esetében speciális szabályok kerültek megállapításra. A reorganizációs támogatás általában kapacitásleépítési kötelezettséggel jár, valamint az évente nyújtható összes támogatás az ágazati kibocsátás csupán meghatározott százalékára terjedhet ki.
- *TSE-teszt, elhullott állattetemek és vágóhídi hulladék ártalmatlanításának támogatása.*
- *Halászat és akvakultúra támogatása.* Az EU-ban a halászat nem része a mezőgazdaságnak, így a támogatáspolitikában a CAP-hoz hasonló, de attól független szabályrendszer került megalkotásra.

Fentiekén túl további speciális támogatási esetek:

- *Az állami tulajdonosi pozíción keresztüli burkolt támogatások tilalma.* Az RSZ 48. cikke egyenrangúnak ismer el minden tulajdonformát, legyen az állami, magán vagy vegyes tulajdonlás. Ebből következik, hogy a versenyszféra tekintetében az állami tulajdonra semmilyen korlátozó feltétel nem áll fenn a magánszektorhoz képest.
- *Az állam mint tulajdonos által nyújtott tőkeemelés, kedvezményes hitel, adó és járulékok elengedése, garanciavállalás stb. formájában megvalósuló támogatások* kizárólag a jövedelmezőség helyreállítására és az Európai Bizottság jóváhagyásával folyósíthatók.
- *Non-profit szervezetek, közhasznú társaságok támogathatósága* A RSZ 48. cikke alapján a non-profit szervezeti formák nem minősülnek vállalkozásnak, tehát elméletileg nem is részei a támogatási rendszernek. A gyakorlat alapján azonban amennyiben teljesítik az agrár-környezetvédelmi támogatásokra vonatkozó követelményeket, akkor pl. tájmegóvás, környezetvédelem,... címen támogatásban részesülhetnek.
- *Állami, önkormányzati ingatlanok és földek értékesítésén keresztül nyújtott támogatások.* Állami földek és ingatlanok értékesítése nem minősül nemzeti támogatásnak, ha az értékesítés feltételekhez nem kötött, nyílt árverés keretében, vagy ennek hiányában egy külső szakértő által meghatározott, minimális vételár kikötésével történt.
- *Garancianyújtás, kezességvállalás* a pénzügyi kockázatcsökkentés és ezen keresztül vállalati finanszírozás alapvető eszköze, amelyre példa a hazánkban is széles körben alkalmazott agrár-kezességvállalás. Ezen támogatásforma legitimitását a hitelfelvétel célja és a kumulált támogatás-intenzitás határozza meg.

Az EU és Magyarország erdészetének költségvetési kapcsolati rendszerét összevetve lényeges különbségek tapasztalhatók.

17. táblázat: Az EU és Magyarország költségvetési kapcsolatainak összehasonlítása

1996. évi LIV. „erdő” törvény	FVM rendelet (2004-2006. évre)	Állami		Magán		EU szabály 1257/1999
		Hazai	EU	Hazai	EU	
3.§ (4) Társult erdőgazdálkodás	Erdőbirtokossági társulat és erdőszövetkezet	-	-			II, VIII/30
34.§ (2) Erdőtelepítés	Erdőtelepítés		Erdő- sítés			II, VIII/30,31
44.§ (2) Erdőszerkezet átalakítása	Erdőszerkezet átalakítás		∅			II, VIII/30,32
47.§ (4) Erdővédelmi költségtérítés 48.§ (5) Erdőkárok 57.§ (2) Káros hatások	Erdőkárok elhárítása					II, VIII/30,32
86.§ (4) Szakszemélyzet	Erdészeti szakember alkalmazás		∅			II, III/9
Szaktanácsadás	Szaktanácsadás		∅			II, III/9
Erdőfelújítás	Erdőfelújítás		-		-	-
Erdészet az Agrár- támogatásban	Erdészeti szaporítóanyag		∅			II, VIII/30
	Gazdálkodási kockázat csökkent		∅		∅	-
	Fiatalok, pályakezdők		∅			II, VIII/30
	Agrárberuházások		∅			II, VIII/30

Jelmagyarázat: : támogatható; ∅ : nem támogatható; - : nem értelmezhető.

Forrás: Dr. Lett Béla előadása alapján

3.4.2 Támogatások kezelése Magyarországon

Az Európai Unió csatlakozást követően jött létre a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (továbbiakban: MVH), amely egyedüli kifizető ügynökségként van jelen Magyarországon. Ez a gyakorlat nem általános jellegű az Európai Unióban, ugyanis Hollandiában minden termékpályához külön kifizető ügynökség tartozik, és Franciaországban is több szerv vesz részt a mezőgazdaság ilyen jellegű irányításában. A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalról a 81/2003. (VI. 7.) Korm. rendelet rendelkezik. Az MVH a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter irányítása alatt álló, önálló jogi személyiséggel rendelkező, országos hatáskörű központi hivatal, önállóan gazdálkodó központi költségvetési szerv. A SAPARD Hivatal és az Agrárintervenciók Központ (AIK) általános jogutódjaként jött létre, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium költségvetési fejezetén belül önálló címként szerepel. Az MVH ellátja:

- az egyes közösségi termékpályák rendtartások szabályozási eszközeinek működtetésével kapcsolatos feladatokat;
- az EMOGA Orientációs Részlege tekintetében a vidékfejlesztési intézkedések bonyolításával összefüggő feladatokat;
- az EMOGA Garancia Részlege tekintetében az Európai Unió belpiaci támogatásainak és az EU külpiaci támogatásainak kezelését, az intervenciók rendszer működtetését, a közvetlen kifizetések kezelését, a vidékfejlesztési (kísérő) intézkedések bonyolításával összefüggő feladatokat, valamint az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer működtetését, aminek keretében

működteti a külön jogszabályban meghatározott ügyfélregisztert és a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszert (MePAR), amely az EMOGA területalapú kifizetések kizárólagos hivatkozási alapja;

- a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszközből (a továbbiakban: HOPE) folyósított támogatások végrehajtásával összefüggő feladatokat;
- az AIK által nemzeti hatáskörben végzett, valamint a miniszter által rendeletben meghatározott körben és módon az egyes nemzeti támogatások igénybevételével és végrehajtásával összefüggő feladatokat;
- a SAPARD előcsatlakozási program teljesítésének szervezésével, valamint a SAPARD támogatási rendszer működtetésével és végrehajtásával összefüggő végrehajtó és kifizető feladatokat.

A Magyarországon a nemzeti hatáskörben nyújtott agrár- és vidékfejlesztési támogatások igénybevételének feltételeiről szóló 25/2004. (III. 3.) FVM rendelet azzal a szándékkal került kiadásra, hogy a benne felsorolt jogcímeket Magyarország, mint létező támogatásokat jelenti be az Európai Bizottsághoz. A magyar agrárszabályozás történetében ez a rendelet volt az első, amelyet a jogalkotó az EU-konformitás maximális kényszerítő ereje alatt kellett, hogy elkészítsen. A 25/2004. (III. 3.) FVM rendeletben foglalt legkésőbb 2007. év végéig, illetve az Európai Bizottság módosítását kezdeményező intézkedéséig érvényben maradnak. Ez azt is jelenti, hogy az EU a továbbiakban nem fogad el új nemzeti támogatási jogszabályt, így a szükséges változásokat rendeletmódosítás formájában kell(ene) megjeleníteni, amely esetenként érdekes jogtechnikai megoldásokat eredményezhet. A 25/2004. (III. 3.) FVM rendeletben foglalt támogatások első csoportjába a jogszabály által előírt központosított befizetésekből (parafiskális adók) finanszírozott támogatások tartoznak. Ezek az erdészeti közcélú feladatok ellátását, az erdők többcélú hasznosítását, a magán erdőgazdálkodást, a jóléti és parkerdők fenntartását, az erdei vasutak működtetését, valamint az erdőkárok elhárítását célzó támogatások, amelyeket tekintettel az erdők társadalmi és jóléti funkcióira, az Európai Bizottság a Szerződés 87 (3) c pontja alapján általában engedélyez.

A második csoport a termőföld minőségi védelmét és rendeltetésszerű hasznosítását szolgálja. Ebben a jogcímcsoportban a birtokösszevonás a legerősebb legitimációval rendelkező cél.

A többi támogatáscsoport az állattenyésztéshez (törzskönyvezés, teljesítményvizsgálat, állatnyilvántartás); a halgazdálkodáshoz (természetes vizek halállományának védelme, halpótlás és K+F), továbbá a vadgazdálkodáshoz (természetes állomány és élőhely megóvása, K+F és ismeretterjesztés, vad monitoring, állományfenntartás) kapcsolódik.

A támogatási rendszer többi jogcíme központi költségvetési forrásból kerül finanszírozásra. Főbb elemei:

- Ültetvénytelepítési támogatások. A szőlő a borpiaci szabályozás keretében, az alma, körte és az őszibarack az AVOP keretében, az összes többi gyümölcsös pedig tisztán nemzeti forrásból kerülhet támogatásra.
- Az erdőtelepítés tisztán költségvetési forrásból támogatható, mivel nem került be az AVOP céljai közé. A mezőgazdasági területek erdősítése ezzel szemben a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján kezelendő.

18. táblázat: Az erdőtelepítés támogatásának elemei Magyarországon és az EU-ban

	EU	Magyarország
Kedvezményezett	Elsősorban magán – önkormányzat.	Szektor semlegesen mindenki.
Támogatás		
– prioritás	Mezőgazdasági terület csökkentése hosszú távra erdőtelepítéssel.	Nem művelt területekre is.
	Lomb – fenyő arányban visszaállítás.	Őshonos keménylombos fajok előnyben részesítése.
– forrás	Össztársadalmi, nincs erdészeti külön teher.	Össztársadalmi, nincs erdészeti külön teher.
– mérték	EU + Nemzeti (regionális) szabály.	Országosan egységes, normatív, fajpolitikával általánosan differenciált.
		A kisebb költségű erdőtelepítés támogatása magasabbra nőtt, mint az erdőfelújítás támogatása.

Forrás: Dr. Lett Béla előadása alapján

- A piacfejlesztési intézkedések egy igen heterogén, de az EU iránymutatások által megengedett jogcímcsoport alá tartoznak. Ezen intézkedések közé tartozik a közösségi agrármarketing támogatása, az állat- és növény-egészségügyi vizsgálati díjak támogatása, egyes állatfajok bizonyos betegségektől való mentességének támogatása, élelmiszerbiztonsági és minőségbiztosítási rendszerek kiépítésének támogatása, karantén károsítók elleni védekezés és kárenyhítés támogatása jogcímei.
- Állattenyésztési támogatások.
- A biológiai alapok támogatáscsoport a növénytermesztés területén a növény-nemesítést, vírusmentesítést és a szaporítóanyag minősítést, míg az állattenyésztés esetében a tenyészállat-minősítést, a mesterséges megtermékenyítést és kiállítások szervezését foglalja magába.
- Külön jogcímcsoport a vízgazdálkodási program keretében megvalósuló vízkárelhárítási beruházások és létesítmények fejlesztésének támogatása.
- Oktatás, kutatás, fejlesztés, innováció és ismeretátadás támogatása.
- Az agrárfinanszírozással kapcsolatos támogatási blokk a szabályozó rendszer egyik legvitatottabb eleme, mert a fejlesztési hitelek támogatása mellett az exporthoz kapcsolódó hitelek, illetve a forgóeszköz-finanszírozást segítő, éven túli hitelek támogatásának lehetőségei is vitatottak.
- Az alapvető agrárpolitikai érdek közé sorolható különböző termelői szervezetek (TÉSZ, BÉSZ, termelői csoport) és integrációk létrejöttének segítése mind a vidékfejlesztés, mind pedig a nemzeti támogatások körében támogatható.

Az Európai Unió közös forrásaiból származó agrártámogatások, az azokhoz kapcsolódó, nemzeti költségvetésből nyújtott kiegészítő támogatások, valamint a nemzeti hatáskörben nyújtott agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 6/2004. (I. 22.) Korm. rendelet 5. §-a értelmében a költségvetési

előirányzat forráshiánya esetén a nemzeti hatáskörben nyújtott támogatásokra vonatkozóan:

- az igényelt támogatás folyósítása felfüggeszthető, illetőleg a pályázat, kérelem befogadása visszautasítható;
- a pályázati kiírási feltételeknek megfelelő pályázatok versenyeztethetőek, rangsorolhatóak, elbírálásuk felfüggeszthető, versenyeztetés, rangsorolás során a forráshiány miatt már nem finanszírozható pályázatok elutasíthatók;
- a már benyújtott, de még el nem bírált támogatási kérelmek esetében a támogatás arányosan csökkenthető.

Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programról

A Strukturális Alapok felhasználásának általános szabályait meghatározó 1260/1999/EK Tanácsi Rendelet értelmében azokban az 1. Célkitűzés hatálya alá tartozó régiókban és országokban, ahol az egy főre jutó GDP nem éri el a közösségi átlag 75%-át, a tagállamnak stratégia dokumentumot, Nemzeti Fejlesztési Tervet (továbbiakban: NFT) kell készítenie. Az NFT elfogadásával egyidejűleg az Európai Bizottság elkészíti a pénzügyi támogatások jogi háttérét biztosító Közösségi Támogatási Keretet, amely egyben rögzíti a költségvetési időszakokra az EU és a tagállam pénzügyi kötelezettségvállalásait.

Magyarország számára a 2004-2006. időszakra vonatkozóan létrehozott Közösségi Támogatási Keret öt operatív programot tartalmaz. Ezek egyike az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (továbbiakban: AVOP), amely a mezőgazdaság és a vidéki térségek helyzetének elemzését, a célokat és fejlesztési irányokat meghatározó stratégiát, valamint az intézkedések céljának és tartalmának rövid összegzését foglalja magába. A három évesre tervezett AVOP keretösszeg mindösszesen 105,0 milliárd forint, ebből az EU támogatás 78,8 milliárd forint, a nemzeti finanszírozás 26,2 milliárd forint.

19. táblázat: Az AVOP-keretösszeg megosztása

év	éves keretösszeg		
	összesen	forrása	összege
2004.	24,5 milliárd Ft	EU támogatás	18,4 milliárd Ft
		nemzeti finanszírozás	6,1 milliárd Ft
2005.	35,1 milliárd Ft	EU támogatás	26,3 milliárd Ft
		nemzeti finanszírozás	8,8 milliárd Ft
2006.	45,4 milliárd Ft	EU támogatás	34,1 milliárd Ft
		nemzeti finanszírozás	11,3 milliárd Ft

Adatok forrása: FVM, 2006.

Az AVOP tartalmazza a hazai agrártámogatási rendszer azon elemeit, amelyek hozzájárulnak a mezőgazdasági termelés feltételeinek egyenlőtlenségéből eredő területi különbségek kiigazításához, a vidék szociális problémáinak megoldásához, az ökológiai, a természeti értékek fenntartásához, megőrzéséhez, a környezet védelméhez. Az AVOP specifikus céljai a mezőgazdasági termelés és élelmiszerfeldolgozás versenyképességének javítása és a vidék felzárkóztatásának elősegítése.

A célok eléréséhez 2004. május 3-tól a következő jogcímekre lehetett pályázni:

- a mezőgazdasági beruházások támogatása;
- a halászati ágazat strukturális támogatása;
- fiatal gazdálkodók induló támogatása;
- szakmai továbbképzés és átképzés támogatása;
- a mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése;
- a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése;
- a mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése;
- falufejlesztés és -megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése.

Meg kell jegyezni, hogy az eredetileg 2006. évig tervezett intézkedések jelentős részét már a 2005. év során fel kellett függeszteni, aminek jogi lehetőségét a strukturális alapok és a Kohéziós Alap felhasználásának általános eljárási szabályairól szóló 14/2004. (VIII. 13.) TNM-GKM-FMM-FVM-PM együttes rendelet 8. § (10) bekezdése teremtette meg. A felfüggesztésekre talán a meghirdetett jogcímek népszerűségéből illetve a források alultervezettségéből eredő forráshiány, vagy az új támogatási rendszerre történő áttérés gyermekbetegségeiből fakadó egyéb zavarok miatt kerülhetett sor.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Tervről

A vidékfejlesztési politika célja a vidéki térségekben élő emberek életminőségének javítása, a vidéki térségek további lemaradásának megakadályozása, felzárkózásuk esélyeinek biztosítása. Az egymással belső koherenciában lévő fejlesztési dokumentumokban (NFT, AVOP, NVT) megjelölt stratégiák és a megvalósítás tervezett tevékenységei ezt célozzák. Az NVT jogi alapját a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv kihirdetéséről, valamint az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokkal összefüggésben a kedvezőtlen adottságú területek és az azokhoz tartozó települések megállapításáról szóló 137/2004. (IX. 18.) FVM rendelet teremtette meg. Az NVT hatóköre az 1257/1999 EK Tanácsi rendeletben, valamint annak módosításaként jogerőre emelkedő 1783/2003 EK Tanácsi rendeletben rögzített, az EMOGA Garanciarészlegéből támogatott kísérő intézkedésekre terjed ki. Célja, hogy egységes keretbe foglalja az EMOGA Garanciarészlegéből finanszírozandó vidékfejlesztési intézkedések hazai végrehajtásának rendszerét.

Tekintettel arra, hogy a vidékfejlesztési források az EMOGA Orientációs és Garancia alapjából egyaránt biztosítva voltak, mindkét alap saját tervezési, programozási rendszereket határozott meg. A két kereten belül eltérő pénzügyi szabályozás, valamint ellenőrzési rendszer működött, ami nagyban megnehezítette a támogatások átláthatóságát, költségesebbé tette az adminisztrációt, és a különböző programok harmonizált működését.

Az NVT várhatóan 2007-ig érvényben maradó főbb célkitűzéseit a 14. számú ábra mutatja be. Az NVT kijelöli a vidéki térségek fenntartható fejlődését szolgáló célokat, prioritásokat, valamint meghatározza az intézkedések keretében támogatható tevékenységeket, a támogatás igénybe vételének feltételeit és végrehajtásának részletes szabályait is.

14. ábra: Az NVT célkitűzései

EMOGA Garancia Alap		EMOGA Orientációs Alap	
Minden tagállam	2004-ben csatlakozott tagállamok	Tagállamok az 1-es célterületen	
		kívül	belül
I. Kísérő intézkedések <ul style="list-style-type: none"> - Korai nyugdíjazás, - Kedvezőtlen Adottságú Térségek, - Agrár-környezetgazdálkodás, - Mg-i területek erdősítése. II. Reform intézkedések <ul style="list-style-type: none"> - Előírásoknak való megfelelés, - Minőségfejlesztési intézkedések, - Állatjólét. 	I. Félig önellátó gazdaságok, II. Közösségi szabványoknak való megfelelés, III. Közvetlen támogatások kiegészítése, IV. II. Sapard intézkedés Termelői csoportok kialakítása, Technikai segítségnyújtás.	<ul style="list-style-type: none"> - Mg-i beruházások támogatása, - Fiatal gazdálkodók támogatása, - Továbbképzés, - Erdészet, - Feldolgozás és marketing támogatása, - Vidéki térségek fejlesztése. 	
		LEADER +	

A mezőgazdasági területek erdősítése jogcím rendelkezik az erdőtelepítés, az erdőtelepítés ápolása, pótlása, védelme és az erdőtelepítés jövedelempótló támogatásáról, azonban az erdőfelújítás normatív támogatása, továbbá a központosított bevételből folyósított támogatás továbbra sincs nevesítve, illetve elkülönítve.

Az erdőtelepítés első kivételéhez nyújtott támogatás a sikeres telepítést követően kerül kifizetésre, amennyiben megtörtént a termőföld erdőművelési ágba történő átsorolása, illetve a támogatásra jogosultat az erdészeti hatóság erdőgazdálkodóként nyilvántartásba vette.

20. táblázat: Az erdőtelepítés támogatása mezőgazdasági területeken

Célállomány-típus					
Tölgy, Bükk	Egyéb kemény lombos	Egyéb lágy lombos	Akác	Nemes nyár	Fenyő
Minimális vágási ciklus					
év	év	év	év	év	év
70	60	25	25	20	45
Minimális csemete szám*					
db/ha	db/ha	db/ha	db/ha	db/ha	db/ha
8 000	8 000	4 500	4 500	600	8 000
erdőtelepítés támogatása nem védett mezőgazdasági területen					
€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha
1 979-2 564	1 348-1 769	1 221-1 600	1 053-1 348	1 137	1 221-1 600

erdőtelepítés támogatása védett mezőgazdasági területen					
€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha
2 148-2 780	1 474-1 937	1 348-1 727	842-1 095	927	969-1 263
* Magvetés esetében az előírt csemeteszámnak megfelelő mennyiségű magot kell vetni.					

A differenciálás a terep lejtése és géppel járhatósága szerint történik. Az első kivétel normatív alaptámogatásának mértéke a védett mezőgazdasági területeken fafajonként nagymértékben eltérő lehet.

Az ápolási támogatás kifizetése két részletben történik, a harmadik és az ötödik évben. A kifizetési kérelmet valamennyi támogatási forma esetén az MVH által rendszeresített formanyomtatványon, az MVH nevében eljáró erdészeti hatóságnál 2005. és 2006. évben is február 1. és június 15. között kellett benyújtani.

21. táblázat: Az erdőápolás normatív támogatása

Célállomány-típus					
Tölgy, Bükk	Egyéb kemény lombos	Egyéb lágy lombos	Akác	Nemes nyár	Fenyő
€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha
358-463	253-337	168-221	126-168	168	211-274
a telepítést követő öt évben					

A differenciálás a terepen lejtése és géppel járhatósága szerint történik.

22. táblázat: Az erdőtelepítési jövedelem pótló támogatásra jogosult időszak

Időszak	Célállomány					
	Tölgy, Bükk	Egyéb kemény lombos	Egyéb lágy lombos	Akác	Nemes nyár	Fenyő
év	20	20	15	10	10	10

23. táblázat: Az erdőtelepítési jövedelem pótló támogatás mértéke

Megnevezés	Szántó és egyéb művelési ág		Gyep (rét, legelő) művelési ág	
	kedvezőtlen	átlagos	kedvezőtlen	átlagos
	adottságú terület			
	€/ha/év	€/ha/év	€/ha/év	€/ha/év
Gazdálkodók vagy azok társulásai	187,93	281,90	55,50	95,14
Minden egyéb magánjogi személy	46,97	70,45	13,86	23,77

A 20-24. számú táblázatok alapján megállapítható, hogy a hazai erdőtelepítés pénzügyi motivációi erősödtek, és az erdőtelepítések támogatottsága növekszik, amely az egyéb körülmények (lejtés, védett terület, kiegészítő támogatás és az átlagos szántó) között tovább fokozható.

A társfinanszírozású támogatások nem pályázati rendszerben, hanem a feltételeknek megfelelő természetes és jogi személyek között utólagos visszaosztás útján kerülnek kihelyezésre. A felsorolt intézkedések esetében is megfigyelhetők az új rendszerre

történő áttérés zavarai, az előzetes igényfelmérések hibái, pl. az agrár-környezetgazdálkodás esetében legfeljebb 6-8 ezer jogosulttal számoltak, míg a tényleges szám már a 40 ezret is meghaladta.

24. táblázat: Mezőgazdasági területek erdősítése támogatásának változása

Megnevezés	Tölgy, Bükk	Egyéb kemény lombos	Akác	Nemes nyár	Egyéb lágy lombos	Fenyő
	ezer Ft/ha	ezer Ft/ha	ezer Ft/ha	ezer Ft/ha	ezer Ft/ha	ezer Ft/ha
- 25/2004. FVM (2004-ig)						
Befejezett	540	420	230	250	300	350
- NVT (132/2004. FVM)						
Erdőtelepítés	945	652	423	494	515	570
Mg. jövedelem 5 évre	150	150	150	150	150	150
Összesen	1095	802	573	644	665	720

Megjegyzés: árfolyam: 250 Ft/euró, Mezőgazdasági jövedelem/év: 30 ezer Ft/ha (minden fafajra)

A Natura 2000 besorolású területeken gazdálkodók a 79/409/EEC, illetve a 92/43/EEC direktívákban meghatározott feltételek teljesítése esetén jogosultakká váltak kompenzációs támogatás igénylésére is. A támogatás jogalapját az 1257/1999 tanácsi rendelet Kedvezőtlen Adottságú Térségek Támogatása jogcím jelentette. A tervek szerint a 2007. évtől életbe lépő új támogatási rendeletben a jogcím már önállóan és az alábbi kibővített tartalommal kerül meghirdetésre:

- Natura 2000 területnek minősített mezőgazdasági területek támogatása;
- Natura 2000 területnek minősített erdőterületek támogatása;
- Natura 2000 minősítésű területen gazdálkodók nem termelő beruházásainak támogatása.

A korábbiakhoz képest változást jelenthet, amennyiben a terveknek megfelelően kiadásra kerül a 2007-2013. közötti időszakban elsőbbséget élvező vidékfejlesztési célokat közösségi szinten is összefogó egységes vidékfejlesztési stratégia. Az egységesebb rendszer bevezetését indokolta, hogy a 2007. évig a vidékfejlesztési források mind az EMOGA Orientációs, mind a Garancia Alapból biztosítva voltak. Mindkét Alap saját tervezési és programozási struktúrát, ennek megfelelően eltérő pénzügyi szabályozási és ellenőrzési rendszert működtetett, ami nagyban megnehezítette a különböző programok összehangolását, a támogatások átláthatóságát, valamint költségesebbé tette az adminisztrációt. A felmerült problémák áthidalására egy új vidékfejlesztési rendelet tervezettel együtt kerülhet kidolgozásra az egységesített vidékfejlesztési alap, programozási rendszer, pénzügyi szabályozás és ellenőrzési eljárásrend. A rendszer átláthatóbbá tételét és egyszerűsítését segíti továbbá, hogy a meglévő források két Alapba kerülhetnek összevonásra:

- EMGA: Európai Mezőgazdasági Garancia Alap, vagy
EAFG: European Agricultural Fund for Guarantee
- EMVA: Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap, vagy
EAFRD: European Agricultural Fund for Rural Development.

Közösségi szinten az erdőgazdálkodás támogatását a 1257/1999 tanácsi rendelet VIII. fejezete szabályozta. A 2007-2013. közötti időszakra vonatkozó tervezetek az erdészeti támogatások jogcímeiben és mértékében is jelentős változtatásokat irányoznak elő. A tervezett jogcímek a következők:³⁰

- I. a mezőgazdaság és erdészet fejlesztésével, illetve alkalmazkodásával összefüggő infrastruktúra javítása és fejlesztése;
- II. az erdészeti földterületek alábbiak révén történő, fenntartható használatát célzó intézkedések:
  - a. Mezőgazdasági földterület első erdősítésének támogatása volt korábban az egyetlen jogcím, ami szerepelt a vidékfejlesztési rendeletben. A jogcím továbbra is megmarad azzal, hogy a mezőgazdasági művelésből eredő, kieső jövedelem kompenzálásának maximális időtartama 20 évről 15 évre csökken.
  - b. Agrár-erdészeti rendszerek első létesítése mezőgazdasági földterületen című támogatással azon területek hatékony hasznosítása válik lehetségessé, ahol a terület adottságai alapján egyidejűleg több művelési ág kialakítása, fenntartása is indokolt.
  - c. Nem mezőgazdasági terület első erdősítésének támogatása a hasznosítatlan, valamint kivett területek erdészeti célú művelésbe történő bevonását kívánja elősegíteni.
  - d. Natura 2000 kifizetések a vonatkozó előírások betartása esetén a program hatálya alá tartozó erdőterületekre is érvényesíthetőek.
  - e. Erdészeti-környezetvédelmi kifizetések bevezetése az agrár-környezetgazdálkodási programhoz hasonló átfogó rendszer kiépítését teszi szükségessé.

A Natura 2000- és az erdészeti-környezetvédelmi programhoz tartozó támogatások elsősorban a környezeti állapot és tájhasznosítás fejlesztésében kapnak kiemelt szerepet.

- f. Erdészeti termelési potenciál helyreállítása és megelőző intézkedések bevezetése jogcím elsősorban a tűzvédelemmel kapcsolatos intézkedések támogatását teszi lehetővé.
- g. Nem termelő beruházások támogatása.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a 2013-ig terjedő időszakban az erdészeti támogatások szerepe az EU-ban jelentősen növekedhet.

A módosításokkal egyidejűleg az EU és Magyarország is válaszút elé kerül, és el kell dönteni, hogy a támogatási rendszerek forrásainak felhasználásával

- elsősorban a központi területek fejlesztésére koncentrál, amely esetben várható, hogy a jelenleg még megművelt területek károsodhatnak, a vidék az infrastruktúra összeomlását szenvedni el, miközben viselni kell a városi infrastruktúra és szociális rendszer nagyarányú fejlődésének költségeit;
- az érintettektől elvárható szintű kockázatvállalás mellett, többlételemű támogatást juttat a kistérségekbe, aminek segítségével helyreállítható és javítható a vidéki élet minősége, valamint új funkciók telepítésére is sor kerül.

---

³⁰ Krolopp András, Marticsek József, Francia Rita - A vidékfejlesztés európai jelene és jövője CEEWEB 2005.

Kész forgatókönyv ebben a kérdésben nem áll rendelkezésre, azonban 2013-ig a mezőgazdaság rendelkezésére álló közel 2 500 milliárd forintos uniós forrás lehető legjobb felhasználásának megtervezéséhez, a tervek hatékony végrehajtáshoz, valamint a közös agrárpolitikában való eredményes megjelenéshez szükség van egy szakmailag felkészült és a többoldalú tárgyalásokra nyitott agrártárca közreműködésére is.

Az Európai Unió költségvetéséről

A fejezetben bemutatott támogatási rendszerek, támogatási jogcímek pénzügyi forrásait az EU költségvetésének kiadási oldala tartalmazza. A közösségi költségvetés összeállításának alapelvei:

- Unity, az egység elve: az uniós szerződés 268. cikkelye értelmében a közösségi bevételeket és kiadásokat egységes dokumentumban kell rögzíteni.
- Universality, az egyetemlegesség elve, amely két összetevőből áll:
  - non-assignment, az át nem ruházhatóság elve alapján meghatározásra kerül, hogy a közösségi költségvetésből származó összegeket mire nem lehet fordítani,
  - gross budget, a teljes költségvetés elve értelmében a költségeket és kiadásokat anélkül kell meghatározni, hogy egyiket a másikhoz igazítanák.
- Annuality, az éves szemlélet elve: egy konkrét költségvetés, az ellenőrzések végrehajthatóságának biztosítása érdekében kizárólag az adott költségvetési évre vonatkozhat, ugyanakkor az éves költségvetés hosszabb periódus része: az Agenda 2000 a 2000-2006-os; illetve várhatóan a 2007-2013. közötti időszak pénzügyi mozgásterét rögzíti.
- Equilibrium, az egyensúly elve értelmében az éves költségvetés elfogadásakor a bevételeknek és a kiadásoknak pontosan egyensúlyban kell lenniük, mert a deficitet csak a tagállamokat terhelő kölcsönökkel lehetne fedezni. Amennyiben a tárgyév végén megtakarítás mutatható ki, akkor a többlet a következő évi költségvetésben, mint bevétel kerül átvezetésre. Amennyiben a kiadások meghaladnák a bevételeket, a deficit a következő évi költségvetés kiadás oldalán jelenik meg.
- Specification, a felsorolás elve: a kiadási oldalon részletesen fel kell tüntetni, hogy a költségvetés által biztosított forrásokat milyen célokra lehet felhasználni, ami megelőzheti a döntéshozatal, illetve a végrehajtás során felmerülő esetleges bizonytalanságokat.

Az Európai Unió költségvetésének bevételi és kiadási tételeit, kiemelten a mezőgazdaság és vidékfejlesztés alfejezet támogatási rendszerét, illetve az ehhez kapcsolódó hazai programokat a 15. ábra, a Szerző saját munkája mutatja be.

15. ábra: Az Európai Unió költségvetése

Kiadások:

- Európai Parlament;
- Európai Tanács;
- Európai Bizottság;
- Európai Bíróság;
- Számvevőszék;
- Gazdasági és Szociális Bizottság és Régiók Bizottsága;

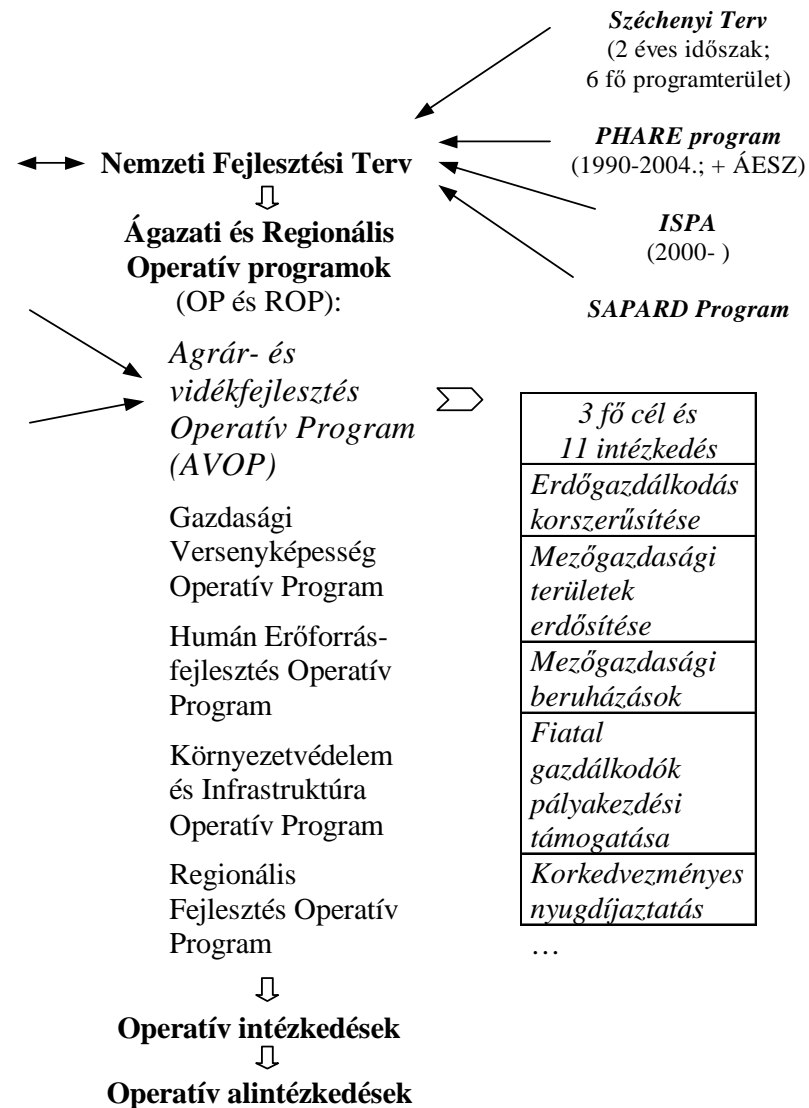
Bevételek:

- mezőgazdasági import termékekre kirótt vám;
- EU-n kívüli országokból importált áruk vámértékére kirótt általános vámtarifa;
- hozzáadott érték adó;
- tagállamok GNP alapú hozzájárulásai;
- egyéb bevételek: késedelmes fizetésekből adódó kamatok, bírságok, korábbi pénzügyi évekből áthozott többletbevételek.

8 költségvetési alfejezet;
mezőgazdaság – vidékfejlesztés:

Közös Agrárpolitika	Regionális Agrárpolitika
	Strukturális alapok
Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Orientációs részleg	
Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Garancia részleg: - Kísérő intézkedések; - Piacrendtartások	Halászati Orientációs Pénzügyi Eszközök (HOPE)
	Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)
	Európai Szociális Alap (ESZA)
Nemzeti Támogatási rendszer	

- **Kohéziós alap**
- Közösségi kezdeményezésű programok:
Interreg, EQUAL,
URBAN, LEADER

A közösségi éves költségvetés összeállításának főbb lépései

Tárgyév július 1-ig minden szervezet megküldi a következő évre vonatkozó, becsült költségvetési igényét az Európai Bizottságnak, amely ezek alapján előzetes költségvetési vázlatot készít.

Tárgyév július 31-ig az Európai Tanács első olvasatban dönt az előzetes költségvetési vázlatról. A Tanács döntését követően, de legkésőbb tárgyév szeptember hónap első felében az előzetes költségvetési vázlat már mint előzetes költségvetési javaslat kerül megküldésre a Parlamentnek.

A Parlament tárgyév október 5-én első olvasatban tárgyalja a költségvetési javaslatot, amikor alapvetően három lehetőség közül választhat:

- a költségvetést elfogadhatónak tartja, és nem kér további egyeztetéseket;
- a strukturális alapok, kutatási tevékenységek,... pénzügyi forrásait jelentő nem kötelező kiadásokkal kapcsolatban tesz módosító javaslatokat;
- alapvetően a közös mezőgazdasági politika forrásait jelentő kötelező kiadásokkal kapcsolatban tesz módosító javaslatokat.

Tárgyév november hónap harmadik harmadában a Parlament által tett javaslatokat az Európai Tanács második olvasatában megvizsgálja és:

- minősített többséggel javaslatot tehet a nem kötelező kiadások módosítására. Javaslatát visszaküldi a Parlamenthez.
- a kötelező kiadások területén:
  - a. amennyiben a Parlament indítványa a kötelező kiadások összegének növekedését jelentené, úgy azt a Tanács kétharmados többséggel elfogadhatja, ami ezzel gyakorlatilag jogerőre emelkedhet;
  - b. amennyiben a Parlament indítványa a kötelező kiadások összegének csökkenését jelentené, úgy azt a Tanács kétharmados többséggel elvetheti, ellenkező esetben az indítvány jogerőre emelkedik.

A Tanács nem kötelező kiadásokkal kapcsolatos és Parlamenthez visszaküldött javaslatait a Parlament abszolút többségi szavazás eredményeképpen felülbíráhatja és eredeti javaslatának visszaállításával fogadhatja el a közösség tárgyévet követő évre vonatkozó költségvetését.

A magyarországi erdőgazdálkodás a társadalom valamennyi rétege számára biztosítja a szociális, közjóléti, üdülési funkciók elérhetőségét. Az erdőterületek jellemzői alapján elsősorban az állami tulajdonú erdők tudják ezeket a funkciók ellátni. Amennyiben az erdőt kezelő állami szervezettől a továbbiakban is elvárjuk, hogy biztosítsa az erdő mindannyiunk számára fontos kivételes és különleges szolgáltatásait, akkor lehetővé kell tennünk, hogy a társadalom a nemzeti támogatási rendszeren keresztül megfelelően ismerje is el tevékenységüket.

Lassan közhellyé fakul a mondat, miszerint mindent meg kell tenni azért, hogy a méltán híres és nagy szakmai múlttal rendelkező magyar erdőgazdálkodás lehetőleg a legtöbb támogatásban részesülhessen. Az elhatározás sikeressége majd a 2007. évi támogatási rendelet kihirdetésekor válik ismertté, azonban azt sem szabad elfelejteni, hogy a vonatkozó és valószínűleg megszorító jellegű változásokat is tartalmazó EU szabályozás tervezet továbbra is pontosan körülhatárolja azokat a támogatási lehetőségeket, amelyek nemzeti támogatás formájában nyújthatók lesznek.

4. Gazdasági szabályozás eszközei

A közgazdaságtan talán a legdinamikusabban fejlődő társadalomtudomány, amely a huszadik század első felére kikristályosodott módszertanával egyre újabb társadalmi jelenségeket vizsgál. Magyarországon az ezredfordulót követően jelentős számú elemzés, tanulmány került kiadásra, amelyek a fejlesztéssel kapcsolatos tennivalókat, a felzárkózás és a versenyképesség javításának lehetőségeit elsősorban a jogharmonizáció, a tőkeimport, a tudományos-technikai haladás és a maastrichti pénzügyi kritériumok feltételrendszerének klasszikus módszerekkel történő vizsgálata mentén vázolták fel.

Az elmúlt évtizedekben elsőként talán Coase-nak a jogi intézmények gazdasági szerepével kapcsolatos nagy hatású eszméi, majd Galbraith elit-felfogása, vagy Olson lobbierő-elemzései nyomán a világon széles körben elfogadottá vált az intézmények fejlettsége, illetve a piac hatékony működése közti kapcsolatok fontosságára vonatkozó felfogásmód. Egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy amennyiben a tranzakciós költségek nagysága pozitív, akkor ezen költségek, illetve az alacsonyabb költségek és nagyobb hatékonyság elérésre tett intézkedések és költségei közvetlen hatással vannak a vállalatok, szervezetek kialakulására, a különféle vállalati formák vagy szerződési megállapodások elterjedésére³¹ és ezen keresztül a makrogazdasági versenyképességre. A szabályozási kérdések összetettségét mutatja, hogy a versenyképesnek tekintett gazdaságokat sem lehet egyfajta, tipizált intézményrendszerrel jellemezni. Ezzel kapcsolatban elég csak a kontinentális és angolszász jogrendszerű országokra, vagy az átmeneti gazdaságok és a fejlett centrum országaira gondolni. Fentiekből is következik, hogy az EU fejlődését meghatározó tényezők között is figyelembe kell venni a tagországok gazdálkodásának kereteit megszabó tényezőket, kiemelten a tulajdonhoz és a szerződésekhez fűződő jogokat, valamint azok érvényesülésének szintjét.³²

A közelmúlt nagy nemzetközi vizsgálatai egybehangzóan igazolták, hogy az EU versenyképességbeli lemaradásának okai elsősorban abból adódnak, hogy az USA szabályozása lényegesen kedvezőbb feltételeket nyújt a vállalkozások és kiemelten a technológia-intenzív vállalkozások alapításához és növekedéséhez. A Világbank adatai szerint az Egyesült Államok gyakorlata az 5 ügyintézés 5 nap alatt lényegesen rugalmasabb, mint például a Magyarországra jellemző 6 eljárás közel 50 nap alatt.

Magyarországon a mezőgazdaság versenyképességének javítását, a szükséges erőforrások megszerzését tovább nehezíti, hogy

- a magyar munkaerő korábban hagyományosan jó képzettsége terén is számos tennivaló körvonalazódik;
- a hazai bérjáruélékok nemzetközi összehasonlításban is magasak;
- a hitelfelvételhez szükséges fedezet megszerzésének költsége az egy főre eső GNI arányában az európai országok zömében kisebb 5%-nál, Magyarországon pedig 14% körüli;
- a jelzálog-hitelezés szabályozása terén jelentős a lemaradás;

³¹ Szakadát László – Ronald Coase és a közgazdaságtan módszertana – Közgazdasági Szemle, XLII. évf., 11. szám 1044. oldal

³² Borsi Balázs – A vállalkozási környezet és hazai versenyképesség – Európai Tükör, 2005. november

- a fejletlen infrastruktúra, így a nemzetközi összehasonlításban kiemelten drága info-kommunikációs kapcsolattartás;³³
- az átlátható részvénytársasági működés indexe az európai átlag alatti.

Az előző nem teljeskörű felsorolás csak rámutat arra, hogy a versenyképesség követelményei nem állandóak. A korábban kiemelten fontosnak tartott elemek, mint a méret-gazdaságosság, a futószalag típusú technológia, a hagyományos komparatív előnyök jelentősége az 1980-as évektől fokozatosan csökkent és ezzel együtt fontosabbá vált többek között a gyors alkalmazkodóképesség. Ennek köszönhetően érezhetően javultak a piacra vitt termékek előállításában részt vevő kisvállalatok esélyei, bővültek a vállalat csoportok és a térségi kapcsolatok, így a klaszterek szerepe is. A térségi kapcsolatok kiépülésével és megerősödésével együtt változott a gazdaság térszerkezete is. Kialakultak a régió szintű innovációs központok, ahol a centrumban a professzionális szolgáltatók, a vonzáskörzetben pedig a szolgáltatásokat felhasználók találhatóak, mint pl. az USA-ban a Szilícium-völgy, Európában a Cambridge-környéki iparvidék, vagy Baden-Württemberg.

A versenyképességet elősegítő térségi fejlesztések magyarországi megvalósítását finanszírozási problémák is hátráltatják, tekintettel a saját forrás biztosításának követelményére. Magyarországon még a 2005. évben is csak kezdeti lépések történtek a központi fejlesztési források decentralizálására, továbbá a kis- és közepes vállalatok, a helyi szervek is csak erősen korlátozott mértékben rendelkeznek a támogatások felhasználásához szükséges megfelelő szabad forrásokkal. Az elérhető támogatások hatékony felhasználását az országos regionális fejlesztési stratégiák hiánya még tovább nehezítette.

Fentiek is alátámasztják, hogy a rendszerváltást követően Magyarországon nemcsak a központi hatalom, tervezés és utasítások rendszerét kellett felváltani a versenyképes piacokra jellemző szabad választás, szerződések, individualizmus és gazdasági hatékonyság rendszerével, hanem figyelemmel kellett lenni az átalakuló európai együttműködési rendszer adottságaira és az abban rejlő lehetőségekre is. A legkülönbözőbb módszerek alkalmazásával, fokozatosan kellett megteremteni a hatékony piac feltételeit, azaz a résztvevők nagy számát, a könnyű be- és kilépéssel a piacok megtámadhatóságát, a minél tökéletesebb informáltság biztosítását, a magántulajdonon keresztül a profit maximalizálás lehetőségét. Mindeközben az állam, hatalmát felhasználva korlátozta a vállalkozások és az egyének viselkedését azért, hogy segítse a társadalmi jólét növelését, tompítsa a piaci kudarcok következményeit, illetve más megközelítésben közreműködjön az erős és befolyásos érdekcsoportok kiszolgálásában. Az időről időre bekövetkező piaci kudarcok enyhítésére az állam saját hatáskörben intézkedhetett az indokolatlan monopol jogok megszüntetéséről, korlátozásáról, újradefiniálhatta a tulajdonjogokat, új piacokat vagy piaci szegmenseket teremthetett és élhetett a gazdasági szabályozás eszközeivel.

A európai egységes belső piacon résztvevő országok közös monetáris politikája és az 1997. június hónapban elfogadott Stabilitási és Növekedési Paktum igen erősen korlátozta a nemzeti hatáskörben maradó és a nemzeti szuverenitás lényeges elemének

---

³³ EC: Benchmarking enterprise policy. Results from the 2004 scoreboard. Brussels. 2004.

tekintett fiskális politikák mozgásterét.³⁴ A szűkített mozgástér keretein belül mind nemzeti, mind ágazati szinten meg lehet és meg kell találni azokat a lehetőségeket, amelyek hozzájárulnak a hatékonyabb és eredményesebb működéshez. Az értekezésben a fenti gondolatok keretében kerülnek bemutatásra az adózás, számvitel, szabályozás és támogatás európai és magyarországi modelljei azzal, hogy az erdőgazdálkodásra vonatkozó általános és speciális elemek, rendszerek kiemelten kerülnek bemutatásra.

5. Adózás az Európai Unióban

A Római Szerződés 2. cikkelye első helyen említi az európai közös piac, valamint a gazdasági és monetáris unió létrehozását. Az európai közös piac létrehozása feltételezi, hogy érvényesül az áruk, a szolgáltatások, a munkaerő és a tőke, azaz a négy alapszabadságjog szabad mozgása, a versenyfeltételek minden piaci szereplő számára való azonossága, valamint a közös piac működését akadályozó nemzeti jogszabályok harmonizációja. Az európai közös piac hatékony működését akadályozó nemzeti jogszabályok között még 2005. évben is jelentős szerepet kapnak az adójogszabályok, amelyek elsősorban az áruk, a szolgáltatások, a munkaerő és a tőke nemzeti határokon történő szabad mozgását akadályozzák.

Fentiek alapján, az Európai Közösségen belül kiemelt módon kell kezelni az adóharmonizáció-, de legalább a tagállamok összehangolt adószabályozásának kérdését, mert a fiskális akadályok fenntartása, vagy esetleges újraépítése a közös piac, országhatárok mentén történő feldarabolódásához vezethet.

Az európai adóharmonizáció évtizedei alatt bebizonyosodott, hogy különösen a közvetlen adók központi szabályozása politikailag rendkívül érzékeny terület. Az adóztatási jog ugyanis a pénzügyi önállóságnak alapvető eleme, melyet egyik állam sem szívesen enged át más szervezet részére. Ezért az ezredfordulón a közösségi adóharmonizációnak nem is lehet célja egy szövetségi adórendszer kialakítása, sokkal inkább a termékek és szolgáltatások mozgásának adóügyi megítélése során, a nemzeti elbánás követelmények maradéktalan megvalósítására való törekvés.

A közösségi adóharmonizáció összességében egy jogközelítési folyamat, ahol elsődlegesen a közös piac hatékony működéséhez szükséges adószabályozás megteremtése került célkitűzésre. Az elsődleges cél elérése érdekében került sor a közös áfa-rendszer bevezetésére, valamint a jövedéki szabályozás egységesítésére. A közvetlen adók területén a harmonizációs folyamat lényegesen lassabban halad, és ezidáig a külföldről származó jövedelem adóztatásakor megnyilvánuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának érvényesítésére korlátozódik.³⁵

Az európai adózás rendszeréből azok a témák, problémák kerültek felvázolásra, amelyek a rendelkezésekre álló források alapján kiemelt szerephez juthatnak a közeljövőben a magyar agrárgazdaságot érintő adóharmonizáció kapcsán is.

---

³⁴ Losoncz Miklós – Gazdaság- és pénzügypolitika az Európai Unióban, Perfekt Rt. - 2004.

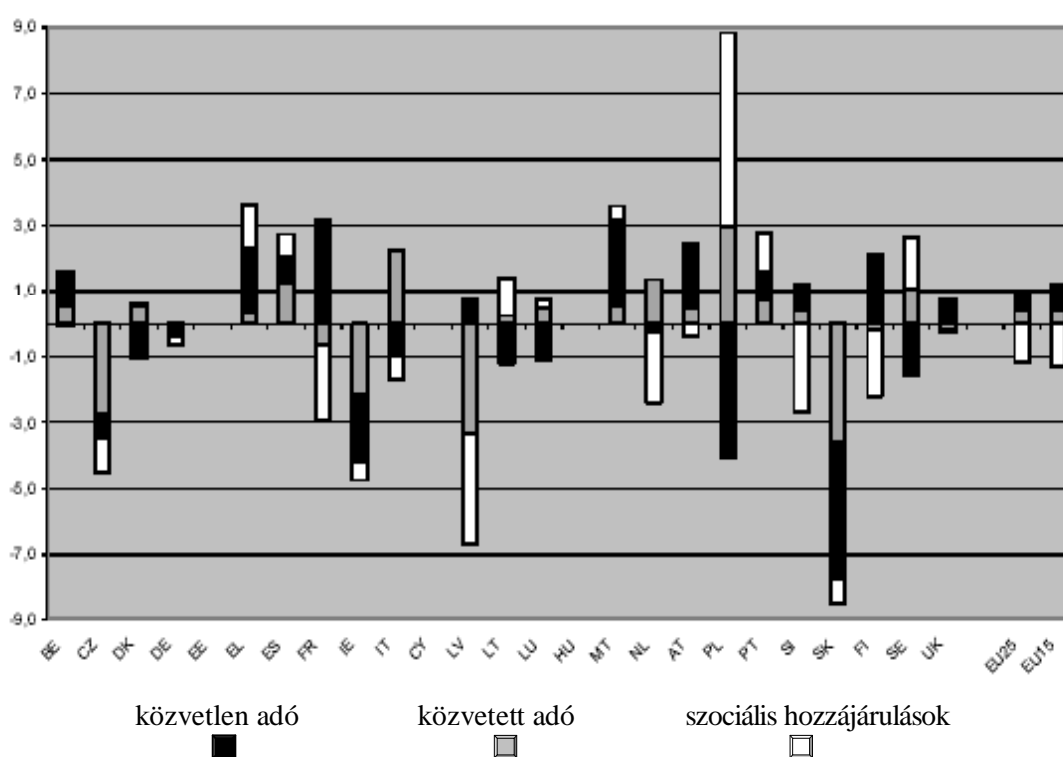
³⁵ Az Európai Unió Adójoga, szerkesztette Öry Tamás, Budapest 2003., 19. oldal

5.1 Adóindikátorok meghatározása

Az egységes Európai Integrált Gazdasági Számlarendszer (ESA 95) kialakítása és bevezetése lehetővé tette, hogy az Európai Unión belül a tagállamok a számvitel-, a könyvvizetés-, valamint a részletes nemzeti számlák területén használt azonos vagy nagyon hasonló elnevezésű fogalmakat egységes tartalommal kezeljék. A közel azonos értelmezés eredményeképpen az idősorokat képező nemzeti számlák összessége egy összefüggő, egységes keretrendszert alkot, ami megfelelő alapot biztosít a tagállamok adóbevételeinek, jövedelemáramlási adatainak, és gazdasági összesítéseink egymáshoz kapcsolásához. A rendszer további előnye, hogy tetszőleges időszakra vonatkozóan biztosít összehasonlítható adatokat, így többek között a tényleges adóteher változásait is nyomon követhetjük a tagállamokban. (lásd a 16. számú ábrát)

16. ábra: Az adók és kötelező tényleges társadalmi hozzájárulások változása

1995-2002. között a GDP%-ban, ahol az 1995. év = 100%

Forrás: Commission Services

2001. évig bezárólag az „összes adó a szociális hozzájárulásokkal együtt” címszó meghatározásánál a tényleges szociális hozzájárulásokat vették figyelembe, ami magába foglalta a kötelező és az önkéntes szociális hozzájárulásokat is. Az ESA 95 2003. évi módosítását követően azonban kizárólag a kötelező tényleges szociális hozzájárulásokat veszik figyelembe, tehát az önkéntes hozzájárulások kikerülnek az összesítésből. Előzőeken kívül a rendszerben megjelenik a „beszámított szociális hozzájárulások” alakulásának elemzése is, amely tétel már a 2003. évet megelőzően kizárásra került a fenti fogalom meghatározásából.

5.2 Adóstruktúrák és változásaik

Az Európai Unió tíz új tagállamában az adóteher GDP-hez viszonyított arány átlagát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az a 2002. évben 6,6 százalékponttal kisebb volt, mint az EU 15 államok átlagszintje. A részletesebb adatok vizsgálata előtt az új tagállamok alkotta képből érdemes két statisztikai csoportot kijelölni. Az egyik csoport három országból áll (Szlovénia, Lengyelország és Magyarország), ahol az adóteher GDP-hez viszonyított aránya közel áll az EU 15 államok értékéhez, a másik csoport pedig a további hét csatlakozott országból áll, ahol ez a szint jelentősen, akár 12 százalékponttal is alacsonyabb. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy az EU 15 állama közül egyedül Írországból volt alacsonyabb az adóteher GDP-hez viszonyított aránya, mint az alacsonyabb értékkel rendelkező második csoport átlaga.

Az adóbevételek fő adófajtánkénti szerkezetét tekintve az újonnan csatlakozott tíz tagállamban a teljes adóbevételben belül (beleszámítva a szociális hozzájárulásokat) általában kevesebb a közvetlen adó. 2002-ben a különbség az EU 15 államok és az új tagállamok számtani átlaga között mintegy 10 százalékpont volt. Ennek a különbségnek az egyik oka, hogy 2004. évben az újonnan csatlakozott tíz országban a gazdasági társaságokat érintő átlagos társasági adó 10 százalékponttal, a természetes személyeket érintő személyi jövedelemadó 11 százalékponttal alacsonyabb adókulcsokkal került meghatározásra, mint az EU 15 államok esetében. A tíz újonnan csatlakozott tagállamban a közvetlen adók kisebb részesedését ellensúlyozza a közvetett adók nagyobb aránya, illetve Csehország, Lengyelország és Szlovákia esetében a szociális hozzájárulások magasabb mértéke. Az önkormányzati közigazgatás terén nincsen lényeges különbség az EU 15 államai és az új tagállamok között. Az önkormányzatok átlagosan az összes adó mintegy 10 százalékát szedik be.

Az EU 15 tagállama között is jelentős eltérés van az adó GDP-hez viszonyított arányában, és az adók fajtáinak megoszlásában. A teljes adóterhet nézve az elsőtől (Svédország) az utolsóig (Írország) 22 százalékpontnyi különbség van. A legmagasabb adókulcsok Svédországban, Dániában, Belgiumban és Finnországban vannak, míg a legalacsonyabbak Írországból, az Egyesült Királyságból, Spanyolországból, Görögországból és Portugáliából. Érdekes megfigyelni, hogy míg az északi országok némelyikében (Svédország, Dánia és Finnország) az EU átlaghoz képest, a teljes adóbevételben a közvetlen adóknak viszonylag nagy a részesedése, addig egyes déli országokban (különösen Portugáliában és Görögországból) már a közvetett adók hányada magasabb. A teljes adóbevételben belül a szociális hozzájárulások aránya viszonylag magas Németországban és kisebb mértékben Franciaországban, míg ugyanez az arány viszonylag kicsi Dániában, az Egyesült Királyságból és Írországból.

Az 1990-es évek végétől néhány tagállam, gazdasági erejének figyelembevételével megpróbálta csökkenteni a korábban előírt adóterhek mértékét. A bevezetett adóreformok kiterjedtségükben és mélységükben országonként eltérőek voltak, de általánosan megállapítható, hogy a legtöbb esetben a meghozott intézkedések elsősorban a munkajövedelmekre eső adóterhek (személyi jövedelem adókulcsok), a társasági adókulcsok, és társadalmi hozzájárulások mérséklését, valamint a tőkepiacok működésének javítását célozták meg. Az adóreformok miatt kieső államháztartási bevételek ellensúlyozására legegyszerűbb eszköznek az adóalap kiszélesítése bizonyult. A közvetett adóztatás terén már változatosabb reformokat figyelhettünk meg. Több tagállamban bevezették, vagy megemelték a „zöld” adókulcsokat, amivel szemben gyakran a munkajövedelmek adókulcsait csökkentették. Más tagállamokban a helyi önkormányzatok által beszedett adók hányada növekedett.

A fent említett reformok ellenére 1995. és 1999. között az EU 15 államának átlagában az adók GDP-hez viszonyított aránya folyamatosan emelkedett, azonban a tagállamok többségénél az elmúlt években (2000-2002.) már kimutathatóak voltak nagyobb mértékű csökkenések az adók GDP-hez viszonyított arányában. Mi idézhette elő, hogy az adócsökkentések nem jelentek meg azonnal a statisztikákban? Magyarázat lehet, hogy az 1990-es évek második felében tapasztalt általános gazdasági fellendülés következtében arányosan megnövekedtek az összesített mért adóterhek; míg az ezredfordulót követő lassuló gazdasági növekedés megakasztotta a korábbi trendet, és az adócsökkentések tényleges hatásai is megmutatkoznak a 2001-2002. évi statisztikai kimutatásokban. A fent vázolt reformok hatásait is elemezve az EU átlagában az adó-GDP arány nemzetközi mércével mérve is magas maradt. Kiugróan magas értékeket találunk az északi országokban és Belgiumban, míg viszonylag alacsonyabbakat az Egyesült Királyságban, Portugáliában, Spanyolországban és Írországban.

5.3 Rejtett adókulcsok módszertana (IAK)

A hagyományos adókatégorizálás alkalmazása nem adott megfelelő képet az adóteher gazdaságon belüli szerepéről, ezért bevezették a rejtett adókulcsok (IAK) rendszerét. Az IAK kiszámításával adott gazdaságon belül meghatározható az egyes jövedelem- vagy tevékenységfajtákra vonatkozó tényleges átlagos adóteher, azonban ezen adóalapok segítségével nem mérhetők az adók teljes körű hatásai, és nem mutatható be a törvényileg meghatározott valós adóalap. Az IAK kiszámításához a nemzeti számlák adatai közül a megadóztatható gazdasági funkciók - fogyasztás, munka, tőke - összesített adatsorait használják fel.

A fogyasztási adók közé tartoznak a végső fogyasztó és a termelő közti tranzakciókra, illetve a végső fogyasztói javakra kivetett adók. A meghatározásból adódik, hogy ezen adókulcsra vonatkozó adóalapot a gazdaság területén lévő háztartások végfogyasztói kiadásai alapján határozhatjuk meg.

A munkára kivetett adók magukba foglalják az összes személyi jövedelemadót, a munkajövedelemhez kapcsolódó munkáltatói és munkavállalói kötelező szociális hozzájárulást. Ebben az esetben az adóalap jó közelítéssel megegyezik az adott gazdaság munkavállalói által kapott teljes kompenzáció összegével.

Az IAK a tőke- és üzleti jövedelem esetében a háztartások és vállalatok megtakarításaiból és befektetéseiből származó jövedelemre kivetett összes adóként kerül meghatározásra, elosztva a potenciálisan adóköteles tőke- és üzleti jövedelem nemzeti számlán belüli mértékével. A bemutatott mutatószámok közel lefedik a tagállamok lakóinak az egész világra kiterjedő és a belföldi adózás szempontjából meghatározó tőke- és üzleti jövedelmét. A szélesebb értelemben alkalmazott tőke adókulcs pedig magában foglalja azokat az adókat is, melyek a korábbi időszakok megtakarításaiból és beruházásaiból származó tőkéhez, illetve az ezen tőkeelemekhez kötődő tranzakciókhoz kapcsolódnak.

A 2003. évtől kezdődően fentiekén túl az energiahordozókra kivetett adókulcsok is kimutatásra kerülnek.

A gazdasági funkciók szerinti adóbesorolás egyik legfőbb módszertani problémája az, hogy óhatatlanul bizonyos leegyszerűsítésekre vezet, illetve bizonyos adók több kategóriában is megjelenhetnek, mivel azok több gazdasági jövedelemforráshoz vagy tevékenységhez is kapcsolódnak. A besorolás problémája fokozottan jelentkezik a

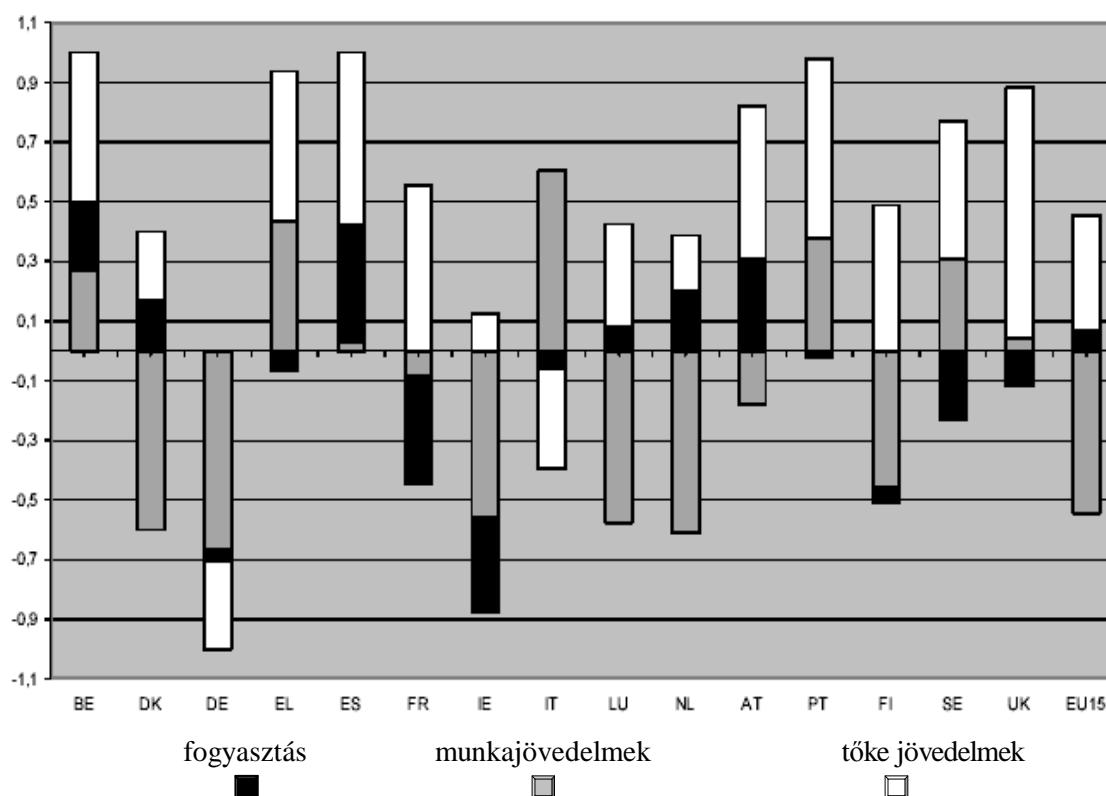
személyi jövedelemadó, a helyi iparüzési adó vagy energiaadó esetében. Az adók gazdasági funkciók szerinti osztályozása 2005-ben még csak az EU 15 államára áll rendelkezésre.

5.4 Irányzatok az adóterhelés változásában

A következő diagramm alapján megállapítható, hogy az EU 15 államának többségében egyértelműen a legjelentősebb adóbevételi forrás az alkalmazotti munkajövedelemre kivetett adó, amit általában a kifizetőhelyek azonnal le is vonnak. A tőkejövedelem-adók rendszerint kevésbé fontosak, mint a fogyasztási adók.

17. ábra: A fogyasztást, a munka-, és tőkejövedelmeket terhelő adók változása

1995-2002. között a GDP%-ban, ahol az 1995. év = 100%

Forrás: Commission Services

A 17. számú ábráról az is egyértelműen látható, hogy a viszonylag magas adó-GDP aránnyal rendelkező tagállamok általában több munkajövedelem-adót és ezzel együtt szociális hozzájárulást szednek be, mint az alacsonyabb aránnyal rendelkező országok. A hagyományosan alacsony adószinttel rendelkező országokban, mint Írország és az Egyesült Királyság, valamint Görögország és Portugália a munkajövedelem-adók és szociális hozzájárulások aránya a teljes adóbevételen belül jelentősen az EU 15 átlag alatt vannak.

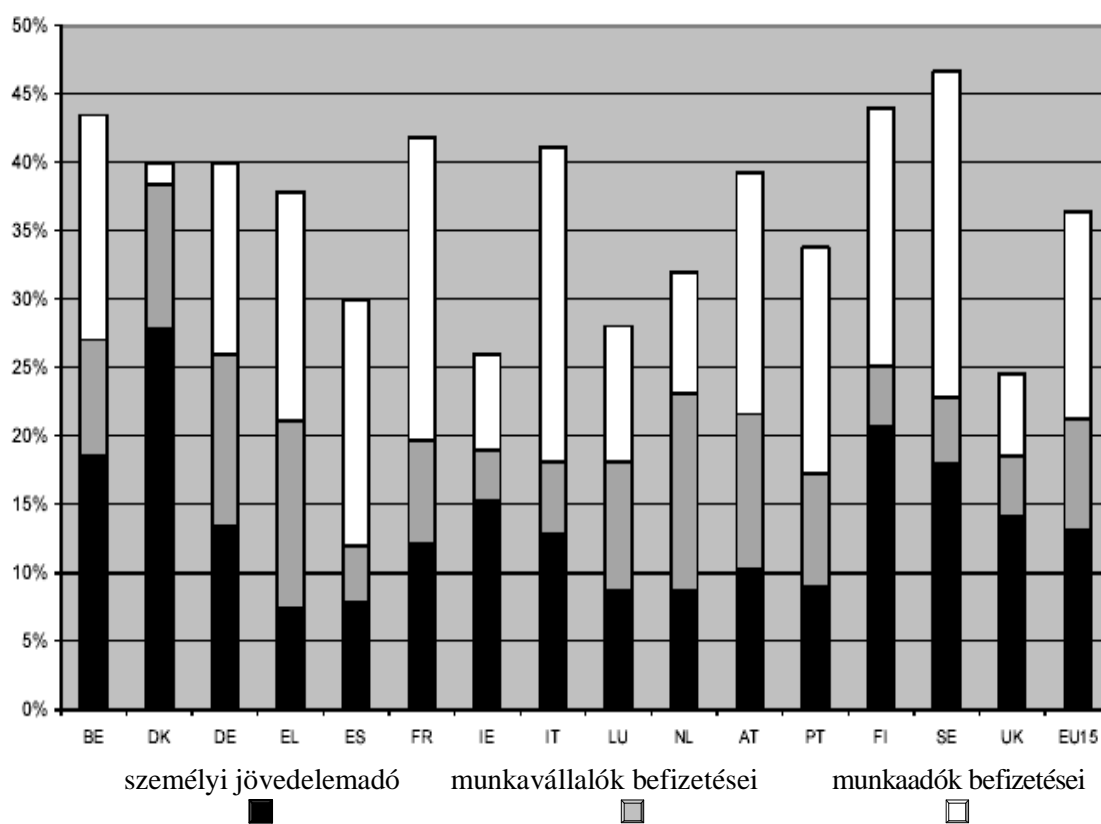
Az 1990-es évek közepe óta az adóteher gazdasági funkciók szerinti megoszlása fontos változásokon ment keresztül. Az ezredfordulóig terjedő időszak egyik legszembetűnőbb változása a munkajövedelem-adóztatás enyhe csökkenése, valamint a tőkére kivetett összesített mért adóteher általános növekedése. Ez utóbbi változás valószínűleg részben

az időszak gazdasági fellendülésének tulajdonítható. A tőkére kivetett összesített mért adóteher az EU 15 államának legtöbbjében 2001. évtől kezdődően már csökkenő tendenciát mutat.

5.5 A munkajövedelmet terhelő adók

Az EU legtöbb tagállamában az 1970-es évek kezdete óta folyamatosan emelkedett a munkajövedelmet terhelő adókulcs, azonban az 1990-es évek közepétől néhány tagállam, elsősorban a munkanélküliség visszaszorítása érdekében, a munkajövedelemre kivetett adóteher csökkentését eredményező intézkedéseket hozott. Ezen intézkedések eredményeképpen az EU 15 államában a munkajövedelemre kivetett átlagos adókulcs 1998. és 2002. között 1,4 százalékponttal csökkent, de nemzetközi mércével mérve még mindig magas maradt.

18. ábra: A munkajövedelmeket terhelő adókulcsok, és azok megoszlása

Forrás: Commission Services 2002.

A fenti megállapítás értékelése során figyelembe kell venni azt is, hogy a munkajövedelemre kivetett adókulcs alakulása egy múltbeli fejlődési irányzatra vonatkozó makroindikátor. A statisztikai elemzés a makroindikátorok esetében nem vagy csak kis mértékben tudja figyelembe venni az adott időtáv szerkezeti és szabályozási elemeinek változásait, amiből következően a mutató érzéketlen a különböző háztartásfajták és bérszintek adóterheinek jelentős ingadozásaira. A kitélt igazolja, hogy közgazdasági elemzők már több esetben is rámutattak arra, hogy az EU egyes tagállamaiban a munka tényleges adókulcsának alakulását elsősorban az 1990. évek második felének gazdasági fellendülése, illetve az ezredfordulót követő gazdasági növekedés lassulása befolyásolta.

A 2002. évi adatok alapján a munkajövedelmet legjobban Svédországban, Finnországban és Belgiumban adóztatják meg, ahol is a tényleges átlagos adókulcs a szociális hozzájárulással együtt jóval a gazdaság teljes bértömegének 40%-a felett van. A másik végletet Írország és az Egyesült Királyság képviseli, ahol az előző érték 25% körül van. Az EU tagállamok többségében a munkajövedelmet terhelő befizetések valamivel több mint 60%-át a munkavállalók, és munkaadók által befizetett szociális jellegű befizetések teszik ki. Ez alól csak Dánia, Írország, és az Egyesült Királyság jelent kivételt, ahol a munkajövedelmet terhelő befizetések nagyobbik részét a személyi jövedelemadó képezi.

5.6 A környezetvédelmi vagy „zöld” adók

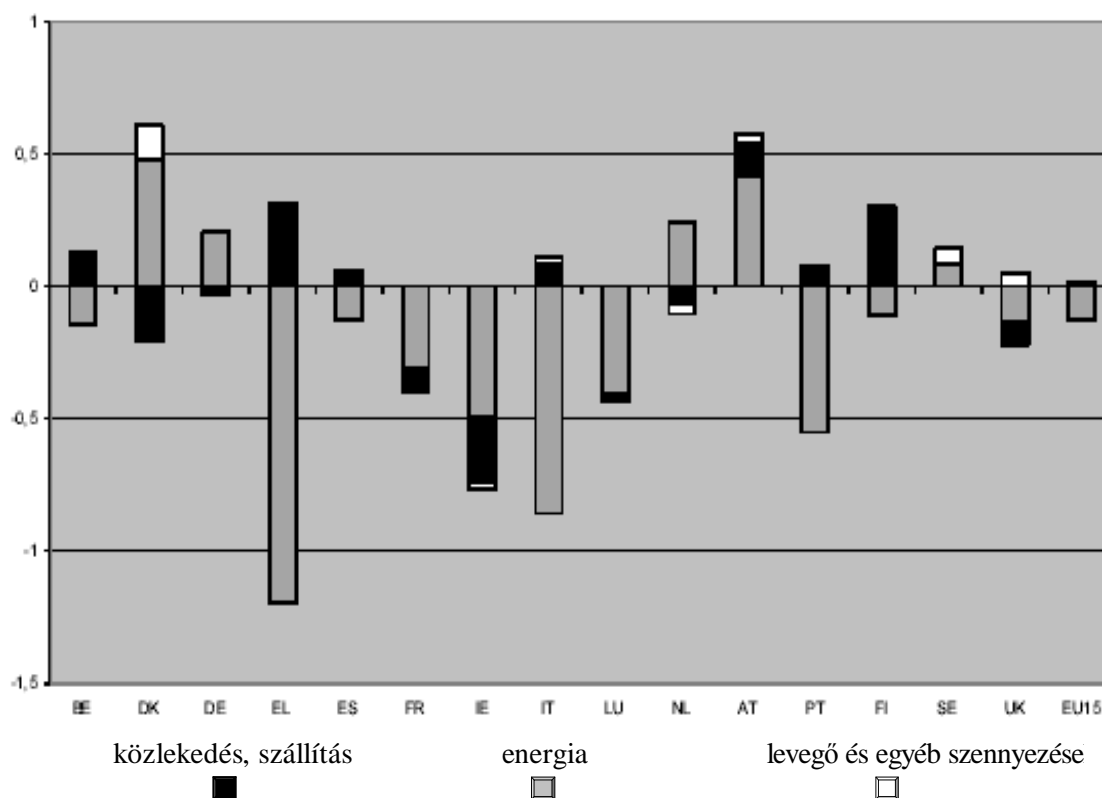
Az elmúlt évtizedben Dánia, Németország, Olaszország, Hollandia, Ausztria, Svédország, Finnország és az Egyesült Királyság „zöld adó reformokat” vezetett be. Az új rendszer alap gondolata, hogy a környezetvédelmi adók növelése a munkajövedelmekre kivetett adók csökkentésével párosul. Az átcsoportosítás eredményeképpen a teljes adóteher nem növekszik, ugyanakkor dupla haszon származik abból, hogy a környezetkárosítás mértéke várhatóan csökken, a munkaerő iránti igény nő az alacsonyabb foglalkoztatási költségek révén. A gyakorlatban azonban számítani kell arra is, hogy egyes esetekben a magasabb környezetvédelmi adók hatására a reáljövedelmek lassabb ütemben növekednek, ami nem járul hozzá a munkanélküliség csökkentéséhez.

Az EU 15 államának 2002. évre vonatkozó összesített adatai szerint, a GDP 2,7%-át, az összes adóbevétel és szociális hozzájárulás 6,5%-át már a környezetvédelmi adóbevételek tették ki. Az európai átlaghoz hasonlóan valamennyi országban a környezetvédelmi adók több mint 50%-át az energiaadók teszik ki. A legnagyobb mértékű környezetvédelmi adó/GDP arány Dániában (4,8%), Hollandiában (3,6%), és Portugáliában (3,2%) van, míg a legalacsonyabb értékeket Franciaországban (2,0%), Spanyolországban (2,2%) és Írországban (2,3%) találjuk. (lásd a 19. számú ábrát)

A környezetvédelmi adók magas hányada a teljes adóztatáson belül önmagában nem egyértelmű jele a környezetvédelemnek elsőbbséget biztosító adópolitikának. Különösen az energia-adókra igaz, hogy eredetileg tényleges környezetvédelmi megfontolás nélkül, tisztán bevételnövelő eszközként alkalmazták. A környezetvédelmi adó/GDP arányt befolyásolja az általános adószervezet, ami nagy részben a közvetlen adók és szociális hozzájárulások mértékétől függ. A magas hányad annak sem indikátora, hogy a környezetvédelmi irányultságú szabályozások eredményesek-e. A dilemmát maga a környezetvédelmi adó elve jelenti. Ha a zöldadók hatékony ösztönzők, akkor csökkenteniük kellene a környezetre káros termékek kibocsátását, ami viszont az adóalapot csökkentené. Ez csökkenő környezetvédelmi adó/GDP arányt eredményezne. Az elmúlt években kis mértékben csökkenő arányokból nem szabad rögtön arra a következtetésre jutni, hogy a környezetvédelmi politikának kisebb lenne a szerepe. A környezetvédelmi adó/GDP arány fenti értelmezéséből adódó konkrét nehézségeket áthidalhatjuk, az energiafogyasztásra kiszámítható adókulcs bevezetésével. Az energiafogyasztás adókulcsa az energia adóbevételek, és az olajtonna-egyenértékben kifejezett végső energiafogyasztás hányadosa.

19. ábra: A környezetvédelmi, vagy „zöldadók” szerkezetének változása

1995-2002. között a GDP%-ban, ahol az 1995. év = 100%

Forrás: Commission Services 2002.

A konkrét adatok vizsgálata során megállapítható, hogy az 1995. és 2001. közötti időszakban Dániában, Németországban, Hollandiában, Ausztriában, Svédországban és az Egyesült Királyságban az energiafogyasztás adóalapja a GDP arányában csökkent, azonban az energia adókulcs egyértelműen nőtt. Ez arra utal, hogy minden országban, ahol „zöldadó-reformokat” hajtottak végre nőtt az energiafogyasztásra jutó adóteher. Az előző értékeket összevetve a korábban már bemutatott munkajövedelmeket terhelő adókulcsok stabilitásával vagy enyhe csökkenésével megállapítható, hogy az adók terén egyfajta „zöld” adóeltolódás következett be.

Az adóbevételi adatok hosszabb időtávra történő összehasonlítása önmagában még nem engedi meg ok-okozati kapcsolat egyértelmű felállítását, azonban úgy tűnik, hogy az EU 15 államában a megnövekedett energiaadó bevételek hozzájárultak a munkára kivetett adóteher enyhüléséhez.

6. A számviteli szabályozás modelljei az Európai Unióban

A számviteli szabályozás szükségességét a XX. század első felére valamennyi országban felismerték. A nemzeti számviteli szabályozások közötti jelentős különbségeket az adott ország gazdasági fejlődésének, és jogrendszerének sajátosságaiból eredő irányítási struktúrák változatosságára vezethetjük vissza. Az egyes országok számviteli rendszerének elemeit vizsgálva megállapítható, hogy a kontinentális Európában a nemzeti szabályozás elemei leggyakrabban a német és francia szabályozás elemeire vezethetők vissza, az angolszász országokban pedig az angol szabályozás elemeivel találkozhatunk.

Az elmúlt évtizedek alatt az angol, német és francia számvitel kölcsönösen hatást gyakorolt egymásra, ezért az EU tagországi számviteli szabályozásának jellemzése, e három eltérő típus alapulvételével, az alábbiakban kerül összefoglalásra:

- Az EU tagországaiban az általános jellegű számviteli szabályokat az állami szervek törvényben rögzítették. Eltérést az egyes országok hagyományainak megfelelően abban találhatunk, hogy melyik törvény tartalmazza a számviteli előírásokat,³⁶ valamint hogy ezen jogforrások általános előírásokat, vagy részletes szabályokat is tartalmaznak.
- A nemzeti számviteli standardok megalkotását, a standardalkotó bizottság létrehozását, és a nemzeti számviteli standardok kötelező alkalmazását törvényi felhatalmazás alapozza meg.
- A szabályozásért állami szervek, általában egy vagy több minisztérium a felelős.
- A szabályozás vonatkozhat minden vállalkozásra, csak az üzleti vállalkozásokra, vagy az általános vállalkozói körre (köztük a bankokra, biztosítókra, befektetési alapokra).

„A nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról” szóló, 2001. évi (II. 13.) Európai Parlament és Európai Tanács közös rendelet, valamint a 2005. január hónapban meghirdetett Bazel II elnevezésű átfogó számviteli- és kockázatkezelési reform tovább erősíti az általános számviteli szabályokat tartalmazó keret jellegű nemzeti törvények megalkotását és elfogadását. A keret jellegű törvények bevezetése lehetőséget ad arra, hogy az érintettek minél szélesebb köre kerüljön bevonásra a szabályozásba, valamint biztosíthatja a sajátos formában, sajátos tevékenységet folytató gazdálkodókra vonatkozó számviteli feladatok a jelenleginél egyszerűbb szabályozását.

Az EU államaiban a megegyezésen alapuló nemzetközi számviteli standardok kidolgozásával és fokozatos elfogadásával létrejön az egységes számviteli keretrendszer, amin keresztül mindinkább szabályozhatóvá válik a közös belső piac fejlesztése, valamint biztosítható az EU tőkepiac zavartalan és hatékony működése.

7. Az államháztartás rendszere Magyarországon

Az államháztartás minden országban egy olyan íratlan szerződés alapján működik, amely az állam és az állampolgárok között jött létre, és amely szerint a társadalom tagjai, intézményei elfogadják az állam létéből fakadó következményeket, azaz például lemondanak jövedelmük egy részéről annak érdekében, hogy az állam bizonyos feladatokat ellásson. Az államháztartás tehát az állam azon tevékenysége, amellyel az általa elvállalt feladatokat ellátja, ezek finanszírozása érdekében rajta kívül álló gazdasági szereplőktől pénzeszközöket von el, és ezeket alrendszerain keresztül felhasználja. Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény szerint az államháztartás a központi kormányzat, az elkülönített pénzalapok, a helyi önkormányzatok és a társadalombiztosítás állami feladatot ellátó és finanszírozó gazdálkodásának rendszere. Ezek költségvetései alkotják az államháztartás alrendszerit.

³⁶ Egyesült Királyságban a társasági-, Németországban a kereskedelmi-, Magyarországon a számviteli tv.

20. ábra: A magyar államháztartási rendszer hierarchikus felépítése

Forrás: Farkas Istvánné: Költségvetési gazdálkodás (1999.) 11. oldal

7.1 A központi költségvetés

Az állam költségvetése rendkívül lényeges szerepet tölt be a gazdaság, illetve a társadalom életében. Az állam működése szükségszerűen együtt jár a költségvetés létezésével, hiszen a költségvetés határozza meg az állami feladatok ellátásához szükséges forrásokat és ezek felhasználását, valamint biztosítja a végrehajtást. A költségvetés tehát egy olyan pénzügyi terv, amely előre meghatározza az államháztartás gazdálkodásának kereteit.

Magyarországon a költségvetési törvényt az Országgyűlés, az Állami Számvevőszék véleményének figyelembevételével, január 1-jéig kell, hogy megalkossa. A költségvetési törvényben fejezetek szerepelnek, amelyek együtt fejezetrendet képeznek. A költségvetési fejezet a költségvetési tervezés, végrehajtás és beszámolás tekintetében önállóan felügyelt, irányított szervek és előirányzatok összessége. Fejezetet alkotnak az államhatalmi szervek, a minisztériumok, az országos hatáskörű szervek és jelentőségük alapján a nemzetközi elszámolások (hitelfelvételek, -törlesztések).

A fejezetek tovább tagozódnak címekre, illetve alcímekre. A költségvetési cím, alcím a szervezeti és szabályozási szempontból összetartozó, tovább részletezett előirányzatok összessége. Költségvetési címet alkotnak a központi költségvetési szervek, a területileg széttagoltan működő, de azonos tevékenységet végző költségvetési szervek költségvetési egységei, a költségvetési fejezet saját kezelésű előirányzatai. Címként jelennek meg továbbá a pártok és alcímként az országos kisebbségi önkormányzatok működését biztosító központi költségvetési támogatások.

A költségvetési törvény elfogadásával az Országgyűlés felhatalmazza a Kormányt az abban foglalt bevételek beszedésére és a kiadások teljesítésére, valamint kezességek vállalására a törvényben előírt módon. A központi költségvetés bevételeit képezik:

- az adók, illetékek, vámok, vámbiztosítékok, járulékok, hozzájárulások, bírságok és díjak központi költségvetést megillető részei;
- privatizációból származó bevételek meghatározott része;
- koncessziós szerződésekből származó bevételek;

- a központi költségvetési szervek működéséből származó bevételek;
- külföldi segélyekből és adományokból származó bevételek.

Általánosságban elmondható, hogy az összes kormányzati bevétel 90%-a az adóztatásból származik. A modern közgazdaságtan szerint: „Az adórendszernek nem szabad torzítania a termelési tényezők optimális allokációját, legyen méltányos és igazságos, konjunktúrapolitikai szempontból rugalmasnak és stabilizáló jellegűnek kell lennie, valamint legyen világos, egyértelmű és nyilvánvaló, illetve biztosítson alacsony költségű adóbeszedést”.³⁷

Magyarországon az állam által ellátandó feladatokat törvények írják elő. Ennek megfelelően a központi költségvetésben kiadások irányozhatók elő:

- a központi költségvetés feladatainak ellátására;
- az állam nemzetközi, jogszabályi és szerződéses kötelezettségei ellátására;
- az államháztartás más alrendszerei számára;
- jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy természetes személy részére.

7.2 Az erdőgazdálkodásból származó központosított bevételek

A 4. fejezetben már vázolt európai adóharmonizációs törekvések, valamint gazdaságossági kritériumok figyelembevételével a Pénzügyminisztérium kezdeményezésére a 2005. évben tárcaközi „adó felülvizsgálati” bizottságok jöttek létre. A bizottságok tagjai elsősorban az adott adónemet, díjat kezelő és felhasználó fejezet gazdasági szakembereiből állnak. A bizottságok felállításának egyik célja, hogy az adózás egységes rendszerében is pontosításra kerüljenek, az ezredfordulón is hatályos szakágazati jogszabályokban előírt adófajták, valamint áttekintésre kerüljenek ezen adókból származó bevételek, a beszédéséhez és adminisztrációhoz szükséges kiadások. Az elmúlt több mint tíz év, adózásra vonatkozó adatait tanulmányozva, általánosan megállapítható, hogy a központi költségvetés számára azon adófajtákból származó bevételek jelenthetnek ténylegesen felhasználható forrást, melyek teljesített bevétele éves szinten meghaladja az egy milliárd forintot.

A XII. számú Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium továbbiakban (FVM) költségvetési fejezet, 12. címben az alábbi jelenleg az „egyéb adók” közé sorolt, központosított bevételek találhatók:

- erdészeti bevételek - erdőfenntartási járulék;
- földvédelmi járulék;
- tenyészési hozzájárulás, lóverseny totalizátor tevékenység utáni befizetés;
- hal- és vadgazdálkodási bevételek – halászati-, vadvédelmi hozzájárulás.

A magyarországi erdészet, erdő-, hal- és vadgazdálkodás tehát az FVM felügyelete alatt működik. Az ágazatból származó állami bevételek az „egyéb adók” közé tartoznak. Az alábbiakban az erdőgazdálkodást érintő erdőfenntartási járulék rendszere kerül bemutatásra.³⁸

³⁷ Högye Mihály: Az adózás alapelvei

³⁸ Merkel Gábor FVM Költségvetési és Vagyongazdálkodási Főosztály, 2005. március

7.2.1 Erdőfenntartási Alap - erdőfenntartási járulék

Az „Országos Erdei Alap”-ról első ízben az 1879. évi XXXI. tv. rendelkezett, melyek alapelemeit átvéve és tovább fejlesztve azokat az 1923. évi XX. tv., és az erdőkről és természetvédelemről szóló 1935. évi IV. tv. is megerősített. Az Alap vagyona az állam tulajdona volt. Bevétele az „erdőrendészeti áthágások”, az „erdei kihágások” után kiszabott pénzbírságokból, az eladott állami erdészeti ingatlanok bevételeinek egy részéből, adományokból és a kincstári erdővagyon (1923. és 1938. között az összes erdő 5%-a) működtetésének jövedelméből származott. A kiadások a közcélú erdőtelepítések, fásítások, erdővédelem, az erdészeti tudomány és szakirodalom fejlesztése, az állami erdőbirtokok gyarapítása, valamint a természetvédelmi célok megvalósítását szolgálták. A nem állami tulajdonú erdők felújítási és fenntartási költségei a tulajdonosok terhe volt. Az Alap 1945-ig, a magántulajdonú erdők államosításáig működött.

Az 1945. és 1957. közötti időszakban az erdőfelújítások és erdőfenntartási munkák egyre növekvő ágazati kiadásait teljes mértékben a központi költségvetés fedezte. Az 1950-es évek második felére az igényelt források biztosítása már igen komoly terhet jelentett a költségvetésnek, ezért a kormány 1957-ben létrehozta az Erdőfenntartási Alapot, és az erdők fenntartásának felelősségét a szakágazatra ruházta.

Az 1960-as évektől 1976-ig a szövetkezetek erdőfelújítási és erdőfenntartási tevékenységét különálló szövetkezeti támogatási rendszer finanszírozta, ezt követően azonban már a szövetkezeti erdők is az Erdőfenntartási Alaphoz tartoztak. A nemzetgazdasági szinten önfinanszírozó, és kizárólag kifizetéseit tekintve szektorsemleges támogatási rendszer fenntartása az állami erdőgazdaságok, állami gazdaságok, szövetkezetek és közbirtokosságok egyre differenciáltabb befizetéseivel volt csak fenntartható, tekintve hogy az erdőgazdálkodás ebben az időszakban állami támogatást csak erősen korlátozott mértékben kapott. Az 1980-as évek elején még az erdőgazdálkodók több mint 50%-a befizető volt az Alapba, 1991-ben már csupán öt dunántúli megye volt befizető, a gazdálkodók számát tekintve a térségben is egyre kisebb számban, de annál nagyobb terhekkel. Az 1990-es évi rendszerváltással bekövetkezett tulajdonosi szerkezetváltás, a kárpótlásra kijelölt területekre vonatkozó fakitermelési moratórium, valamint az erdőgazdálkodás területén is növekvő költségek, és rendelkezésre álló források szűkössége már nem tette lehetővé az erdőfelújítási és fenntartási munkák korábbi gyakorlatnak megfelelő teljes körű finanszírozását.

A társadalmi, gazdasági körülmények megváltozása a jogszabályi alapok változását is maga után vonta, így az 1960-as évektől költségvetési támogatás nélkül, és egyre nagyobb likviditási zavarokkal küzdő Erdőfenntartási Alapot, az 1992. évi LXXXVIII. törvény hatálybalépésével az Országos Erdei Alap váltotta fel.

Az új törvényi szabályozás már biztosította az Országos Erdei Alap költségvetési támogatásának lehetőségét, azonban a korábbiakhoz képest szűkítette mind az Alapból támogatható tevékenységek körét, mind az adható támogatás mértékét. Előzőeknek megfelelően az 1992. évtől az Alap bevételi előirányzata költségvetési támogatásból és saját bevételi előirányzatból állt. A saját bevétel mintegy 97%-át a kitermelt faanyag mennyisége és minősége szerint differenciált, az erdőgazdálkodók által befizetendő erdőfenntartási járulék képezte, míg a fennmaradó rész a különféle bírságok kivetéséből származott. Magyarország erdőterületének jelentős (és az erdőtelepítésekkel növekvő) része kedvezőtlen adottságú, gyenge vagy közepes növekedésű erdőállományokból áll. Ez az erdőterület közel felét érinti, ezen belül is rosszabb a magán tulajdonú erdőállományok összetétele, rentabilitása. Magyarországon több évtizede az erdők

fenntartásának, felújításának finanszírozása az erdőgazdálkodóktól központi alapokba gyűjtött forrásokon keresztül ment végbe, amely szinte példa nélkül álló megoldás. Az erdőgazdálkodás működőképességének biztosítására, egyben a tulajdonosi felelősség növelésére, és a felelős gazdálkodói magatartás erősítésére 1996. évben hatályba lépett az Erdőtörvény. Ugyanakkor az 1990-es évek végére a fejezeti kezelésű alapok jogilag és pénzügyileg is megszűntek, a bevételek és kiadások az agrár költségvetés célélőirányzataivá váltak.

7.2.2 Az erdészeti járulékrendszer pénzügyi működése

Az erdőfenntartási járulék vetítési alapjának meghatározására korábban az egyes termőhelyek és fafajok jövedelemtermelő képessége alapján került sor. Ez azt is jelentette, hogy azonos térmértékű területre vetítve a nagyobb jövedelemtermelő képességű faállományok kitermelése esetén magasabb, a kisebb jövedelemtermelő képességű faállományoknál pedig alacsonyabb járulékbefizetési kötelezettség került megállapításra. A járulékrendszer működéséből származó adatokat évente elemezték, szükség esetén módosításokat kezdeményeztek. Az éves járulékbefizetések mértékét a kiadások függvényében állapították meg. Amennyiben a gazdálkodó saját tevékenysége után megállapított járulék összege nagyobb volt, mint az igényelhető támogatás, akkor a gazdálkodó befizetővé vált, fordított esetben pedig a különbözetet visszaigényelhetette. Az éves elszámolásokban és a bankszámlán csak a tényleges pénzmozgás jelent meg, „nettó elszámolás”.

1994/1995-ig az erdőfelújítás számviteli megítélése az adott év jövedelmezőségét alapvetően befolyásolta. Az erdőfelújítás aktiválásával növelni lehetett a befektetett eszközök állományát, tehát javítani lehetett a jövedelmezőséget. A felújítás ráfordításainak elszámolásával pedig az erdőgazdálkodó költség szintjét lehetett növelni. Több évig tartó szakmai vita után a számviteli törvény a továbbiakban az EU-ban is általánosan használt elvet, az erdőfelújítás költségként való elszámolását tette lehetővé. Az állami erdőgazdaságok a korábban aktivált állományok kivezetését az 1995. évben teheték meg, amikor is a befektetett eszközértékkel szemben a saját tőkét csökkentették. Ezek a kérdések is bizonyították, hogy a vagyon és a jövedelem megítélésében a számvitel szerepe egyáltalán nem elhanyagolható.

A járulék- és támogatási rendszer 1996. évi fejezeti költségvetésbe integrálását követően az államháztartás szempontjából az erdészeti befizetések is központosított bevételt képeznek, továbbá megszűnt a költségvetési előirányzatok kiadási oldalának a bevételek teljesüléstől függő évközbeni módosításának lehetősége is. Az ezredfordulón a gazdálkodó jövedelmezőségétől független fakitermelések után befizetendő forint/köbméter fajlagos járulék összeget már törvényben szabályozták, és erőteljesen megemelték. Az erdőfelújítás normatív támogatása lényegesen lemaradt az inflációval is növekvő költségektől és sok fafajpolitikai eltérést tartalmaz. A bevételek és a kiadások a számviteli előírásoknak megfelelően, „bruttó módon” kerülnek elszámolásra, tehát az erdészeti hatóság által tárgyévre határozatban megállapított befizetési kötelezettség teljesítését követően van arra lehetőség, hogy a központi költségvetés által tárgyévre megítélt támogatási keret terhére folyósításra kerüljön az egyes gazdálkodónak megítélt támogatás. Fenti változások eredményeképpen a befizetések és a támogatások gyakorlatilag teljesen független rendszert alkotnak, így a több éven át befizető erdőgazdálkodó nem remélheti, hogy befizetései valaha is visszatérülnek. Az ezredfordulón a gazdálkodók az erdészeti járulékelvonás mértékét magasnak, a támogatást elégtelennek ítélik. További problémát jelent, hogy a FVM erdészeti

feladatok előirányzat bevételi oldalának elvonási, és kiadási oldalának támogatási jogcímeinek bemutatott működtetésével alapvetően módosul az erdő kalkulálható jövedelme, csökken a jó hozamú erdő nyeresége, ezáltal a vagyon leértékelődik. Az ezredfordulót követő elszámolásokban költségvetési kapcsolatként jelenik meg a járulék és a támogatás ráfordításokat és a hozamokat érintő hatása. Az erdőfenntartási járulék, a termőhelyi és fafaj rendszerek természeti adottságaiból eredő különbségek kiegyenlítését, az egyes szektorok és a szektorok gazdálkodói közötti jövedelmek átcsoportosításával tette és teszi lehetővé. Mindemellett a természetvédelmi hatósági korlátozások okozta gazdálkodói veszteségeket külső források bevonása nélkül már nem tudja kezelni. Alkalmazása a versenygazdaságban a "valós tulajdonosok" esetében idejétmúlt.

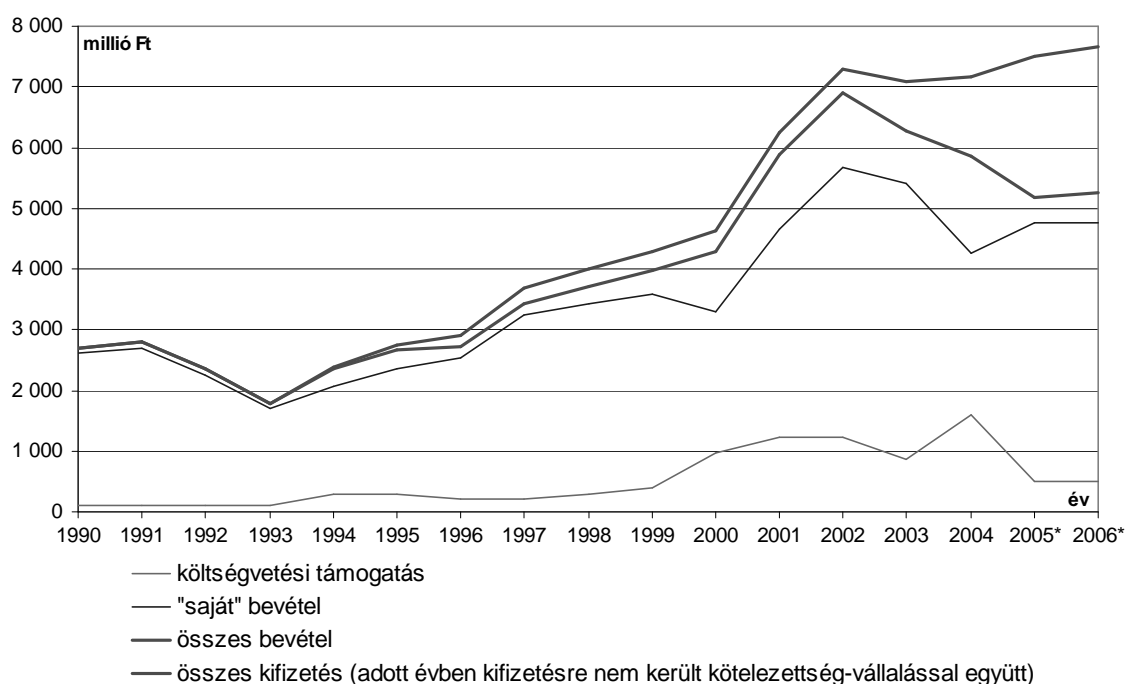
Az erdőfenntartási járulék beszédese és az ebből juttatott támogatások gyakorlata nem ütközik EU irányelvekkel, azonban ilyen jellegű adókötelezettség az EU többi államában nem működik. 2007. évtől mindenképp az EU ajánlásainak is megfelelően alkalmazott, illetve az Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program adta lehetőségekhez kell igazítani az erdészeti támogatásokat. Ezzel együtt az erdőfenntartás fogalmát is át kell értékelni, mivel az erdőfelújításnál, valamint a kapcsolódó fatermékek előállításában meg nem térülő tisztítási, gyérítési beavatkozásoknál ökonómiailag szélesebben értelmezendő. Továbbá az erdővagyon kezelése, az erdő őrzése, védelme,... sem zárható ki az erdőfenntartás keretéből, ami nem elhanyagolható nagyságú, folyamatosan jelentkező ráfordítással jár. A változtatások átvezetéséhez elsősorban az 1996. évi LIV. törvény és végrehajtási rendeletei jelentős módosítása szükséges. Az EU-hoz való csatlakozást követően tulajdonképpen az erdészeti támogatások fejlődési iránya vissza fog mutatni az eredeti 1879. évi, és a későbbi polgári társadalom által alkalmazott megoldásokhoz.

Az ezredfordulón a járulék beszédese és támogatásként történő felhasználás felelősei a FVM Erdészeti Főosztály (18 fő), valamint az ÁESz mintegy 550 fős állományából közel 150 fő. A járulékhöz kapcsolódó adminisztratív feladatok dologi- és személyi költségei járulékokkal együtt elérik a 600-700 millió forintot.

Az erdőfenntartási járulék költségvetési soron éves szinten rendszeresen 5 600-6 250 millió forint előirányzat került megtervezésre. Az évenkénti 3 900-4 000 millió forint, erdőgazdálkodók által befizetett járulék bevételt, az 1996. évi LIV. törvény 102-103. § alapján kiszabott 200-350 millió forint bírság, és a 2005. évet megelőző időszakban 1 500-1 900 millió forint költségvetési támogatás egészített ki. A 2005. évben a költségvetési támogatás mindössze 500 millió forint, így a tárgyévi előirányzat is 4 750 millió forintra csökkent. Az erdőfenntartási járulék felhasználásának céljai a 2005. évben:

- a kitermelt erdőterületek 5-20 évig tartó felújítási költségeihez mintegy 60-70%-os mértékű támogatás biztosítása (5 300 millió forint/év);
- a jóléti és parkerdő fenntartás költségeihez hozzájárulás (300 millió forint/év);
- az erdei vasutak fenntartásához hozzájárulás (100-150 millió forint/év);
- a magán-erdőgazdálkodás működőképességének elősegítése (300 millió forint/év);
- az ÁESz állami feladatainak részbeni finanszírozása (350-400 millió forint/év).
- erdészeti közmunka program támogatása (100 millió forint);
- erdőkárok mérséklése (200-300 millió forint).

21. ábra: Az erdőfenntartási alap tárgyévi bevételei és kiadásai 1990-2006.

Adatok forrása: FVM. – Szerző saját munkája

A 2005. évi jogszabályokban megfogalmazott támogatási célok és mértékek, a korábbi évek áthúzódó kötelezettségvállalásai, valamint az éves szinten 1 400 millió forinttal csökkentett költségvetési támogatás mellett, az erdészeti támogatási rendszer egyenlege a 2005. év végére 3 000-3 400 millió forint deficitet fog mutatni. Ez azt is jelenti, hogy amennyiben az erdészeti ágazatban 2005. évben új kötelezettségek vállalására nem kerülne sor, a 2006. évi költségvetést akkor is mintegy 3 500 millió forint áthúzódó kifizetési kötelezettség terheli azzal, hogy a Kormány a FVM számára kizárólag az „oktatás, kutatási előirányzat” esetében engedélyezett éven túli kötelezettségvállalást. A 2006. évi költségvetés keretszámai még nem ismertek, de a tárcák által elnyerhető támogatások pályázatos rendszerének folytatása esetén valószínűsíthető, hogy a 2005. évi támogatási szint emelésére nem lesz lehetőség. Ebben az esetben azzal kell számolni, hogy a 2006. évre várhatóan rendelkezésre álló mintegy 4 300 millió forint erdészeti támogatás összegéből, az előző évek kötelezettségvállalásaira kifizetendő támogatásokon túl, csupán mintegy 800 millió forint szabad forrás áll majd rendelkezésre. Ez a szabad forrás a meghirdetett rövid és középtávú erdészeti tervek tárgyévét érintő erdőfelújítási-, erdőnevelési- és közjóléti funkcióinak költségeire sem fog fedezetet nyújtani. Az erdészeti támogatási rendszer jelenlegi jogszabályi feltételrendszerének megfelelő működtetéséhez, a 2006. évben közel 7 500 millió forintra, ebből 3 000 millió forint költségvetési támogatásra lenne szükség.

Fentiekből, valamint a 2007. évtől hatályba lépő új uniós költségvetés már ismert feltételrendszeréből következik, hogy a jelenlegi erdészeti támogatási rendszer, jogszabálykövető módon már 2006. évben sem lesz működtethető. Ezért az erdészeti támogatások teljesen új alapokra helyezését, jogszabályi háttérének módosítását és az EU-ban működő rendszerekhez történő igazításának munkálatait már korábban a 2004. évben meg kellett volna kezdeni.

7.2.3 Az erdészeti járulékrendszer módosításának lehetőségei és hatásai

Az erdőfenntartási járulékfizetés, és az erdészeti támogatások megszüntetése az erdőgazdálkodási vállalkozások, valamint a magán erdőtulajdonosok kiadásait és bevételeit is mintegy 4 milliárd forinttal csökkentené, azonban az intézkedés az egyes gazdálkodókat eltérő módon érintené.

- A gazdálkodók közel egyharmada veszteséget könyvelhetne el, mivel erdőállományaikat nagyobb mértékű támogatás illeti meg, mint amennyi járulékbefizetési kötelezettség terheli azokat.
- A gazdálkodók másik egyharmada esetében a kiadások és bevételek egyensúlyban vannak, ezért tárgyévi folyó kiadásaik esetében sem előnyöket, sem hátrányokat nem jelent a járulékfizetési- és támogatási rendszer.
- A gazdálkodók további egyharmada extra profitot realizálhatna, mert erdőgazdálkodási tevékenységüket nagyobb mértékű elvonás terheli, mint amekkora támogatásra jogosulttá válnak.

A járulékrendszer eltörlése esetén, a fakitermelésből jövedelmet realizáló erdőgazdálkodó az adott évben keletkező és befizetésre nem kerülő jövedelme után is adózik, ami az ágazatból történő további jövedelem kivonást is eredményez. Továbbá az erdőfenntartási járulékrendszer működtetése nélkül egyes gazdálkodók, pillanatnyi anyagi érdekeltségük miatt megtehetnék, hogy a fa kitermelésekor a teljes tőkét kivonják az üzemágból, ami területek elkopárosodásához is vezethetne.

A járulékfizetések és támogatások egyidejű megszüntetése az erdőgazdálkodási bírság felülvizsgálatát is indokolja, mivel a szankciók az erdőfelújítás elmaradásával és a támogatás felhasználásával összefüggésben keletkeznek. Az erdővédelmi bírság, bár a bírságolások visszatartó ereje nem túl nagy, továbbra is fenntartandó.

Az Erdőtörvény szerint, valamennyi fakitermeléssel érintett erdőterületet fel kell újítani. A jelenlegi járulék elvonási rendszer jövedelmeket csoportosít át az állami és magán szektor, továbbá az egyes szektorokon belül a gazdálkodók között is. 2005. évben például az állami erdők kezelői között is közel 1,1 milliárd forint jövedelem átcsoportosítására kerül sor, miközben a kincstári tulajdonú erdők eredményérdekeltségű cégekkel történő hasznosítása is egy olyan ellentmondás, ami az állami erdők sokféle funkciójának önfinanszírozási esélyeit rontja.

2005. évtől a támogatások kifizetése és a bevételek alakulása között nincs közvetlen összefüggés, az erdőfenntartási járulékra épülő támogatási rendszer milliárdos nagyságrendű költségvetési támogatás nélkül működésképtelen. A 2005. évi 500 millió forintos költségvetési támogatás mellett, a 2006. évre 3 000-3 400 millió forint 2005. évi kötelezettségvállalás teljesítése kerül át forráshiány miatt. A nagyrészt normatív támogatási rendszerben, e mellett mintegy 5 500-5 700 millió forintos tárgyévi kötelezettség jelentkezik, ami a 4 200 millió forint bevételből finanszírozhatatlan. A 2005. évi előirányzat felhasználásának jogcímei, és a 2006. évre áthúzódó kötelezettségvállalások tény helyzet. Ezen változtatni törvény, Kormány- és FVM rendelet módosítása nélkül nem lehetséges, miközben figyelembe kell venni azt is, hogy az esetleges módosítás nem lehet visszamenőleges hatályú.

Az „új erdőfenntartási járulékot” a magán erdőgazdálkodók körében, a saját tulajdonú-, az integrált-, a haszonbérlet-, későbbiekben esetleg vagyonkezelésbe kapott, azaz

gazdálkodásuk alá vont valamennyi erdőterület esetében, a 2005. évi járulék összegénél legalább 50%-kal alacsonyabb szinten lehetne megállapítani, ami egy „klasszikus Alap típusú” működtetés esetén az alábbi előnyöket is jelentheti.

- A fakitermelés és nagyobb jövedelem bevételeinek évében a befizetett járulék nem képezi, illetve nem növeli az adóalapot.
- Az erdőgazdálkodás folyamatosságának bizonyos fokú biztosítását is szolgálja azzal, hogy nem teszi lehetővé a fakitermelésből származó jövedelmek egyösszegű és azonnali kivonását az üzemágból.
- A befizetett járulék az erdőfelújítási és erdőnevelési munkák 8-25 éves időszaka alatt biztosítja, vagy legalábbis elősegíti a szükséges feladatok elvégzését, elvégeztetését.
- Az ország erdőterületének egyharmadán a kitermelt faanyag értékesítéséből származó bevételek teljes mértékben nem fedezik az erdő kötelező felújításának költségeit. Támogatásban részesülne az az erdőgazdálkodó, aki/amely a kitermelt erdőterület felújítására az erdőgazdálkodás jövedelméből nem képes, azonban ökológiai, környezetvédelmi, társadalmi érdek vagy érdekek szólnak az erdő felújítása mellett. A jelenlegi 60-70%-os támogatási szint figyelembevételével az ilyen, nem állami tulajdonú erdőterületek támogatási igénye mintegy 2 milliárd forint, amelyet az érintett magán erdőgazdálkodók befizetéseivel, valamint a 2005. évinél jelentősen kisebb mértékű költségvetési támogatás bevonásával, hosszabb időtávon is biztonsággal lehet finanszírozni.
- A magán erdőtulajdonos az ésszerű, ökológiai érdekeket nem sértő, szinten tartó eredményes erdőgazdálkodásban kártérítés nélkül nem korlátozható, a különleges hatósági elvárások többletköltségeit az elrendelő hatóságnak kell megtérítenie, a kifizetések pedig célszerűen az Alap közreműködésével történhetnének.
- Alapszerű működés esetén lehetőség van arra, hogy a magán erdőgazdálkodók által befizetett járulékok a „befizető számláján” is nyilvántartásba kerüljenek, és a támogatások megítélésekor a befizetések mértéke is a döntési szempontok között szerepeljen.
- A társadalom tagjai felé is pozitív üzenetként jeleníthető meg, a magán erdőgazdálkodók elkötelezettsége a hosszú távú és tartamos erdőgazdálkodás iránt.

Az állam által bármely szervezeti formában kezelt, hasznosított erdőterületek esetében célszerű lenne valamennyi jogszabályban is egyértelműen nevesíteni egyetlen, a tulajdonosi jogokat teljes hatáskörrel, de számon kérhető felelősséggel gyakorló szervezetet. Ebben az esetben az állami szektor járulékfizetési rendszerét nem indokolt fenntartani. A tulajdonosi jogot, illetve a vagyonkezelői jogot gyakorlónak a tulajdon működtetéséből származó jövedelme terhére kellene finanszírozni az erdő felújítását az erdő fenntartásával, egészségügyi állapotával kapcsolatos kiadásokat, működési költségeit. Az állami tulajdonú erdővagyon működtetéséből származó bevételeket, illetve a nyereséget, természetesen szabályozott keretek között az ágazaton belül közjóléti célokra, például a jóléti és parkerdők fenntartására, az erdei vasutak üzemeltetésére, stb., kellene fordítani. A környezetvédelmi szempontból korlátozott, egyébként gazdaságosan működtethető erdőgazdálkodás szintén támogatható a kieső jövedelem mértékéig, ahol a különleges hatósági elvárások többletköltségeit az elrendelő hatóságnak kell megtérítenie. A tulajdonos hibáján kívüli biotikus és abiotikus

erdőkárok mérséklése közfeladat, a szükséges mértékben közpénzekből támogatandó. Amennyiben a működtetésből származó bevételek nem elégségesek a társadalom elvárásainak megfelelő közjóléti funkciók kialakításához, fenntartásához, valamint a közfeladatok ellátásához, akkor a szükséges forrást akár hosszabb távon is a központi költségvetésből szükséges biztosítani. Az EU államaiban ilyen vagy ehhez nagyon hasonló rendszer működik.

8. Az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók számvitele és adózása

8.1 Európai Számlarendszerek és az erdővagyon elemei

Az Európai Unióban az 1960-as évektől fokozatosan bevezetésre és alkalmazásra kerülő Európai Mezőgazdasági Számlarendszer (EAA), és Európai Erdőgazdálkodási Számlarendszer (EAF) is az Európai (Nemzeti) Számlák Rendszerén (ESA) alapult. Az 1990-es évekre, az Európai Unió tagállamaira kiterjedő közös módszertan került kidolgozásra, amely gyakorlatias és könnyen kezelhető eszközként állt rendelkezésre az EAA és EAF számlarendszerek alkalmazásához. A nemzeti számlák rendszerének 1995. évben végrehajtott felülvizsgálatával egyidejűleg, az agrárágazatok elszámolási rendszerét is igyekeztek az egységes piac gazdasági és strukturális változásaihoz igazítani. Ez a módosítási folyamat végeredményben az addig használt számlarendszerek alaplómódszertanának módosításához és az integrált gazdasági számlarendszer kidolgozásához vezetett. Az ESA 95 alkalmazásával az adott gazdaság tevékenységéről rendszeresen, igen széles körből, összehasonlításra alkalmas adatok nyerhetők, amely adatok a különféle elemzések, előrejelzések és döntések alapjául is szolgálnak.

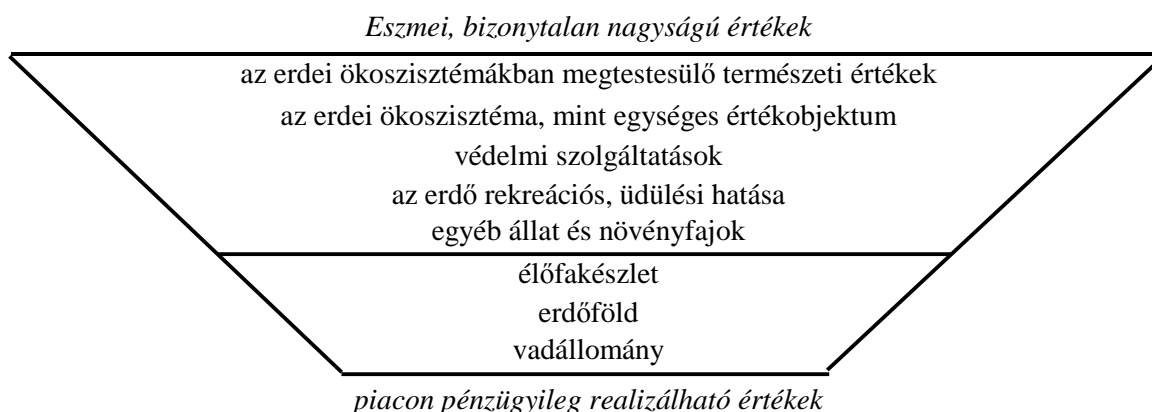
A korábbi fejezetekben már hivatkozott ESA 95 alapján egy adott gazdaság két különböző módon osztható fel:

- gazdasági szektorokra vagy alszektorokra, amelyek a szervezeti egységek csoportjait képviselik,
- „ágazatokra”, amelyek a szakosodott telephelyek csoportjait (ágazat), vagy a homogén szakosodott egységek csoportjait (homogén ágazat) fogják át.

A rendszerben a számlák teljes sorozatát a folyó gazdasági műveletek számlái, a felhalmozási számlák és a vagyonmérlegek képezik. A folyó gazdasági műveletek számláinak tartalma a termelés, a jövedelemelosztás és újraelosztás, valamint a jövedelem-felhasználás fogyasztás formájában. A felhalmozási számlák tartalma az egységek eszköz- és forrásváltozása, azaz a nettó vagyon változása. A vagyonmérlegek tartalmazzák az egységek eszköz- és forrásállományát, kimutatható nettó vagyonát az elszámolási időszak elején és végén.

Az Európai Mezőgazdasági- és az Európai Erdőgazdálkodási számlarendszer célja a termelés folyamatainak, és az így képzett elsődleges jövedelmek elemzése, ebből következően a rendszer az „ágazat” koncepción alapul. Az agrárágazat sajátos jellege miatt a vagyonmérleg teljeskörű összeállítása még nehézségekbe ütközik, hiszen a számlarendszer a folyó gazdasági műveletek termelési és jövedelemkeletkezési számláira korlátozódik, a vállalkozói jövedelem és felhalmozási számlákra vonatkozó tőkeszámla pedig csak részlegesen állítható össze.

22. ábra: Az erdővagyon legfontosabb elemei

Forrás: Dr. Lett Béla – Dr. Stark Magdolna

Az erdővagyon-gazdálkodás ökonómiai vonatkozásai Magyarországon

Az ezredfordulót megelőzően Magyarországon az erdővagyon-érték meghatározására általában vagyoncserénél, kártalanításoknál volt szükség. Az érték megállapításánál a konkrét gazdasági tartalommal kevésbé rendelkező Országos Erdei Érték- és Árszabályzat (1982) adatait vették alapul. A tulajdonviszonyok és a gazdálkodás környezetének változásai elengedhetlenné teszik, hogy a korábban naturáliákra, erdőgazdálkodási munkafolyamatokra irányuló szabályozás és tervezés rendszere kiegészüljön az ökonómiai viszonyok és értékek feltérképezésével. Az erdőérték meghatározásának, az erdővagyon értékelésének általános céljai lehetnek:

- a tulajdonos vagyoni helyzetének, és a vagyoni helyzet változásainak bemutatása;
- az erdővagyon üzemi egységenkénti részletezése;
- az erdővagyon és az eredmény viszonyának elemzése;
- adók megállapítása;
- információ és adatszolgáltatás az üzemi, ágazati és közönségkapcsolatok (PR) formálásához.

Magyarországon az erdővagyon értékelésnek további különleges feladatai is lehetnek:

- a gazdálkodás eredményének megállapítása, az erdővagyon-gazdálkodás minősítése, mind a vagyonkezelő, használó erdőgazdasági részvénytársaságok, mind a tulajdonos ÁPV Zrt. részére;
- az Áht., a Szt., valamint az Ingtalan-nyilvántartás előírásai szerinti kötelezettségek teljesítésének elősegítése;
- a vagyonkezelő részére a vagyonkezelői díj mértékének megállapítása.

A erdővagyon megállapításához az értékelési módszerek széles választéka áll rendelkezésre:

- a faanyagtermesztés hozadékának tőkésítése alapján (Márkus L.);
- az élőfakészletre jellemző költség érték, várható érték, illetve kitermelési érték segítségével előállított korérték görbék alapján (Márkus L.- Mészáros K.);
- a járadék elv alapján üzleti értékszámítással (Lett B.- Marosi Gy.), vagy szabályozáshoz kötött járadék szerinti érték segítségével (Szentkúti F.- Mészáros K.);

- az erdei vadállomány értéke meghatározható a piaci elemekre épülő húsérték és trófeaérték alapján (Márkus L.);
- az erdők üdülési értéke az üdülőterületek relatív használati értékszámát meghatározó súlysúlyszámok alapján a természeti adottságok, a berendezettség és a szolgáltatások értékei alapján származtatható (Héjj B.).

Az erdészeti gazdaságtan területén kidolgozott képletek alkalmazásával kalkulálható a különböző típusú, művelés alatt álló, illetve művelés alatt nem álló erdőterületek és az összes fakészlet elméleti nettó jelenértéke. Ugyanakkor az elméleti nettó jelenérték számításának és felhasználásának korlátait, mint a legtöbb esetben, az elméleti alapfeltevések és az erdőgazdálkodás gyakorlata közötti eltérések és ebből eredően a megbízható adatok hiánya jelenti. Az elmélet szerint az egyező korú állományok azonos vágásfordulóval kerülnek kitermelésre, amiből következne, hogy az egymást szabályosan követő véghasználatok minden esetben felszabadítják a területet a következő erdőállomány és vágásforduló számára. Ezt a feltevést a gyakorlat nem igazolja, hiszen előfordul, hogy a faállomány az "optimális" vágásérettségi kor után is lábon marad, illetve a fakitermelés a művelési módnak megfelelően hosszabb időn át is eltarthat. A nettó jelenérték számítás alapképleteinek általános gyakorlati alkalmazását nehezíti, hogy nem igazán állnak rendelkezésre a megfelelő részletességű adatok, adatbázisok, amelyek segítségével a képletek megfelelő korrekciója elvégezhető lenne.

Az ESA 95 elsősorban a piaci árak szerinti értékelést részesíti előnyben, azonban az olyan javak esetében, amelyek bevétele csak a jövőben fog rendelkezésre állni, a nettó jelenérték módszert ajánlja. Ennek megfelelően az erdővagyon értékének meghatározásakor a termőföld esetén a piaci árak szerinti, az összes fakészlet esetén a nettó jelenérték módszer alkalmazása indokolt. Ennek megfelelően a 7.38 § alapján az összes fakészlet értékének meghatározásakor a fa jövőbeni értékesítéséből származó várható bevételeket csökkentjük a fa vágáséretté tételéhez, a kitermeléshez, értékesítéshez,... tartozó várható költségekkel, majd ezt a vizsgálat időpontjára vetítjük. A piaci árak és a nettó jelenérték módszer együttes alkalmazásának feltétele, hogy az erdőgazdálkodás területén megvalósuljon a föld és az összes fakészlet értékének elkülönített nyilvántartása. Eredménye, hogy lehetővé válik az erdőgazdálkodás belső megtérülési rátájának kiszámítása, aminek további alkalmazásával nem lesz szükség önkényesen megállapított, vagy más ágazatoktól átvett és korrigált ráta alkalmazására. A gyakorlatban már néhány országban bevezettek erdővagyon értékelő rendszert.

- Franciaországban például az erdőingatlan piaci árakon történő értékelését részesítették előnyben, tehát az erdővagyon értékét a föld és az összes fakészlet együttes piaci értéke adja meg. E számítások kiindulópontját az erdőingatlan adásvételek regisztrált adatai jelentik. Természetesen ez a módszer nem teszi lehetővé a föld és az összes fakészlet értékének elkülönítését, azonban a számítások elvégzéséhez gyakorlati szabályokat alkalmaztak, így például megbecsülték a földérték és az erdőingatlan-érték hányadosát.
- A Lancaster megközelítés szerint az erdőingatlan értékét a tranzakcióban részt vevő javak jellemzőinek statisztikai elemzésével állapítják meg. Ezzel a módszerrel szintén lehetővé válik a föld és az összes fakészlet elkülönített értékelése, ahol a fakészlet értékét az állomány jellemzői a terület, az összes fakészlet térfogata, a fafaj és a kormegoszlás,... is befolyásolják.
- További lehetőséget jelentenek a fa- vagy fatermékek kereskedelmén alapuló módszerek. Amennyiben a fát lábon álló készletként értékesítik és így

közvetlenül rendelkezésre állnak a készletek árai, úgy a tőérték-módszer közvetlenül alkalmazható. Máshol csak a kitermelt fa árai állnak rendelkezésre, és különböző algoritmusok alkalmazásával kell meghatározni a lábbon álló készlet árait. Ebben az esetben a rendelkezésre álló adatok mennyiségétől és minőségétől függően egyszerűbb vagy bonyolultabb számításokkal határozható meg adott fa(faj) köbméterenkénti értéke, amelyet a fakészletre vetítenek. A módszerek közötti fő különbség az, hogy az előbbi a kitermelés szerkezetét használja a tőár súlyozásához, míg a második az állomány szerkezetét. A két szerkezet jelentősen eltérhet, és az időben változhat is. Ez a két módszer a nettó jelenérték számítás, jövőbeni természetes növekedés következtében implicit diszkontálással súlyozott, speciális formájának tekinthető.

Az EU-ban több módszer segítségével is igyekeztek meghatározni az erdővagyon értékét. Az eredmények értékelését követően úgy tűnik, hogy a nemzetközi összehasonlítás céljaira a tőérték-módszer a legjobb megoldás. Ezt a megállapítást erősíti, hogy a módszer, illetve alkalmazásához szükséges adatbázis viszonylag egyszerűen összekapcsolható más, már meglévő statisztikai rendszerekkel. Például az erdő fizikai mutatóit gyűjtő Eurostat Erdészeti Statisztikai rendszerrel, vagy az erdőből kitermelt választékok pénzügyi értékeit gyűjtő Erdészeti Gazdasági Elszámolási rendszerrel. Ugyanakkor nemzeti célokra más módszerek (a részletes nettó jelenérték számítás vagy a fogyasztási érték módszer) megfelelőbbek lehetnek. Ezt indokolhatja például a fakitermelés és a fakészlet szerkezetének viszonya, azaz adott ország erdeinek speciális korszerkezete.

Az erdőterületek földjére vonatkozóan sokkal kevesebb adat áll rendelkezésre. A becsült értékek országonként jelentősen eltérnek. Úgy tűnik, hogy míg egyes országokban az erdőterületek értékét szinte kizárólag a fatermelési funkció határozza meg, és így az meglehetősen alacsony, máshol az erdők egyéb funkciói fontos szerepet játszanak, pl. a népsűrűséghez kapcsolódóan. Azokban az országokban, ahol a föld értéke jelentős, mindenképpen hasznos lenne az erdőterületek földjének értékére vonatkozó adatok gyűjtése. Ez fontos lehet a mezőgazdasági területek felhagyásával kapcsolatban is.

Az erdők a fa és más nem fa erdei termékeken kívül a közjavak és externáliák széles skáláját nyújtják a társadalom számára. Az erdő alapvető gazdasági funkciója mellett környezetvédelmi, természetvédelmi és szociális üdülési teljesítménye is folyamatosan felértékelődik, miközben a kapcsolatos intézkedések többletköltsége, és a hozam kiesés az erdőgazdálkodókat egyre nehezebb helyzetbe hozza. A nemzetközi kutatásban is egyre hangsúlyosabbá váló témakör egyik alapvető célkitűzése az erdő összetevőire és egészére vonatkozó gazdasági értékek meghatározása. Az összes környezeti érték meghatározásának módja és a számítás menete a környezeti gazdaságtudomány keretében került kialakításra. A számítások elvégzése során direkt és indirekt használati-értékeket, alternatív és hagyaték-fennállási értékeket vesznek figyelembe:

$$TEnV = TEcV + PV$$

ahol:

- TEcV - Total Environmental Value - Összes környezeti érték;
- TEcV - Total Economic Value - Teljes Gazdasági Érték;
- PV - Primary Values - Jelenérték.

Az erdő különböző teljesítményeit az összes környezeti érték (TEcV) kiszámításával lehet számszerűsíteni. További értékelési szemléletet jelent, ha az összes környezeti érték mutatót (TEcV) önmagában szemléljük, amelyet a piaci, a potenciális piaci és a nem-piaci értékek figyelembevételével lehet előállítani. A különböző értékek távolról sem statikus jellegűek, sokkal inkább dinamikusak: a nem piaci értékektől a piaci értékekig valamint a közjavaktól a társasági és a magán javakig. A piacon értékkel megjelenő közjavak és szolgáltatások valamint externáliák száma és jelentősége növekvő, valamint demonstrálják annak a lehetőségét, hogy az új rekreációs környezeti javak és externáliák egyre inkább valódi piaci termékekké átalakíthatók.

TEcV – Total Economic Value -Teljes gazdasági érték

Használati érték (direkt és indirekt)		Alternatív érték	Nem használati érték (hagyaték, fennállás)
Piaci érték	Potenciális piaci és nem piaci érték		
Privát javak, kevert közösségi javak		Externáliák - közösségi javak	

Forrás: Dr. Lett Béla – Dr. Stark Magdolna

Az erdővagyon-gazdálkodás ökonómiai vonatkozásai Magyarországon

A fa, és a nem fa, illetve immateriális erdőhasznok bizonyos fokú egybevetésére, a módszer alkalmazására kerül sor akkor is, amikor a magán tulajdonú termőföldek beerdősítésének támogatása az erdészet egyfajta vetületeként jelenik meg az EU agrár, környezetvédelmi programjaiban.

8.2 A számvitel erdészeti sajátosságai

A számvitel a közgazdaságtudomány körébe tartozó, olyan alkalmazott tudomány, amelynek célja és feladata információszolgáltatás az érdekeltek részére. A számviteli információ rendszer végterméke a beszámoló, amely a gazdálkodók vagyoni, jövedelmi és pénzügyi helyzetéről, annak változásairól olyan információt biztosít, amely hasznos a felhasználók számára gazdasági döntéseik megalapozásában. A gazdálkodók vagyoni helyzetéről a mérleg, jövedelmezőségéről az eredménykimutatás nyújt tájékoztatást, ezek között a kapcsolatot a mérleg szerinti eredmény jelenti.

25. táblázat: A mérleg és eredménykimutatás vázlatos szerkezete

Mérleg		Eredménykimutatás	
Eszközök	Források	Költség, ráfordítás	Hozam, árbevétel
A. Befektetett eszközök	D. Saját tőke	A. Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	
- Immateriális javak	- Jegyzett tőke	B. Pénzügyi műveletek eredménye	
- Tárgyi eszközök	- Tartalékok	C. Szokásos vállalkozási eredmény	
- Befektetett pénzügyi eszközök	- Mérleg szerinti eredmény	D. Rendkívüli eredmény	
B. Forgó eszközök	E. Céltartalékok	E. Adózás előtti eredmény	
- Készletek	F. Kötelezettségek	F. Adózott eredmény	
- Követelések	G. Passzív időbeli elhatárolások	G. Mérleg szerinti eredmény	
- Értékpapírok			
- Pénzeszközök			
C. Aktív időbeli elhatárolások			

Forrás: Dr. Lett Béla előadása alapján

A mérleg szerinti eredmény az Szt. alapján: „A tárgyévben realizált adózott eredményből a tulajdonosok, befektetők által a vállalkozásban visszahagyott vagyonrész; a tárgyévi tevékenység eredményének hozzájárulása a társaság saját tőkéjéhez”.

A számviteli logika és technika, az eredménykimutatási tételek változásához kapcsolódó eszköz - forrás mérlegelemekre ható változtatás lehetőségével biztosítja, hogy a vázolt könyvvezetési rendszerben a mérlegnél a saját tőke főcsoportba tartozó mérleg szerinti eredmény mérlegcsoport és az eredménykimutatásnál megjelenő mérleg szerinti eredmény megegyezik. (lásd a 25. számú táblázatban)

Az erdő fogalmának ökológiai, jogi és ökonómiai definiálása a megközelítés eltéréséből fakadóan különböző. Mint ahogyan az a 3. fejezetben már bemutatásra került, a gazdálkodó erdőhöz fűződő érdekeit alapvetően az erdőhöz, mint működő vagyonhoz való viszonya határozza meg. Az erdőgazdálkodók számviteli beszámolási és könyvvezetési kötelezettségét a gazdálkodási forma szerint és jelentős különbségekkel a Szt., illetve az Szja tv. szabályozza. A számvitelben az erdőt, mint gazdálkodói vagyont elemeinek megadásával modellezzük. (lásd a 26. számú táblázatban)

26. táblázat: Az erdővagyon számviteli értelmezése

Vagyon				
Erdő			Ültetvény	
nem árutermelés, társadalmi, védelmi szolgáltatás	élőhely, vad, vadgazdálkodás, vadászat	erdőföld + élőfakészlet	termőföld	faállomány
A vagyon számviteli kezelése				
nem piaci kategória	könyv szerinti bruttó érték változatlan, értékcsökkenés, értékcsökkenési leírás nincs		egyéb eszköz	
számvitelben nem kezelt	érték helyesbítés, értékvesztés (terven felüli értékcsökkenés)			

Forrás: Dr. Lett Béla előadása alapján

A számvitel néhány más vagyontárgyhoz (pl. termőföldhöz) hasonlóan úgy kezeli az erdőt, hogy az el nem használandó tárgyi eszköz, szakszerű gazdálkodás mellett értéke, használhatósága nem csökken. Tehát nincs értékcsökkenés, ennél fogva értékcsökkenési leírás sem számolható el. Más megközelítésben a befektetett eszközzel (az „ökonómiai erdővel”) előállított erdészeti termék értékében előállítási költségként nem jelenik meg a tárgyi eszköz (az „ökonómiai erdő”) értéke. Az előzőek alapján az „ökonómiai erdőre” előre látható használati idő nem határozható meg, tehát el nem használandó tárgyi eszköz, ami azt is jelenti, hogy az egyes éveket beszerzési költségnyad nem terheli. Meg kell még jegyezni azt is, hogy az Szja tv. 3. § alapján a föld tulajdonosváltása nélkül értékesített lábbon álló termény esetében lehetőség van pl. az erdészeti termék (a fa) ingó vagy ingatlan vagyontárgyként történő besorolására.

Az „ökonómiai erdő” és az erdőgazdálkodás terméke az erdészeti termék számvitelileg eltérő fogalmak. Az „ökonómiai erdő” bázisán folyó erdőgazdálkodás költségei és hozamai az erdő számviteli értékére nem hatnak, azok kizárólag az erdészeti termék előállításához kapcsolódnak. Az erdőgazdálkodásban tehát nem az „ökonómiai erdő”, hanem a „fanövedék”, mint termék kitermelése (hasznosítása) történik. Az eredménykimutatásban ennek megfelelően a ráfordítás és az árbevétel elemei mellett,

csak a speciális magyar erdészeti finanszírozási, költségvetési elvonási és támogatási módszer elemei jelentkeznek.

27. táblázat: Az erdőgazdálkodás hozamai és ráfordításai

Költség, ráfordítás	Hozam, árbevétel
fakitermelés közvetlen költsége	fakitermelés hozama (árbevétele)
+ természetvédelmi korlátozások többlet ráfordítása	- természetvédelmi korlátozások hozamcsökkentése
+ természeti károk (aszály,...), vadkárok	- természeti károk (vihar,...)
fakitermelés kitermelési költségmentes árbevétele (fedezete)	
erdőművelés, erdőfelújítás közvetett költsége	
+ természetvédelmi korlátozások többlet ráfordítása	
erdőfenntartás, igazgatás és egyéb ráfordítás	
erdőgazdálkodás eredménye	
Erdőfenntartási járulék	Erdőfelújítás normatív támogatása
erdőgazdálkodás korigált eredménye	

Forrás: Dr. Lett Béla – Dr. Stark Magdolna

Az erdővagyon-gazdálkodás ökonómiai vonatkozásai Magyarországon

Az „ökonómiai erdő” bázisán folytatott erdőgazdálkodásnál az eredmény (jövedelem) számításban az előállított, kitermelt fatermék értékével szemben tehát nem az „ökonómiai erdő” értékcsökkenési leírása, hanem az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó tevékenységek (erdőművelés, fahasználat,...) költségei kerülnek beszámításra. A számvitelben rögzíthető naturálisan és értékben kimutatott adatok a magyarországi általános erdészeti viszonyok között csak megalapozó kutatás révén állíthatók elő, ami azt is jelenti, hogy a vagyonérdekeltsgű erdőgazdálkodás szempontjából a kiemelt vagyonváltozások számviteli nyilvántartásával sem rendelkezünk. A gazdálkodás jellegéből adódóan a tényleges erdővagyon változás hatása időszakonként jelentős lehet, azonban még az erdővagyonérték megjelenítésének számviteli lehetősége is igen korlátozott.

Az erdő és az erdőgazdálkodás sajátosságai, pl. a hosszú termelési ciklus; az évente eltérő, kiegyenlített véghasználati/felújítási tevékenység; szakaszos munka/kihagyó üzem, a számviteli elvek alkalmazásában és az elszámolásban is megjelennek. A kiemelt elvek és eszközök az alábbiak:

- Az óvatosság elvének érvényre juttatásához olyan számvitelpolitikai döntéseket indokolt hozni, amelyek alapján nem becsülik (nem értékelik) túl az eszközöket és az eredményt, és nem becsülik (nem értékelik) alul a kötelezettségeket és ráfordításokat:
  - a. nem lehet eredményt kimutatni akkor, ha az árbevétel, a bevétel pénzügyi realizálása bizonytalan, annak ellenére, hogy a teljesítés a szerződésnek megfelelően megtörtént, a terméket átvették, a szolgáltatást igénybe vették, az ellenértéket elismerték;
  - b. a tárgyévi eredmény meghatározása során az értékvesztés elszámolásával, céltartalék képzésével kell figyelembe venni az előre látható kockázatot és

feltételezhető veszteséget akkor is, ha az, az üzleti év mérlegének fordulónapja és a mérlegkészítés időpontja között vált ismertté;

c. az értékcsökkenéseket, az értékvesztéseket és a céltartalékokat el kell számolni, függetlenül attól, hogy az üzleti év eredménye nyereség vagy veszteség.

- Az összemérés elve: az adott időszak eredményének meghatározásakor, a tevékenységek adott időszaki teljesítéseinek elismert bevételeit és a bevételeknek megfelelő ráfordításait kell számításba venni függetlenül a pénzügyi teljesítéstől, rendezéstől. A bevételeknek és a ráfordításoknak ahhoz az időszakhoz kell kapcsolódnuk, amikor azok gazdaságilag felmerültek.

- Az időbeli elhatárolás elve: a két vagy több évet is érintő gazdasági események eredményre gyakorolt hatását, időarányosan kell megosztani az alapul szolgáló időszak és az elszámolási időszak között.

Alkalmazása az összemérés elvének érvényesítését szolgálja, mert lehetővé teszi a tárgyidőszakban felmerült, de nem a tárgyidőszakot terhelő költségek, ráfordítások, illetve a tárgyidőszakban befolyt, elszámolt, de nem a tárgyidőszakot megillető bevételek időbeli elhatárolását, továbbá a tárgyidőszakot terhelő költségek, illetve a tárgyidőszakot megillető bevételek időbeli elhatárolását, amennyiben azok a tárgyidőszakot követően merülnek fel, de amelyeket a tárgyidőszak eredménye megállapítása céljából indokolt figyelembe venni.

- A tartalom elsődlegessége a formával szemben elve: az üzleti tranzakciók, gazdasági események, ügyletek bemutatása, elszámolása közgazdasági tartalmuknak megfelelően történik. A számviteli elszámolás során a szerződésekben, megállapodásokban foglalt ügyleteket valós tartalmuk alapján kell megítélni és nem azok elnevezése, jogi formája szerint.

- A céltartalékok fogalmát a Szt. közvetlenül nem határozza meg, azonban tartalma alapján képzése az adózás előtti eredmény szűkítését jelenti, valamint fedezetét képezi a következő év vagy években várhatóan jelentkező kötelezettségeknek, költségeknek, ráfordításoknak. A tárgyévi eredmény szűkítése azért szükséges, mert ezek a kötelezettségek, költségek és ráfordítások a tárgyidőszak, vagy az azt megelőző időszak tevékenységéből erednek.

Céltartalékok fajtái és mérlegkételei:

a. várható kötelezettségek: az adózás előtti eredmény terhére a szükséges mértékben céltartalékot kell képezni azokra a múltbeli, illetve a folyamatban lévő ügyletekből, szerződésekből származó, harmadik felekkel szembeni fizetési kötelezettségekre, ideértve különösen a Szt-ben meghatározott garanciális kötelezettséget, a függő kötelezettséget, a biztos jövőbeni kötelezettséget, a korengedményes nyugdíjfizetési kötelezettséget, a végkielégítés miatti fizetési kötelezettséget, a környezetvédelmi kötelezettséget, amelyek a mérlegkészítés időpontjáig rendelkezésre álló információk szerint várhatóan vagy bizonyosan felmerülnek, de összegük vagy esedékességük időpontja a mérleg készítésekor még bizonytalan, és azokra a vállalkozó a szükséges fedezetet más módon nem biztosította;

b. jövőbeni költségek;

c. egyéb céltartalék.

Az erdőgazdálkodás speciális elemei miatt felmerülő számviteli jellegű problémákat a számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdálkodók elsősorban céltartalékok képzésével, az éves hozamok és ráfordítások elszámolásával, és nem az időbeli elhatárolás, a terven felüli értékcsökkenés alkalmazásával próbálják megoldani. A céltartalék képzés és elszámolás mechanizmusa alkalmas a véghasználat/erdőfelújítás kérdésének kezelésére is, hiszen a fakitermelés hozama fedezetet nyújthat az erdőfelújítás és kapcsolódó erdőművelési feladatok ráfordításaira. A céltartalék képzéssel, azaz technikai egyéb ráfordítás elszámolásával fedezetet lehet biztosítani egy időben később következő tevékenységhez, amelyhez a céltartalékokat a szükségletnek megfelelően, a ráfordítások szerint, egyéb bevétel elszámolásával lehet feloldani. A fentiek alapján a faállomány véghasználati évének számviteli eredményét csökkenteni lehet a következő évek erdőfelújítási munkáinak várható ráfordításaival. Az erdőfelújítási munkák tényleges elvégzésekor a céltartalék felszabadítható, amivel elkerülhető, de legalább mérsékelhető az adott időszak vesztesége. A modell alkalmazása a vállalkozás jövedelmezőségét, illetve eredménytelenségét nem befolyásolja, csak segíthet elkerülni, mérsékelni a likviditási nehézségeket, a gazdálkodó számára időbeni mozgásteret biztosít. A céltartalék képzés kedvezménye a jogszabályokban lehetőségként felmerül, ennek a gyakorlati érvényesítését indokolt biztosítani és támogatni.

Erdőgazdálkodók, vagyonkezelők számviteli lehetőségei és kötelezettségei

Az Áht. és a Szt. előírásai szerint a vagyonkezelésbe adott erdővagyon az erdőgazdaságok mérlegeiben az eszköz oldalon a Befektetett eszközök főcsoport, Tárgyi eszközök csoport, Ingatlanok és kapcsolódó vagyoni értékű jogok mérlegtételei között, forrás oldalon a Kötelezettségek főcsoport, Hosszú lejáratú kötelezettségek csoport tételei között kellene szerepeltetni. Az erdővagyon mérlegben történő szerepeltetésének alapvető feltétele, hogy mind az erdővagyon-, mind a vagyonkezelői jog átadásának/megszerzésének értéke megállapításra kerüljön. Amennyiben legalább az erdővagyonhoz rendelhető érték rendelkezésre áll, úgy az erdővagyon mérlegen kívüli tételként kimutatható. A 2006. évig Magyarországon az erdőgazdálkodásban az erdővagyon értékének teljeskörű megállapítása elmaradt. Az állami tulajdonú erdőgazdálkodás értékelésénél általában az egyes üzemágak hozamait és ráfordításait bemutató ágazati eredménylap adatait használják.

A Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdővagyon-gazdálkodási Intézete által végzett példaértékű vagyonértékelések nagymértékben hozzájárulnak az állami erdők, illetve egyes társaságok használatában lévő erdők ökonómiai viszonyainak és értékének feltérképezéséhez. Az erdészeti és faipari részvénytársaságok föld- és élőfakészlet vagyonának értékelésére a 1994. és a 2000. évben az Erdészeti Politikai és Ökonómiai Tanszék bevonásával került sor. A tanulmányok fontosabb megállapításai a következők:

- kialakult és stabilizálódott piac hiányában az erdő forgalmi értékére reális becslés nem volt adható;
- az alaptevékenységből származó múltbeli és várható hozam elenyésző;
- az erősen torzított eredmények elkerülése érdekében a tőkésítés számításához az 1-2%-os elméleti nominális kamatláb került rögzítésre;
- az élőfakészlet értéke több eljárással, közte a kor-érték görbés eljárással is megállapításra került.

A nemzeti erdőállomány szakszerű és összehasonlítható eredményeket produkáló értékeléséhez is szükség lenne:

- egységes erdőértékelési irányelv kiadására;
- az erdő- és kárérték számítási szakértői tevékenység szabályozására,
- az erdőingatlan értékét meghatározó módszer elfogadtatására, tekintettel a vagyonszerzési illeték megállapításának kötelezettségére;
- az erdővagyon megítélését, az erdőgazdálkodók jövedelmi pozícióját, a jövedelmezőségi alapú értékeket alapvetően befolyásoló és torzító, több évtizede különböző néven, módszerrel működő költségvetési elvonási-támogatási rendszer felülvizsgálatára, megszüntetésére;
- a vagyonkezelő időszaki bevételeit, ráfordításait korrigáló vagyonváltozás értékbeni elszámolásának, a különbözet beszámítás lehetőségeinek meghatározására;
- a természet védelméről szóló jogszabályok alapján folyósított kártalanítások és támogatások eredményre gyakorolt hatásának mérésére, illetve a vagyonérték változással való korrigálására.

A természeti és gazdasági környezet változásai alapján egyre fontosabb szerepet kaphatnak az erdők immateriális védelmi és szociális szolgáltatásai. Ugyanakkor ezen szolgáltatások hozamokra és ráfordításokra, illetve erdővagyonra történő hatása és számviteli megjelentetése az európai erdészeti számvitelben is még csak egy új, formálódó témakörként jelentkezik. A Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdővagyon-gazdálkodási Intézete Erdőérték- és kárérték számítási szakképzettséget adó tanfolyamok megtartásával, valamint a Márkus L.- Mészáros K. szerzőpáros Erdőértékszámítás című könyvének kiadásával is törekszik az erdész szakemberek elméleti és gyakorlati tudásának bővítésére.

Az erdőtulajdonosok, erdőhasználók és kivitelezők különböző számviteli előírások alapján dolgoznak, ezzel az erdővel kapcsolatos vagyoni, jövedelmezőségi, pénzügyi folyamatok csak részben kerülnek bemutatásra, aminek pedig adózási problémák a következményei. Az erdészeti számvitel területén a 3. fejezetben bemutatott szervezeti viszonyok, a tulajdonos, a vagyonkezelő, illetve a tevékenységet végző elkülönülése az állami és a magántulajdonú erdők esetében is további nehézségeket vet fel. Az ágazatban kimutatott jövedelmet az erdővagyon értékének számszerűsítése hiányában a vagyonváltozással nem korrigáljuk, így a vagyon csökkenése vagy gyarapodása, és a vagyont növelő ráfordítások számviteli megjelenítése elmarad.

A tulajdonviszonyok változása is elengedhetetlenné teszi, hogy a korábban naturáliákra, erdőgazdálkodási munkafolyamatokra irányuló szabályozás és tervezés rendszerében ökonómiai fogalmak, pl. erdővagyon érték, erdővagyon gazdálkodás jövedelmezősége, az erdőgazdálkodás finanszírozása is megjelenjenek. Az átalakított rendszer sikeres bevezetéséhez szükség van még az erdőgazdálkodás általános környezetét biztosító szabályozási elemek egyértelmű és véglegesnek tekinthető megfogalmazására, mint az állami erdők vagyonkezelési szerződésai, a magántulajdonú erdőgazdálkodáshoz tartozó adózási, támogatási elemek,... A jogszabályok, támogatási jogcímek változásának köszönhetően a magyar erdőgazdálkodók egyre nagyobb szerepet tulajdonítanak az erdő immateriális, védelmi és szociális szolgáltatásainak. Ugyanakkor ezeknek a szolgáltatásoknak a hozamokra és ráfordításokra, illetve az erdővagyonra történő hatása és számviteli megjelentetése az európai erdészeti számvitelben is új, kidolgozás alatt álló téma.

8.3 A magánerdők adózási problémái

Az erdőterületek erdőtest jellege szerinti megoszlása a 15. számú táblázatban került bemutatásra. A kialakult szerkezetből következően a magántulajdonú erdőgazdálkodást a szünetelő vagy szakaszos üzemmód jellemzi. A hozamok és bevételek térben és időben történő elválása még a folytonos erdőgazdálkodás jövedelmezőségének megállapításánál is nehézségeket okoz, ami a szakaszos üzemenetnél még hatványozottabban jelentkezik. Feltehetően nem okozna jogosulatlan gazdasági előnyt, amennyiben ez a probléma a jövedelemadózás szabályai keretében kerülne enyhítésre, feloldásra.

A magántulajdonú erdőgazdálkodás egyik jellegzetes területe a mezőgazdasági terület erdősítése. Az erdőtelepítés kezelése számviteli szempontból szintén speciális. A 2006. évi előírások szerint az erdőtelepítésre megítélt támogatás a mérleg Saját tőke főcsoport, Tőketartalék csoportba helyezhető. Az erdő bekerülési értékét a beruházás befejezéséig kell megállapítani, és az értéket a Szt. 47. §-a alapján a mérleg Befektetett eszközök főcsoport, Tárgyi eszközök csoportba kell felvenni. Az Szt. 48. § (2) bekezdése továbbá kimondja, hogy az erdőnevelési, az erdőfenntartási, az erdőfelújítási munka ellenértékét, illetve saját vállalkozásban végzett megvalósulása esetén a felmerült és a tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó költségek értékét nem lehet a tárgyi eszköz bekerülési értékében figyelembe venni. Eszerint az erdő bekerülési értékében csak a telepítés költségei vagy a beszerzési érték vehető figyelembe.

Az erdő mint ingatlan erdőföldből és faállományból áll és egyik jellegzetes tulajdonsága, hogy természetes folyamatok következtében naturálisan és értékében is növekszik. Ebből kiindulva a Szt. 52. § (5) bekezdése szerint az erdő bekerülési értéke után terv szerinti értékcsökkenést nem lehet elszámolni, illetve a növekményből származó jövedelem sem képezi adó alapját. Az egyéb előírásokkal összhangban a Szt. 57. § (3) bekezdése lehetőséget ad arra, hogy a Befektetett eszközök főcsoport elemei, így az erdő is, a mérlegbe piaci értéken kerüljenek beállításra. Az előzőek alapján lehetőség van az erdő felértékelésére is, amit a mérleg eszköz oldalán a Befektetett eszközök főcsoport, Tárgyi eszközök csoport, tárgyi eszközök értékhelyesbítése mérlegtételen, illetve a forrás oldalon a Saját tőke főcsoport, Értékelési tartalék csoportban kell kimutatni.

A Földtv. gazdasági társaságok tulajdonszerzésére vonatkozó korlátozó rendelkezései miatt az erdő, mint ingatlan adózási kérdései elsősorban magánszemélyekhez kapcsolódnak, és az Szja tv. hatálya alá tartoznak. Az erdő esetén a faállomány kettős szerepe készlet és termék nem válik el, ezért a vagyónátruházás esetén fizetendő adó már a kettős adóztatást valósítja meg. Az erdő esetében is indokolt lenne az agrárágazatban meglévő kedvezmény rendszer alkalmazása, mint a mezőgazdasági haszonnövényekre vonatkozó eljárás, hiszen a búza esetén, az április és május közötti gyarapodás adóztatása hó végén nyilvánvalóan nem történik meg.

Azokban az esetekben, ahol a tulajdonos a közösség, a társadalom számára jelentőséggel bíró erdővagyonának fenntartásával és birtoka feletti jogainak korlátozása mellett is - pl. hasznok szedése, rendelkezési jog, birtokvédelem - biztosítja az erdő közszolgálati funkcióját és a közösségi szolgáltatásokat, a korlátozások miatt kieső jövedelmet legalább az adókedvezmények között figyelembe kellene venni.

A tulajdon átruházás szinte valamennyi esete, kiemelten az ajándékozás, öröklés és adományozás az illeték törvény alapján a kedvezményezett számára adófizetési kötelezettséget keletkeztet. Az EU-ban és így Magyarországon is egyre vitatottabb adófajta erdőterületekre történő méltányos és szakmailag is támogatható alkalmazásának egyszerű és könnyen kezelhető példáját találhatjuk meg a francia Általános Adóügyi Jogszabálygyűjtemény 703. és 793. cikkelyeiben. A Jogszabálygyűjteményben megfogalmazott alapelv szerint az erdő becsült értékének egynegyed része az adóalapot jelentő termőtalaj, a fennmaradó háromnegyed rész a faállomány értéke, amely pedig adómentessé nyilvánítható. Az adómentességhez szükséges az illetékes szakmai felügyelet igazolása arról, hogy az erdő vagy a faállomány alkalmas erdőgazdálkodásra és rendszeres fahasználatra; továbbá hogy az erdőgazdálkodásra vonatkozó szabályoknak megfelelően kezelt. A kérvényező ezzel egyidejűleg kötelezettséget vállal arra, hogy amennyiben nem tartja be a „normális fahasználat” előírásait, úgy haladéktalanul köteles befizetni a mindenkori járulék összegét és a kedvezményként elengedett járulék felét. A szabályozás 1976. évi módosítása rendelkezett az erdőingatlanok értéknövekedésének meghatározásáról. A fent bemutatott alapelveknek megfelelően az erdő értéknövekedése megegyezik a termőhely, a földterület értékének változásával, míg a faállomány növedéke göngyöltett bevételként kerül nyilvántartásra, amely után adófizetési kötelezettség is keletkezhet. Franciaországban az erdőre vonatkozó specifikus eljárás bevezetése elősegítette az erdő, mint életközösség, és mint örökség, családi vagyon megőrzését, a fenntartható erdőgazdálkodás gyakorlatának elterjedését, miközben egyik akadályát jelentette az erdő letarolásának, illetve idő előtti, elhamarkodott véghasználatának.³⁹ A hivatkozott speciális szabályok kialakítására Magyarországon nem került sor, de a hazai gyakorlatba történő bevezetése javasolható.

Az Áfa tv. 55-59. § alapján a mezőgazdasági termelést, tevékenységet folytató adóalanyok közé tartozik az erdőgazdálkodó is. A törvény 4. számú melléklete tételesen felsorolja azokat a mezőgazdasági tevékenységeket és termékeket, amelyek esetében a felvásárlási ár százalékában meghatározott kompenzációs felár előzetesen felszámított adóként vehető figyelembe. A 2006. évben az erdőgazdálkodás körében a kompenzációs feláras termékek közé kizárólag az erdei magok, csemeték voltak besorolhatók, azonban a 4401 és 4404 vámtarifa szám alatt nyilvántartott tűzifa, hasáb, tuskó, rözse, köteg, ..., illetve abroncsfa, hasított karó, cölöp, cövek... is hasonló besorolás alá kerülhetne. Tekintettel arra, hogy valamennyi felsorolt termék az erdőgazdálkodás ipari terméket nem eredményező tevékenységei közé tartozik, továbbá a kompenzációs felár bevezetése az állam bevételeit nem érinti. A költségvetésnek nem keletkezne elmaradó bevétele, és az igen hosszú termelési időszakokkal dolgozó erdőgazdálkodók sem kerülnek további versenyhátrányba. Az erdőgazdálkodó mint őstermelő, illetve kistermelő nem tartozik az áfa-körbe, tehát általános forgalmi adót nem számít fel és nem von le, mert tevékenysége az alanyi adómentes körbe sorolt. Amikor fent megnevezett termékek értékesítésre kerülnek, azok automatikusan megjelennek az áfa-körben és a törvény szellemiségének megfelelően adófizetési kötelezettség ott keletkezik, ahol a visszaigénylési jogosultság is fennállhat. Fentiek alapján fa, illetve egyes fatermékek mint környezetbarát anyag, és mint termék kedvezményes áfa körbe való besorolása hozzájárulhat a fa versenyképességének növeléséhez, valamint többcélú felhasználásának térnyeréséhez.

---

³⁹ Veperdi Gábor fordítása alapján

A mezőgazdasági és erdészeti tevékenység együttes kezelése, gazdálkodási formától függetlenül is kívánatos és támogatandó. A kedvezményezettség kritériuma és alapja célszerűen a tevékenységek összevont bevétele lehet. Az agroforestry más EU államokban is támogatott, kiemelt és preferált gazdálkodói körrel rendelkezik.

Foglalkozni kell a közös megbízottak problémáinak kérdésével, mivel jogi, képviseleti szinten kevésbé rendezett, adózás szempontjából pedig még irányelv szintjén sem szabályozott képviseleti formáról van szó.

A nemzeti erdőstratégia a magánerdők kibontakozási folyamatában igen fontos szerepet szán az erdészeti integrátoroknak, szaktanácsadóknak. A közvetlen támogatások fenntartása mellett adókedvezmények biztosítása is hozzájárulhat ahhoz, hogy a következő 10-15 év során az integrátori hálózatnak 80-100 stabil gazdasági háttérrel rendelkező tagja legyen. Különösen fontos cél a magasabb arányú foglalkoztatottság elősegítése, aminek érdekében célszerű a szakirányított terület arányában az integrátor, gazdálkodó társadalombiztosításai járulékok terheinek csökkentése.

Az erdőgazdálkodás számviteli és adózási kérdéseinek vizsgálatakor fontos szempont a szervezeti keretek tisztázása. A tulajdonosok rendkívül eltérő érdek- és értékrendszere csak nehezen hangolható össze és nem hogy az optimális, de az akármilyen társult erdőgazdálkodás megalakítása is várta magára. A számviteli és adózási szabályok közül a Tao tv-ben kedvező a többlet céltartalék képzési lehetőség, de a meghatározó kérdés továbbra is az elhatárolható veszteség alkalmazhatósága. Ennek bármilyen módon történő kizárása megoldhatatlan feladat elé állítja az erdőgazdálkodás területén tevékenykedő adózókat. Az Szja tv. szerint adózók nagyon bonyolult és időről időre változó rendszerrel találják szembe magukat. Ebből következően ebben az esetben is a gazdálkodói státusz megválasztásán van a hangsúly, azonban a lehetőségek, valamint a kapcsolódó egyéb tevékenységek változatos kombinációi miatt lényegesen eltérő, egyedi modellekkel találkozhatunk. Az agrár kedvezmények az erdőgazdálkodást is érintik, de a sajátos helyzetben még erdészeti specialitások is megjelennek. A kisebb erdőterületnél a véghasználat időbeli megosztása sem vezet a fafajok rövid vágásfordulója miatt folyamatos, kiegyenlített éves gazdálkodáshoz. Az esetleg lehetséges adózási megtakarítások, különösen csekély jövedelem esetében nem indokolják a szakmai, gazdasági, kereskedelmi szempontok háttérbe szorítását. A számviteli és főleg az adózási megoldások bővítésével nyílna lehetőség a jelenlegi adóhátrány elkerülésére.

9. Az erdőgazdálkodási ágazat 2003. évi mérlegadatainak elemzése

9.1 Országos és ágazati mérlegadatok elemzése

Magyarországon a 2003. évben nyilvántartott 25 500 erdőgazdálkodó a választott szervezeti formának megfelelően vagy a személyi jövedelemadó (23 000) vagy a társasági adó hatálya alá (2 500) tartozott, akik mögött százezres nagyságrendben álltak magántulajdonosok elaprózott területekkel. A 2002. évi és a 2003. évi gazdálkodásra vonatkozó bázis, illetve tényadatok tételes elemzésére az Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalnál (továbbiakban: APEH) 2004. május 31-ig adatszolgáltatást teljesítők bevallásai alapján került sor. Az adatszolgáltatást az Szja tv., a Tao tv., valamint a Szt. előírásai szerint kellett teljesíteni. A jogszabályoknak megfelelően hivatalos formában átvett, közérdekűnek minősülő országos és kistérségi adatok 17 fájlban, közel 27 MB-nyi egységben találhatóak.

Az erdőgazdálkodási ágazat összehasonlító elemzése a magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok, Magyarországon a könyvvizsgálatra vonatkozó érvényes és egyéb jogszabályok, valamint az átvett adatbázisból összeállított egyedi adattáblák alapján készült. A fenti szabványok értelmében az elemzés tervezése és elvégzése révén kellő bizonyosságot kellett szerezni arról, hogy az éves bevallások nem tartalmaznak jelentős mértékű tévedéseket. Az elemzés magában foglalja a nemzetgazdaság összesen és egyes kiemelt ágazatok bázis, illetve tényadatainak mintavételen alapuló vizsgálatát, a főbb mérlegadatokat, a társasági adóbevallás és egyéni vállalkozók bevallásaiban szereplő adatok elemzését, értékelését.

Az erdőgazdálkodási ágazat elszámolási rendszerének sajátossága, hogy az erdő mint vagyontárgy a legtöbb esetben nem szerepel a szervezetek, vállalkozások vagyoni kimutatásaiban. A mérlegelemzések és ágazati szintű összehasonlító elemzések során ezért figyelembe kell venni, hogy az erdő mint vagyonelem értéke csak különböző kiegészítő számításokkal közelíthető meg. Az értekezés kitűzött célja, témája alapján ezen számításoktól el lehetett tekinteni.

Az ágazatok közötti és az erdőgazdálkodást érintő elemzések elkészítéséhez az alábbi besorolási rendszer került kialakításra:

- egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások;
- kettős könyvvitelt vezető vállalkozások;
- egyéni vállalkozók.⁴⁰

28. táblázat: Nemzetgazdasági bevétel aránya az egyes társasági formákon belül

	Megoszlási%	hivatkozás
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (ebből:)	2,707%	2003. évi Eredménykimutatás adatai című táblázat megfelelő soraiból
Egyéni vállalkozó	0,294%	
Kettős könyvvitelt vezető vállalkozás	2,359%	
Egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozás	0,054%	
Erdőgazdálkodás (ebből:)	0,195%	
Egyéni vállalkozó	0,030%	
Kettős könyvvitelt vezető vállalkozás	0,160%	
Egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozás	0,005%	

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 28. számú táblázat adatai alapján a mezőgazdaság, erdőgazdaság és halászat együttesen az ország nemzeti termelési értékében 2,7%-os míg ezen belül az erdőgazdálkodás mindössze 0,2%-os részesedést képviselt. A táblázat adatai megerősítették azon előzetes feltevést, hogy az országos szinten realizált bevételek között az erdőgazdálkodás nem meghatározó. Az erdőgazdálkodási ágazat gazdasági helyzetének valóságos megítélése érdekében azonban célszerű tovább vizsgálni az ágazat gazdálkodási, vagyoni-, pénzügyi-, és jövedelmi helyzetének alakulását. Az egyszeres és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások társasági adó bevallásai alapján

⁴⁰ Az adóbevallás beadására nem kötelezett mezőgazdasági kistermelőkre, őstermelőkre vonatkozó adatokat az APEH adatbázisa nem tartalmazta.

készült **mérlegelemzés** következő megállapításai mind a nemzetgazdaság egészére, mind az erdőgazdálkodásra érvényesek.

Az erdőgazdálkodók tulajdoni formák szerinti csoportosítását és összehasonlítását alapvetően a kettős könyvvitelt vezetőik körében lehet elvégezni, mivel Szt. előírásai szerint azoknál a társaságoknál ahol az állami tulajdon aránya meghaladja az 50%-ot, a kettős könyvvitel vezetése kötelező. Az állami tulajdonú erdőgazdaságok pedig 100%-os állami tulajdonban vannak.

29. táblázat: Erdőgazdálkodók tulajdoni forma szerinti összehasonlítása

Megnevezés	Állami	Magán	Összesen
vállalkozások száma	1,8%	98,2%	100%
foglalkoztatott létszám	79,7%	20,3%	100%
jegyzett tőke	89,6%	10,4%	100%
bruttó hozzáadott érték	86,0%	14,0%	100%
üzemi tevékenység eredménye	44,4%	55,6%	100%
üzemi tevékenység nyeresége	40,5%	59,5%	100%
üzemi tevékenység vesztesége	32,9%	67,1%	100%

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 29. számú táblázat adatai megfelelő módon szemléltetik az állami és a magán erdőgazdaságok nagyságrendjét. A táblázat adatait kiegészítve azzal, hogy a 2003. évben az erdőgazdálkodási ágazat értékesítésből származó nettó árbevételének 79%-át állami erdőgazdaságok, míg 21%-át magán erdőgazdaságok adták, megállapítható, hogy a magán szektor sok kis gazdaságból áll, bevételeik aránya és a foglalkoztatott létszám alacsony, azonban jövedelem termelő képességük, hatékonyságuk jobb mint az állami társaságoké. Utóbbi megállapításokat támasztja alá, hogy amíg a közel 61 ezer ha-on erdőgazdálkodó Nyírerdő Zrt. 108,9 millió forint adózott eredményt és ezzel 1 800 forint hektáronkénti hozamot mutatott ki a 2003. évben, addig a térségben dolgozó magán erdőgazdálkodók azonos mutatója elérte a 9 000 forintot.⁴¹ Meg kell jegyezni továbbá, hogy a 19 állami részvénytársaság 1,1 millió ha-on gazdálkodva a 2004. és a 2005. évben adózott eredményként mintegy 1,1 milliárd, illetve 815 millió forintot, azaz 1 000 forint, illetve 741 forint hektáronkénti hozamot mutatott ki.⁴²

Az előző évhez viszonyítva a 2003. évben az egyszeres könyvvitelt vezetőik száma csökkent, valamint az elkészített mérlegek adatai is alacsonyabbak lettek. A változás alapvetően technikai okokra vezethető vissza. Többben az értékhatár elérése következtében, mások önként tértek át a kettős könyvviteli rendszerre, figyelembe véve, hogy a Szt. 177. § szerint 2004. január 1-jével a vállalkozásoknak a törvény erejénél fogva kellett áttérni az egyszeres könyvvitelről a kettős könyvvitelre. Sajnálatos módon több erdőbirtokossági társulat nem teljes körűen vette figyelembe a jogszabályi változásokat és 2004. január 1-ét követően is az egyszeres könyvvitelt alkalmazta. A félreértést abból eredt, hogy a számvitelről szóló 1991. évi XVIII. törvényben még nem került tételesen meghatározásra az „egyéb szervezet” fogalma, és az erdőbirtokossági társulatok magukat ebbe a kategóriába besorolva élhettek az egyszeres könyvviteli

⁴¹ Adatok forrása: Erdészeti Lapok, CXXXIX. évf. 9. szám melléklete és saját adatgyűjtés alapján.

⁴² Adatok forrása: Erdészeti Lapok, CXL évf. 9. szám melléklete.

elszámolás lehetőségével. A 2000. évi C törvény 3. § (1) bekezdés 4. pontja tételesen meghatározta az „egyéb szervezet” és ezzel a továbbra is egyszeres könyvvitelt vezető körét, amelyben az erdőbirtokossági társulat már nem szerepelt. Ezért 2004. január 1-től minden erdőbirtokossági társulatnak is át kellett volna térnie a kettős könyvvitel vezetésére.

A 2002. bázisévhez viszonyítva a mérleg főösszeg a 2003. évben a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat ágazatok esetében együtt 11,6%-kal, ezen belül az erdőgazdálkodás esetében 5,9%-kal növekedett, azonban még az együttes ágazati növekedési szint is jelentősen elmaradt az országosan kimutatott 21,6%-os emelkedéstől. (lásd a 6. számú mellékletben)

A saját tőke alakulásának tendenciájában azonos a mérleg főösszegével, amiből megállapítható, hogy az erdőgazdálkodók vagyoni helyzete a 2003. évben javult, azonban a javulás mértéke ebben az esetben is a többi ágazat növekedése alatt maradt. (lásd a 7. számú mellékletben)

30. táblázat: Az erdőgazdálkodás eszközeinek belső összetétele

Megnevezés	2002. év		2003. év	
	milliárd forint	%	milliárd forint	%
Befektetett eszközök	47,0	59,1%	49,5	59,6%
Forgóeszközök	31,8	40,0%	32,9	39,7%
Aktív időbeli elhatárolások	0,8	0,9%	0,6	0,7%
összesen:	79,6	100,0%	83,0	100,0%

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 30. számú táblázatban az egyszeres és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások összevont adatai szerepelnek. Az adatokból megállapítható, hogy az eszközök összetételének és megoszlási arányának változása kedvező irányú, mivel a forgóeszközökhöz képest növekedett a befektetett eszközök aránya. Jóllehet a növekedés nagyságrendileg nem számottevő, akár szinten tartásnak is nevezhető. Külön meg kell említeni, hogy a kettős könyvvitelt vezető erdőgazdálkodási vállalkozásoknál a tárgyi eszközök értéke 2 656,9 millió forinttal növekedett, ugyanakkor az egyszeres könyvvitelt vezetőknél mintegy 7,2%-kal, 145,3 millió forinttal csökkent az előző évhez képest. A forgóeszközök értéke összességében 0,3%-kal, 1 146,2 millió forinttal alacsonyabb mint a 2002. évben. A forgóeszközökön belül a készletek és követelések év végi állománya csökkent, ugyanakkor az értékpapírok és pénzeszközök összege emelkedett, ami a pénzügyi helyzet további javulását is elősegítette.

Likviditási mutatók:

			2002. év	2003. év
Likviditási mutató =	$\frac{\text{forgóeszközök (vagyoni helyzet alakulása című táblázat B sor)}}{\text{rövid lejáratú kötelezettségek (vagyoni helyzet alakulása című táblázat F/III. sor)}} \times 100 =$		2,10%	2,33%

		2002. év	2003. év
Likviditási mutató =	$\frac{\text{összes pénzeszköz + követelések + értékpapír (vagyoni helyzet alakulása című táblázat)}}{\text{rövid lejáratú kötelezettségek (vagyoni helyzet alakulása című táblázat F/III. sor)}} \times 100 =$	1,41%	1,50%
Likviditási mutató =	$\frac{\text{likvid pénzeszközök (vagyoni helyzet alakulása című táblázat IV. sor)}}{\text{rövid lejáratú kötelezettségek (vagyoni helyzet alakulása című táblázat F/III. sor)}} \times 100 =$	0,43%	0,61%

Az egyszeres könyvvitelt vezető erdőgazdálkodást végző vállalkozások eszközei közül valamennyi eszközcsoporthoz értéke jelentősen csökkent. Különösen feltűnő az értékpapír állomány csökkenése.

A követelések vizsgálatánál kiemelt feladat az áruszállításból és szolgáltatásból (vevők) eredő követelések alakulásának elemzése. Az országos adatok alapján a vevői kintlévőség a 2002. évről a 2003. évre 24%-kal emelkedett. A mezőgazdaság, erdőgazdaság és halászat ágazatokban együtt ez a növekedés 1,6%-os, ezzel szemben az erdőgazdálkodóknál 1,1%-os csökkenés volt kimutatható. Fentiekből következően amíg országos szinten a körbetartozások állománya emelkedett, addig az erdőgazdálkodásban némileg csökkent a vevő kintlévőség, annak ellenére, hogy az értékesítés nettó árbevétele nőtt. Meg kell jegyezni, hogy ebben az esetben csak a kettős könyvvitelt vezető vállalkozásokra vonatkozó adatok álltak rendelkezésre.

Az összehasonlítás érdekében a vevő követelések mellett a szállítók felé fennálló kötelezettségeket is célszerű megvizsgálni, amit a 31. számú táblázat mutat be.

31. táblázat: A szállítók felé fennálló tartozásokról

	2002. év	2003. év
	milliárd forint	milliárd forint
Összesen:	3 566,9	4 134,5
Mezőgazdaság, erdőgazdaság halászat	104,2	111,7
Erdőgazdálkodás	4,2	3,9

Összesen: 2003. évben egyszeres és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások, és személyi jövedelemadó bevallást készítőik által bevallott és az APEH-nál rögzített adatok összesen. - Szerző saját munkája.

A kötelezettségeken belül a szállítók felé fennálló tartozásokat bemutató 31. számú táblázat adatai is alátámasztják, hogy az áruszállításból és szolgáltatásból eredő év végi kötelezettség változása hasonló a vevő követelések tendenciájához, míg országos szinten a mezőgazdaság, erdőgazdaság halászat ágazatnál együttesen emelkedett, addig az erdőgazdálkodásban csökkent.

A vállalkozások eszközeinek fedezetét a források biztosítják. A források elemzése azt mutatta, hogy a mezőgazdaság, erdőgazdaság halászat ágazat együttes tőkeerőssége közel azonos a feldolgozóiparával, ami pedig meghaladta az országos átlagot. Ez azt jelenti, hogy az együttes ágazatoknál a források több mint 50%-át a saját tőke teszi ki, míg ugyanez az arány országos szinten csak 33%. Az erdőgazdálkodás saját tőke aránya

még kedvezőbb, a 2003. évben a kettős könyvvitelt vezető vállalkozásoknál 71%-os volt. Az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozásoknál a tendencia azonos, amíg az erdőgazdálkodásban a forrásokon belül a saját tőke aránya 40% volt, addig országos szinten mindössze 26%.

A saját tőke szerkezetének vizsgálata felhívta a figyelmet arra, hogy az erdőgazdálkodás tőkeerősségét nem az évek óta kumulálódott eredmény (eredménytartalék), hanem a jegyzett tőke és a tőketartalék nagyságrendje határozta meg. Az erdőgazdálkodási ágazatban kimutatott tőketartalék magas arányára egyfajta magyarázatot ad, ha figyelembe vesszük, hogy a vállalkozások a fejlesztési támogatást általános szabályként a bevételek között kötelesek elszámolni, azonban az Szt., a Szja tv. és a Tao tv. által megengedett különös szabályozás miatt az erdőgazdálkodási ágazatban lehetőség volt arra, hogy ezt a típusú támogatást a tőketartalékba helyezték. Ezt a magyarázatot a 32. számú táblázat adatai is alátámasztják.

32. táblázat: A saját tőke összetételének ágazatonkénti bemutatása

Megnevezés	Országos összesen	Mezőgazd., erdőgazd., halászat	Erdőgazd.	Feldolg. ipar	Keresk. és javító szolgáltatás
Saját tőke	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Jegyzett tőke	44,0%	43,7%	38,2%	32,5%	41,4%
Tőketartalék	17,1%	23,6%	35,3%	15,1%	7,2%
Eredménytartalék	22,9%	18,9%	21,2%	30,5%	31,8%
Értékelési, lekötött, ált. tartalék	9,2%	15,8%	2,9%	8,5%	10,8%
Mérleg szerinti eredmény	6,8%	-2,0%	2,4%	13,4%	8,8%
100 Ft saját tőke hozama mérleg szerinti eredmény saját tőke X 100 =	6,80 Ft	-	2,35 Ft	13,40 Ft	8,70 Ft

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 32. számú táblázat alapján az is megállapítható, hogy a saját tőke jövedelmezősége úgy a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat együttes ágazatban, mint önállóan az erdőgazdálkodásban alacsony.

2003. évben a mérleg szerinti eredmény a mezőgazdasági ágazatban -12,8 milliárd forint volt, amivel szemben az erdőgazdálkodási ágazat 1,4 milliárd forint nyereséget mutatott ki azzal, hogy a 2002. bázisévhez viszonyítva ez a nyereség már 8,1%-kal alacsonyabb volt.

Az erdőgazdálkodási vállalkozások általános jellemzője a működő tőke hiánya és az alacsony eszköz ellátottság, ami az elszámolható értékcsökkenési leírásban is visszatükröződik. Az értékcsökkenési leírás alacsony értéke rávilágít arra is, hogy az erdőgazdálkodás munkafolyamatainak, munkafázisainak gépesítése helyett jellemzően kétkézi munkavégzés történik, ami egyben egyik akadálya a hatékonyabb munkavégzésnek. Az erdőgazdálkodásnál magasabb gépesítési színvonallal rendelkező agráriumban az értékcsökkenési leírás növekedése ugyan megközelíti az országos átlagot, azonban a kimutatott kamat alacsony összegével együtt megerősíti, hogy a gazdálkodók nem részesítik előnyben a hitelből történő fejlesztéseket. Ennek ellenére az erdőgazdálkodásban a kamatkidadások megduplázódtak.

A társasági adóbevallás összesített adatai alapján az egyes csoportok között a működő tőke tulajdoni hányadának változását a 33. számú táblázat mutatja be. A táblázat alapján a változás a 2003. évben sem volt jelentős, azonban ennek a kisebb mértékű elmozdulásnak az iránya igen pontosan követi és jelzi a tulajdonformák változását.

33. táblázat: A működő tőke tulajdoni hányadának változása

	2002. év		2003. év	
	Mezőgazd.	Erdőgazd.	Mezőgazd.	Erdőgazd.
- Belföldi magántulajdon hányad	44,20%	6,88%	44,36%	6,37%
- Tartós állami tulajdon hányad	66,49%	86,58%	62,01%	93,93%
- Szövetkezeti tulajdoni hányad	6,72%	0,07%	5,26%	0,03%
- MRP tulajdoni hányad	0,47%	-	0,12%	-
- Önkormányzati tulajdon hányad	0,79%	0,06%	0,86%	0,09%
- Egyéb tulajdoni hányad	1,38%	0,08%	1,32%	0,04%

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A források másik főeleme az idegen tőke. A kötelezettségek összege elsősorban a hosszú lejáratú kölcsönök, hitelek, lízingek összegének növekedése miatt évről-évre emelkedett. Ezzel együtt a gazdaság egészében a rövid lejáratú kötelezettségek összege is nőtt, amivel szemben a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat együttes elszámolásában, és külön az erdőgazdálkodási ágazatban is csökkentek a rövid lejáratú kötelezettségek. (lásd a 7. számú mellékletben)

34. táblázat: A rövid lejáratú kötelezettségek változása

Megnevezés		Összesen	Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat	Erdőgazdaság
		milliárd forint	milliárd forint	milliárd forint
Rövid lejáratú kötelezettség	2002. év	19 481,2	397,9	14,4
	2003. év	23 299,0	368,3	13,7
Szállítók felé kötelezettség	2002. év	3 566,9	104,2	4,2
	2003. év	4 134,5	111,7	3,9
2002. évre vonatkozó megoszlási %		18,3%	26,2%	28,9%
2003. évre vonatkozó megoszlási %		17,7%	30,3%	28,3%

Összesen: 2003. évben egyszeres és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások, és személyi jövedelemadó bevallást készítők által bevallott és az APEH-nál rögzített adatok összesen. Szerző saját munkája.

A 34. számú táblázat a kettős könyvvitelt vezető vállalkozások áruszállításból és szolgáltatásból eredő rövid lejáratú kötelezettségeinek alakulását mutatja be. A mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat együttes ágazatánál és önállóan az erdőgazdálkodási ágazatnál is feltűnő, hogy a kötelezettségeken belül magas a szállítók felé fennálló tartozás. Ez azt is jelenti, hogy erdőgazdálkodási ágazatnál a többi ágazathoz képest az egyéb kötelezettség pl.: rövid lejáratú hitelállomány, költségvetés és önkormányzat felé fennálló tartozás arányaiban mindenképpen alacsonyabb, azonban összegszerűségében ez már nem feltétlenül állt fenn.

35. táblázat: Az erdőgazdálkodást végzők bevétel adatai

Megnevezés	milliárd forint
Egyéni vállalkozók (ebből)	13,5
főállású	10,1
nem főállású	0,01
nyugdíjas	0,9
egyéb	2,4
Kettős könyvvitelt vezető vállalkozások	71,6
Egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások	2,3

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 35. számú táblázatban az erdőgazdálkodást végző egyéni vállalkozók és társaságok 2003. évi bevétel adatai kerültek bemutatásra. A táblázatból látható, hogy az egyéni vállalkozók országos szinten a bevételek 3%-át, az erdőgazdálkodási ágazatban 12%-át realizálták. A bevételi arányoknak megfelelően az erdőgazdálkodás területén az országos átlagot meghaladó arányban dolgoztak egyéni vállalkozók.

Amíg az értékesítés nettó árbevételének növekedési üteme a 2002. évről a 2003. évre az erdőgazdálkodási ágazatban 61%, a kereskedelmi szolgáltatási ágazatban 10,5%, és a feldolgozó ipari ágazatban is 9% volt, addig a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat együttes ágazati mutatója alig 0,3%-al emelkedett. Az egyéni vállalkozók az elért bevétel mellett igen takarékos költséggazdálkodást folytattak, amit igen jól szemléltet, hogy 100 forint bevételből 9,31 forint vállalkozói jövedelemhez jutottak. Önmagában ez nem kiemelkedő eredmény, azonban jó aránynak számít összehasonlítva azzal, hogy a

- kettős könyvvitelt vezető vállalkozóknál a 100 forint bevételre jutó adózott eredmény mindössze 2,21 forint, és az
- egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozóknál 1,18 forint volt.

A rendelkezésre álló adatbázisból készített 36. számú táblázat részletesen bemutatja az egyéni vállalkozóknak a 2003. évben nemzeti hatáskörben nyújtott támogatások összegét és jogcímenkénti megoszlását. Az összes állami támogatás 17 558,8 millió forintot tett ki, amiből a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat együttesen 15 236,9 millió forintban, az összes támogatás 86,8%-ában, az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók 146,7 millió forintban részesültek. Az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozóknak nyújtott állami támogatás tehát az összes állami támogatás 1%-át sem érte el. (lásd a 3. számú mellékletben)

A 36. számú táblázatból megállapítható, hogy a 2003. évben az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók döntően új gép vásárláshoz és lízingeléshez igényeltek és kaptak támogatást, 70 millió forint összegben.

A 8. számú melléklet 20. sor adatai alapján a kettős könyvvitelt vezető erdőgazdasági vállalkozások a 2003. évben együttesen 5 353,8 millió forint összegű vissza nem térítendő támogatást kaptak, ami az előző évi 5 520,2 millió forinthez képest mintegy 3%-os csökkenést jelentett. Ezzel szemben az azonos időszakra vonatkoztatott országos adatok szerint a visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatások összege 152 141,6 millió forintról, 210 486,1 millió forintra, azaz mintegy 38%-kal emelkedett.

36. táblázat: Az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozóknak nyújtott támogatások

2003. évi támogatási jogcímek	Támogatás összege	Megoszlási százalék
	millió forint	%
Piacra jutást elősegítő támogatás	1,5	1,0
Agrárpiaci támogatás, állami felvásárlás	1,4	1,0
Agrártermelési támogatás	23,2	15,8
Agrárfinanszírozási támogatás	10,9	7,4
Földhasznosítási támogatás	16,3	11,1
Meliorációs és öntözési támogatás	10,0	6,8
Új mezőgazdasági gépvásárlás, lízinghez nyújtott támogatás	70,0	47,7
Nemzeti agrárkörnyezetvédelmi és fejlesztési támogatás	2,1	1,4
Elemi kárt elszenvedett termelők támogatása	11,3	7,7
Összesen:	146,7	100,0

Adatok forrása: FVM és APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A mezőgazdaság összesített adatai szerint 2001. és 2003. között az egyéni vállalkozók száma fokozatosan csökkent, miközben azonos időszakban az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók száma közel 50%-kal magasabb lett. Ez a fajta növekedés elsősorban nem új munkahelyek, hanem kényszervállalkozók, önfoglalkoztatók nagyobb számban történő megjelenésével magyarázható. Ezzel együtt az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók által foglalkoztatott közel 1 500 bejelentett munkavállaló számában és arányában is csekélynek nevezhető. Az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók adóévi jövedelmei is hasonlóan alacsonyak, a bevétel 0,5%-át sem teszik ki. Ez következménye azon általánosnak tekinthető folyamatnak, hogy a magas bérjárulékok miatt az egyéni vállalkozók saját maguknak megállapított díja, a vállalkozói kivét a minimálbér elszámolást tükrözi.

A foglalkoztatottság növelését egy új típusú és kedvezményeket is biztosító közteherviselési rendszer bevezetése is elősegíthetné. Az ezredfordulót követően bevezetett intézkedések elsősorban a színlelt munkavállalók kiszűrésére irányultak, ami pedig időről időre tovább csökkentette az egyéni vállalkozók számát.

Azonos időszakra vonatkoztatva az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók adóköteles árbevétele a létszámnál nagyobb arányban növekedett, a 2003. évben 13,5 milliárd forint volt. Ez a növekedés az állami erdőgazdálkodásban kimutatott azonos adatokhoz képest is jelentősnek tekinthető, jóllehet az összehasonlítás lehetőségét árnyalja, hogy az állami szektor foglalkoztatási szemléletéből fakadóan az árbevétel alapját elsősorban vállalkozók által elvégzett munkák, szolgáltatások jelentik, továbbá az állami szektor az erdőgazdálkodási főtevékenységen kívül nyilvánvalóan jelentősebb egyéb bevételekkel is rendelkezik.⁴³

A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások szektoronkénti összehasonlításánál szembevetendő, hogy amíg az állami erdőgazdaságok mindössze 2,3%-át teszik ki a ágazatban regisztrált gazdálkodók számának, addig a kimutatott ágazati létszám közel

⁴³ Dr. Lett Béla előadása alapján

85%-át ebben a szektorban foglalkoztatják. A statisztikai adatok jól mutatják, hogy a foglalkoztatott létszám mind az erdészeti társaságoknál mind az egyéni vállalkozásoknál alacsony. A magán tulajdonú erdőgazdálkodásnál gyakran találkozni azzal is, hogy a vállalkozó szinte egy személyben testesíti meg a „főnököt és a beosztottat” is.

37. táblázat: A kettős könyvvitelt vezető erdőgazdálkodókat jellemző főbb adatok

Megnevezés		Magán	Állami	Összesen	Megoszlási százalék	
					Magán	Állami
					%	
					millió Ft	
Nettó árbevétel	2002. év	13 139,0	54 294,1	67 433,1	19,5	80,5
	2003. év	15 034,2	56 570,8	71 605,0	21,0	79,0
	2004. év	15 117,4	57 595,9	72 713,3	20,8	79,2
Összes bevétel	2002. év	12 891,5	63 250,0	76 141,5	16,9	83,1
	2003. év	15 109,6	65 481,2	80 590,8	18,7	81,3
Összes költség	2002. év	11 857,5	62 772,5	74 630,0	15,9	84,1
	2003. év	13 979,1	64 578,1	78 557,2	17,8	82,2
Üzemi tevékenység eredménye	2002. év	1 034,0	477,5	1 511,5	68,4	31,6
	2003. év	1 130,5	903,1	2 033,6	55,6	44,4
	2004. év	966,7	1 413,7	2 380,4	40,6	59,4
Üzemi tevékenység nyeresége	2002. év	1 613,2	1 179,8	2 793,0	57,8	42,2
	2003. év	1 818,2	1 238,2	3 056,4	59,5	40,5
	2004. év	1 643,3	1 414,8	3 058,1	53,7	46,3
Üzemi tevékenység vesztesége	2002. év	579,2	702,3	1 281,5	45,2	54,8
	2003. év	686,7	336,1	1 022,8	67,1	32,9
	2004. év	676,7	1,0	677,7	99,9	0,1
Adózás előtti eredmény	2002. év	1 409,5	582,2	1 991,7	70,8	29,2
	2003. év	1 000,2	997,0	1 997,2	50,1	49,9
	2004. év	896,5	1 470,0	2 366,5	37,9	62,1
Adózás előtti nyereség	2002. év	1 977,1	1 120,6	3 097,7	63,8	36,2
	2003. év	1 762,1	1 340,6	3 102,7	56,8	43,2
	2004. év	1 561,6	1 470,3	3 031,9	51,5	48,5
Adózás előtti veszteség	2002. év	567,7	538,4	1 106,1	51,3	48,7
	2003. év	761,9	343,6	1 105,5	68,9	31,1
	2004. év	665,1	0,3	665,4	100,0	0,0
Jegyzett tőke	2002. év	2 501,3	19 526,1	22 027,4	11,4	88,6
	2003. év	2 300,0	19 772,2	22 072,2	10,4	89,6
	2004. év	2 015,1	19 139,6	21 154,7	9,5	90,5
Saját tőke	2002. év	7 502,3	54 602,1	62 104,4	12,1	87,9
	2003. év	8 288,2	49 432,4	57 720,6	14,4	85,6
	2004. év	8 278,4	51 410,7	59 689,1	13,9	86,1

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 37. számú táblázatból megállapítható, hogy a gazdálkodást jellemző főbb mutatók szektoronkénti megoszlásában magasabb arányt képviselnek az állami erdőgazdálkodók mutatói. Összességében azonban a magán erdőgazdálkodási vállalkozások jövedelmezősége és a hatékonysága is kedvezőbb, amit az állami társaságokét meghaladó üzemi tevékenység eredmény mutatók, valamint adózás előtti eredmény mutatók is alátámasztanak. Ugyanakkor meg kell jegyezni azt is, hogy eredményességük ellenére a magán erdőgazdálkodók vesztesége évről évre nemcsak összegében, de arányában is növekszik.

38. táblázat: Az erdőgazdálkodás jövedelmezősége és hatékonysága

Megnevezés	2002. év		2003. év		2004. év	
	Magán	Állami	Magán	Állami	Magán	Állami
	forint		forint		forint	
100 Ft árbevételre jutó üzemi eredmény	7,87	0,88	7,52	1,60	6,39	2,46
100 Ft jegyzett tőkére jutó adózás előtti eredmény	56,35	2,98	43,49	5,04	44,49	7,68

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 38. számú táblázatban az erdőgazdálkodás jövedelmezőségének és hatékonyságának változása került bemutatásra. Az adatok azt mutatják, hogy amíg a magán erdőgazdálkodási vállalkozások jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói az éves kimutatások alapján jobbak mint az állami társaságoké, addig ezek a mutatók az állami szektorban évről évre javultak, a magán szektorban ezzel ellentétesen pedig romlottak.

A 2003. évben nyereséges erdőgazdálkodók a jövedelem mintegy ötödét az előző évekről áthozott veszteség kompenzálására használták, azaz a nyereség és a veszteség évenként váltogatta egymást. A vállalkozási osztalék alap adózása a személyi jövedelemadó rendszer egyik legproblematisabb pontja. A szakaszosan jövedelemhez jutó erdőgazdálkodót súlyos adó terheli azon összeg után is, amelyet részben már a következő években, kiemelten a fakitermelést követő erdőfelújításkor a kiadás, a veszteség fedezetére kellene fordítania.

A gazdálkodók adófizetési kötelezettségüket az Szja tv-ben és a Tao tv-ben meghatározott kedvezményekkel korrigálhatják. Ezek a kedvezmények valamennyi ágazatban azonosan vehetők igénybe oly módon, hogy egyrészt az adóalapot csökkenthetik, másrészt a fizetendő adóból levonhatóak. Az erdőgazdálkodásban a 2003. évben az egyéni vállalkozók bevételeket 247 379 forinttal, 1,8%-kal csökkentették, aminek eredményeképpen vállalkozói személyi jövedelemadójuk 3,9%-kal csökkent. Az erdőgazdálkodást végző vállalkozások adózás előtti eredményüket 7 032 846 forinttal csökkentették, ami mellett a növelő tételek összege 6 016 414 forint volt. Így a társasági adó alap, azaz a számított eredmény 1 095 779 forint volt, szemben az adózás előtti 2 112 211 forint eredménnyel.

Az erdőgazdálkodási ágazatban a társasági adóból levonható kedvezmények összege 4 052 ezer forint volt, amiből

- fejlesztési adókedvezmény nem volt,
- mikro-, kis- és középvállalkozások kamatkedvezménye 1 623 ezer forint volt.

A kedvezmények további jogcímekekre történő bontásához adat nem állt rendelkezésre, azonban feltételezhető, hogy legnagyobb részben a Tao tv. szerinti térségi kedvezmény és a Szövetkezeti tv. szerinti beruházási kedvezmény címén fordulhattak elő.

A vállalkozások által igénybe vehető társasági adó kedvezmények köre a 2002. évről a 2003. évre szűkült, ugyanakkor a vállalkozások országos szinten így is 59%-kal magasabb összegű kedvezményt tudtak igénybe venni. Elsősorban a feldolgozóipar élhetett magasabb összegű kedvezménnyel, amivel szemben az erdőgazdálkodási vállalkozások a 2002. évi 15 357 ezer forinttal szemben a 2003. évben jelentősen kisebb, mindössze 4 063 ezer forint kedvezményt számolhattak el.

A 8. számú melléklet adatai alapján a kettős könyvvitelt vezető vállalkozások üzemi tevékenységének eredménye pozitív előjelű, de ezen tételnél is meg kell állapítani, hogy a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat ágazatok együttes eredménye mind összességében, mind arányában igen alacsony a többi ágazat eredményéhez képest.

Valamennyi kiemelt és vizsgált ágazatban a pénzügyi műveletek vesztesége rontotta a vállalkozások üzemi eredményét, és ebből kifolyólag a szokásos vállalkozási eredmény is csökkent. A pénzügyi műveletek vesztesége a kötelezettségek elemzésénél már bemutatott igénybe vett hitelek összegének folyamatos emelkedéséből, elsősorban a felvett hitelek, kölcsönök, igénybe vett lízingdíjak után fizetendő magas kamat összegéből ered.

A rendkívüli eredmény növelte a szokásos vállalkozási eredményt. Az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások ágazati szintű adózás előtti eredménye, a kereskedelem, javítási szolgáltatás ágazat kivételével nyereséget mutatott, ami azt is jelenti, hogy a veszteséges vállalkozók veszteségének összegét a nyereséges vállalkozások eredménye a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat együttes ágazatában is meghaladta. A 8. számú melléklet 16, 16A, 16B soraiban szereplő adatok alátámasztják azon állítást, hogy az erdőgazdálkodás tekintetében az üzemi tevékenység eredménye összességében pozitív ugyan, azonban a veszteséges gazdálkodás is erőteljesen megjelenik. Az adatok további elemzése során megállapítható, hogy az erdőszeti ágazat egészének pozitív eredménye abból adódik, hogy a vizsgált időszakban a nagyobb számban előforduló, de kisebb veszteséget kimutató gazdálkodókkal szemben számában kevesebb, de jelentős nyereséget kimutató gazdálkodó volt megtalálható.

Az egyéni vállalkozók a 2003. év kivételével összességében veszteségesek voltak, ráadásul veszteségük évről évre növekedett ami különösen az agrár vállalkozókat érintette érzékenyen. Az egyéni vállalkozók eredményességének vizsgálata is kimutatta, hogy a jövedelmező vállalkozások mellett nagyon magas a veszteségesen gazdálkodók száma. (lásd a 4. számú mellékletben)

Az erdőgazdálkodás területén regisztrált mintegy 2 500 egyéni vállalkozó az ágazat szempontjából komoly tevékenységet végez. Ezzel szemben a 2003. és a 2004. évi összesített eredményük 3-50 millió forintos nagyság között mozgott, ami a gyakorlat alapján a legtöbb esetben a szintentartáshoz sem elég. Külön megvizsgálva az erdőgazdasági szolgáltatókat és a termelőket megállapítható, hogy számukat tekintve a szolgáltatók között a nyereségesek vannak többen, míg a termelőknél a nyereségesen és veszteségesen gazdálkodók száma közel azonos. Az összehasonlítás során nem lehetett eltekinteni a vállalkozók 15%-nál kimutatott áthozott veszteségtől, amelynek mintegy kétszerese a veszteség elhatárolás állománya. Ez az állomány a korábbi évek alatt el nem számolható veszteségek elhatárolásával keletkezett, és nyereséges gazdálkodás esetén csökkentheti a következő évek adóját. Annak ellenére, hogy az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozóknak kevesebb mint egy harmada adófizető, a hosszú idő alatt megtermelt csekély nyereséghez képest az ágazat szempontjából jelentős mértékű adó kerül bevallásra, ami éves szinten több mint 100 millió forint tőke kivonást eredményez. A befizetésre kerülő adók és ezen adók beszedésére felhasznált források szembeállítását követően felvetődik a kérdés, hogy mennyire hatékony és miért van szükség az adózásnak erre a formájára.

A vállalkozásoknak adott támogatások összességében meghaladják a befizetett adó összegét, ugyanakkor a támogatásban részesülők száma csekély és 2003. évben tovább csökkent. Ez a fejlesztés szempontjából is problémát okoz, ugyanis az átlagos mértékű támogatás csak a vállalkozások méretéhez képest jelentős, de gépesítést, esetleges technológiaváltást, vagy akár speciális erdészeti gépbeszerzést már nem tesz lehetővé. Az erdőgazdálkodás működésében tehát kiemelkedő jelentőséggel bír az egyéni vállalkozói kör megtartása, fejlesztése. A gazdálkodás szabályozási rendszerének időről időre történő átalakítása során az ágazat érdekében is arra kell törekedni, hogy az egyéni vállalkozók helyzete lehetőség szerint javuljon, ami megfelelő támogatási rendszer nélkül nehezen kivitelezhető.

9.2 Megyei szintű mérlegadatok elemzése

Magyarország összes erdőgazdálkodási célú területét, mintegy 493 000 részletet az Országos Erdőállomány Adattár tartja nyilván. Az erdőrészletek területe általában 1 és 40 ha közötti, az átlagos erdőrészlet területe pedig 4,5 ha.

39. táblázat: Erdőterület, erdősültség és egyéb részlet területek megyénként

Név	Teljes terület	Összes erdőgazdálkodási célú terület	Összes erdőterület	Egyéb részlet terület	Erdősültség
	ha				(%)
Baranya	442 951	111 047	105 116	5 931	23,7
Bács-Kiskun	844 515	163 565	153 202	10 363	18,1
Békés	563 105	26 054	23 593	2 461	4,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	724 717	203 691	193 652	10 039	26,7
Csongrád	426 268	33 498	31 573	1 925	7,4
Fejér	435 876	62 172	53 757	8 415	12,3
Győr-Moson-Sopron	408 870	81 482	73 015	8 467	17,9
Hajdú-Bihar	621 056	65 737	61 710	4 027	9,9
Heves	363 741	87 721	83 905	3 816	23,1
Jász-Nagykun-Szolnok	558 171	33 339	31 029	2 310	5,6
Komárom-Esztergom	226 058	65 033	60 114	4 919	26,6
Nógrád	254 418	97 864	94 501	3 363	37,1
Pest és Budapest	691 867	172 618	160 483	12 135	23,2
Somogy	603 586	177 435	165 321	12 114	27,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg	593 645	98 952	94 897	4 055	16,0
Tolna	370 331	69 088	63 739	5 349	17,2
Vas	333 620	97 054	91 958	5 096	27,6
Veszprém	461 259	155 645	134 701	20 944	29,2
Zala	378 411	119 175	111 132	8 043	29,4
Összesen:	9 302 915	1 921 170	1 787 398	133 772	-

Adatok forrása: Magyarország erdőállományai, 2001.- 29. o., ÁESz - Budapest 2002.

Az erőterületek elhelyezkedése nem egyenletes az országban. A legnagyobb erdősültségű megye Nógrád 37,1%-kal, a legkisebb erdősültségű pedig Békés 4,2%-kal. Az alföldi hét megyére az ország összes erdőterületének 31,1%-a esik, azonban az átlagos erdősültség lényegesen alacsonyabb (12,9%), mint az országos átlag.⁴⁴

⁴⁴ Magyarország erdőállományai, 2001. – ÁESz

40. táblázat: Erdőterületek és az árbevétel megoszlása megyénként

Név	Erdőterületek megoszlása					Összes erdőterületre vetített árbevétel ezer Ft/ha
	Állami	Államiból			Magán	
	összesen	EG Rt.	HM EG Rt.	Vízügy	összesen	
	ha					
Baranya	57 104	54 641	-	53	20 899	46,6
Bács-Kiskun	78 047	71 849	201	880	38 896	56,1
Békés	13 890	10 516	-	1 126	1 488	6,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	123 064	116 349	-	1 596	47 773	23,7
Csongrád	16 861	13 950	-	741	3 041	41,6
Fejér	39 019	30 422	6 839	173	3 725	92,8
Győr-Moson-Sopron	51 121	45 867	-	784	20 689	65,4
Hajdú-Bihar	29 973	27 383	-	726	18 364	21,6
Heves	51 935	49 350	-	999	16 160	52,8
Jász-Nagykun-Szolnok	12 049	7 833	-	2 491	14 283	89,5
Komárom-Esztergom	49 676	39 777	6 373	-	5 206	59,3
Nógrád	55 516	49 449	3 767	-	27 215	20,8
Pest és Budapest	100 135	89 512	3 316	289	31 857	46,5
Somogy	97 282	73 244	12 647	291	36 889	49,8
Szabolcs-Szatmár-Bereg	31 011	28 065	-	1 311	42 464	43,6
Tolna	34 897	33 599	-	153	12 909	28,0
Vas	46 670	44 955	-	158	40 615	39,8
Veszprém	88 858	49 243	36 656	128	34 547	54,7
Zala	60 882	60 061	-	479	22 957	61,1
Összesen:	1 037 990	896 065	69 799	12 378	439 977	46,3

Adatok forrása: Magyarország erdőállományai, 2001. – 30. o., ÁESz. és APEH. 2004.

Az 1996. évi állapothoz képest minden megyében gyarapodott az erdőterület nagysága. Kiemelkedő növekedést figyelhettünk meg Szabolcs-Szatmár-Bereg és Bács-Kiskun megyékben.

Az ország erdeinek területi megoszlása, az erdősültség és az erdőállomány gyarapodásának mértéke alapján a megyei szintű mérlegadatokat elemzéséhez Nógrád, Bács-Kiskun, valamint Veszprém megyék kerültek kiválasztásra. A Veszprém megyei adatok elemzésbe történő bevonását fentiekben túl az is indokolta, hogy dr. Péti Miklós erdőmérnök következetes munkájával kiemelkedő módon és nagymértékben segítette a megyére jellemző tradicionális erdőgazdálkodás szervezeti és gazdálkodási formáinak visszavezetését, fenntartását.

A három megye erdőgazdasági tevékenységére, illetve annak alakulására kiterjedő összehasonlító elemzés szintén az APEH 2003. évre vonatkozó bevallási adatai alapján készült. Az erdőgazdálkodási termelést és szolgáltatást végző egyéni vállalkozók, kettős és egyszeres könyvvitelt vezetőik összes bevétele alapján az alábbi sorrendet lehetett felállítani:

1. Bács-Kiskun megye 9 043 705 ezer forint,
2. Veszprém megye 7 819 742 ezer forint,
3. Nógrád megye 2 019 851 ezer forint.

A 41. számú táblázat az erdőgazdálkodási termelés és szolgáltatás megoszlási arányait mutatja be.

41. táblázat: Az erdőgazdálkodás megoszlási arányszámai

Megnevezés	Bács-Kiskun megye		Nógrád megye		Veszprém megye	
	Bevétel	Költség	Bevétel	Költség	Bevétel	Költség
	%		%		%	
Erdőgazd. termelés	10,18	14,23	1,78	2,32	3,77	4,02
Kettős könyvvitelt vezető vállalkozások	0,38	0,44	0,44	0,57	0,47	0,51
Egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Egyéni vállalkozók	9,79	9,82	1,33	1,74	3,29	3,50
Erdőgazd. szolgáltatás	89,82	89,73	98,22	97,68	96,23	95,98
Kettős könyvvitelt vezető vállalkozások	0,20	0,28	0,03	0,04	0,05	0,05
Egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások	-	-	0,01	0,01	0,01	0,01
Egyéni vállalkozók	89,59	89,45	98,18	97,63	96,17	95,92
Erdőgazdálkodás összesen:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

Mind az országos, mind a területi megoszlás szerinti vizsgálatnál igaznak bizonyult, hogy az erdőgazdálkodás, és kiemelten az erdőgazdálkodási szolgáltatás területén az egyéni vállalkozók szerepe meghatározó. Nógrád és Veszprém megyében, ahol az erdőgazdálkodás igen komoly súllyal rendelkezik az erdőgazdálkodási szolgáltatás aránya a 95%-ot is meghaladja, továbbá ez az arány a mezőgazdasági jellegű Bács-Kiskun megyében is megközelíti a 90%-ot. Elsősorban Nógrád megyében a költségek és ráfordítások alakulása azt mutatja, hogy az erdőgazdálkodási termelés költségei arányaiban magasabbak, mint az erdőgazdálkodási szolgáltatásé. Ez azt is jelenti, hogy az erdőgazdálkodási szolgáltatás területén 100 forint bevétel megtermelésével magasabb jövedelmi hányadot lehet elérni. Ezzel szemben Bács-Kiskun megyében, ahol a két ágazat bevételei kiegyensúlyozottabbak, a jövedelmezőség is szinte azonos. (lásd a 10. számú mellékletben)

Az adózás előtti eredmény alakulása kiemelt figyelmet érdemel, míg a mezőgazdaság és vadgazdálkodás mind a három megyében veszteséges, addig a

- kettős könyvvitelt vezető vállalkozásokat vizsgálva mind az erdőgazdálkodási szolgáltatást, mind az erdőgazdálkodási termelést végzők nyereségesek, kivéve Nógrád megyében;
- egyszeres könyvvitelt vezető Bács-Kiskun- és Veszprém megyei vállalkozásoknál az erdőgazdálkodási termelés is veszteséges.

A 42. számú táblázat adatai között a szórás igen nagy, ami azt is jelenti, hogy a jövedelmezőség alakulását a területi elhelyezkedésből adódó eltérések mellett a vállalkozások gépesítettsége, termelő eszközökkel való ellátottsága, munkaerő és piaci helyzete is befolyásolta. Az erdőgazdálkodási vállalkozások és az egyéni vállalkozók 100 forint bevételre jutó vállalkozói jövedelmének alakulását összevetve

megállapítható, hogy az erdőgazdálkodás nem túl magas jövedelem termelő képessége az egyéni vállalkozások esetében az átlagosnál is alacsonyabb.

42. táblázat: 100 forint bevételre jutó adózás előtti eredmény megoszlása

Megnevezés	Bács-Kiskun megye			Nógrád megye			Veszprém megye		
	a	b	c	a	b	c	a	b	c
	Ft			Ft			Ft		
kettős könyvvitelt vezető vállalkozások	- 2,66	2,10	0,64	- 7,46	5,55	- 17,3	- 0,37	2,17	5,21
egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások	- 1,86	1,85	-	- 15,15	7,83	9,64	- 0,11	- 1,80	13,91

ahol **a**: mezőgazdaság és vadgazdálkodás; **b**: erdőgazdálkodási termelés; **c**: erdőgazdálkodási szolgáltatás.

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

Az eredményhez kapcsolódó kiemelt adatok 2003. év című táblázat alapján a kiválasztott egységek erdőgazdálkodási tevékenységére jellemző, hogy az eredményt csökkentő tételek összegei meghaladják a növelő tételek összegeit. Az erdőgazdálkodási termeléssel és szolgáltatás nyújtással foglalkozó egyszeres és kettős könyvelést vezető eredményének meghatározásánál az alábbi csökkentő tételeket vették figyelembe:

- előző évek elhatárolt veszteségéből az adóévben leírt összeg;
- adóévben elszámolt előző évi céltartalék;
- adótörvény szerint figyelembe vett értékcsökkenési leírás;
- tartalékként kimutatott összeg;
- visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás;
- Számviteli tv. szerint behajthatatlan követelés és érvényesített értékvesztés;
- követelésre az adott évben elszámolt értékvesztés Tao tv. szerint elismert mértéke;
- adomány összege;
- mikro vagy kisvállalkozásnál új eszközök üzembe helyezése érdekében elszámolt adóévi beruházás;
- adó ellenőrzés, önellenőrzés során megállapított adóévi bevételként elszámolt összeg;
- munkanélküliek foglalkoztatása esetén fizetett társadalombiztosítási járulék;
- szövetkezet visszavásárolt üzletrésének bevonásához kapcsolódó rendkívüli nyereség;
- terven felüli értékcsökkenés adóévben visszaírt összege;
- megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása.

Összesen: 1 313,6 millió forint.

Az adózás előtti eredményt növelő tételek között a következők fordultak elő:

- Számviteli Törvény alapján egyéb ráfordításként elszámolt céltartalék;
- Számviteli Törvény szerint elszámolt értékcsökkenési leírás;
- nem vállalkozási tevékenységhez kötődő költség;
- bírság ART és TB tv. jogkövetkezménye;

- adóévben követelésre elszámolt értékvesztés és az adóévet megelőző évben csökkentő tételként elszámolt összeg;
- hitelezési veszteség;
- visszafizetési kötelezettség nélkül adott támogatás, tartozásátvállalás;
- adóellenőrzés, önellenőrzés során megállapított adóévi költségként elszámolt összeg;
- kapcsolt vállalkozásban lévőtől kapott kölcsön kamatának meghatározott része.

Összesen: 1 087,8 millió forint.

A kiemelt megyei adatok vizsgálata alapján az erdőgazdálkodási vállalkozásoknak adómentesség igénybevételére nem volt lehetőségük. Adókedvezményt is csak korlátozottan tudták igénybe venni, így a mikro, kis és közévvállalkozások kamatkedvezményével is csak a Bács-Kiskun megyei és Veszprém megyei erdőgazdálkodási szolgáltatók tudtak élni 824 ezer forint erejéig. (lásd a 14. számú melléklet 11. sor)

A mezőgazdaság és vadgazdálkodás együttes ágazat vállalkozói közül adómentességgel csak Veszprém megyében élhettek, ugyanakkor az adókedvezményeket, elsősorban a kis és középvállalkozások adókedvezményét mind a három kiválasztott megyében igénybe tudták venni. Érdekességgént megemlíthető, hogy Veszprém megyében a Szövetkezeti tv. és a Kárpótlási tv. alapján átadott létesítményekhez kapcsolódó kedvezményeket is érvényesítették.

Az erdőgazdálkodási szolgáltatást végző egyéni vállalkozók bevételeiket a kisvállalkozói kedvezményekkel csökkenthették. A 2003. évben a kiválasztott három megyében igénybe vett kisvállalkozói kedvezményeket a 43. számú táblázat mutatja be.

43. táblázat: Igénybe vett kisvállalkozói kedvezmények

Mértékegység: millió Ft

Bács-Kiskun megyében:	20 197,9		
Nógrád megyében:	11 013,0	+ 56,4	
Veszprém megyében:	13 851,1	+ 577,9	+ 300,0

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 43. számú táblázatban feltüntetésre került, hogy amíg a leggyakoribb tételeken túl az egyéni vállalkozók Bács-Kiskun megyében további kedvezményt nem tudtak igénybe venni, addig Nógrád megyében a munkanélküli foglalkoztatás miatt 56 369 ezer forinttal csökkenthették bevételeiket, Veszprém megyében pedig 300 000 ezer forint kedvezményt a csökkent munkaképességük-, és 577 935 ezer forintot munkanélküli foglalkoztatás címén vettek igénybe.

Az erdőgazdálkodási termelést folytató egyéni vállalkozók nem éltek, nem élhettek a fenti kedvezményekkel, mert nem rendelkeznek az Szja tv. által meghatározott feltételekkel.

Bács-Kiskun megyében és Nógrád megyében a vállalkozói személyi jövedelem adó mértékét a kisvállalkozói adókedvezmény, azon belül a beruházási hitel kamata csökkentette, amely kedvezmény az EU csatlakozással egyidejűleg az erdőgazdálkodási ágazat számára megszűnt.

A három kiválasztott megye esetében az erdőgazdálkodási termelést folytató egyéni vállalkozók adózás utáni vállalkozói jövedelmét csökkentő tételeket a 44. számú táblázat mutatja be.

44. táblázat: A vállalkozói jövedelmet csökkentő tételekről

Megnevezés	Megye neve	millió Ft
Kizárólag üzemi célt szolgáló eszközök, nem anyagi dolgok értékcsökkenést meghaladó összege	Veszprém	15,3
	Bács-Kiskun	12 085,3
Adóellenőrzés, önellenőrzés miatti bírság és késedelmi járulék összege	Bács-Kiskun	120,2

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 44. számú táblázat alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszakban az erdőgazdálkodási termelést végző egyéni vállalkozóknál vállalkozói jövedelmet növelő tétel nem fordult elő.

45. táblázat: A jelentős összegű jövedelem csökkentésekről

	Bács-Kiskun megye	Nógrád megye	Veszprém megye
	millió Ft		
Kizárólag üzemi célt szolgáló eszközök, nem anyagi dolgok értékcsökkenést meghaladó összege	32 728,0	33 033,2	44 913,6
Beruházási költség	350,2	-	410,5
Adóellenőrzés és önellenőrzés során megállapított bírság késedelmi pótlék összege	165,8	170,6	38,3

Adatok forrása: APEH 2004. – Szerző saját munkája.

A 45. számú táblázatban az erdőgazdálkodási szolgáltatást végző egyéni vállalkozók által igénybe vett jelentős összegű jövedelemcsökkentés került bemutatásra. Veszprém megyénél növelő tételként jelenik meg az előző években beruházási költség címen levont 108 444 ezer forint, valamint a hasonló módon elszámolt 222 660 ezer forint személyi jövedelem adó. Az elemzés alapján megállapítható, hogy az erdőgazdálkodási ágazat fejlesztéséhez szükséges forrásokat kiegészítő kedvezmények és csökkentő tételek akkor vehetők igénybe, ha a vállalkozók és a vállalkozások a célirányos és hatékony fejlesztéseket, beruházásokat szorgalmazzák, amit adókedvezmény és adócsökkentés útján az állam is megkülönböztetett figyelemben részesít.

Az erdőgazdálkodási ágazat mérlegadatainak elemzésére, a gyakorlatban alkalmazott és alkalmazható elszámolási modellek bemutatására a hatályos számviteli és adózási előírások figyelembevételével került sor. Az elemzés fontosabb megállapításai az alábbiakban kerültek összefoglalásra.

Tekintettel az erdővagyon fenntartásának, bővítésének költségeire az erdőgazdálkodás a nemzetgazdaság többi ágazatához viszonyítva is tőke- és működő tőke igényes. Az erdővagyon könyveléstechnikailag a befektetett eszközök között kerül kimutatásra,

ennek megfelelően az ágazatban a befektetett eszközök aránya magas, 59% körüli. Ezzel szemben a működő tőke aránya alacsony, így a mindennapi likviditási problémák kezelése mellett a fejlesztések háttérbe szorulnak. Különösen a mikro-erdőgazdálkodókra jellemző, hogy bevételeik a működési feltételek biztosításán és némi hozam elérésén túl gépfejlesztések megvalósítását már nem teszik lehetővé. A fejlesztések megvalósításához szükséges hiányzó forrásokat hitelek felvételével kellett és kell pótolni, aminek gátat szab az erdőgazdálkodók hitelképessége, valamint a tőke és kamattartozás visszafizetésének beláthatatlansága, illetve felelőssége. Mindezek ellenére az erdőgazdálkodók által igénybe vett hitelállomány az ezredfordulót követően évről évre növekedett.

Az erdőgazdálkodási ágazat saját tőke szerkezetében a jegyzett tőke és a tőketartalék nagyságrendje a meghatározó, szemben az évek alatti eredményből felhalmozott eredménytartalékkal, amelynek aránya önmagában véve és a többi ágazathoz viszonyítva is alacsony. A saját tőke optimálisnak tekinthető szerkezettől való eltérése felhívja a figyelmet a tőketartalék képzés problémáira is, ami elsősorban a fejlesztési támogatások eltérő szemléletű elszámolásából adódik. Amíg a fejlesztési támogatásokat egyes vállalkozások bevételeként, addig mások tőketartalékként számolják el.

Az erdőgazdálkodók pénzügyi fegyelme jó, ellentétben az országosan tapasztalható körbetartozási rendszerrel. A kötelezettségeken belül az adótartozás alacsony mértékű, a szállítói tartozások is csökkenő tendenciát mutattak, a likviditási mutató időbeni alakulása megfelelő. Az erdőgazdálkodók értékesítésből származó nettó árbevételének közel 80%-át az állami erdőgazdaságok adták, azonban költségeik, ráfordításaik magasak, így jövedelemtermelő képességük alacsony. Ezzel ellentétben a sok kis vállalkozásból álló magán szektorban az értékesítésből származó nettó árbevétel aránya és a foglalkoztatottak száma alacsony, azonban a hatékonyság és a fajlagos jövedelemtermelő képesség magasabb. A magán erdőgazdálkodók között az egyéni vállalkozók aránya jelentősen meghaladja az országos szintet, aminek megfelelően az erdőgazdálkodási ágazat tárgyévi bevételeinek 12%-át az egyéni vállalkozók adják az országos átlagban kimutatott 3%-os részesedéssel szemben. A megyei szintű adatok elemzése is azt mutatta, hogy az erdőgazdálkodás, és kiemelten az erdőgazdálkodási szolgáltatás területén meghatározó az egyéni vállalkozók szerepe. Ezzel együtt az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozóknak nyújtott költségvetési támogatás nem éri el az összes támogatás 1%-át sem. Az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók jövedelmezőségi mutatói elsősorban erősen költségtakarékos gazdálkodásuknak köszönhetően jobbak, mint az erdőgazdálkodásban érdekelt társaságoké.

Az erdőgazdálkodásban a foglalkoztatottság mértéke mind a társaságoknál, mind az egyéni vállalkozóknál meglehetősen alacsony. A mezőgazdaságra és az erdőgazdálkodásra is jellemző szezonális munkavégzés figyelembevételével a tényleges foglalkoztatási szerkezet a statisztikailag kimutatotthoz képest még kedvezőtlenebb.

A gazdálkodási tevékenység kimutatott eredménye után a személyi jövedelemadóról, illetve a társasági adóról és osztalékadóról szóló törvényben előírt adófizetési kötelezettség keletkezik, amely a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén adott mértékben csökkenthető. Az erdőgazdálkodás területén, úgy az állami mint a magán szektorban a jogszabály által biztosított adófizetési kedvezményeket csak igen szűk körben tudták igénybe venni. Mindezekkel együtt az erdőgazdálkodó gazdasági társaságok eredménye pozitív, azonban az eredményességük szintje messze elmarad az országos átlagtól. Az erdőgazdálkodó egyéni vállalkozók egyes évek kivételével

általában veszteséget mutattak ki. Az adatsorok elemzése során kiemelt figyelmet kellett fordítani arra, hogy a jövedelmező egyéni vállalkozások mellett nagyon magas a veszteségesen gazdálkodók száma, és az úgynevezett áthozott veszteség is évről évre magasabb. Az erdőgazdálkodók által befizetett adók mértékét a központi költségvetésből kifizetett támogatások rendszeresen meghaladták, ugyanakkor a támogatásban részesülők csekély száma azt mutatja, hogy a támogatások differenciáltan kerültek kiosztásra.

Az erdőgazdálkodás területén is kimutatható, hogy a szolgáltatási tevékenység jövedelmezősége magasabb, mint a termelő tevékenységé, azzal hogy mind az ágazaton belül, mind az egyes tevékenységi körökön belül a 100 forint bevételre jutó adózás előtti eredmény az erdőterület földrajzi helyzetének, valamint a gépesítettség és alkalmazható munkaerő mértékének, színvonalának, illetve az adott időszak piaci helyzetének megfelelően jelentős eltéréseket mutat.

10. Összefoglalás

Magyarországon az ezredfordulót megelőző időszak nemzetgazdasági modelljében a mezőgazdaságot és az erdőgazdálkodást is bizonyos fokú nagyvonalúsággal, toleranciával kezelték. Az Európai Unió bővítési folyamata, és az egész világra kiterjedő gazdasági, politikai, kulturális egyesülés irányába ható folyamatok keretében a hazai erdőgazdálkodásnak a lehetőségek figyelembevételével kell meghatározni a helyzetét. Céljait, működését adott gazdasági modellben is bemutathatóvá, mérhetővé és ellenőrizhetővé kell tenni. Az értekezés alapvető feltételezése az volt, hogy az erdőgazdálkodás olyan sajátosságokkal rendelkezik, ami miatt nehezen, illetve nagyszámú speciális szabályozóelem segítségével illeszthető be a különböző gazdasági rendszerekbe. A erdőgazdálkodás adottságaiból és jellegéből adódó számviteli, könyvvizelési, adózási, támogatási lehetőségek bemutatásán túl a dolgozatban törekedtem a gyakorlatban ténylegesen alkalmazható megoldások és azok hatásainak bemutatására, új javaslatok kidolgozására, amihez szükség volt az erdőgazdálkodás, az egyes gazdasági modellek és az azok által meghatározott gazdálkodási környezet és egyben korlátok néhol részletesnek tűnő bemutatására.

Az Európai Unió államaiban és hazánkban már korábban felismerték, hogy az erdő nem csak a fejlődő országok, hanem az egész világ számára fontos. Az erdőgazdálkodásra jellemző közös alapelvek ellenére egyrészt az EU jogalkotási rendszeréből, másrészt a tagállamok erdőgazdálkodási- és végrehajtási rendszereiben megmutatkozó jelentős különbségekből adódóan még európai szinten sem került kialakításra a mezőgazdasági termékekhez hasonló közös erdészeti politika. Ezért Magyarországon is törekedni kell arra, hogy az egységes Erdészeti Akcióprogram keretében nyújtott támogatások felhasználásával a nemzeti erdészeti program minél teljesebben beágyazódjon a tagállami és ezzel az EU hosszú távú fejlesztési stratégiáiba.

Magyarországon az állami tulajdonú erdő a kincstári vagyon része. Az összes faállománnyal borított 1 842 831,2 ha terület 64,4%-a gazdasági, 34,4%-a elsősorban védelmi, 1,2%-a egészségügyi, szociális, turisztikai célokat szolgált. A gazdasági célokat szolgáló terület 47%-a állami, 40%-a magán, 1%-a közösségi tulajdonban volt, míg a fennmaradó 12% rendezetlen státuszú. Az elsősorban védelmi rendeltetésű faállomány 72%-a állami, 17%-a magán, 1%-a közösségi tulajdonban volt. A védelmi

célokot szolgáló, de még rendezetlen státuszú 10% erdő helyzetének tisztázását követően a védelmi célú erdők 26%-a, az összes erdőrészlet területének 9,3%-a lehet magánkézben. Az egészségügyi, szociális, turisztikai célokot szolgáló terület 67%-a állami, 17%-a magán tulajdonban volt, míg a közösségi és a rendezetlen státuszú tulajdon 8-8%-ot tett ki.

Az 1996. és 2005. közötti időszakban a magántulajdonú erdőgazdálkodói struktúrában nem játszódhattak le jelentősebb szerkezeti változások. Ebből adódik a magán erdőgazdálkodás egyik központi kérdése; milyen eszközökkel és mennyi idő alatt érhető el, hogy az erdészeti igazgatás 2005. évi kimutatásaiban még passzívnak feltüntetett és 252 ezer hektárt birtokló tulajdonosi kör tevékeny tagként jelenjen meg az erdőtulajdonosok és gazdálkodók körében. Figyelmet kell fordítani arra is, hogy a bizonytalan szabályozásnak is köszönhetően jelentősen bővülő, de vitatott jogállású és emiatt a támogatási rendszerben is bizonytalan státusszal megjelenő közös megbízotti formában gazdálkodók, szükség esetén lehetőséget kapjanak erdőgazdálkodási tevékenységük más formában történő folytatásához. A magán erdőgazdálkodás területén az üzemméretből eredő problémák többségét valószínűleg fel lehetne oldani, amennyiben a magántulajdonú erdőbirtok integrálódhatna a vegyes profilú mező- és erdőgazdálkodást folytató családi vállalkozásokba; illetve kellő számban megjelenének az erdészeti ágazatban is érdekelt értékesítő-szolgáltató típusú gazdálkodó szervezetek.

Az 1 148 ezer ha állami erdőterület 93%-át 22 állami (19 ÁPV Zrt. és 3 HM tulajdonú) erdészeti részvénytársaság kezelte, kezeli. Az állami erdőgazdálkodók részbeni vagy teljes privatizációja ellen szól az a tapasztalat, hogy a magántulajdonú erdőgazdálkodó tevékenységét elsősorban a nyereségérdekeltség vezérli, ezért a társadalom bizonyos rétegei eleshetnek az erdő közjóléti, rekreációs és szociális szolgáltatásaitól. Ezzel szemben az államnak mint tulajdonosnak lehetősége van arra, hogy az erdő „használati díjának” megállapításakor figyelembe vegye mindazon hozamcsökkentő és költségnövelő tényezőket is, amelyeket a nem tulajdonos állam szervezetei kényszerítenek a kezelőre. Magyarországon még a 2006. évben is jellemző az erdőterületek versenyeztetés nélküli vagyongazdálkodásba adása. A rendszer legnagyobb problémája, hogy az állami erdőgazdaságok egységes vagyongazdálkodási információbázisának hiányában a tulajdonosi joggyakorló a vagyongazdálkodói jogot csak szakmailag kevésbé megalapozott nagyságú ellenérték fejében tudja átengedni. Magyarországon tehát még nem tisztázott a vagyongazdálkodói díj szerepe és mértéke, pedig az államnak, mint erdőtulajdonosnak elemi érdeke a vagyongazdálkodói díj piaci értékének megállapítása, amelyben a vagyongazdálkodó és a tulajdonos közötti viszony minden lényeges eleme, így az esetleges költségek, illetve a hasznobér is szerepel.

Az állami és a magán erdőgazdálkodók kapcsolataikat érdekeiknek megfelelően rugalmasan alakíthatják ki, miközben gazdálkodási rendszerük keretein belül különböző tevékenységeket kell oly módon összehangolniuk, hogy megfelelhessenek a tulajdonosok sokrétű elvárásainak és tartósan együtt tudjanak működni a munkákat elvégző profitorientált vállalkozásokkal. A tulajdonosi döntés alapvetően meghatározza az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó, erdőhasználó szervezeti formáját és egymáshoz való viszonyát, valamint magában hordozza a későbbi gazdasági elszámolásra és adózásra vonatkozó kötelezettségeket. A magyar erdőgazdálkodás hosszabb távú versenyképes működésének legfontosabb stratégiai elemei a tartamos erdőgazdálkodás keretein belül az erdővagyon állapotának megőrzése, javítása, a termelővagyon gyarapítása; a több lábbon álló, sokrétű termékszerkezetre támaszkodó

eredmény szemléletű erdészet megerősítése; a magasabb jövedelmezőségű termékszerkezet kialakítása, a piaci termékek, szolgáltatások jövedelmezőségének fokozása; a környezet- és természetvédelmi, rekreációs funkciók fejlesztése; az erdészeti infrastruktúra és regionális területfejlesztési koncepciók összehangolása; a jól képzett, innovatív, teljesítményorientált munkatársi közösségek kialakítása; az aktív, céltudatos közönségpolitika kialakítása, a kapcsolatok ápolása.

Közösségi szinten az erdőgazdálkodás támogatását a 1257/1999. tanácsi rendelet VIII. fejezete szabályozza, amely alapján a társfinanszírozású támogatások nem pályázati rendszerben, hanem utólagos visszaosztás útján kerülnek kihelyezésre a feltételeknek megfelelő természetes és jogi személyek között. Magyarországon a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv várhatóan 2007-ig érvényben maradó főbb célkitűzései között a mezőgazdasági területek erdősítése jogcím rendelkezik az erdőtelepítés, az erdőtelepítés ápolása, pótlása, védelme és az erdőtelepítés jövedelempótló támogatásáról. Az erdőtelepítés első kiviteléhez nyújtott támogatás a sikeres telepítést követően kerül kifizetésre, amennyiben megtörtént a termőföld erdőművelési ágba történő átsorolása, illetve a támogatásra jogosultat az erdészeti hatóság erdőgazdálkodóként nyilvántartásba vette. Magyarországon további speciális elemként jelentkezik az erdőfelújítás normatív támogatása, valamint a központosított bevételből folyósított támogatás, amely továbbra sincs nevesítve, illetve elkülönítve, azonban a közösségi támogatásokkal együtt tovább erősítették a hazai erdőtelepítés pénzügyi motivációit. Az Európai Unióban a 2007. és 2013. közötti időszakra tervezett erdészeti támogatások mértékének változásával egyidejűleg jogcímei között kiemelt szerepet kaphatnak a mezőgazdaság és erdészet fejlesztését, alkalmazkodását, valamint az erdészeti földterületek fenntartható használatát célzó intézkedések.

Az európai közös piac hatékony működése érdekében kiemelt módon kell kezelni az összehangolt adószabályozás kérdését. Az ezredfordulót követően az EU néhány tagországa „zöld adó reformokat” vezetett be. Az új rendszer alap gondolata, hogy a teljes adóteher változtatása nélkül, a környezetvédelmi és a munkajövedelmekre kivetett adók közötti átcsoportosítással is elősegíthető a környezetkárosítás mértékének csökkentése, illetve a munkaerő iránti igény növekedése. Egyes országokban a magasabb környezetvédelmi adók hatására a reáljövedelmek a tervezetthez képest lassabb ütemben növekedtek, ezért a munkanélküliség az alacsonyabb foglalkoztatási költségek ellenére sem csökkent az elvárt mértékben. A kontinentális Európában alkalmazott számviteli rendszerek leggyakrabban a német és francia szabályozás elemeire épülnek, az angolszász országokban pedig az angol szabályozás elemeivel találkozhatunk. Az eltérő hagyományok ellenére az EU államaiban a megegyezésen alapuló nemzetközi számviteli standardok kidolgozásával és fokozatos elfogadásával létrejövő egységes számviteli keretrendszeren keresztül mindinkább nyomonkövethetővé és szabályozhatóvá válik a közös belső piac fejlesztése, valamint biztosítható az EU tőkepiac zavartalan és hatékony működése.

A legtöbb gazdaság tekintetében igaz, hogy az összes kormányzati bevétel mintegy 90%-a az adóztatásból származik. Magyarországon a központi költségvetés számára azon adófajtákból származó bevételek jelenthetnek ténylegesen felhasználható forrást, melyek teljesített bevétele éves szinten meghaladja az egy milliárd forintot.

Hazánkban az erdők fenntartásának, felújításának finanszírozása több évtizeden keresztül az erdőgazdálkodóktól központi alapokba gyűjtött forrásokon keresztül ment végbe, amely szinte példa nélkül álló megoldás. Az 1990-es évek második felében a

fejezeti kezelésű alapok jogilag és pénzügyileg is megszűntek. Az erdészeti járulék- és támogatási rendszer elemei az agrár költségvetés céllelőirányzatai között jelentek meg. A fejezeti költségvetési gazdálkodás szabályai szerint az erdészeti befizetések az államháztartás központosított bevételeivé váltak, továbbá megszűnt az erdészettel kapcsolatos költségvetési előirányzatok kiadási oldalának a bevételek teljesüléstől függő évközbéli módosításának lehetősége. Az ezredfordulón a gazdálkodó jövedelmezőségétől független fakitermelések után befizetendő forint/köbméter fajlagos járulék összeget már törvényben szabályozták, és erőteljesen megemelték. Az erdőfelújítás normatív támogatása lényegesen lemaradt az inflációval is növekvő költségektől és sok fafajpolitikai eltérést tartalmaz. A bevételek és a kiadások a számviteli előírásoknak megfelelően, „bruttó módon” kerülnek elszámolásra, tehát az erdészeti hatóság által tárgyévre határozatban megállapított befizetési kötelezettség teljesítését követően van arra lehetőség, hogy a központi költségvetés által tárgyévre megítélt támogatási keret terhére folyósításra kerüljön az egyes gazdálkodónak megítélt támogatás. A befizetések és a támogatások egymástól teljesen független rendszert alkotnak, így a több éven át befizető erdőgazdálkodó nem remélheti, hogy befizetéseivel valaha is visszatérülnek. Az ezredfordulón a gazdálkodók az erdészeti járulékelvonás mértékét magasnak, a támogatást elégtelennek ítélik. Az erdészeti feladatok előirányzat bevételi oldalának elvonási, és kiadási oldalának támogatási jogcímeinek bemutatott működtetésével alapvetően módosul az erdő kalkulálható jövedelme, csökken a jó hozamú erdő nyeresége, ezáltal a vagyon leértékelődik. Az erdészeti elszámolásokban a járulék és a támogatás ráfordításokat és a hozamokat érintő hatása költségvetési kapcsolatként jelenik meg. Az erdőfenntartási járulék a termőhelyi és fafaj rendszerek természeti adottságaiból eredő különbségek kiegyenlítését az egyes szektorok és a szektorok gazdálkodói közötti jövedelmek átcsoportosításával tette és teszi lehetővé. A vagyon és a jövedelem megítélésében a számvitel szerepe egyáltalán nem elhanyagolható, aminek megfelelően az erdőfelújítás számviteli megítélése az adott évek erdőgazdálkodásának jövedelmezőségét alapvetően befolyásolta.

Az erdőfenntartási járulék beszedése és az ebből juttatott támogatások gyakorlata nem ütközik EU irányelvekkel, azonban ilyen jellegű adókötelezettség az EU többi államában nem működik, alkalmazása a versenygazdaságban a "valós tulajdonosok" esetében idejétmúlt. Az erdészeti támogatási rendszer átalakításával egyidejűleg az erdőfenntartás fogalmát is át kell értékelni, mivel az erdőfelújításnál, valamint a kapcsolódó fatermékek előállításában meg nem térülő tisztítási, gyérítési beavatkozásoknál ökonómiaiilag szélesebben értelmezendő.

Magyarországon a tulajdonviszonyokban és a gazdálkodási környezetben bekövetkezett változások elengedhetetlenné teszik, hogy a korábban naturáliákra, erdőgazdálkodási munkafolyamatokra irányuló szabályozás és tervezés rendszere kiegészüljön az ökonómiai viszonyok és értékek figyelembevételével, tekintettel a mezőgazdasági területek felhagyására és erdősítésére irányuló törekvésekre, valamint a termőföld jelentős értékére is. Az Európai Unió egyes országában az erdőterületek értékét szinte kizárólag a fatermelési funkció határozza meg és így az meglehetősen alacsony, máshol pl. a magas népsűrűség miatt az erdők értékének meghatározásában egyéb funkciók is fontos szerepet játszanak. Az eredmények értékelését követően megállapítható, hogy az eltérő módszerekkel meghatározott erdővagyonok összehasonlítására a töérték-módszer alkalmazása a megfelelő megoldás.

A dolgozatban részletesen bemutatásra került, hogy az erdő fogalmának ökológiai, jogi és ökonómiai definiálása a megközelítés eltéréseiből fakadóan különböző. A gazdálkodó erdőhöz fűződő érdekeit alapvetően az erdőhöz, mint működő vagyonhoz való viszonya határozza meg. Az erdőgazdálkodók számviteli beszámolási és könyvvezetési kötelezettségét a gazdálkodási forma szerint és jelentős különbségekkel a számvitelről szóló törvény, illetve a személyi jövedelemadóról szóló törvény szabályozza. A számvitel az erdőt el nem használandó tárgyi eszközként kezeli, mivel szakszerű gazdálkodás mellett értéke, használhatósága nem csökken. Ennek megfelelően az erdőnek nincs értékcsökkenése, ennél fogva értékcsökkenési leírás sem számolható el. Más megközelítésben az „ökonómiai erdővel”, mint befektetett eszközzel előállított erdészeti termék értékében előállítási költségként nem jelenik meg az „ökonómiai erdő”, mint tárgyi eszköz értéke. Az „ökonómiai erdőre” előre látható használati idő nem határozható meg, tehát el nem használandó tárgyi eszköz, ami azt is jelenti, hogy az egyes éveket beszerzési költségnyad nem terheli. Az „ökonómiai erdő” és az erdőgazdálkodás terméke az erdészeti termék számvitelileg eltérő fogalmak. Az „ökonómiai erdő” bázisán folyó erdőgazdálkodás költségei és hozamai az erdő számviteli értékére nem hatnak, azok kizárólag az erdészeti termék előállításához kapcsolódnak. Az erdőgazdálkodásban tehát nem az „ökonómiai erdő”, hanem a „fanövedék”, mint termék kitermelése és hasznosítása történik. Az eredménykimutatásban ennek megfelelően a ráfordítás és az árbevétel elemei mellett, csak a speciális magyar erdőgazdálkodás finanszírozási, költségvetési elvonási és támogatási módszer elemei jelentkeznek. A mezőgazdasági és erdészeti tevékenység együttes kezelése, gazdálkodási formától függetlenül is kívánatos és támogatandó, tekintettel arra, hogy ez a megoldás az üzemméretből és a számviteli elszámolásból eredő problémák többségének feloldását is jelentheti. Az agroforestry más EU államokban is támogatott, kiemelt és preferált gazdálkodói körrel rendelkezik, ahol a kedvezményezettség kritériuma és alapja célszerűen a tevékenységek összevont bevételéhez kapcsolódik.

Magyarországon az ezredfordulót követő években az erdőgazdálkodási ágazat értékesítésből származó nettó árbevételének 79%-át állami erdőgazdaságok, míg 21%-át magán erdőgazdaságok adták. Az állammal szemben a magán szektor sok kis gazdaságból áll, bevételük aránya és a foglalkoztatott létszám alacsony, azonban jövedelem termelő képességük, hatékonyságuk jobb mint az állami társaságoké. Az ágazat saját tőke szerkezetének vizsgálata felhívta a figyelmet arra, hogy az erdőgazdálkodás tőkeerősségét nem az évek óta kumulálódott eredmény (eredménytartalék), hanem a jegyzett tőke és a tőketartalék nagyságrendje határozta meg. Az erdőgazdálkodási ágazatban kimutatott tőketartalék magas arányára egyfajta magyarázatot ad, hogy amíg általános szabályként a vállalkozások a fejlesztési támogatást a bevételek között kötelesek elszámolni, addig az erdőgazdálkodási ágazatban lehetőség volt a fejlesztési támogatás tőketartalékba helyezésére. Összességében a saját tőke jövedelmezősége úgy a mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat együttes ágazatban, mint önállóan az erdőgazdálkodásban alacsony.

A mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat ágazatok együttes eredménye a többi ágazat eredményéhez képest, mind összegszerűségében, mind arányában igen alacsony. Valamennyi kiemelt és vizsgált ágazatban a pénzügyi műveletek vesztesége rontotta a vállalkozások üzemi eredményét, és ebből kifolyólag a szokásos vállalkozási eredmény is csökkent. A pénzügyi műveletek vesztesége az igénybe vett hitelek összegének folyamatos emelkedéséből, elsősorban a felvett hitelek, kölcsönök, igénybe vett

lízingdíjak után fizetendő magas kamat összegéből ered. A kiválasztott egységek eredményhez kapcsolódó kiemelt adatainak elemzése alapján az erdőgazdálkodási tevékenységére jellemző, hogy az eredményt csökkentő tételek összegei meghaladják a növelő tételek összegeit. Az erdőgazdálkodási vállalkozások az adómentesség jogcímét nem, de adókedvezményt, elsősorban a mikro, kis és közévvállalkozások kamatkedvezményét is csak korlátozottan tudták igénybe venni.

Az erdőgazdálkodási ágazat fejlesztéséhez szükséges forrásokat kiegészítő kedvezmények és csökkentő tételek akkor vehetők igénybe, ha a vállalkozók és a vállalkozások a célirányos és hatékony fejlesztéseket, beruházásokat szorgalmazzák, amit adókedvezmény és adócsökkentés útján az állam is megkülönböztetett figyelemben részesít.

A magyar erdőgazdálkodás helyzete, lehetőségei jól körülhatároltak, céljai világosan megfogalmazásra kerültek. Az ágazat működését adott gazdasági modellben kell biztosítani, bemutathatóvá, mérhetővé és ellenőrizhetővé tenni, amelynek szükséges és elengedhetetlen feltétele az erdőgazdálkodási ágazat alapjait jelentő szabályozási környezet, elsősorban az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény és végrehajtási rendeleteinek felülvizsgálata és jelentős módosítása.

Irodalomjegyzék

szerző - mű címe	megjelenés helye, ideje, hivatkozott rész/oldal
1. Benchmarking enterprise policy	Results from the 2004. scoreboard, Brussels, 2004.
2. Borsi Balázs - A vállalkozási környezet és hazai versenyképesség	Európai Tükör, 2005. november
3. Bródy András - A gazdasági körforgás tartalma	Közgazdasági szemle, LIII. évf. 452. o.-, 2006.
4. Dr. Csóka Péter - A Phare projektekről	Erdészeti Lapok, CXXXVIII. évf. 1. szám 2003. jan. 9. o.
5. Farkas Istvánné: Költségvetési gazdálkodás, - tankönyv, 1999., 11. oldal	
6. Freész Károly - Erdő a gazda szemével	Népszabadság, 2002. ápr. 20.
7. Franz Fischler - Magyarország agrárjövőjéről	Magyar Mezőgazdaság 60. évf. 2005. augusztus 24.
8. Gál János, Marosi György, Mózes Csaba - Innováció és vállalkozás az erdőgazdálkodásban	Erdészeti kutatások - 2002-2004. 91:183-202.
9. Gecse Gergely, Dr. Nikodémus Antal - A GKM klaszterépítési szándékai 2005.	
10. Halász Aladár - A Magyar Erdészet 70 éve számokban 1920-1990.	FM Erdőrendezési Szolgálat, Budapest, 1994.
11. Halász Gábor, Gémesi József, Dr. Mészáros Károly - Az ÁPV Rt. vagyionkezelési stratégiája	Erdészeti Lapok - 2003. július-augusztus 223, 224. oldal
12. Hőgye Mihály - Az adózás alapelvei, BKE - egyetemi jegyzet	
13. Dr. Héjj Botond - A magán-erdőgazdálkodás ökonómiai feltételrendszere	
14. Dr. Héjj Botond - Az erdő infrastrukturális szolgáltatásaival szembeni igények felmérése	
15. Héjj Botond, Marosi György Az erdőtelepítés szervezeti, ökonómiai kérdései A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályának és Erdészeti Bizottságának rendezvénye, "Erdészeti Fórum 2001" Az erdőtelepítés új perspektívái, Budapest, 2001. Erdészeti Tudományos Intézet kiadványai 16. 73-80.	
16. Dr. Illyés Benjamin - Az állami erdészet szervezetének fejlesztési irányai Európában	

-
17. Illyés B. - Niesslein E. -
Új erdészeti politika piacgazdasági alapjai Magyarországon
Erdészeti Tudományos Intézet kiadványai - 1997. 6.
-
18. Dr. Kollwentz Ödön - Gondolatok az erdőgazdálkodás néhány problémájáról
Erdészeti Lapok, CXXXVII. évf.11. szám 2002. nov. 303. o.
-
19. Kovács Gábor, Udovecz Gábor -
Hungarian agriculture's first year in the European Union
AKI, Budapest, No 103. 2005.
-
20. Krolopp András, Marticsek József, Francia Rita -
A vidékfejlesztés európai jelene és jövője - CEEWEB 2005.
-
21. Krott M., Marosi Gy., Gólya J. -
Beziehungen der staatsforstverwaltung zu privaten waldeigentümern
und deren verbänden: Praxisvergleich in Europa
Europaforum Forstverwaltung 6, Working Group S.6.12-02.
Mátrafüred, 1996 pp 236.
-
22. Dr. Lett Béla - A birtok- és üzemnagyság, a gazdálkodási forma és az adózás
kapcsolata (az erdészetben) - tanulmány
-
23. Dr. Lett Béla - Az erdészeti számvitel és költségvetési kapcsolatok EU
harmonizációja, 2002.
-
24. Dr. Lett Béla - Az erdőgazdálkodás finanszírozása
Erdészeti Fórum, MTA 1997. január 31.
-
25. Dr. Lett Béla - Erdészeti Szervezés és Vezetés
Nyugat Magyarországi Egyetem - Erdőmérnöki kar, Sopron, 2001.
-
26. Dr. Lett Béla, Marosi György - Erdőértékelés "üzleti érték" segítségével
Erdészeti Lapok 1995. 9., 276-277.
-
27. Dr. Lett Béla, Dr. Mészáros Károly -
Magyar erdőgazda az Európai Unió küszöbén (5)
Erdőgazda 2002./6. szám, 7.o.
-
28. Dr. Lett Béla, Dr. Stark Magdolna -
Az erdővagyon-gazdálkodás ökonómiai vonatkozásai
Magyarországon
-
29. Losoncz Miklós - Gazdaság- és pénzügypolitika az Európai Unióban
Perfekt Rt., 2004.
-
30. Marosi György - Fialat erdőállományok értéke és az értéknövelés lehetőségei
Erdészeti Tudományos Intézet
-
31. Marosi György - Összehasonlító költségelemzések az erdészeti vállalkozásokban
Erdészeti kutatások 1999 89:203-221.
-
32. Marosi György - Termőhelyi potenciál gazdaságos hasznosítása
faanyagtermesztéssel
Erdészeti Tudományos Intézet - 2005.

-
33. Meisel Sándor - A WTO honkongi miniszteri értekezlete
MTA Világgazdasági Kutatóintézet 121 szám
-
34. Dr. Mészáros Károly - Erdőterületek értékelése
Gyakorlati Ingatlan Tanácsadó, Verlag Dashöfer, Budapest, 2001.
-
35. Dr. Mészáros Károly -
Konfliktuskezelési stratégiák néhány elvének alkalmazása az
erdészeti politikában
II. Tudományos felolvasóülés, MTA 1997. április 3.
-
36. Dr. Mészáros Károly - Nemzeti Erdőprogram helyzetfeltáró tanulmány
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 2001.
-
37. Dr. Mészáros Károly, Lengyel Attila -
A Magyar erdőgazdálkodás helyzete a NEP tervezése előtt
-
38. Óry Tamás - Az Európai Unió Adójoga, Budapest 2003., 19. oldal
-
39. Dr. Papp Tivadar - A természetközeli gazdálkodás esélyei hazai keménylombos
állományainkban
Erdészeti Fórum, MTA 1997. január 31.
-
40. Dr. Papp Tivadar - Gondolatok az újrainduló erdőtelepítési programról
Erdészeti Lapok, CXXVI. évf. 11. szám 1991. nov. 315-317. o.
-
41. Dr. Papp Tivadar - Ki fog itt erdőgazdálkodni?
Erdészeti Lapok, CXXVII. évf. 10. szám 1992. okt. 308. o.
-
42. Dr. Papp Tivadar - Még egyszer a természetszerű erdőgazdálkodásról
Erdészeti Lapok, CXXXIV. évf. 9. szám 1999. szept. 269-270. o.
-
43. Dr. Papp Tivadar -
Természetszerű erdőgazdálkodás Alsó-Szászország szálalóerdeiben
Erdészeti Lapok, CXXVI. évf. 6. szám 1991. jún. 172-173. o.
-
44. Pápai Gábor -
Interjú Dr. Bondor Antallal az Erdészeti Tudományos Intézet
Főigazgatójával
Erdészeti Lapok, CXXVI. évf. 6. szám 1991. jún. 174-176. o.
-
45. Potori Norbert, Udovecz Gábor -
An assessment of the short-term impact of EU integration on
Hungarian agriculture, AKI, Budapest, No 102. 2005.
-
46. Dr. Stark Magdolna -
Az erdőgazdálkodási konfliktusok és kommunikáció helyzete
-
47. Szakadát László - Ronald Coase és a közgazdaságtan módszertana
Közgazdasági Szemle, XLII. évf., 11. szám, 1044. oldal
-
48. Tömör László - Vagyonkezeléssel kapcsolatos témakörök és az Összefoglaló
fejezet koordinációja, Budapest 2006.
-
49. Udovecz Gábor - A magyar agrárgazdaság versenyhelyei az Európai Unióban II.
A tudás 365 napja, 311. előadás – 2002. november 7.

-
50. Udovecz Gábor - A magyar mezőgazdaság aktualitása és a jövőbeni kilátásai, az ágazat pénzügyi kockázati megítélése
OTP Bank Budapest, 2005. március 10.
-
51. Udovecz Gábor - Sorsfordító esztendő - A közös agrárpolitika alkalmazása Magyarországon
A Magyar Közgazdasági Társaság kiadványa, 2005.
42. Közgazdász-vándorgyűlés előadása
-
52. Világgazdaság című újság:
2002. október 7. - Az Európai Unió kapuja előtt
2005. május 18. - Szervezeti átalakulás előtt az állami vagyonkezelés
2006. március 13. - Megy előre a gazdaság
-
53. Agrárgazdasági statisztikai zsebkönyv 1996 – 2001
Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, 1997-2002.
-
54. Az erdőtulajdonosok erdőgazdálkodással kapcsolatos felfogásának és viselkedésének vizsgálata 1995-2000. - Kutatási jelentés
-
55. A Magán-erdőgazdálkodói Tesztüzemi Hálózat összefoglaló jelentése a 2003. gazdálkodói évről
NyME - Erdővagyon-gazdálkodási Intézet, Sopron, 2005.
-
56. A Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetése
Magyar Közlöny, 2002., 163. szám 9674. o-
-
57. J/1030. számú Jelentés az agrárgazdaság 2001. évi helyzetéről
Budapest, 2002. szeptember
-
58. Jelentés az erdőgazdálkodás ellenőrzéséről, 2000. - Állami Számvevőszék
-
59. Jelentés az EU erdészeti stratégiája alkalmazásáról
Brüsszel, 10.3.2005. - COM(2005) 84 végleges
-
60. Magyarország erdőállományai, 2001.
Állami Erdészeti Szolgálat - Budapest, 2002.
-
61. Miniszteri tájékoztató Magyarország erdőállományának főbb adatairól az 1996. évi LIV. Törvény 32. § (4) bekezdése alapján
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő - 2002.
22. szám, 2206- 2216. o.
-
62. MTA 2000. évi tájékoztatója
-
63. Működési feltételek az EU belső piacon
Pest Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, 2002.
-
64. Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram - Társadalmi és Információs Vitaanyag Fehér könyv, 2002.
-
65. Regional clusters in Europe - Observatory of European Commission
SMEs Enterprise Publications, 2002, No. 3.

Mellékletek

1. számú melléklet Jogsabályok
2. számú melléklet Definíciók, rövidítések
3. számú melléklet Az egyéni vállalkozások 2003. évben kapott támogatásának alakulása az egyes kiemelt ágazatok összehasonlításában
4. számú melléklet Az egyéni vállalkozók 2003. évi jövedelmezőségének alakulása országos és egyes kiemelt ágazat összehasonlításában
5. számú melléklet Az egyéni vállalkozók 2003. évi személyi jövedelem adójának alakulása országos és egyes kiemelt ágazat összehasonlításában
6. számú melléklet Az egyszeres- és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása (eszközök)
7. számú melléklet Az egyszeres- és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása (források)
8. számú melléklet A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiemelt adatok
9. számú melléklet Az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiemelt adatok
10. számú melléklet Az egyéni vállalkozók 2003. évi fontosabb adatai 3 kiemelt megyében
11. számú melléklet Általány adózást választó egyéni vállalkozók 2003. évi fontosabb adatai 3 kiemelt megyében
12. számú melléklet A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása 3 kiemelt megye mérlegadatai alapján
13. számú melléklet Az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása 3 kiemelt megye mérlegadatai alapján
14. számú melléklet A kettős- és az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiemelt adatok
15. számú melléklet Az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó 2003. évi bevételi adatok megyénként

1. számú melléklet

Jogszabályok

Az értekezés elsődleges jogszabályi hátterét az alább felsorolt jogszabályok, határozatok valamint Országgyűlési határozat adják:

Áfa tv.	az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXXIV. törvény
Áht.	az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény
Erdőtörvény	az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény
Kárpótlási tv.	a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény
Környezet és a természet védelméről szóló tv-ek	a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
NFA tv.	Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény
Ptk.	a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
Szja tv.	a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény
Szövetkezeti tv.	az új szövetkezetekről szóló 2000. évi CXLI. törvény
Szt.	a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény
Tao tv.	a társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény
Földtv.	a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény
Vadászati törvény	vadászatról és a vad védelméről szóló 1996. évi LV. törvény
	az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény
	az erdőbirtokossági társulatról szóló 1994. évi XLIX. törvény
	a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény
	a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény
	az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet
	a Nemzeti Földalap vagyonyilvántartásának, vagyonkezelésének és hasznosításának részletes szabályairól szóló 254/2002. (XII. 13.) Korm. rendelet
	az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény, valamint a végrehajtásáról szóló 109/1999. (XII. 29.) FVM rendelet
	a 2004. évi az agrártámogatások általános feltételeiről szóló 6/2004. (I. 22.) Korm. rendelet nemzeti hatáskörben nyújtott agrár- és vidékfejlesztési támogatások igénybevételének feltételeiről szóló 25/2004. (III. 23.) FVM rendelet
	a földbirtok-politikai irányelvekről szóló 48/2002. (VII. 19.) Országgyűlési határozat
	a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet Alapító Okirata
	Állami Erdészeti Szolgálat Alapító Okirata
	Nemzeti Erdőstratégia
	Nemzeti Erdőprogram

2. számú melléklet

Definíciók, rövidítések

ÁESz	Állami Erdészeti Szolgálat
agrárrolló	A mezőgazdasági termeléshez felhasznált iparcikkek árindexének és a felvásárlási árindex hányadosa, amely a mezőgazdasági termelők által fizetett és kapott árak viszonyaként a termelők árváltozásokból eredő veszteségének vagy nyereségének átlagos mértékét jelzi.
állami erdővagyon	Erdőtörvény alkalmazásában azon erdőnek minősülő életközösség, erdőterület, erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület és erdőterületen található létesítmény, melynek tulajdonosa a magyar állam vagy a 100%-ig állami tulajdonban lévő erdészeti részvénytársaság (utóbbiak az Zrt-k tőketartalékában szereplő utak, Erdőtörvény hatálya alá tartozó létesítmények).
APEH	Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal
ÁPV Zrt.	Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság feladata az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. törvény alapján a törvényben meghatározott vagyoni kör értékesítése, felelős, piaci alapú kezelése, illetve elszámolási és ellenőrzési feladatok végrehajtása. Jogelőd szervezetek: ÁV Rt.: Állami Vagyonkezelő Részvénytársaság; ÁVÜ: Állami Vagyonügynökség.
aranykorona (AK)	A magyarországi földbirtokok arányos megadóztatásának alapját az 1875. évi VII. törvénycikk teremtette meg. A földadó mértékét a terület kataszteri tiszta jövedelme alapján megállapított aranykorona értéknek megfelelően pénzben, illetve 1909. és 1924. közötti időszakban búza-egyenértékben kellett megfizetni. Adott terület aranykorona értékét az ott termelt búza Bécsbe szállítással csökkentett értéke képezte, amely értékelés így magában foglalta a földminőséget, a korabeli szállítási lehetőségeket és a távolságot is. Az aranykoronára épülő minőség-meghatározás még az ezredfordulón is a hivatalos minősítés alapja.
AVOP	Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program
bájt	nyolc bitből álló információegység; KB: 1024 bájt; MB: 1024 kilobájt
CAP	Common Agricultural Policy, Közös Agrárpolitika, amelynek elsődleges célkitűzése a nagy részben különböző célokat megfogalmazó, többségében erőteljes protekcionista állami beavatkozásokkal működő nemzeti agrárpolitikák helyett egy egységes szerkezetű, független közösségi mezőgazdasági politika kialakítása, megvalósítása.
ECU	European Currency Unit, az Európai Közös Piac egységes valutája
EAA	Európai Mezőgazdasági Számlarendszer
EAF	Európai Erdőgazdálkodási Számlarendszer
egyéb fás terület	borítás 5-10% és fmagasság termő korban > 5 m, vagy borítás > 10% és fmagasság termő korban < 5 m (TBFRA, 2000).
EMOGA	Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap, amit 1962-ben az agrárpolitikai intézkedések finanszírozására hoztak létre. (EMOGA, angolul EAGGF, francia nevéből adódó rövidítése: FEOGA).

erdő	<p>Erdőtörvény 5. § alapján erdőnek kell tekinteni a földművelésügyi miniszter által rendeletben meghatározott fajú fás növényekből, erdei fafajokból és a társult élőlényekből kialakult életközösséget annak talajával együtt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - melynek faállományát ötven százalékot meghaladó mértékben erdei fajok vagy azok természetes hibridjei alkotják, és a faállomány a talajt ötven százalékot meghaladó mértékben fedi, valamint - amely a talajt legalább harmincszázalékos mértékben takaró, erdei fajokból vagy azok természetes hibridjeiből és cserjékből áll, és a legfontosabb szerepe a talaj és a természetes élővilág védelme, valamint - a nem erdei fajokból álló faállományt akkor kell erdőnek tekinteni, ha az elsősorban faanyagtermelés, vagy erdészeti kutatás céljából erdőfelújításként, vagy erdőtelepítésre fordítható állami támogatás igénybevételével létesült, <p>függetlenül attól, hogy a faállomány vagy az életközösség valamelyik más eleme átmenetileg hiányzik.</p> <p>A TBFRA, 2000 alapján erdő, ahol borítás >10%, terület >0,5 ha, famagasság termő korban min. 5 m. Ezen belül még különbséget tesznek zárt és nyílt erdők között.</p>
erdőgazdálkodás	<p>mint "erdőgazdálkodási termelés és szolgáltatás": olyan gazdasági tevékenység, amely alatt a részmunkafolyamatokat, üzemi tevékenységeket (erdőtelepítés, erdőfelújítás, erdőnevelés, fakitermelés, vadgazdálkodás, erdészeti melléktermék termelés, erdészeti szolgáltatás) értjük.</p>
EU 15	<p>1995. és 2004. között az Európai Uniót 15 állam alkotta: 1951.: Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország (NSZK), Olaszország; 1973.: Dánia, Írország, Nagy-Britannia; 1981.: Spanyolország, Görögország, Portugália; 1995.: Ausztria, Finnország, Svédország.</p>
EU 25	<p>Az Európai Uniónak 2004. május 1-től az EU 15 államán túl további 10 tagja van: Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia.</p>
EU	<p>1992. február 7-én aláírt Maastrichti Szerződés vezette be az European Union elnevezést. Az Európai Unió ugyan önálló jogalanyiságot nem kapott, de az európai integráció megjelölésére az Európai Unió / EU megjelölést szokás alkalmazni.</p>
euró	<p>Az Európai Unió közös pénze, egységes valutája, a monetáris unió megvalósításának egyik fontos eszköze. Az EU 12 tagállamában 2002. január 1-jével a korábban használt nemzeti fizetőeszközt egységesen az euró váltotta fel.</p>
ESA 95	<p>Európai Integrált Gazdasági Számlarendszer</p>
faültetvény	<p>Olyan ültetett erdők, melyek erdőtelepítés, vagy erdőfelújítás útján keletkeztek, ismert fafajúak, vagy olyan néhány bennszülött fajból állnak, melyek egyidősek és szabályos hálózatban ültetettek. Kivétel az ültetvényként ültetett, de az intenzív gazdálkodással hosszabb ideje nem művelt területek, melyek a féltérmeztes kategóriába tartoznak. (TBRFA, 2000.)</p>

fordított naptárhatás	Bázis alapú tervezés, összehasonlító elemzés során előfordul, hogy a viszonyítási alapként használt bázisév a szökőnap miatt hosszabb, mint a tárgyév, ezért az időtartamok hosszából eredő eltérés növekedési adatokra vonatkozó hatásait statisztikai módszerekkel kell korrigálni.
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade, Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény. 1947. október 30. és 1994. december 31. közötti időszakban működött.
GDP	Gross Domestic Product - bruttó hazai termék - általában egy év alatt kizárólag az adott ország területén létrehozott termelési eszközök, fogyasztási cikkek, és teljesített szolgáltatások értékének összege.
GNP	Gross National Product - bruttó nemzeti termék - általában egy év alatt adott ország állampolgárai és jogi személyei által létrehozott termelési eszközök, fogyasztási cikkek, és teljesített szolgáltatások értékének összege.
ha	területmérték (100 ár) 10.000 m ²
HOPE	Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz
IAK	Rejtett Adókulcsok Rendszere
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
MePAR	Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer
MVH	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
NFA	Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NVT	Nemzeti Vidékfejlesztési Terv
RSZ	1957. március 25-én aláírt Római Szerződés
SAPS	Single Area Payment Scheme, Egyszerűsített Területalapú Támogatási Rendszer, amelynek forrásait az Európai Unió EMOGA Garancia Részlege biztosítja.
Szerződések	Az Európai Uniót négy szerződés hozta létre. A három közösségi szerződés közül az Európai Közösség-, és az Európai Atomenergia Közösség (Euratom) szerződése 2005. évben is hatályban vannak, míg az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK) szerződése 2002. július 23-án hatályukat veszítették. A szerződések közötti kapcsolatot az Európai Unió Szerződés teremti meg, ami ezen funkcióján túl az Európai Unió második (közös kül- és biztonságpolitika) és harmadik (bel- és igazságügyi együttműködés) pillérére vonatkozó rendelkezéseket is tartalmazza.
„top-up”	Közvetlen termelői támogatások nemzeti kiegészítése.
Vagyonkezelés	Megállapodás vagy kijelölés alapján ellátott tevékenység, amelynek során a megbízott a tulajdonosi jogok korlátozott gyakorlására felhatalmazva gondoskodik a vagyon értékének és állagának megóvásáról, hozamának biztosításáról, főszabályként térítés ellenében.
WTO	World Trade Organization, Kereskedelmi Világszervezet

3. számú melléklet

Az egyéni vállalkozások 2003. évben kapott támogatásának alakulása az egyes kiemelt ágazatok összehasonlításában

(Az összesítő adatok alábontásai nem teljeskörűek, a (01), (02), (03), (04) az eredeti adatbázisból kerültek kiemelésre.)

Sor-szám	Megnevezés	Piacrajutást elősegítő támogatás		Agrárpiaci támogatás, állami felvásárlás		Agrártermelési támogatás		Agrár-finanszírozási támogatás		Földhasznosítási támogatás		Meliorizációs és öntözési támogatás		Erdőkárok elhárítására nyújtott támogatás	
		millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db
01.	Egyéni vállalkozók összesen														
	Nemzetgazdaság	657,7	1 502	1 760,9	1 214	1 901,4	3 513	1 313,5	2 342	3 054,9	9 244	420,3	125	0,3	2
011.	Mező-, vad-, erdőgazdálkodás és halászat	495,3	845	1 558,9	860	1 646,1	2 300	1 171,7	1 954	2 550,3	4 952	399,0	112	-	-
0111.	Erdőgazdálkodás	1,5	30	1,4	11	23,2	48	10,9	15	16,3	100	10,0	2	0,1	1
012.	Feldolgozóipar	64,5	114	35,8	36	32,0	144	34,0	36	48,7	389	7,3	1	-	-
013.	Építőipar	7,8	58	7,3	31	18,0	118	3,9	27	33,2	412	3,8	1	0,2	1
014.	Kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikk javítási szolgáltatás	51,2	204	98,6	134	49,4	288	34,9	106	121,5	1 171	3,2	2	-	-

Sor-szám	Megnevezés	Új gép vásárlásához, lízinghez nyújtott támogatás		Fiatal agrárvállalkozók támogatása		Agrárfejlesztési hitel támogatás		Nemzeti agrár-környezetvédelmi fejlesztések támogatása		Elemi kárt elszenvedett termelők támogatása		Összesen (I. és II. rész)	
		millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db	millió Ft	db
01.	Egyéni vállalkozók összesen												
	Nemzetgazdaság	6 186,6	3 155	194,5	37	7,4	8	624,0	556	1 388,0	7 057	17 558,8	13 671
011.	Mező-, vad-, erdőgazdálkodás és halászat	5 558,5	2 699	193,8	35	7,4	8	528,2	409	1 127,5	3 822	15 236,9	7 027
0111.	Erdőgazdálkodás	70,0	73	-	-	-	-	2,1	6	11,3	98	146,7	224
012.	Feldolgozóipar	73,1	59	-	-	-	-	8,1	10	28,6	280	332,7	677
013.	Építőipar	36,8	31	-	-	-	-	11,3	8	18,7	292	141,1	618
014.	Kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikk javítási szolgáltatás	137,4	110	-	-	-	-	30,7	40	62,1	920	588,5	1 829

4. számú melléklet

Az egyéni vállalkozók 2003. évi jövedelmezőségének alakulása országos és egyes kiemelt ágazat összehasonlításában

(Az összesítő adatok alábontásai nem teljeskörűek, a (01), (02), (03), (04) az eredeti adatbázisból kerültek kiemelésre.)

Sor-szám	Megnevezés	Bevételek összesen	Bevételt csökkentő adókedvezmények	Bevétel a kedvezmények levonása után	Vállalkozói összes költség	Vállalkozói kivét	Vállalkozói nyereség	Vállalkozói veszteség	Adózás utáni vállalkozói jövedelem	100 Ft bevételből a vállalkozói kivét és vállalkozói jövedelem aránya adózás előtt
01. Egyéni vállalkozók összesen		millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	%
	Nemzetgazdaság	1 889,6	19,5	1 870,2	1 886,5	9,6	62,1	78,5	54,2	7,92
011.	Mező-, vad-, erdőgazdálkodás és halászat	132,0	4,0	127,9	131,8	4,0	4,0	7,8	5,1	6,93
0111.	Erdőgazdálkodás	13,5	0,2	13,2	13,2	0,8	0,5	0,4	0,5	9,31
012.	Feldolgozóipar	177,3	2,5	174,8	175,6	9,1	5,9	6,7	5,8	8,39
013.	Építőipar	164,1	1,7	162,4	170,2	10,9	5,0	12,8	4,5	9,35
014.	Kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikk javítási szolgáltatás	821,1	2,9	818,2	831,2	22,8	13,8	26,9	8,4	3,81

5. számú melléklet

Az egyéni vállalkozók 2003. évi személyi jövedelem adójának alakulása országos és egyes kiemelt ágazat összehasonlításában

(Az összesítő adatok alábontásai nem teljeskörűek, a (01), (02), (03), (04) az eredeti adatbázisból kerültek kiemelésre.)

Sor-szám	Megnevezés	Vállalkozói adóalap	Vállalkozói személyi jövedelem adó	Vállalkozói személyi jövedelem adó a kedvezmény levonása után	Adózás utáni vállalkozói jövedelem	Vállalkozói osztalék alap	Vállalkozói osztalékalap 20%-os alá eső adómérték	Vállalkozói osztalékalap 20%-kal adózó jövedelem adója	Vállalkozói osztalékalap 35%-os alá eső adómérték	Vállalkozói osztalékalap 35%-kal adózó jövedelem adója	Vállalkozói személyi jövedelem adó + osztalék alap	2003. évi összes személyi jövedelem adó (más jövedelmek adójával együtt)
01. Egyéni vállalkozók összesen		millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft	millió Ft
	Nemzetgazdaság	43,36	7,80	7,62	54,24	29,59	6,07	1,21	23,53	8,23	17,07	72,28
011.	Mező-, vad-, erdőgazdálkodás és halászat	1,57	0,28	0,26	5,15	0,79	0,18	0,04	0,61	0,21	0,51	2,55
0111.	Erdőgazdálkodás	0,31	0,06	0,05	0,50	0,17	0,05	0,01	0,13	0,04	0,11	0,34
012.	Feldolgozóipar	4,16	0,75	0,73	5,79	2,52	0,57	0,11	1,95	0,68	1,53	4,83
013.	Építőipar	3,50	0,63	0,63	4,45	2,23	0,54	0,11	1,68	0,59	1,33	5,09
014.	Kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikk javítási szolgáltatás	6,94	1,25	1,23	8,44	4,78	1,11	0,22	3,67	1,28	2,74	10,12

6. számú melléklet

Az egyszeres- és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása (eszközök)

Sorszám	Megnevezés	Mindösszesen		Mezőgazdaság, halászat, erdőgazdálkodás		Erdőgazdálkodás		Feldolgozóipar		Építőipar		Kereskedelem, javítási szolgáltatás	
		Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény
Kettős könyvvitelt vezetőik		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft	
A	Befektetett eszközök	21 014,7	25 541,4	636,4	710,6	46,1	48,8	4 412,7	5 622,3	638,4	750,5	1 590,4	1 807,7
I	Immateriális javak	933,9	2 213,2	6,7	9,0	0,6	0,5	213,9	580,8	12,8	9,2	53,9	90,7
II	Tárgyi eszközök	13 829,3	15 425,9	587,1	658,7	42,7	45,4	3 638,8	3 933,5	576,2	670,9	1 380,2	1 545,9
III	Befektetett pénzügyi eszközök	6 251,5	7 902,3	42,6	42,9	2,8	2,9	560,0	1 108,0	49,4	70,4	156,3	171,1
B	Forgóeszközök	22 865,4	27 980,3	584,6	586,8	30,4	32,1	4 804,2	6 008,4	823,7	1 034,6	3 205,0	3 756,4
I	Készletek	3 595,9	4 052,8	279,5	269,6	9,1	8,9	1 405,2	1 441,9	98,9	177,6	1 220,7	1 476,3
II	Követelések	14 507,1	18 634,6	189,0	204,1	12,0	11,6	2 734,8	3 788,7	468,5	638,6	1 403,9	1 663,0
	ebből vevő követelés	3 775,4	4 680,1	107,6	109,2	8,0	7,8	1 205,5	1 297,9	303,6	400,1	956,1	1 077,5
III	Értékpapírok	1 589,8	2 024,0	20,1	17,5	2,8	3,0	177,6	175,2	39,7	40,7	41,1	46,1
IV	Pénzeszközök	3 172,6	3 268,9	96,0	95,6	6,5	8,6	486,6	602,6	216,6	177,7	539,3	571,0
C	Aktív időbeli elhat.	798,2	977,3	8,5	13,3	0,9	0,7	92,9	93,7	37,3	38,0	84,7	102,1
	Mérleg főösszeg	44 678,3	54 499,0	1 229,5	1 310,7	77,4	81,6	9 309,8	11 724,4	1 499,4	1 823,1	4 880,1	5 666,2
Egyszeres könyvvitelt vezetőik													
A	Befektetett eszközök	187,44	169,52	13,66	12,91	0,92	0,69	24,93	21,93	15,13	12,29	36,94	31,28
I	Immateriális javak	3,37	2,68	0,12	0,05	0,03	0	0,39	0,35	0,22	0,14	0,84	0,71
II	Tárgyi eszközök	179,89	163,37	13,42	12,78	0,83	0,68	24,23	21,27	14,73	11,85	35,15	29,76
III	Befektetett pénzügyi eszközök	4,18	3,47	0,12	0,08	0,06	0,01	0,31	0,31	0,18	0,3	0,95	0,81
B	Forgóeszközök	262,03	242,5	9,23	7,23	1,25	0,81	33,68	30,96	26,71	23,19	71,3	63,02
I	Készletek	54,41	46,93	2,51	1,9	0,19	0,12	6,71	5,75	2,95	2,51	32,94	28,69
II	Követelések	55,95	52,59	2,43	1,82	0,21	0,16	7,83	8,06	9,04	7,9	12,93	11,88
	ebből vevő követelés	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat
III	Értékpapírok	2,31	2,36	0,09	0,07	0,02	0,01	0,24	0,25	0,14	0,1	0,21	0,22
IV	Pénzeszközök	149,36	140,62	4,2	3,44	0,83	0,52	18,9	16,9	14,58	12,68	25,22	22,23
	Mérleg főösszeg	449,47	412,02	22,89	20,14	2,17	1,50	58,61	52,89	41,84	35,48	108,24	94,30

7. számú melléklet

Az egyszeres- és kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása (források)

Sorszám	Megnevezés	Mindösszesen		Mezőgazdaság, halászat, erdőgazdálkodás		Erdőgazdálkodás		Feldolgozóipar		Építőipar		Kereskedelem, javítási szolgáltatás	
		Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény
Kettős könyvvitelt vezetők		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft	
D	Saját tőke	15 062,2	17 986,6	652,2	681,6	54,9	58,1	4 733,7	6 287,5	532,3	622,6	1 717,0	1 943,1
I	Jegyzett tőke	7 535,0	7 952,7	297,4	294,1	22,0	22,1	1 762,6	2 039,8	227,9	233,1	782,6	790,0
II	Jegyzett, de még be nem fizetett tőke	-19,9	-22,6	-0,5	-1,9	0,2	0,3	-2,7	-2,0	-1,3	-2,2	-3,4	-3,8
III	Tőketartalék	2 285,3	3 067,7	148,1	157,7	18,6	20,4	664,0	946,3	33,1	35,9	108,2	137,2
IV	Eredménytartalék	3 101,7	4 015,0	81,8	126,6	10,8	12,2	1 536,2	1 907,3	141,7	226,8	421,4	604,2
V	Lekötött tartalék	484,2	687,0	} 86,2	117,9	1,8	1,7	406,0	555,3	75,8	90,3	211,1	250,5
VI	Értékelési tartalék	750,9	949,6										
VII	Általános tartalék	96,3	113,6										
VIII	Mérleg szerinti eredmény	828,7	1 223,6	39,2	-12,8	1,5	1,4	367,6	840,8	55,1	38,7	197,1	165,0
E	Céltartalékok	1 263,9	1 463,1	1,3	1,2	0,1	0,2	188,6	200,2	24,8	29,7	22,3	28,9
F	Kötelezettségek	26 634,0	33 240,9	544,6	595,8	19,3	19,6	4 091,6	4 981,5	890,2	1 060,8	2 981,5	3 530,2
I	Hátrasorolt kötelezettségek	305,3	441,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	Hosszú lejáratú kötelezettségek	6 847,5	9 500,7	146,7	227,5	4,9	5,9	776,0	1 009,0	220,5	245,8	371,5	460,6
III	Rövid lejáratú kötelezettségek	19 481,2	23 299,0	397,9	368,3	14,4	13,7	3 315,6	3 972,5	669,7	815,0	2 610,0	3 069,6
G	Passzív időbeli elhatárolások	1 718,2	1 808,4	31,4	32,1	3,1	3,7	295,9	255,2	52,1	110,0	160,2	164,0
Mérleg főösszeg		44 678,3	54 499,0	1 229,5	1 310,7	77,4	81,6	9 309,8	11 724,4	1 499,4	1 823,1	4 881,0	5 666,2
Likviditási mutató (%)		117,4%	120,1%	146,9%	159,3%	211,8%	234,3%	144,9%	151,2%	110,0%	126,9%	122,8%	122,4%
Egyszeres könyvvitelt vezetők													
D	Saját tőke	127,08	118,61	7,34	6,61	1,05	0,68	18,03	16,06	11,66	8,14	4,64	2,24
I	Jegyzett tőke	29,20	24,65	1,23	0,99	0,11	0,05	3,64	3,19	1,78	1,55	7,68	6,33
II	Tőketartalék	7,99	6,98	1,91	1,58	0,11	0,05	0,86	0,69	0,49	0,51	2,03	1,94
III	Eredménytartalék	52,63	57,86	1,62	2,15	0,55	0,42	8,52	8,07	4,67	3,97	-5,28	-7,16
IV	Lekötött tartalék	3,47	4,25	0,19	0,34	0,04	0,06	0,58	0,50	0,30	0,33	0,92	1,09
V	Egyszerűsített mérleg szerinti eredmény	21,19	14,62	1,18	0,80	0,17	0,05	2,48	1,60	1,56	0,28	-2,39	-1,44
VI	Tartalék	12,60	10,25	1,21	0,75	0,07	0,05	1,95	2,01	2,86	1,50	1,68	1,48
E	Céltartalékok	0,59	0,59	0,03	0,00	0,00		0,07	0,12	0,08	0,05	0,17	0,12
F	Kötelezettségek	321,80	292,82	15,52	13,53	1,12	0,82	40,51	36,71	30,10	27,29	103,43	91,94
I	Hosszú lejáratú kötelezettségek	106,90	101,66	7,36	6,98	0,41	0,36	12,85	12,43	7,53	7,65	34,39	31,67
III	Rövid lejáratú kötelezettségek	214,90	191,16	8,16	6,55	0,71	0,46	27,66	24,28	22,57	19,64	69,04	60,27
Mérleg főösszeg		449,47	412,02	22,89	20,14	2,17	1,50	58,61	52,89	41,84	35,48	108,24	94,30

8. számú melléklet

A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiemelt adatok

Sor- szám	Megnevezés	Mindösszesen		Mezőgazdaság, halászat, erdőgazdálkodás		Erdőgazdálkodás		Feldolgozóipar		Építőipar		Kereskedelem, javítási szolgáltatás	
		Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény
		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft	
1	Értékesítés nettó árbevétele	38 558,5	42 175,8	1 052,8	1 056,9	67,4	71,6	13 015,5	14 183,9	2 193,0	2 209,8	12 358,5	13 654,4
2	ebből export értékesítés nettó árbevétele	7 860,1	8 824,7	72,4	81,0	13,2	13,7	6 235,9	7 082,5	61,6	52,7	935,1	1 008,3
3	Egyéb bevételek	1 814,1	2 326,3	146,6	149,5	8,7	9,0	380,7	397,2	53,3	83,3	279,3	334,6
4	Anyagjellegű ráfordítások	30 756,4	33 762,4	884,4	909,6	46,8	49,7	9 971,0	10 818,1	1 806,2	1 862,8	11 209,2	12 388,7
5	Személy jellegű ráfordítások	4 154,6	4 475,9	174,2	174,7	19,4	19,7	1 466,6	1 533,9	218,0	234,7	620,7	682,7
6	Értékcsökkenési leírás	1 547,4	1 707,9	63,0	7,0	3,8	4,0	487,3	550,6	44,3	52,8	171,3	188,5
7	Egyéb ráfordítások	2 943,9	3 390,5	80,2	93,2	6,6	6,8	907,3	949,0	81,3	85,9	302,8	348,0
8	Üzemi tevékenység eredménye	1 240,5	1 534,7	62,2	15,8	1,5	2,0	627,1	853,6	115,0	92,3	342,4	392,8
9	Pénzügyi műveletek bevétele	1 816,5	2 470,6	16,6	12,8	0,8	0,9	291,0	440,5	23,1	30,0	114,5	126,2
10	Pénzügyi műveletek ráfordításai	1 500,9	1 946,6	38,5	39,4	1,2	1,1	332,2	451,3	27,8	45,9	127,7	190,1
11	Pénzügyi műveletek eredménye	315,6	524,0	-22,0	-26,5	-0,4	-0,1	-41,1	-10,8	-4,7	-15,9	-13,1	-63,9
12	Szokásos vállalkozási eredmény	1 556,0	2 058,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Rendkívüli bevétel	641,4	846,6	18,7	12,3	1,0	0,2	77,4	480,9	201,4	55,9	57,1	57,4
14	Rendkívüli ráfordítás	446,7	458,0	9,5	5,9	0,2	0,1	66,4	209,7	210,9	48,3	26,8	30,1
15	Rendkívüli eredmény	194,7	388,6	9,2	6,4	0,8	0,1	11,0	271,2	-9,5	7,6	30,3	27,2
16	Adózás előtti eredmény	1 751,2	2 446,4	49,4	-4,5	2,0	2,0	596,1	1 132,3	100,9	84,1	359,7	355,7
16/A	Adózás előtti nyereség	2 642,8	3 291,9	72,7	45,8	3,1	3,1	850,6	1 298,6	133,3	119,4	452,4	469,1
16/B	Adózás előtti veszteség	891,6	845,6	23,3	50,2	1,1	1,1	254,5	185,3	33,4	35,3	92,7	113,4
17	Számított adó alapja	1 213,4	1 778,6	-5,6	-29,4	1,1	1,0	518,5	939,9	96,1	57,0	270,3	252,5
18	Számított adó	378,3	473,8	-5,5	4,1	0,4	0,4	135,3	207,6	22,9	16,9	65,8	66,1
19	Adókedvezmények	80,1	127,4	1,3	0,2	0,0	0,0	70,0	1 228,6	0,2	0,3	1,8	0,9
20	Visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás, juttatás (3. Egyéb bevétel sorból)	152,1	210,5	78,9	78,3	5,5	5,4	74,3	74,5	6,2	15,4	20,4	21,1
21	Létszám (fő)	2 069 579	2 089 117	116 125	110 063	10 800	10 207	716 903	704 797	133 617	141 077	376 675	387 895
22	Vállalkozások száma (db)		219 422		9 434	1 194	1 476		27 472		21 087		61 364

9. számú melléklet

Az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiemelt adatok

Sor- szám	Megnevezés	Mindösszesen		Mezőgazdaság, halászat, erdőgazdálkodás		Erdőgazdálkodás		Feldolgozóipar		Építőipar		Kereskedelem, javítási szolgáltatás	
		Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény	Bázis	Tény
		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft		milliárd Ft	
1	Összes bevétel vállalozási tevékenységből	914,1	746,7	35,6	24,0	3,5	2,3	11,9	94,6	104,9	0,5	295,1	82,3
2	Anyagjellegű ráfordítás	538,1	429,6	19,1	13,2	1,8	1,3	6,9	53,4	63,9	50,5	232,1	183,8
3	Személyi jellegű ráfordítások	125,7	108,3	5,0	2,7	0,4	0,3	19,6	16,4	14,2	11,8	27,9	23,5
4	Egyéb termelési és kezelési költség ráfordítás	171,7	138,4	7,1	4,4	0,8	0,5	20,6	16,7	20,2	15,5	30,0	24,6
5	Adóévi ráfordítások összesen	876,5	716,1	34,6	23,8	3,2	2,2	114,0	91,1	102,0	80,9	295,2	236,3
6	Pénzügyileg realizált adózás előtti eredmény	37,5	30,6	1,0	0,7	0,3	0,1	4,6	3,6	2,9	1,4	-0,1	0,9
6/A	Pénzügyileg realizált adózás előtti nyereség	77,9	64,7	3,0	2,4	0,4	0,2	9,5	7,8	7,3	5,5	12,9	11,1
6/B	Pénzügyileg realizált adózás előtti veszteség	40,2	34,0	2,0	1,7	0,1	0,1	4,9	4,2	4,4	4,1	13,0	10,2
7	Számviteli adóalap	18,06	12,44	-0,74	-0,88	0,15	0,06	1,95	1,12	0,46	-0,51	1,68	-1,02
8	Fizetendő adó	9,82	7,94	0,24	0,16	0,05	0,03	1,17	0,94	9,86	0,63	1,64	1,39
9	Adókedvezmények	0,08	0,11	0,01	3,1E-03	1,6E-04	2,4E-05	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01
10	Visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás	3,13	4,60	0,02	0,01	1,3E-03	3,5E-05	0,03	0,01	0,01	0,01	0,03	0,13
13	Egyéb költség (4.sor) földbérleti díj	0,02	0,19	0,14	0,14	0,02	0,01	0,01	0,01	2,9E-04	9,2E-05	0,01	0,02
21	Létszám (fő)	133 984	109 480	3 287	2 638	596	390	21 986	17 184	16 460	13 073	33 190	26 984
22	Vállalkozások száma (db)	98 007	83 143	3 277	2 561	614	260	11 173	9 443	8 624	7 130	25 321	20 932

10. számú melléklet
Az egyéni vállalkozók 2003. évi fontosabb adatai 3 kiemelt megyében

Megnevezés	Bács-Kiskun Megye			Nógrád megye			Veszprém megye		
	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás
	millió Ft			millió Ft			millió Ft		
1. Bevétel	10 611,1	124,3	1 137,8	931,2	4,5	334,4	3 709,2	40,2	1 177,2
2. Bevételt csökkentő tételek	204,8	-	20,2	2,6	-	11,1	147,6	-	14,7
3. Bevétel a csökkentő tételek figyelembevételével (1-2)	10 406,3	124,3	1 117,6	928,6	4,5	323,3	3 561,6	40,2	1 162,5
4. Felmerült összes költség	10 957,0	123,6	1 125,8	922,6	5,7	322,4	3 639,2	42,7	1 169,1
5. ebből vállalkozói kivét	347,5	4,2	57,1	36,0	0,6	-24,5	143,9	1,2	74,0
6. Vállalkozói adóévi jövedelme	336,6	6,7	29,9	3,1	0,01	9,9	94,2	0,5	41,3
7. Vállalkozói adóévi nyeresége	881,3	5,9	38,1	48,6	1,2	9,1	171,9	2,9	48,0
8. Vállalkozói előző évről áthozott vesztesége	268,0	2,1	12,7	21,2	-	2,0	57,3	0,3	12,0
9. Vállalkozói adóalap	62,6	4,6	17,2	10,3	0,01	8,0	36,9	0,2	29,9
10. Vállalkozói személyi jövedelem adó	1,1	0,8	3,1	1,8	1,7E-03	1,4	6,6	0,03	5,4
11. Vállalkozói személyi jövedelem adó kedv levonása után	1,0	0,8	3,0	1,7	1,7E-03	1,4	6,6	0,03	5,4
12. Adózás utáni vállalkozói jövedelem	254,8	3,8	34,3	31,4	0,01	17,4	160,6	0,1	37,9
13. Jövedelmet növelő tételek	1,7	4,0	-	0,1	-	-	9,6	-	0,3
14. Jövedelmet csökkentő tételek	376,7	12,2	33,2	48,4	-	33,2	278,8	0,02	45,4
15. Osztalék alap	44,8	0,4	8,7	2,9	0,01	4,4	26,1	0,1	19,9
16. Osztalék alap 20%-os adóval	10,7	0,2	4,2	1,2	-	1,9	10,3	-	3,3
17. Osztalék alap 35%-os adóval	34,0	0,2	4,4	1,7	0,01	2,5	15,7	0,1	16,6
18. Vállalkozói személyi jövedelem adó+osztalékadó	23,6	1,0	5,4	5,5	4,3E-03	2,7	14,2	0,1	11,9
19. A 18. sorból 20% adóval	2,1	0,05	0,8	0,2	-	0,4	2,1	-	6,7
20. A 18. sorból 35% adóval	11,9	0,1	1,6	0,6	-	0,9	5,5	0,04	5,8

11. számú melléklet

Általány adózást választó egyéni vállalkozók 2003. évi fontosabb adatai 3 kiemelt megyében

Megnevezés	Bács-Kiskun Megye			Nógrád megye			Veszprém megye		
	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás
	millió Ft			millió Ft			millió Ft		
Átalányadó									
1. Bevétel	27,7	-	2,0	12,3	-	6,5	14,2	-	9,3
2. Számított jövedelem	7,3	-	0,4	2,6	-	1,4	3,0	-	2,1
3. Számított személyi jövedelem adó	2,0	-	0,1	0,7	-	0,4	0,8	-	0,5
Egyéb									
Vissza nem térítendő támogatás	414,6	12,3	52,0	21,5	-	10,7	158,6	10,2	0,8

12. számú melléklet

A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása 3 kiemelt megye mérlegadatai alapján

Megnevezés	Bács-Kiskun Megye			Nógrád megye			Veszprém megye		
	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás
	milliárd Ft			milliárd Ft			milliárd Ft		
1. Tárgyi eszközök	50,0	2,4	2,0	6,4	1,6	0,05	18,2	3,1	0,1
2. Befektetett pénzügyi eszközök	4,7	0,3	0,1	0,1	0,03	1,4E-04	1,6	0,1	-
3. Készletek	22,6	0,8	0,2	2,0	0,1	0,01	9,8	1,7	0,02
4. Követelések	10,6	0,8	0,6	1,3	0,1	0,01	5,9	0,9	0,1
5. Értékpapírok	1,3	5,2E-05	-	0,01	0,7	-	0,4	0,1	-
6. Pénzeszközök	5,8	0,4	0,4	0,6	0,1	0,01	2,0	0,5	0,1
7. Saját tőke	52,5	3,1	2,2	4,7	1,9	-0,01	16,6	4,6	0,2
8. Jegyzett tőke	21,5	0,8	0,8	1,2	0,7	0,01	8,0	1,6	0,03
9. Tőke tartalék	8,8	1,4	0,9	1,8	0,7	-	4,2	2,1	2,0E-03
10. Eredménytartalék	12,0	0,8	0,3	0,7	0,4	-2,8E-03	4,1	0,8	0,1
11. Mérleg szerinti eredmény	-2,6	0,1	0,01	-0,4	0,1	-0,02	-0,4	0,1	0,02
12. Hosszú lejáratú köt.	25,0	0,8	0,3	3,2	1,6E-02	0,1	11,2	0,7	0,04
13. Rövid lejáratú köt.	30,4	0,6	0,6	2,8	0,3	1,1E-02	10,0	1,0	0,1
14. Mérleg főösszeg	104,5	4,8	3,3	10,6	2,7	0,1	38,6	6,5	0,3
Saját tőke aránya (7./14.)	50,3%	65,2%	67,9%	44,2%	70,3%	-14,2%	43,1%	70,7%	60,1%
Rövid lejáratú köt. aránya (13./7.)	57,8%	20,8%	29,0%	60,1%	16,6%	-101,3%	60,3%	22,7%	44,1%
Likviditási mutató (4./13.)	34,7%	119,8%	93,1%	46,7%	39,8%	51,1%	58,8%	84,9%	87,9%
Eszköz hatékonyság (14-1./1.)	174,8%	198,9%	146,8%	79,6%	93,3%	216,2%	144,7%	183,2%	606,5%
Saját tőke jövedelmezősége (14-1./7.)	166,2%	154,9%	132,2%	109,2%	79,5%		158,5%	125,2%	383,3%
Árbevételre jutó eredmény (14-2./14-1)	-0,3%	3,5%	-0,1%	-2,6%	2,2%	-16,7%	2,9%	2,5%	5,9%

Jelmagyarázat:

megnevezés (7./14.) = jelen melléklet 7. sor / jelen melléklet 14. sor
megnevezés (14-1./1.) = 14. számú melléklet 1. sor / jelen melléklet 1. sor

13. számú melléklet

Az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi vagyoni helyzetének alakulása 3 kiemelt megye mérlegadatai alapján

Megnevezés	Bács-Kiskun Megye			Nógrád megye			Veszprém megye		
	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás
	millió Ft			millió Ft			millió Ft		
1. Tárgyi eszközök	680,7	15,3	nincs adat	81,1	14,8	93,0	412,4	39,1	11,5
2. Befektetett pénzügyi eszközök	5,0	-		-	-	-	-	-	-
3. Készletek	162,3	2,3		7,4	-	9,9	54,1	0,8	-
4. Követelések	118,3	7,2		11,2	1,5	1,1	25,1	17,4	4,1
5. Értékpapírok	0,4	-		-	-	-	5,7	-	-
6. Pénzeszközök	169,3	30,9		25,2	4,6	2,2	58,3	30,3	23,6
7. Saját tőke	191,1	23,6		40,3	10,4	77,1	158,3	35,0	33,5
8. Jegyzett tőke	64,3	2,0		12,0	0,2	1,7	16,5	1,6	2,3
9. Tőke tartalék	133,0	0,1		6,9	1,0	3,1	45,9	-	-
10. Eredménytartalék	-30,3	9,6		29,7	7,5	22,4	-5,7	35,4	22,1
11. Mérleg szerinti eredmény	-12,8	-3,8		-6,5	1,7	4,4	32,9	-3,4	4,2
12. Hosszú lejáratú köt.	433,7	10,8		42,6	0,5	20,6	307,8	24,2	1,5
13. Rövid lejáratú köt.	524,4	21,4		42,1	10,1	8,3	134,5	28,5	4,3
14. Mérleg főösszeg	1 149,3	55,7		125,0	21,0	106,0	558,7	87,7	39,3

14. számú melléklet

A kettős- és az egyszeres könyvvitelt vezető vállalkozások 2003. évi eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiemelt adatok

Megnevezés	Bács-Kiskun Megye			Nógrád megye			Veszprém megye		
	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás	Mezőgazdaság, Vadgazdaság	Erdőgazdálkodási termelés	Erdőgazdálkodási Szolgáltatás
Kettős könyvvitelt vezetők	millió Ft			millió Ft			millió Ft		
1. Értékesítés nettó árbevétele	87 336,4	4 805,3	2 947,5	5 122,7	1 502,5	106,8	26 373,4	5 726,8	605,3
2. Üzemi tevékenység eredménye	-287,0	170,4	-4,4	-134,0	33,6	-17,9	772,8	140,5	35,9
3. Pénzügyi műveletek eredménye	-2 318,4	-70,6	-11,4	-243,3	44,9	-1,3	-1 087,4	-20,0	-4,2
4. Rendkívüli eredmény	283,6	1,3	34,7	-6,0	4,9	0,7	226,6	3,6	-0,2
5. Adózás előtti eredmény	-2 324,5	101,1	19,0	-382,4	83,4	-18,5	-98,1	124,1	31,5
6. Csökkentő tételek	9 252,3	280,6	297,3	977,1	201,9	10,7	3 824,9	448,8	34,8
7. Növelő tételek	7 437,7	253,9	217,8	893,3	159,3	8,4	3 065,3	391,1	27,9
8. Számított adó alapja	-4 138,3	74,5	-60,6	-466,5	40,8	-20,8	-840,3	66,4	24,6
9. Számított adó	202,5	15,8	5,3	12,8	9,0	0,1	134,3	14,9	4,9
10. Adómentesség	-	-	-	-	-	-	4,6	-	-
11. Adókedvezmények	18,2	-	0,6	4,3	-	-	7,2	-	0,2
12. Fizetendő társasági adó	184,4	15,8	4,8	8,5	9,0	0,1	122,5	14,9	4,7
Egyszeres könyvvitelt vezetők									
1. Adóköteles pénzbevétel	1 458,9	32,9	-	182,9	28,1	47,7	878,8	148,3	123,0
2. Adózás előtti eredmény	-27,1	-0,6	-	-27,7	2,2	4,6	-1,0	-2,7	17,1
3. Csökkentő tételek	235,1	2,6	-	20,6	4,6	11,4	134,7	9,2	11,8
4. Növelő tételek	147,2	3,2	-	20,6	4,4	6,0	74,1	6,6	9,2
5. Számított adó alapja	-115,0	-0,1	-	-27,7	2,0	-0,8	-61,5	-5,2	14,6
6. Számított adó	6,5	0,3	-	1,8	0,4	0,2	1,9	0,7	2,9
7. Adómentesség	-	-	-	0,02	-	-	-	-	-
8. Adókedvezmények	0,2	-	-	-	-	-	-	-	-
9. Fizetendő adó	6,2	0,3	-	1,8	0,4	0,2	1,9	0,7	2,9

15. számú melléklet

Az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó 2003. évi bevételi adatok megyénként

megye	01. Az értékesítés nettó árbevétele						01. Pénzügyileg rendezett nettó árbevétel (ezer Ft)						291. Adó évben elért, adóalapba beszámító bevételek					
	0201 erdőgazdálkodási						0201 erdőgazdálkodási						0201 erdőgazdálkodási					
	termelés			szolgáltatás			termelés			szolgáltatás			termelés			szolgáltatás		
	Bázis	Tény	Átlag	Bázis	Tény	Átlag	Bázis	Tény	Átlag	Bázis	Tény	Átlag	Bázis	Tény	Átlag	Bázis	Tény	Átlag
millió Ft			millió Ft			millió Ft			millió Ft			millió Ft			millió Ft			
Baranya	3 254,1	2 929,3	3 091,7	441,3	414,8	428,0	210,0	122,9	166,4	121,1	96,5	108,8	324,0	359,7	341,9	772,9	745,3	759,1
Bács-Kiskun	3 884,9	4 805,3	4 345,1	2 849,5	2 947,5	2 898,5	281,9	3,6	142,7	-	-	-	149,2	124,3	136,8	989,9	1 137,8	1 063,9
Békés	26,0	7,3	16,6	60,1	29,7	44,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	80,4	105,6	93,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	3 152,8	3 489,9	3 321,3	131,1	114,1	122,6	184,6	61,0	122,8	60,7	76,6	68,7	160,0	244,4	202,2	681,8	817,6	749,7
Csongrád	856,5	916,6	886,5	198,3	242,4	220,4	7,7	11,1	9,4	40,0	59,3	49,6	12,4	4,8	8,6	127,4	149,5	138,4
Fejér	4 623,3	4 419,3	4 521,3	117,0	155,0	136,0	-	-	-	90,5	88,1	89,3	-	-	-	242,0	243,2	242,6
Győr-Moson-Sopron	3 385,2	3 398,6	3 391,9	235,4	299,9	267,7	124,9	6,9	65,9	66,3	94,9	80,6	159,5	173,3	166,4	801,5	806,7	804,1
Hajdú-Bihar	633,3	574,4	603,8	304,9	142,0	223,4	47,0	19,4	33,2	22,1	21,0	21,6	108,2	113,2	110,7	321,6	364,2	342,9
Heves	3 547,9	3 882,3	3 715,1	103,5	77,3	90,4	5,7	0,0	2,8	119,6	95,9	107,8	26,9	53,7	40,3	458,0	496,3	477,1
Jász-Nagykun-Szolnok	2 087,8	2 303,0	2 195,4	239,7	300,4	270,1	23,2	29,8	26,5	-	-	-	16,9	17,9	17,4	241,5	292,3	266,9
Komárom-Esztergom	2 966,2	3 149,3	3 057,7	45,5	36,9	41,2	-	-	-	77,9	46,0	61,9	64,7	46,5	55,6	364,0	327,1	345,6
Nógrád	1 405,4	1 502,5	1 453,9	72,8	106,8	89,8	51,4	24,6	38,0	50,1	47,1	48,6	7,9	4,5	6,2	316,1	334,4	325,2
Pest és Budapest	4 929,8	5 042,4	4 986,1	793,0	1 399,1	1 096,0	175,1	136,0	155,6	108,4	86,6	97,4	109,0	235,8	172,4	1 017,5	878,8	948,1
Somogy	5 751,1	5 551,4	5 651,3	459,2	587,7	523,4	136,8	139,5	138,3	143,9	119,8	131,8	74,9	86,3	80,6	1 636,4	1 791,4	1 713,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3 436,5	3 546,8	3 491,8	50,9	74,0	62,4	7,3	32,7	20,0	91,1	121,9	106,5	-	-	-	437,2	484,5	460,9
Tolna	1 055,6	1 103,6	1 079,8	65,4	93,8	79,6	45,2	44,6	45,0	75,5	71,6	73,6	31,6	39,8	35,6	476,5	463,7	470,2
Vas	2 762,7	2 983,1	2 872,9	232,5	348,1	290,3	16,1	0,0	8,0	-	-	-	-	-	-	458,8	523,0	490,9
Veszprém	4 954,7	5 726,8	5 340,7	502,4	605,3	553,9	180,5	147,4	163,9	110,9	122,9	116,9	36,3	40,2	38,2	1 133,7	1 177,2	1 155,4
Zala	4 745,5	4 847,8	4 796,6	622,8	781,5	702,2	73,0	57,1	65,0	208,4	106,7	157,6	68,7	38,0	53,4	980,1	1 061,5	1 020,8
Összesen:	57 459,3	60 179,7	58 819,5	7 525,3	8 756,3	8 140,8	1 570,4	836,6	1 203,5	1 386,5	1 254,9	1 320,7	1 350,2	1 582,4	1 466,3	11 537,3	12 200,1	11 868,7